

SZEGÉNYGONDOZÓ TANFOLYAM

SOROZATOS ELŐADÁSAI

TARTATOTT

1913. NOVEMBER HAVÁBAN

KÖZREBOCSÁTJA

A SZEGÉNYGONDOZÓ EGYESÜLET

BUDAPEST
STEPHANEUM NYOMDA R. T.
1914.

DR. PROHÁSZKA OTTOKÁR SZÉKESFEHÉRVÁRI PÜSPÖK ÚR ELŐSZAVA.

«Az Isten épségre alkotta a nemzeteket», mondja az írás, de az nem annyit tesz, hogy a nemzetek nem szenvednek, hanem hogy ha szenvednek is, azért van bajaikra gyógyír s szenvedéseikre balzsam. E gyógyírt előteremteni s e balzsamot fakasztani kell azoknak, kiknek szíve megesik a szenvedéseken s kik úgy érzik, hogy kötelességük minél többeken segíteni.

A társadalom egyik folytonos s nagy baja, melyet sem haladás, sem szeretet eddig eltüntetni nem volt képes, a szegénység; de bár a baj megszüntetését nem remélheti, azért mégis új meg új módokat gondoskodik, hogy azt csökkentse s hogy a nagy társadalmi bajt, a szegénységet egy hozzá megfelelővel, a részvétlenséggel s kegyetlenséggel ne fokozza. Részvétlenséggel — hál' Istennek — a társadalmat nem vádolhatjuk; hiszen számtalan karitativ intézmény dolgozik a szegénység enyhítésén s főleg az újabb időben mutathatunk rá sokféle törekvésre, melyekkel a jó s hozzáértő szívek már nem csak a nyomort enyhíteni, hanem a nyomor s a romlás okait is megszüntetni iparkodnak. De bármennyit tegyünk is, van azért a szegénységnek széles, szomorú világa, melyben sok tere nyílik a segélyző s mentő tevékenységnek s nem kell félnünk, hogy egyik intézmény a másikat fölöslegessé tenné s egymás munkájába belekontárkodni kényszerülnének. Ah, sajnos, ez a szomorú világ szélesebb, mint az égbolt s mélyebb mint a tenger, s ha ütköz-nékcskillagok az égen s hajók a tengeren, a karitata törekvéseinek ütközniök nem kell; versengésnek, féltékenykedésnek, irigykedésnek helye ott nincs; hanem annál több dolga akad minden munkás kéznek s minden szerető szívnek.

S mert hely van itt elég mindennemű jóindulat számára s mert munka van bőviben, azért keletkezett a Szociális Misszió-társulat kebelében egy új szervezet: *Szegényyondozó Egyesület,*

mely nem szorít ki senkit s nem tesz fölöslegessé semmiféle eddig: segélyezést, hanem egységessé s rendszeressé akarja tenni a hason-szellemű, karitatív munkát. Ez a központi iroda e napokban sze-gényügyi kurzust rendezett s ezen mutatkozott be. Kilépett a nyil-vánosság elé, nem hogy reklámot csapjon, hanem hogy szimpátiát keltsen s munkatársakat toborozzon. Rendszeres munkát akar. azért először is kellő hozzáértéssel kívánt megindulni. A rendszeres munkának mindenekelőtt felvilágosító munkának kell lennie s azért állította abba bele a legkiválóbb szakerőket, kiknek elméleti s gya-korlati útmutatásai mellett lépjen ki a magyar szegényügy munka-tereire az a lelkes gárda, mely a kulturfrázisokat itt is igazi rend-szeres, okszerű kulturmunkával akarja helyettesíteni.

A kurzuson elhangzott, felvilágosító s lelkesítő előadásokat nyújtja itt e kötet s meghívja az érdeklődő közönséget arra a térre, ahol ha még oly sokan leszünk is, elegen soha sem leszünk.

Székesfehérvár, 1913. november hó 27.

Prohászka Ottokár.

A SZEGÉNYÜGYI KURZUS MEGNYITÁSA.

A hercegprímás a szegényügyről.

A közgazdasági élet tanulmányozói sok kötetet összeírtak a magántulajdonjog és a kommunizmus,mellett. Mindkét iránynak a legnehezebb problémája a pauperizmus, a szegénység. A magántulajdon hívei hivatkoznak a természet törvényére, amely az emberiség történelme folyamán mindig érvényesült s amely egyedül tudja működésbe hozni a kulturális erőket. Maga a pozitív isteni jog is védelmezi az emberi társadalomnak alaptörvényét, a magántulajdonjogot, amikor a tízparancsolatba foglalja, hogy idegen jószágához ne nyúljunk s azt meg se kívánjuk.

De a magántulajdont, mint árnyék követte a szegénység, a szűkölködők és nyomorgók szomorú néposztálya.

Sokan azt hitték, hogy ez az árnyék csak úgy tüntethető el, ha eltöröljük a magántulajdont s helyébe mint jogot léptetjük a kommunizmust. Ám ez a jogrendszer annyira ellenkezik az emberi természettel, hogy eddig hosszabb időre sehol meg nem. valósulhat s tartósan nem is fog megvalósulni soha. Az egyéniséget eltipró falanszter sokkal nagyobb bajokat okozna, mint amilyen a magántulajdont kísérő szegénység. A két közgazdasági rendszer azért áll egymással merev ellentétben, mert mindkettő a jog álláspontjára helyezkedik. Pedig megtalálhatnák a megértés útját, ha elfogadnák a kereszténység közgazdasági elvét, amely a magántulajdont ismeri el, mint jogot, s ehhez hozzákapcsolja a szeretet kommunizmusát, amely a jognak minden durvaságát elsimítja és annak visszaéléseit orvosolja. A keresztény szeretet kommunizmusa nélkül a magántulajdon valóságos vétek, másrészt a kommunizmus mint jogi kényszer megöli a szeretetet s ezáltal csak fokozza az emberekben azt, amit megszüntetni akar, az egoizmust.

A kereszténység legnagyobb bölcselője, Aquinói Szent-Tamás, a keresztény felfogást igen találóan fejezi ki, amidőn mondja: «A földi

javak, amelyeket az isteni gondviselés az embernek juttat, az övéi. ugyan tulajdonjogilag, de a használatban nemcsak az övéi, hanem másokéi is, akiket el kell tartania a fölös részből». (Summ. II., II. qu. XXXII. Art. 5. ad. 2.) Szent-Tamás a bölcelet nyelvén ismételi azt, amit Krisztus Urunk a hegyi beszédben mondott s ami mint jó hír, mint evangélium eljutott a föld minden népéhez. A hegyi beszéd a tízparancsolat igaz értelmének magyarázatával és újabb igazságok fejtegetésével megalapozza a keresztény erkölcsöt. Az Üdvözítő, aki a parancsolatok farizeusi értelmezése és meg nem tartása folytán származott bajokból megváltani akarta az emberiséget, legelőször is a szegényekre vetette tekintetét, akik az ötödik parancsolattal védett magántulajdonjog visszaéléseinek az áldozatai. Boldogoknak mondotta a szegényeket, akiknek elsősorban hirdettetik az evangélium. Ő maga szegénnyé lett; s akik tökéletességre törekedtek, azoknak a szegénységet ajánlotta. Az egész evangélium tele van a szegénység magasztalásával. Viszont a gazdagság veszedelmeit a legijesztőbb módon festi az evangélium, amidőn mondja: «Könnyebb a tevének átmenni a tű fokán, mint a gazdagnak bejutni a mennyek országába». Az Üdvözítő az újszövetségi törvény alapjává és leikévé teszi a szeretetet. «Új parancsolatot adok nektek: Szeressétek egymást, mint én szeretlek titeket». Jól ismerte az emberi természetet. Nem változtatta meg a jogot, amely már a teremtés tervében befoglaltatik, hanem a jog mellé. állította a szeretetet, amely a tulajdonost bőkezűvé, a szegényt megelégedetté teszi. S a szeretet törvényét nem a törvénykönyvekbe, hanem a Telkebe írta bele, hogy az ember azt a külső kényszer nélkül önként gyakorolja s így érdeket szerezhesen. Ezzel is ki akarta fejezni ennek a földi életnek ideiglenes, átmeneti jellegét, amelyben az ember próbára van téve s amely után következik az igazságszolgáltatás. Nem akart itt a földönvégleges egyenlőséget vagy abszolút igazságosságot meghonosítani, hanem az önkéntes szeretet versenypályájává tette a földet, amelynek határánál lesz a jutalomosztás. S ezen a versenypályán nem azokat mondotta a legszerencsésebbeknek, akik minél nagyobb súlyt viselnek, hanem azokat, akik minél kevesebb teherrel futnak, akiknek szeretetét minél kevesebb önzés fojtogatja. Az új törvény rábírta a gazdagok millióit, hogy javaikat a szegényekkel szeretetből megosszák s a szegények milliárdjait, hogy irigység és keserűség nélkül haladjanak el az egybehalmozott kincsek mellett. Az önkéntes szegények, az evangéliumi tanács követői, valóságos kommunista társulatokat alkottak, amelyeknek alapja azonban a szeretet volt, nem a jog.

Ezek a kommunista szerzetek most is fenállanak, mint az új törvény legtökéletesebb megvalósítói.

A szeretet folyton dolgozott és dolgozik a kereszténységben és törekvése a földön lehetséges egyenlőség felé tart, a szegénység és nyomorúság leküzdését célozza. Nemcsak az egyházi életben érvényesült, hanem a társadalmi és az állami életben is. Egyesületeket és szociális törvényhozást inspirált. De igazi jótékony és gyógyító erő csak addig maradhat, ameddig ősi forrásából, a vallásból, Krisztus evangéliumából táplálkozik. Akik a szeretetet államjoggá akarják tenni, azok elnyomják annak a lényegét, s eltorlaszolják annak erőforrásait. Akik a szeretet krisztusi vonásait letörlik, azok visszamennek a Krisztus előtti időkbe, amikor a szeretet pogány volt, s ezek az emberi haladásnak legveszedelmesebb kerékkötői. Mert a haladásnak a keresztény szeretet irányában kell maradnia, amely a legőszintébb szociális irány.

Napjainkban a keresztény szeretetnek hatalmas megnyilvánulásait van szerencsénk tapasztalni. A régi karitativ intézmények mellé, amelyek az egyháznak két évezreden át annyi dicsőséget szereztek, a kor szükségletei szerint újabb és újabb intézmények sorakoznak. Ilyen újabb láncszem a karitativ művek hosszú láncolatában a Szegénygondozó Központ, amely a Szociális Missió-társulatnak hajtása. A Szegénygondozó Központ az alamiznasztást, az irgalmas lelkek adományainak okos és céltudatos kiosztását tette feladatává. Maga a foglalkozás ősrégi, de a módzatok újak. A szeretet ős-keresztény, de az adakozók és a szegények modernek. Ha már a 12 apostol tanítása, a Didache is arra figyelmezteti az embert: «Izzadjon az alamizna a kezében, amíg tisztába jöttél, kinek adod», akkor az óvatosságra és az okosságra manapság kétszeres szükség van. Annyian élnek vissza az emberek jószívűségével, hogy a megfontolatlan adakozás valóságos közreműködés a rosszban. A sok csalódás a szegényekben lassankint megkeményíti az irgalmas szíveket is. Szükségünk van tehát a szegényügy intézményszerű rendezésére. De ennek az intézménynek nem szabad merő hivatallá, merev és érzéketlen géppé lennie, amelyből egy kérvénynek bedobása ellenében a segély automaticæ kiugrik, hanem a szeretet meleg otthonának, az egyes adakozók szeretete fokuának. A szegényeknek megértést, gyógyulást, tisztulást kell találniuk a Szegénygondozó Egyesületben, mert sokszor a szegénység csak járuléka valami más bajnak, amelyet a segély egymagában meg nem gyógyíthat. Az Úr Jézus mindig a szegények lelkét gyó-

gyította meg először, aztán foglalkozott testi bajaikkal. «Fiam, megbocsáttatnak a te bűneid», ez volt az első üdvözítő szó, amely a szegényt lelkileg felemelte s bizalmat öntött belé.

A léleknek megmentése legyen azoknak a szegénygondozó hölgyeknek is legfőbb gondjuk, akik önként lépnek az Üdvözítő nyomaiba. A lélek szeretete csak fokozza bennünk a testi nyomorúság iránt való részvétünket, mert a lélek nagy értéke tanít meg a testnek a megbecsülésére is. Érezze meg minden szegény, aki a Szegénygondozó Egyesületben megfordul, hogy ott lakik az a vigasztaló, gyógyító erő, melyet a beteg asszony érzett, midőn az Üdvözítő ruhájának szegélyét megérintette.

Legyen ennek a Szegénygondozó Egyesületnek szabályzata és ügyrendje az Üristentől a szívbe irott szeretet törvénye, azaz odaadó szeretet, amelynek mintaképe a szegény és szenvedő Krisztus, s amelynek jutalma a megdicsőült Krisztus. A szegénygondozó hölgyek minden nehéz pillanatban felvilágosítást nyernek, ha az Üdvözítő példáját tanulmányozzák s szerető szívük sugallataira hallgatnak, amelyekben az Úr maga szól hozzájuk.

S a csüggedés szomorú pillanataiban új erőt meríthetnek abból a tudatból, hogy amit a legkisebbnek tettek keresztény szeretetből, azt magának az Úr Jézusnak tették. Az irgalmassági cselekedeteknek ezen örök és leghatalmasabb motívumával nyitom meg a szegényügyi kurzust, amelynek nyomában majd a tette-váltás következik.

• * •

A főpásztori beszédet nagy figyelemmel hallgatta az előkelő közönség, mely annak befejeztével lelkesen ünnepelte a hercegprímást. Az elnökség és a megjelentek nevében dr. Prohászka Ottokár püspök mondott köszönetet. Mélységesen átérezzük — mondotta — hogy az alap, melyre Főméltóságod rámutatott, az egyedüli, amelyen ha szántunk és vetünk, lehetséges a szegényügyben az áldásos aratás. Köszönjük főleg a gyakorlati irányítást, mert a legszebb elvek sem érnek semmit gyakorlat nélkül. Köszönjük, hogy e szociális küzdelemnek magas megjelenésével súlyt adni méltóztatott. Így reméljük, hogy buzgó szívvel, az Egyház irányítása mellett, melyet szem előtt tartunk, munkánk áldásos lesz.

Prohászka püspök tetszéssel fogadott szavai után a szegényügyi iroda ügybuzgó vezetője és a kurzus szervezője:

tanádi Schenek Istvánné a következő előadásában ismertette az iroda céljait és működését:

Főmagasságú Hercegprímás Úr!

Méltóságos Püspök Úr!

Mélyen tisztelt Közönség!

Mélységes hálát mondok Hercegségednek magas pártfogásáért, kegyes, méltató megnyitó beszédjéért, a mélyen tisztelt Közönségnek megnyilvánult érdeklődéséért; ígérem, hogy mindezekért hálánkat fogjuk leróni, nemcsak kurzusunk érdekes előadásaival, mert az a mélyen tisztelt előadók érdeme, mienk csak azok megszerzése; hanem főleg munkálkodásunk által, mert a szegényügykezeléssel nemcsak a szegényeket szolgáljuk, hanem az egész társadalom jólétén, közbiztonságán is dolgozunk, ha a szegények ügyeit rendezzük. Neveljük őket, nemesítsük lelküket, finomítsuk erkölcsi érzéküket, az Istentől elfordultaknak adjuk vissza hitüket, ezzel a sok fáradságos munkával el fogjuk érni azt, hogy mindig kevesebb lesz a léha élőködő, az iszákos, a tolvaj, a gyilkos, a bűnös.

Foglalkozni kell a szegényekkel; elsősorban tanítsuk meg csekély kis jövedelmű praktikus beosztására sértessük meg velük, hogy nem a vagyon, az anyagi bőség a boldogság főtényezője. Így elérhetjük azt, hogy szegény ember is lesz elégedett az ő szűk viszonyai közt is.

Tanítsuk meg őket a szenvedések békeséges, türelmes elviselésére s idézzük nekik Prohászka püspök úr elmékedéseiből azt, a paszszust: «Szenvedni lehet, áldozatokat hozni kell, de a lelki békét ne veszítsük el sohasem».

Mutassuk meg nekik, hogy vannak bennük is szép és jó tulajdonságok; értessük meg velük, hogy az elkövetett, de megbánt bűnökre van bocsánat; adjuk vissza önértüket, önbecsülésüket és biztassuk, hogy akiben ez megvan, azt mindenki megbecsüli.

Hogy ilyen alaposan foglalkozhassunk a nálunk máris nagyszámban jelentkezett szegényekkel, sok-sok lelkes munkatársra van szükségünk. Azért, mélyen tisztelt Közönség, figyeljék jól meg szavaimat úgy a hölgyek, mint a férfiak, járjanak szorgalmasan előadásainkra és az itt tapasztaltak felett gondolkozzanak, de ne csak felületesen, hanem csendes, pihenő órácskáikban is és meg fog szólalni szívük mélyén egy hang: «Segíts szenvedő embertársaidon».

Tudom, sokan vannak önök közt, kik máris dolgoztak volna e téren, de nem tudták annak útját-módját. Vannak bizonyára olyanok is, kikben megvolt már a jószándék, de megszólalt a kényelemszeretet,

az önzés is és elhallgattatta a nemes felbuzdulást az az álokoskodás, hogy: hát miért épen én áldozzak kényelmemből, nyugalmamból, szórakozásokra szánt időmből, tegyék előbb mások!

Az elsők, kik hozzánk csatlakoztak e munkára: a katolikus leányok orsz. szövetségének tagjai voltak; egy kis buzdítás elég volt s ők lelkessel, nemes jó szándékkal csatlakoztak.

Épen így, a múlt héten a Szent-Imre-kollegiumban tartott kis ismertetésemet is szívesen fogadta az ottani ifjúság és igazgatójuk, dr. Vass József buzdító szavaira határtalan lelkesedéssel ígérték segítségüket.

A Szent-Margit-kör tagjai is szívesen dolgoznak velünk, amennyire tanulmányaik és idejük engedi. Mind három testületből látom szép számmal jelentek meg ma is itt s így biztosra vehetem, hogy nem szalmatűz volt fellángolásuk az ügyért, hanem komoly ígélet.

M. t. Közönség! Kövessék-e szép példát és ne riassza vissza önöket a szegények sokféle betegsége, szellőzetlen lakása, rongyos, piszkos ruházata; hanem menjenek el az igazi szegényekhez, vigyenek nekik ruhát, mely ha viseltes is, de nem rongyos és tiszta, látni fogják mily szívesen cserélik fel rongyaikkal. Tanácsaikat is, ha jó szívedel adják, pontosan fogják követni.

A szegényeket nagy általánosságban két osztályba sorozzuk: az elsőbe a szegénységben születetteket, akik épen ezért nem is érzik oly fájdalmasan a nyomort, mint a második osztályba sorozandók: azok, kik akár önhibájukból, akár anélkül jutottak a jólétebe a szegénységbe. Ezek a sajnálatra méltóbbak; szegénylik, takargatják szegénységüket és nem kérnek senkitől semmit.

Tudok egy gimnazistáról, ki egy bankhivatalnok fia; apja, anyja rége meghalt, gyámja elkergette magától s ő lakik egy dohos kis kamrában, albérlője egy kofának s fizet tíz korona havi bért e törött ablakú, rossz ajtóval záródó kis lyukért. Szerény kis, jövedelmét, mit correpeticióval keres, ruházatra fordítja, hogy árvaságát, szegénységét leplezze; étkezésre nem igen jut s így nagy jót cselekedne az, ki correpeticiói szolgálatokért ebédet adna neki.

Ezeket s az ilyeneket kell támogatnunk, ezekért kell akcióba lépünk, hogy a bennük meglévő tehetséget fejlesszük, mert bizony sokszor züllik el a legnagyobb genie is az ilyen küzdelmekben, az anyagi kellekek híján.

Ezeket keressük fel mi, mert ők nem igen jönnek panaszaikkal és nyomozzuk ki nagyon pontosan körülményeiket, hogy sikeresen segíthessünk rajtuk. Gyönyörűen fejtette ki nyári kurzusunkkor Ber-

linben dr. Lévy a Zentrale für Private Fürsorge igazgatója a beható vizsgálat szükségességét és nincs igazuk azoknak, kik e pontosságot csupán német pedanteriának minősítik, hanem igaza van dr. Lévynek, mikor azzal a hasonlattal élt, hogy nem főorvos az, ki főfájás ellen panaszkodónak csak aspirint rendel és nem kutatja a főfájás alapokát, mert fájdalomcsillapítás még nem gyógyítás.

Nekünk is nagyon alaposan ki kell tudakolnunk mindent, hogy az alapját megtaláljuk a sok bajnak. Persze kímélettel, tapintatosan kell eljárni minden esetben, nehogy gyógyítás helyett bajt csináljunk.

Sokszor a legintelligensebb szegény sem tudja nyomorának mi a forrása. Vannak olyanok is, kik nem akarják azt beismerni, mert vagy egy szenvedélyük az, melyről nem akarnak leszokni s nincs is meg hozzá az erkölcsi erejük, vagy egy kényeztetett családtag, vagy egy barát terrorizmusa az oka sokszor egész család romlásának.

Még sok mindent mondhatnék el önöknek, m. t. közönség, de hagyjuk azokat máskorra; most csak fel akarom hívni figyelmüket arra, mily szükségesek a jó szegénygondozók és hogy nem mindig oly nehéz ez a szép és nemes munka, még ha ragályos betegségekről is van szó, ha betartjuk a hygienia szabályait. Erre is tudok példát, u. i. egy hölgy egyszer, épen karácsonytájt bejutott véletlenül egy kórházba a skarlátos gyermekek osztályába; így aztán bement többször is, huzamosabb ideig naponta és nem lett baja sem neki, sem hozzá tartozóinak. Annak a 12 gyermeknek pedig, kiket még az édesanyjuk sem látogathatott meg épen szent karácsony ünnepén, annak a 12 gyermeknek nagy örömet szerzett. Persze vitt nekik piskótát és mondott szép meséket elvarázsolt tündérekastélyokról, szépséges tündérekéről és daliás királyfiakról és nem tudom nem volt-e az a hölgy boldogabb az egész gyermekszeregnél, látva az ő kipirult boldog arcocskájakat, fénylő, csillogó szemeiket és hallva az örömrivalgásukat érkezéskor: (itt a jó néni!)

Természetesen, m. t. Közönség, az efajta jótékonykodás és minden szegénygondozás alól a legszigorúbb lelkiismeret is felmenti azokat, kik saját családjukat gondozzák, saját gyermekeiket nevelik. De mit csináljunk mi, szegény gyermektelen asszonyok! A férjek a legszeretetteljesebb gondozást is sokszor elnyomatásnak tekintik, látva mögöttük az ismert rémet: a papucsot; így itt abba marad a terméztől belénk oltott „boldogítási vágy”!

Azután most a barátainkat kezdjük figyelni és észreveszünk dolgokat, mikről azt hisszük, azt okvetlen el kell háritanunk tőlük; figyelmeztetni akarjuk veszedelmekre, miket ők nem is tartanak

annak. De mi szeretjük őket, mindenáron kovácsolni akarunk boldogságukon s íme csak bajt csinálunk, félre ismerik legtisztább szándékainkat s megszakad a szép barátság.

Tehát ne kontárkodjunk ott, hol ennek nincs helye, hanem forduljunk az igazán bajban lévők felé, segítsünk azokon és fogjuk tapasztalni, hogy sokkal jobban meg fogjuk szeretni ezeket, mintsem hittük volna és sokkal több lesz örömünk, mint reméltük. Ó, felséges ezésaz, m. t. Közönség, nagyszerű, felséges és rendkívül érdekes az a sok különböző lélektani tanulmány, melyekkel e munka gazdagítja tapasztalatainkat. Igazán soktól fosztja meg magát az, ki nem veszi ki részét e krisztusi munkából! Mindenki tehetsége szerint jótékonykodjék; akinek sok a pénze, adjon abból, akinek sok a ruhája, cipője, fehérenműje, adja azt, mit már nem szeret hordani; akinek sok az ideje szenteljen abból, akinek sok az élelmiszere adjon lisztet, sót, krumplit, tojást stb.; de legboldogabb az, kinek sok a lelki kincse, az adhat legtöbbit: vigaszt, reményt, sok-sok szeretetet és erős igaz hitet.

Ezek után t. K., úgy-e mennyire meg van a mi társulásunknak a szükségessége?!

Mellettünk szól a szegények nagy tömege is, kik közül a város segít az idevaló illetékességüeken; de ennek bizonyítása sokáig tart s ez alatt ezeket is mi gondozzuk és dolgozunk ügyeik lebonyolításán. De ezeken kívül van még az a sok szegény, kiket a város nem láthat el s kiket esetleg vissza toloncoltat szülőföldjükre; de ez kegyetlenség volna, mert hiszen csak a nyomor üzte el őket onnan. Így hát ezeken is mi segítünk, adva nekik munkát és megélhetést.

Budapest székesfőváros szegényügyi hatósága a szegényügy centralizációja felé igyekszik; ennél fogva úgy nekünk, mint minden újabb, önálló egyesületek megalakulásának nem lehet feltétlen pártolója. A központosítás keresztülvitele azonban különféle természetű nehézségekbe ütközik, minél fogva az átalakulás folyamata előre láthatólag meglehetősen hosszúra fog nyúlni. Remélem, hogy addig is fővárosunk hatóságának nemes munkájában még önálló működésünk által is segítségére lehetünk s oda fogunk törekedni, hogy egyesületünk a tekintetes fővárosi hatóságok bizalmát kiérdemelve és megnyerve, üdvös hatású jobb viszonyokat előmozdító tényezőként számba fog vétetni általa. Az önálló működés alatt ugyanis csak belügyeink igazgatásának függetlenségét értem, mert sikerét csak úgy látom biztosítva, ha a városi hatóság törekvéseivel összhangban dolgozunk és támogatása alatt haladva s ezt becsületes munkával óhajtuk kiérdemelni.

Kérdem tehát m. t. K., felesleges-e a mi munkánk? Úgy-e, hogy nem?

Mellettünk szól még, hogy a városi szegény gyámok, bármily buzgón teljesítik is hivatásukat, mégis fordul hozzánk is még annyi, a saját dolgaiban járatlan szegény, hogy kijut még nekünk is bőven e munkából, mely nekünk házi dolgaink után kedves és főfoglalkozásunk.

Kérem tehát a m. t. Közönséget, hogy azok, kikhez tömegesen érkeznek folyamodványok, kérvények, kolduló levelek, bízzák reánk ezek megvizsgálását, elbírálását; mi is lelkiismeretesen, pontosan és önzetlenül dolgozunk; könyvvezetésünket bárkinek bármikor felmutathatjuk; mindenről pontos adatokat találnak ott.

Egy a feltétele a mi munkálkodásunknak s ez az, hogy belép tagjaink sorába a megbízónk. Vannak adakozó tagok, ezek évi tagdíja 5 koronától feljebb. A pártoló tagok évi díja 20 koronától feljebb tetszés szerint; és aki egyszer mindenkorra ötszáz koronát fizet le, az örökös tag. E tagsági díjak képezik majd társulatunk vagyonát.

Engedjék remélnem, hogy áttekintést nyújtva munkálkodásunkról és céljainkról, megnyertük bizalmukat, m. t. K. és nemcsak tagdíjakat és megbízásokat fogunk kapni, hanem sok buzgó munkatársat is, és elismerésüknek azon megnyilvánulását is, hogy terjeszteni fogják ügyünket és védelmükbe is vesznek esetleges támadókkal szemben. Fel kell itt még említenem, hogy eddigi nevünket: Szociális Missió Társulat Szegényügyosztálya, felcseréljük a következővel: «Szegénygondozó Egyesület». Külön alapszabályaink is lesznek, melyeket majd bemutatunk, valamint szívesen felelünk bármily kérdésre, mellyel hozzánk fordulnak. Vagy ha jelíges Írásbeli kérdéssel fordulnak hozzánk, dobják be azokat oda, az ajtónál lévő kis szekrénykébe s majd a kurzus végén együttesen tárgyaljuk meg.

Tagnak jelentkezni lehet itt is a kurzus folyamatán és irodánkban: Ferenciek-tere 7., II. lépcső, I. em. 3. minden hétfőn, szerdán és pénteken d. e. 9-1-ig.

Ismertetésem végére érve még köszönetet mondok a kegyesen közreműködőknek előadásaikért, melyek elé a legnagyobb érdeklődéssel nézünk mi s ugyebár a m. t. közönség is. Isten fizesse önöknek a jótékonykodás e nemét! Igyekezni fogunk tanításaikat jól emlékeztünkbe vésvé, azokat szegény pártfoglaltjaink javára fordítani.

Végül még egyszer mélységes hálával köszönetet mondva a főmagasságú hercegprimás úrnak kegyes pártfogásáért, esedezem szegényeink nevében, úgy ő hercegsége, mint a m. t. közönség jóindulataért és kérem támogatásukat ügyünknek. Viszontlátásra a nemes szép krisztusi munkánál!

Dr. Prohászka Ottokár püspök mondott az előadónak köszönetet «a kedves beharangozóért». Amit mondott, visszhangja volt a hercegprímás beszédének. Hálát úgy adhatunk neki, hogy meghívásának a kurzus további látogatására eleget teszünk.

I. ELŐADÁS.

Pálos Ödön úr, az Erzsébet szegényház igazgatója: *A szegényügy rendszere.*

Szepsi Csombor Márton hazánkfia 1620-ban Hollandiában járt. Útleírása nyomtatásban is megjelent s lehetetlen ezt a háromszáz évvel ezelőtt megírt művet meghatottság nélkül olvasni. A szerző Hollandiában járt, megismerte a hollandus népet és annak szegényügyét. Leírása szerint koldust az egész országban nem látott, mert Hollandiában ezelőtt háromszáz évvel kórházban helyezték el a betegeket, szegényházban a rokkantakat és dologházba kényszerítették a munkakerülőket. Ha Szepsi Csombor Márton ma sírjából kiléphetne, nagyon csodálkozna azon, hogy 1913-ban, tehát közel háromszáz évvel az ő külföldi utazása után Magyarországon koldus koldus hátán tolong, tömérdek a szegény, de annál kevesebb a kórház, a szegényház, dologházat pedig egyáltalában hiába keresne. Ha összehasonlítjuk az akkori hollandus kormányzatot a mai magyar kormánnyal, akkor ez az összehasonlítás határozottan a mi hátrányunkra történhetik, mert nem szabad elfelejteni, hogy 1620-ban csak 10 éve múlt annak, hogy Hollandia, közel félszázados folytonos harc után, békét kötött a spanyol világhatalommal és a háború után békés munkához látva rövid 10 év alatt elérte azt, hogy nem volt koldus az utcán, hogy nem járt vándorszegény az országúton. Magyarországon hasonlíthatatlanul kedvezőbb körülmények közt a szegényügy rendezése nem haladt előre, mert a munkát megakasztja egy küzdelem, melyet a törvény előkészítői egy nagyhatalommal vívnak. Ezt a nagyhatalmat mindenki ismeri, neve: statisztika. A magyar szegényügy rendezésének az a szerencsétlensége, hogy statisztika kell hozzá. Gyártják, gyűrik a statisztikát és a statisztikai táblázatokat, de a munka maga alig halad előre és így a statisztikakészítés lehetetlenné tette eddig a szegényügy törvénnyel való rendezését. Nagy hiba az is minálunk, hogy a közönség eddig nem nagyon érdeklődött a szegényügy iránt és épen ezért örömmel látom itt ezt a díszes vendégkoszorút, amely

biztosíték arra nézve, hogy tovább nem mehet úgy, mint eddig, hogy a félreendszabályok ideje véget ért, hogy mielőbb törvénnyel fogják rendezni a szegényügyet. Ha az örökös statisztika-készítés eddig lehetetlenné tette, hogy a belügyminisztérium elkészítse a szegényügy rendezéséről szóló törvényjavaslatot, akkor az eddigi közönyéből felébredt másik nagyhatalom, a nagyközönség, a közvélemény arra fogja kényszeríteni a törvényelőkészítőket, hogy a szegényügy országos rendezését most már tovább ne halogassák.

Előadásom tárgya tulajdonképpen a szegényápolás rendszere, vagyis az intézeti ápolás szabályainak és irányelveinek ismertetése lenne. Minthogy azonban a szegényügyi kurzus bevezetése ez az előadás, azért nem kerülhetem el, hogy magáról a szegényügynek a rendszeréről ne beszéljek előbb, mert csak ennek alapján érthetjük meg a szegényápolás rendszerénél figyelembe veendő alapelveket.

Mindenek előtt állapítsuk meg, hogy mi a szegénység. Ha ezt a kérdést feltesszük és felette elmélkedünk, akkor mindenki meg fogja magában állapítani, hogy a szegénység fogalma relatív (viszonylagos) fogalom. Az erdélyi oláh paraszt mást nevez szegénynek, mint a városi ember vagy a hallgatóságot képező hölgyek. A szegénység fogalma változik társadalmi állások szerint, változik helyi, időbeli és egyéb körülmények szerint. Ha határozottan meg akarjuk állapítani a szegénység fogalmát, ha körül akarjuk írni, hogy mi a szegénység, hogy ki a szegény, akkor talán legközelebb járunk az igazsághoz oly esetben, ha azt mondjuk: szegény az, aki nyomorban van, vagy akinek az életviszonyai olyanok, hogy a nyomornak könnyen ki van téve. De ez sem abszolút meghatározás és megállapítás, tehát próbáljuk meg másként meghatározni a szegénység fogalmát. Mondjuk, hogy szegény az a munkára szorult ember, akinek nincs munkaszerződése, hogy szegény az a munkaképtelen ember, akinek a megélhetését családja nem tudja biztosítani. A munkaszerződés szót ugyan leginkább a munkásmozgalmak keretében szokták használni, de alkalmazható ez minden emberre, aki munkát végez és munkájáért ellenszolgáltatást kap. Ha most már a szegénységnek, a nyomorúságnak okait keressük, akkor azt látjuk, hogy ezek lehetnek természeti, társadalmi, politikai gazdasági vagy egyéni okok. Természeti ok például hazánkban az erdélyi vízáradás, mely a székelyek közül számtalan embert koldusbotra juttatott. Ilyen lehet továbbá a nagy szárazság vagy a tavaszi fagy. A szegénységnek társadalmi oka lehet munkahiány, termelési válság vagy pl. nálunk Magyarországon a fényűzés. Hisz hazánkban van akárhány falu, ahol az asszonyok fényűzése az egész

falu elszegényedését okozta. A szegénység társadalmi oka lehet még, az időszaki mesterséges munkabőség és mesterséges munkahiány, amiről különösen Sidney és Beatrice Webb hatalmas műve a «Nyomorúság problémája» ad felvilágosítást. Kevés könyvet olvastam oly figyelemmel, mint a Webb házaspár ezen művét, mely határjelet fog képezni a szegényügy irodalmában. Lehetnek a nyomorúságnak politikai okai is, pl. rossz törvények oly esetben, amikor a törvényhozás elszakad a néptől, amidőn a törvényhozók külön osztályban tömörülve a néppel nem érintkeznek eléggé, elveszítik a kapcsolatot s nem értik meg a nép lelkét. Külföldi példák vannak arra, hogy az ily állapot általános szegénységre, nyomorúságra vezet s adja Isten, hogy hazánkban erre ne legyen példa. Iparkodni kell, hogy a törvényhozók jó része a nép tömegéből kerüljön ki, mert ezek az emberek jobban ismerik a nép kívánságait, megértik és inkább honorálják azokat. De ezzel ellentétben az alsó néposztályok forradalmi hangulata szintén az általános elszegényedés okozója lehet. Lehetnek továbbá gazdasági okok, melyek valakinek az elszegényedésére vezetne pl. az eredménytelen iparkodás, a tönkrejutás, a csőd, de még inkább egyéni okok, pl. az elhibázott pályaválasztás, a tudatlanság, a lustaság, az iszákosság, a betegség, a munkaképtelenség, a nagy család, stb.

Térjünk át most már arra, hogy milyen is a szegényügy rendszere, mert hisz a szegényügy — legalább külföldön — tudomány, melynek rendszere és irodalma van. Sajnos, hazánkban a szegényügy rendszeres művelése még nem kezdődött el, alig 10-15 író foglalkozott eddig a szegényüggyel és új dolgokat a szegényügy irodalmi terén mi magyarak még eddig alig produkáltunk.

Ezek után az a kérdés, hogy mi a szegényügy rendeltetése? A szegényüggynek az a rendeltetése, hogy megelőzze és orvosolja a szegénységet, amennyiben a szegénységet orvosolni és megelőzni lehet. Amikor a szegénység megelőzésére vagy orvoslására törekszünk, alikor az a fődolog, hogy minden egyes szegény az ő saját esetének és helyzetének megfelelő, különleges elbírálásban részesüljön. És nagy előnye a magánjótékonságnak a hatósági szegényüggyel szemben, hogy jobban tud individualizálni; majd később rá fogok térni a magánjótékonság hátrányaira. Megjegyzem, hogy az előny és hátrány szavakat mindig a szegényügyi irodalomban elfogadott szempontokból alkalmazom.

A szegényügy rendszerében megkülönböztetünk hatósági szegényügyet és magánjótékonságot. A hatósági szegényügy alatt

értjük az állam vagy a község által gyakorolt szegénysegélyezést és szegényápolást, a magánjótékonyosság összefoglaló elnevezése alatt az egyházak és a magánemberek, valamint egyesületek és más társadalmi intézmények által gyakorolt jótékonytságot értjük. A hatósági szegényügy kötelezettség alapján történik, a magánjótékonyosság önkéntes elhatározás alapján. Minthogy a magánjótékonyagnál saját elhatározásból a szív sugallata után indulva gyakorolják a szegénysegélyezést, azért itt a jötevő akárhány esetben olyanokat is segélyez, kiknek kérését a hatósági szegényügy gyakorlói figyelembe sem vehetik. Tehát a gyakorlat tekintetében a magánjótékonyosság akárhányszor ellentétben van a hatósági szegénysegélyezéssel. Azonban, ha mindkettőnek más az indító oka, ha a kötelezettség és az önkéntes elhatározás szemben is állanak egymással, azért mind a kettő, tehát a hatósági és a magánjótékonyosság csak együttesen vállalva dolgozva boldogul. Meg kell még jegyezni, hogy a hatósági szegényügynek egy nagy előnye van a magánjótékonyossággal szemben. T. i. tárgyilagos, igazságos elbírálás – a hatósági szegénysegélyezésnél valószínűbb és inkább várható, ellenben a magánjótékonyosság, éppen mert a szívjóság alapján történik, gyakran félrevezethető s rövid életű, látható eredményeket ér el, de végleges, segítséget kevés esetben ad.

A magánjótékonyosság akárhány esetben nem más, mint egyszerű alamizsnaosztogatás. Ha az utcán járok és egy koldusnak alamizsnát adok, akkor nem tudhatom hogy az a koldus, akinek meghatott szívvel adományt adok, nem-e többszörös háztulajdonos, hisz' volt arra nem egy eset, hogy koldusok után nagy hagyaték maradt vissza. Ennélfogva az ötletszerű alamizsnaosztogatás helyett szükség van arra, hogy az emberbarátok a szegények személyi viszonyait és helyzetét megismerjék és csak a körülmények kellő mérlegelése után nyújtsanak megfelelő segítséget.

Mielőtt tovább mennék, megjegyzem, hogy hazánkban a hatósági szegénysegélyezés alapja a községi illetőség. Tudniillik külön szegényügyi törvényünk nem lévén, ezidőszerint a községek gyakorolják a szegénysegélyezést s a politikai illetőség ezen segélyezés alapja. Az 1886. évi XXII. törvénycikk szabályozta minálunk az úgynevezett automatikusan változó illetőséget, melyet minden magyar állampolgár abban a községben, ahol legutóbb 4 évig egyfolytában lakott és a községi terhek viseléséhez legalább egyszer tényleg hozzájárult, jogosan megszerez. A községi illetőségnek ily módon való rendezése igen szép dolog, de vannak emberek, akik

ehhez a politikai, illetőleg szegényügyi illetőséghez soha sem tudnak igényt szerezni. Például egy falusi jegyző 20 éven keresztül volt annak a községnek jegyzője, amely községben a közigazgatási bíróság döntése szerint illetőséget nem szerzett, mert a községi terhek viseléséhez nem járult hozzá, minthogy a községi tisztviselő községi adót fizetni nem köteles. Még rosszabb a napszámosok helyzete, ugyanis adót nem fizetnek, mert a törvény kimondja, hogy adómentesek. Ha egy ilyen napszámos egy fél évszázadig lakik egy faluban, ott illetőséget még sem szerez, ennél fogva a községi előjárósághoz akárhányszor hiába fordul szorult helyzetében segélyért. A kupaktanács kimondja, hogy ez az ember nem adózott itt, nem a mi falunkban született, tőlünk ugyan segélyt nem kap. A községi előjáróságnak számtalan kibúvója van arra, hogy egy szegényt, ki segélyért fordul hozzája, ne segélyezzen. És ezt annál könnyebben megteheti, mert faluhelyen a segélyezés sok esetben hatósági koldulási engedély alakjában nyilvánul meg. Igen sok község szegényháza ócska, szellős vityilló a falu végén, ahol együtt vannak a koldulásra kényszerített szegényei: az ugyanottan ápolás nélkül tengődő gyógyíthatatlan betegekkel. Orvos oda talán sohasem néz, kivéve a járvány idejét, amikor a szegényház egyúttal járványkórház. Megengedem, hogy önök közül sokan azt gondolják, hogy ez túlzás, pedig jogosan állíthatom, hogy az ország legtöbb részében ez a tényleges állapot. Kigyjék el, ahol a szegényápolás abban nyilvánul, hogy koldulásra kényszerítik az önértetes szegényt is, ott nagy annak a valószínűsége, hogy a gyógyíthatatlan beteg nem kap kellő ápolást.

Visszatérve most már a szegényügy rendszerére, megállapíthatjuk, hogy úgy a hatósági szegénysegélyezés, mint a magánjótékonyság megnyilvánulásában kétféle lehet: megelőző és utólagos. A megelőző szegénysegélyezést nagyon nehéz elhatárolni a szociálpolitikától, mert hisz maga az egész szegényügy a szociálpolitikának egy része. A szociálpolitika az alsóbb néposztályok helyzetének javítására, a tömegek emelésére törekszik, ellenben a szegényügy mindig a szegénnyel vagy egy-egy családdal foglalkozik. A szociálpolitika által nyújtott kedvezményt vagy segítséget igénybe veheti az alsóbb néposztályok mindegyik tagja, tehát a munkáslakásba beköltözhet az a munkás is, aki háromszor annyit keres, mint egy kisebb hivatalnok. Ellenben a szegénysegélyezés csakis akkor lép akcióba, ha valaki a segítséget kéri és egyénileg, arra rászolgált. Tehát ez kiegészítés, mely mindig a legszűkebb határok

közt mozog és sohasem alkalmas arra, hogy nagyobb tömegek helyzetét megjavítsa.

Ha most már a szegényügyet a segélyezés módja szempontjából tekintjük, akkor lehet ez állandó vagy ideiglenes, továbbá nyílt vagy zárt szegényápolás. (Nézetem szerint a magyar szegényügyi statisztikának az a legnagyobb baja, hogy a vidéken még ma sem tudják, hogy mi a nyílt és mi a zárt szegényápolás. Nem tudván disztingválni a fogalmakat, a községek meg nem felelő adatokat nyújtottak akkor, amikor a belügyminisztérium a szegényügyi statisztikát összeállította.) Zárt szegényápolás alatt értjük általában az intézeti ápolást vagy a családi ápolást, minden egyéb segélyezés a nyílt szegényápolás fogalma alá tartozik. Tehát nyílt szegényápolás pl. az, ha egy jótékonsági egyesület egy szegény, öreg, magával tehetetlen embernek pénzsegélyt ad. Ha ellenben ez a jótékonsági egyesület ezt az öreg embert intézetben helyezi el és ott nyújtja neki mindazt a jót, amit csak neki nyújtani lehet, akkor zárt szegényápolást gyakorol. A hatósági szegénysegélyezésnél a nyílt és a zárt szegényápolás fogalma ugyanígy értendő. Most már tisztelt Hölgyeim és Uraim, a nyílt szegényápolás, szegénytámogatás vagy szegénysegélyezés kétféle lehet; és pedig: állandó vagy kiségitő. Kiségitést akkor nyújtanak, ha egy hirtelen szorultságba jutott szegény ember készpénz segítséget kap, ha tűzifát vagy népkönyha-jegyet nyújtanak neki, avagy tél idején ruhával látják el, ha nem tud lakbért fizetni és kifizetik helyette, ha üres lakását bútorral felszerelik, ha üres műhelyét szerszámokkal látják el, ha a szükséglakásban lakást adnak neki, ha munkát szereznek a munkanélküli iparosnak, ha foglalkoztató műhelyben helyezik el a munkást, ha orvosi segélyt és gyógyszerert kap a járóbeteg, ha szülésznői segélyt küldenek a vajúdónak. Ezek a segélyezések mind esetről-esetre történnek és arra szolgálnak, hogy az illető szorult helyzetéből kikerülve, kenyérét ismét maga megkereshesse. Az állandó szegénysegélyezésnek szükségessége akkor áll be, amikor valaki öreg, beteg vagy nyomorék és nem tudja magát eltartani, úgy hogy akár a magánjótékony-ság, akár pedig a hatóság állandóan kénytelen az illetőt támogatni. Úgy a kiségités, mint az állandó szegénysegélyezés Magyarországon az 1886. évi XXII. törvénycikk, vagyis a községi törvény 145. és 146. §-a alapján történik. Az idézett §§-ok kimondják, hogy amennyiben a jótékony intézetek segélye, vagy egyesek könyörödmánya és támogatása nem elég arra, hogy az illető szegényt szorultságában megsegítse, akkor az illetőségi község kötelessége a segélyezés.

Ebből megint azt látjuk, hogy a magyar szegényügy nagy hátránya, miszerint feltételekhez köti a község segítségét. Mert hisz tulajdonképpen arra kényszeríti a szegényt, hogy az mindenféle más módon igyekezzék sorsán segíteni. Csak az esetben, ha a segélyre szorult másképpen boldogulni nem tud, akkor köteles a község segélyezést nyújtani. Külföldön ez másképp van, mert ott a hatósági szegénysegélyezésnek nincsen ilyen előfeltétele s a hatósági szegénysegélyezés minden esetben kijár, a magánjótékonyságnak pedig nincsen egyéb feladata, mint az, hogy a hatósági segélyezést kiegészítse.

Budapest tekintetében persze nem a községi törvény, hanem az 1872. évi XXXVI. törvénycikk 105. §-a és az 1903. évi XXXIII. törvénycikk 30. §-a irányadó. Azonban a székesfővárosnak szegényügyi szabályrendelete, mely 1906 január hó 1-én lépett életbe (944/1905. kgy. sz. szabályrendelet) a törvény által előírt kereten túlmegy és sokkal nagyobb mértékben, humánusabban állapítja meg a székesfővárosra nézve a szegénysegélyezés kötelezettségét. Meg kell itt még jegyeznem, hogy a szegényekről intézkedik az 1898. évi XXI. törvénycikk 8. §-a is, mely elrendeli, hogy a kórházakból és gyógyintézetekből elbocsátott gyógyíthatatlan betegek, a nem közveszélyes elmebetegek, az ártalmatlan hülyék, a siketnémák, a vakok és nyomorékok községi ápolásba adandók. Nézetem szerint ez nem egészen humánus, mert Budapesten vagy nagyvárosokban meg van ugyan a lehetőség arra, hogy a községi hatóság ezeket a betegeket megfelelő módon elhelyezze, azonban kizárt dolog, hogy egy kisközség egy gyógyíthatatlan beteget megfelelően elhelyezni és gondozni tudna.

Budapesten az idézett 1903. évi XXXIII. törvénycikk 30. §-a alapján a kerületi előljáróság gyakorolja a közsegélyezést és a székesfőváros tanácsa képezi minden ilyen ügyre nézve a másodfokú hatóságot. A gyakorlati munka szempontjából tehát azt kell megjegyeznünk, hogy minden szegénysegélyezési esetben a lakóhely szerint illetékes kerületi előljárósághoz kell fordulnunk, mely a segélyezést az idézett székesfővárosi szabályrendelet alapján foganatosítja. Az említett szabályrendelet a fősúlyt arra fekteti, hogy a még munkaképes szegényeken munkaszerzés útján segítsünk, hogy a természetben való segélyezés jusson lehetőleg a szegényeknek, továbbá, hogy a nem budapesti illetőségűek csak elkerülhetetlen esetekben jussanak segélyezéshez, nehogy az egész ország szegényei a fővárosba jutni iparkodjanak. Érdemes szegényeknek a kerületi előljáróság 40 koronáig terjedhető rögtöni segélyt és 15 koronáig terjedhető havi segélyt engedé-

lyezhet. A családfő segélyén kívül a házastársnak 10 koronáig terjedhető, minden gyermeknek pedig 5 koronáig terjedhető havi segély állapítható meg. A szabályrendelet életbeléptetése óta a legnevezetesebb intézkedés akkor történt, amikor Almády Géza tanácsnok előterjesztésére 8894/1911. tanácsi számú szabályrendelettel a székesfőváros tanácsa 1912. január 1-től a központi szegényügyi nyilvántartót életbe léptette. Ezt a központi szegényügyi nyilvántartót a tisztelt hallgatóság is használni fogja, mert hisz a tanács, amikor kimondotta, hogy a nyilvántartót jótékony egyesületek használhatják, erre jogot adott. Már pedig a központi szegényügyi nyilvántartó fontos és jó dolog, ezt be is látja mindenki, kinek tudomása van arról, hogy mennyi család fordul elő Budapesten, hogy hány munkakerülő ember igyekszik mások segélyéből munka nélkül megélni. A jótékonyoknak nem lehet feladata, hogy élősdiakat támogasson.

Fejtegetéseink során rátérek most előadásom tulajdonképeni tárgyára, a zárt szegénységélyezésre, vagyis az intézeti szegényápolás rendszerére. Az intézeti szegényápolás keretén belül megkülönböztetjük a tulajdonképeni intézeti ápolást és a családi ápolást. Előbbi egy intézet falain belül, utóbbi egy család keretén belül történik. A családi ápolás az elhelyezés módja szerint ismét kétféle lehet. Vannak tudniillik esetek, amikor a szegényügyi hatóság azért helyezi el egy családnál az ápolásra szorult szegényt, hogy ne legyen szükség az illetőnek intézeti elhelyezésére. Más eset az, amidőn az intézet a benne elhelyezett szegényt családi ápolásra adja ki, vagy pedig munkahelyen foglalkoztatja. Az ápolásnak ez utóbbi módja nálunk, különösen elmebajosoknál, nagyon szokásos.

Az intézeti szegényápolás gyakorlata különböző szempontokból történik. Más az intézeti ápolás, ha munkaképtelen embereket kell ellátni, ha öregekről, aggokról, gyógyíthatatlan betegekről vagy elmebetegekről van szó. Ezeknél melegség, közvetlenség, szeretet és ápolás, jó elhelyezés, jó élelmezés és főleg nyugalom szükséges. Ha korlátolt munkaképességű emberek kerülnek intézeti ápolásra, akkor természetesen ismét más bánásmódra van szükség. A hülyéknél, az epileptikusoknál, a siketnémáknál, a vakoknál és nyomorékoknál ugyancsak szükség van szeretetteljes gondozásra, azonban itt már arra is kell iparkodni, hogy mindezek nevelésben és munkára való kiképzésben részesüljenek. Magyarországon a hülyéket egész szépen munkába fogják, külföldön az epileptikusokat is. Hazánkban a vakok és siketnémák elhelyezése eléggé megfelelő, ellenben a nyomorékok ügye nagyon elhanyagolt. Az egész országban egyetlenegy ilyen intézet van:

«Nyomorék Gyermekek Otthona» Budapesten, ahol 40 ilyen gyermeket ápolnak. Igaz, hogy a Németbirodalomban egyetlenegy állami intézet van a nyomorékok részére Bajorország fővárosában, Münchenben és egyetlenegy városi Cölnben. Az is igaz, hogy a cölnei intézet nem is a város pénzén, hanem egy nemes emberbarát, dr. Dormagen végrendelete alapján, annak hagyatékából épült. Azonban Németországban nagyon sok intézetet tart fenn a nyomorékok javára a magánjótékonyok. Elég baj, hogy hazánkban a nyomorék gyermekek érdekében oly kevés történt és tudomásom szerint az anyyira dicsért állami gyermekvédelem keretén belül sem létesül mindmáig egy ilyen intézet. Pedig az elhagyott gyermekek közt számtalan nyomorék gyermek van.

Az intézeti szegényápolás rendszerére visszatérve, meg kell állapítanunk, hogy a munkaképtelennel és a korlátolt munkaképességűekkel szemben megkívánt szeretetteljes bánásmódnak már nagyon kevés jogosultsága lenne a munkakerülőkkal szemben. Itt szigorúság van a helyén s okvetlen szükséges, hogy az iszásokok s a foglalkozásszerű koldusok, közmunkáknál és kényszerdolgozóházakban munkára legyenek szorítva. Ma ezek a szegényházakba kerülnek és ottan az öregek, aggok, betegek rémei. A munkakerülőkről szóló törvény életbeléptetése előtt a székesfővárosban a toloncházat is ezek népesítették be, ezentúl bírói Ítélet vagy beutalás alapján az állami dolgozóházakban fognak elhelyezést találni s ott lesznek munkakényszernek alávetve.

Magyarországon szükség lenne azonkívül arra, hogy a munkanélküli, de munkaképes szegények minél több foglalkoztató műhelyben, önkéntes dolgozóházban, munkatelepeken, közmunkáknál stb. foglalkozást találhassanak. A vándorszegények érdekében pedig a főbb országutak mentén munkatelepeket és élelmező állomásokat kellene létesíteni.

Ami a szegényápolás költségeinek viselését illeti, a mai állapot az, hogy az állam viseli a szegény betegek után felmerült betegápolási költségeket (Országos betegápolási alap), továbbá az állami gyermekmenhelyeken nevelt elhagyott gyermekek ápolási és nevelési költségeit egészen a hetedik életévig. Az elhagyott gyermekek után felmerülő ápolási költségeket a hetedik évtől a tizenötödik életévig, továbbá minden szegényápolási költséget az illetőségi község tartozik viselni. Természetes, hogy a véletlen azt hozza magával, miszerint vagyonos községek alig-alig kénytelenek ilyen költségek Viselésére, ellenben szegény kisközségek igen sok esetben horribilis nagy szegény-

ápolási költség viselésére kénytelenek. Ha például az árvíz sújtotta székely faluk egyikéből a földönfutóvá lett gazdák Budapestre jönnek napszámosoknak, akkor bizonyos, hogy egy negyedszázad múlva ez a község tömérdek szegényápolási költséget fog fizetni az elköltözötték után. A kivándorlásnak ez is egyik oka. Említettem már, hogy rossz törvényhozás előmozdítja a kivándorlást, de itt azt kell hangsúlyoznom, hogy az olyan törvényhozás, amely nem működik, a nép szavát nem hallja meg, a nép baját nem érzi át, csak arra jó, hogy az ország legértékesebb elemét, a földmivesnépet kivándorlásra készítse. Magyarország mindenkori kormánya és törvényhozása a politikai harcoktól nem ért rá arra, hogy 1867-től máig elvégezze azt, amit a koldussá tett hollandusok a spanyol háborúk után rövid tíz év alatt elvégeztek. A mi törvényhozásunk nem ért rá arra, hogy a községeken a szegényügyi terhek igazságosabb elosztása révén segített volna. Tessék elképzelni azt, hogy egy kis falu valamelyik napszámosa Budapestre vagy egy másik nagyvárosba kerül és ott meg-nősül. Gyermekeit becsülettel felneveli, de napszámos lévén, adót nem fizet, illetőséget nem szerez. Megtörténhetik, hogy öt-hat gyermeke szintén nem szerezvén újabb illetőséget, egy félszázad múlva az apa által elhagyott kis falu nyakába fog szakadni. A falu el tudja látni a maga szegényeit és ellátja ezeket a maga módja szerint. Mind-azok a szegények, akik egész életüket ott töltötték a faluban, meg is vannak elégedve ezzel az ellátással, mert nem vártak soha jobbat. De jaj a nagyvárosból odakerült szegénynek! Ezek a városban nagyobb igényekhez szoktak és jobb ellátást reméltek. A faluban szabad koldulási jogot és fedelet kapnak, tehát késő vénségükre olyan sorsot, melytől mint városi lakósok megkímélve hitték magukat. És a falu ezt nem nyújtja ám szeretettel, hisz a paraszt ember úri huncutságnak és óriási igazságtalanságnak tartja, hogy azok, akik egész életükben a városban laktak és dolgoztak, most a falu szegényei lesznek.

Sok esetet tudok, amikor egy gyógyíthatatlan beteg illetőségét csak évtizedes tárgyalások után állapíthatták meg és amikor az illetőségi község gondozásba vette a beteget, pénzügyi csőd előtt állt, mert a megtérítendő ápolási költség többet tett ki, mint a falu két évi budgetje. Ez nagy méltánytalanság a magyar paraszttal szemben. Elég baj, hogy a magyar törvényhozás nem hallja meg a falu szavát, azért kérem Önöket, Hölgyeim, indítsanak agitációt azoknak érdekében, akik nem tudnak panaszkodni, akik panaszaitak nem tudják kellően előadni, a falusiak érdekében. Beszéljenek és

dolgozzanak a magyar szegényügy érdekében, de egyúttal a magyar falu érdekében. Belátom, hogy ez háládatlan feladat, de tegyék meg, mert jó magyarok. Az Önök magyar szíve fel kell, hogy jajduljon a kis falu nyomorúságán.

Dr. Giesswein Sándor volt eddig az egyedüli országgyűlési képviselő, aki a szegényügy rendezése érdekében és a falu nevében a képviselőházban felszólalt. Önzetlenségéért elismerés helyett támadás jutott neki osztályrészül. A meg nem érdemelt támadásért szolgáltassunk mi neki elégtételt és egy seregbe sorakozva, Giesswein Sándorral az élünkön kiáltunk a törvényhozás felé: «Urak, képviselő urak! Dolgozzatok a magyar népért és a szegények érdekében!»

Farkas Edith alapítványi hölgy, a Szociális Missziótársulat főnöknője: *Therapeutikus szempontok a szegényügyben.*

Mélyen tisztelt uraim és hölgyeim!

Romain Rolland: Vous pensez toujours à ce que vous pouvez gagner on perdre: pensez done à ce que vous pouvez donner. Es igaz! Azt mondja, hogy a legtöbb ember lelke el van telve ezzel a két fogalommal: gagner ou perdre; nyereség vagy veszteség. Az egész vonalon, minden értelemben csak ez hevíti őket és csak nagyon kevés százaléka az emberiségnek töri azon a fejét, hogy: donner, donner, adni adni! A szegényügyi bizottságnak és szegényügyi előadásaink látogatóinak, hallgatóinak ez a programja: «adni akarok.» Mindenki, aki a szegénység iránt érzékkel bír, tehát ehhez a kis csoporthoz tartozik. Már most az első s legkönnyebb felelet erre a kérdésre, hogy mit adjunk. Pénzt! Pénzt! Pénzt! És azok, akik materialisztikus hajlammal bírnak, azok minden egyebet szeretnek tagadni, vagy legalább mindent megkérdőjelezni és azt mondják, hogyha valamit, úgy csak, anyagiakat lehet adni a szegényeknek. Mi, akik természetfölötti alapon akarunk állani, mi tagadjuk ezt az anyagelvűséget úgy praxisban, mint teoriában. A szentírás azt mondja, hogy az ember nemcsak kenyérből él, hanem az Úr igéjéből is. Hogy ez mennyire igaz, bizonyíthatják azok, akik ismernek szerencsétlen gazdagokat és megelégedett szegényeket. Ha a materialisztikus felfogás volna igaz, ha csak az kell az embernek, hogy mindene meglegyen, akkor a mi gazdag szerencsétlen ismerőseink dehogy volnának azok és úgy-e bár megfordítva? Mi tehát nemcsak valljuk, hanem hiszszük és gyakoroljuk is, hogy az ember nemcsak kenyérből, hanem nagyon, de nagyon az Úr igéjéből is él. Nekem erről mindig eszembe

jut az a gyönyörű jelenet a szentírásból, amikor szent Péter és János felmennek a jeruzsálemi templomba és a templom előtornácában meglátja őket egy koldus és szellemi vakságából kifolyólag *pénzt* kér az apostoloktól. Szent Péter megáll és reánéz és megsajnálva őt azt mondja: aranyom és ezüstöm nincsen, de tudod, amim van s ami többet ér az aragnál és ezüsthöz, abból adok neked! Nézd én Jézus nevében mondom neked: Kelj fel és menj! Ekkor megnyitk a koldus szemei, vissza volt adva az életnek. Ő aranyat vagy ezüstöt kért és pillanatnyilag megcsalva érezte magát, amikor az apostol elkezdett neki «prédikálni», de amikor egészségesnek érezte magát, akkor ennek a tapasztalatnak segítségével képes volt a természetfölötti, igazságok világába belépni. Mi csodát nem művelhetünk, de ezek a csodák arra valók, hogy tanuljunk belőlük és szerény működésünkre levonjuk belőlük a nekünk való igazságokat. A szegényügyi tér amúgy is oly tér, amelyen járva, erre a jelenetre jó minél többször rá gondolni. Sokszor elfoghat minket ugyan a csüggedés, hogy mindig csak pénzt, protekciót és ismét csak pénzt kérnek tőlünk, de mi is kénytelenek vagyunk megismételni szent Péter feleletét, hogy nem adhatunk, még ha Dárius kincsével rendelkeznének, akkor sem jutna az összes kéregetőknek. Dr. *Lize* híres német szociológus nemrégén egy beszédben rámutatott, hogy a katolikus jótékonykodásban a szociális munkát húzná alá a charitatív munkával szemben, vagyis, hogy foglalkozunk többet a lakáskérdéssel, a biztosítási, gyermekvédelmi, egészségügyi kérdésekkel és segítsünk többet ilyenféle intézkedéssel, mert ez se kerül mindig pénzbe, hanem utánjárásba, szorgalomba, stúdiumba és ezzel is segíthetünk szegényeinken. Ha nincs elég pénzünk, akkor segítsünk más szociális munkával. Tegyük ezt tehát így! Hogyha nem adhatunk szüntelenül pénzségélyt, ne csüggedjünk, hanem gondoljunk arra, hogy először segítsünk lelkileg ahogy tehetjük és azután más utakra is térhetünk. A szegényügyi bizottság szép példát ad a hölgyeknek, hogy szorgalmas miliótanulmányozás után hajlandó a pénzségélyezéshez nyúlni, mint veszedelmes segélymóddhoz. Szegényeinken gondolkodva, sokszor eszembe jut Heine strófája: Vergiftet sind meine Lieder, wie könt' es anders sein?!

Valahogy ez a strófa ráillik minden igazán szegény emberre. Azért meg kell tanulni szegényeinkkel szemben az arc mögé látni. Ez egy külön stúdium. Nekünk nőknek van ehhez a természettől nyert külön tehetségünk. Ha mi ránézünk egy ilyen emberre, akkor sok mindent kitalálunk s azt is felfedezzük, hogy mennyiben vergiftet ennek a

szegény embernek a lelke. El lehet ez az ember keseredve. Akárhányszor az elkeseredés vagy a bosszú, vagy a bűnök mérgeznek így. De ezt a mérget ki kell vennünk a lelkéből, hogy megint emberré legyen. Ha azután az ember megtanult az arcok mögé nézni; akkor azt is magtanulja, hogy milyen tónusban kell az illetővel beszélni. Oly szépen mondja Förster egyik könyvében, Krisztus Urunkról oly megható ez a mondat: «Er wusste mit den Müden und Beladencn zu sprechen.» Ehhez azonban érteni kell. Mi is tapasztaljuk, hogy néha fáradtak vagyunk, rosszul érezzük magunkat és ha akkor jön hozzánk valaki és kezd beszélni, olyan kifogyhatatlan és meg nem állítható lendülettel és temperamentummal beszél, hogy az ember csak behunyja a szemét és azt mondja magában, hogy nekem jobb érzékem kell hogy legyen arra, hogy aki ilyen fáradt, azzal nem így kell beszélni. Ezzel az emberrel másként kellene beszélni, mint azzal, akit pihenés után várnak teával, kellemességekkel és jó hírekkel. Az egészen más. Mit den Müden und Beladencn beszélni... Ha például, egy audienciára megyünk, ahol azt látjuk, hogy az a bizonyos nagy úr már kihallgatott 60 embert és már nagyon fáradt, akkor is gondolunk erre a krisztusi vonásra. Ott is, gyakoroljunk irgalmassági cselekedetet és adjuk elő ügyünket röviden és velősen. Fölfelé is kell szociális munkát végezni, ott is nézünk az arcok mögé. Ha szegényünk bizalmatlan, hamis, durva, hitvány vagy akármilyen más rossz tulajdonsággal bir, nekem érzékkel kell bírnom az ő sajátságai iránt és aszerint kell vele beszélnem. Gondolnunk kell továbbá arra a miliőre is, amelyben a beszélgetés lefolyik. Hogy vajjon nem hallja-e valaki beszédünket a mellékszobában? Mert az ilyen szegény lakásokban gyengék a falak és nyitva van ajtó, ablak, úgy hogy kihallatszik a beszéd. Egy szegény ember teljesen elvesztette belénk helyezett bizalmát, mert az illető megfélekezett arról, hogy erről a kérdésről tapintatosan tárgyaljon és nagyhangon tárgyalta az illető szegénynek diszkrét kérdését. Még a leggyarlóbb szegény is részben rendkívül diszkrét és azt akarja, hogy négy szemközt tárgyalják az ő ügyét. Ez is ahhoz a mondáshoz tartozik ugyebár, hogy er wusste mit den Müden und Beladencn zu sprechen. Továbbá idetartozik az is, amit tapasztalatból tudok, hogy káros dolog feleslegesen az ő nyomorukat és különböző bajukat konstatálni. En sok hölgygel végeztem Magyarországon is szegénylátogatásokat és nemcsak a szegényeket figyeltem meg, hanem a társnőimet is, hogy hogyan beszélnek és viselkednek, és egypárszor szenvedtem attól, hogy tisztán naivságból szinte figyelmessé tette szegényünket az ő nyomorúságának speciális voltára. Hány hölgy követte el azt a

hibát, hogy elkezdte rendkívül sajnálni az illetőt így: «Jaj, maguk ilyen szegények!?! Ennyien vannak? Ilyen sovány? Ilyen súlyos munkát kell végezni nap-nap után? És ilyen csekély a fizetése? Hát hogy bírják el ezt a bűdös levegőt?» stb. stb. Mikor aztán azt mondtam társnőmnek, hogy mire való ez, miért mondja el ezeket? azt felelte rá, hogy a szívem sugallta ezeket a kérdéseket. Pedig ez mind más lapra tartozik. Most, ha mi elmegyünk onnan ugyan mi marad vissza ebben a lélekben? Hiába adok ebben az esetben az illetőnek 30-40 koronát, az a sajnálat az oly világitásba helyezte az ő nyomorát, az ő különös, kínos helyzetét, hogy a legnagyobb anyagi segéllyel sem tudom kireparálni az elkövetett hibát. Képzelnék csak el, hogy milyen orvos az, aki a beteghez menet így szól: Ejnye de rossz színben van. Na én nem adok önnek két hónapot sem a maga életéért. Azt hiszem, megköszönnék az ilyen orvost. Nemde? Megköveteljük az orvostól a helyes diagnózist, de azért, ha valakit nem tud meggyógyítani, deprimáló s fölösleges megjegyzéseivel kétségbeesésbe ne kergesse ezt a beteget. A leánykereskedelem elleni mozgalom megalapítójáról, Josephin Buttleről, fennmaradt az a fölséges emlék, hogy mindenkire bátorítólag hatott. Ezt merném ajánlani a szegények látogatóinak is. Ha semmivel sem dicsekedhetünk, ha mi is vagyunk becsapva, legyen meg legalább az a vigaszunk, hogy nem deprimáltunk, hanem emeltünk. Ezt pedig nem lehet másképen elérnünk, minthogyha emberbaráti módon, megfelelő hangon beszélünk a nyomorúságba jutottakkal. Az angol irodalomnak, a szociális jótékonyaságról szóló könyveiben gyakran olvashatjuk ezt a szót: «bread and butter religion». — A praktikus és mégis oly ideális angol ezzel azt akarja jelezni, hogy üres gyomor alkalmatlan az Evangelium befogadására, azért nyomorgó embereknél ne prédikálással kezdjük a missziókat, hanem csillapítsuk először éhségüket s csak azután foglalkozunk lelki kérdésekkel. Nem szabad továbbá túlérzékenyeknek sem lennünk és nagyon kell óvakodnunk attól, hogy a családi kötelekeket siessünk szétbontani. Kítűnő eredményeket értünk el már azzal, hogy züllött családokban egyik vagy másik gyermeket megtiszteltünk azzal, hogy azt mondtuk neki: Te! Én kivethetnék a családoból és intézetbe adhatnám, de nem teszem, mert tudom, hogy neked itt nagy missiód van. Megbízlak azzal, hogy légy édesanyádnak vagy édesatyádnak őrző anyyala. Látnod, szegény édesatyád alkoholista, tönkre tette lelkét a pálinkaivással, mert betege annak. Neked azért nem szabad megvetni őt! Hány gyermek mentette meg már szülőit példával, imával és apostol-

kodással. A Várban volt egy kilencéves fiú és reggelenként kiflit hordott ki. Az egyik barátnóm szóba ereszkedett vele. Újévi borralvót adott neki és így szólt hozzá: de ne vegyél ezen haszontalanságot; ígérd meg nekem, hogy átadod az édesapádnak. A gyerek erre ezeket mondta: Nagysága! Nem veszek rajta haszontalanságot, mert én az antialkoholista mozgalomnak vagyok terjesztője, de az édesapámnak, mert az édesapám . . . annak nem lehet pénzt adni. — Miért nem? kérdeztük. Erre a gyermek sírni kezdett, hogy iszákos az édesapja és a ragyogószemű fiúcska táskájából röpiratokat vett elő, amelyekkel az antialkoholista mozgalmat terjesztette és mutatta a képeket, amelyek az alkoholizmusban szenvedők különböző testi elsenyvedéseit tüntette föl, hogy ilyen betegséget fog kapni az édesapja, akit meg akar menteni és megmutatta végül, hogy miképpen terjeszti a mozgalmat, taggyűjtőívet vett elő; kúriai bírák neveit olvasta fel, akik mind évenként egy korona tagsági díjat fizettek neki, hogy tagjai legyenek az ő mozgalmának. És tényleg ennek a gyermeknek sikerült az apját, ha nem is teljesen megtéríteni, de arra vinni, hogy szégyelte magát, ha visszaesett az iszákosságba. És Förster akárhány példát ír le könyvében arról, hogy mit lehet elérni egy ilyen gyermekkel, akit ahelyett, hogy kivennénk a családból, missiót adunk neki.

Akárhány gyermekben hősiesség szunnyadozik, csak fel kell azt benne ébreszteni. Hiszen a régi kereszténységben a martýrok milyen csodákat műveltek és most ahelyett, hogy ilyen gyermekeket kiragadnánk a nyomorúságból, azt ajánlom, hogy ha kiérzik belőle valami lehetőség arra, próbáljuk felhasználni. A szegény ember, még ha nem is kaphat tőlünk segítséget, akkor is végtelenül hálás, ha vele megtisztelő modorban beszélgetésbe eredünk és hogy kiérzi, hogy komolyan gondolkodunk-e baján! Ismerek olyan szegényeket, akikkel nem volt szerencsém anyagi szempontból és mégis ragaszkodnak hozzánk, mert az anyagi jót képviseltük lelki alakban. Püspök atyánk sokszor mondja el azt, amit *Dosztójevsky* megírt, hogy amikor valakit séta közben meglepett egy koldus az ő kérésével, akkor azt felelte az a koldusnak: most nincsen nálam pénz; bocsáss meg, de kérlek testvér fogadd szívesen ezt a kézszerítást. És a szegény koldus nagyon meg volt hatva és viszonzva a kézszerítást, hálásan rebegte: Isten fizesse meg, jó uram!

Adni, donner, tehát nemcsak pénzt lehet, hanem lelkieket is. Es ez alkalommal arra hívom fel becses figyelmüket, hogy ilyen érte-

lemben készülünk a mi szegényügyi látogatásainkra. Mert erre igenis készülni kell. Soha, soha az ember ne menjen el meg nem felelő hangulatban, vagy lelki állapotban szegényhez. Épen így kell arra vigyáznunk, hogy a kórházba se betegesen menjünk, vagy valami lelki bajjal menjünk, vagy nem harmonizált hangulatban óvakodjunk szegénylátogatást tenni.

Oly gyönyörű felírás az, ami egy londoni közkórház főbejáratánál van felírva: Kedves látogató! Alulírott igazgatóság kér, hogy csak akkor lépd át a kórterem küszöbét, ha megfelelő lelkiállattal bírsz. Ha bosszús vagy, halaszd el látogatásodat, vagy mondj le róla egészen, betegünknek ugyanis csak harmonikus hangulat válik javára. Ha nem tudnád legyőzni azt, ami lelkedet ingerli, hallgasd meg az igazgatóság kérelmét és inkább ne keresd fel betegünket.

Mélyen tisztelt uraim es hölgyeim! Emerson azt mondja: Geben kann nur, auf den sieh Gottesgeist herniedergelassen.

Mélyentisztelt Urak és Hölgyek! Hogyha tehát felébredt önökben a vágy és programba veszik, hogy a szegényügyi anyagi szempontok mellé ki akarják tűzni a most megbeszélte lelki szempontokat is, akkor gondoljanak erre a mondásra és kérjék a Gottesgeist, a Szentlélek-Uristent, aki egyedül képesít bennünket a lelki, mélyenjáró hatásokra, hogy világosítson fel és vezessen bennünket.

II. ELŐADÁS.

Dr. **Moravcsik Ernő** egyetemi tanár: *Psychopathologien jelenégekről.*

Mélyen tisztelt Hallgatóság!

A modern társadalom céltudatos és legtöbb eredményt kilátásba helyező eszközökkel igyekszik talaját megszilárdítani. Fürkészi azokat az okokat, amelyek kedvezőbb viszonyokat teremthetnek és amelyek biztonságát veszélyeztetik. Kutatása és alkalmazott módszerei szélesebb mederben mozognak. Midőn súlyt fektet az életviszonyok tanulmányozására, nagyon helyesen különös figyelmet fordít az individuumokra is, mert hiszen ezekből meríti elsősorban erejét. Ez az individualizáló eljárás nyer kifejezést a modern igazságszolgáltatás egész vonalán is. A régi klasszikus büntetőjogi iskola helyét, amely főleg az egyén felelősségét kutatta és a büntetőjogi elméletek

fejlesztését és fogalmak tisztázását tűzte ki célul, a bűnügyi ember-tani vagy pozitivistá és szociológiai elvei foglalják el. Ezen két iskolá-nak újabban való összeolvasztása eredményezte az egyre nagyobb tért foglaló amaz irányt, amely mindinkább nagyobb méltatásban részesíti a büntettes szellemi és testi egyéniségét és a társadalmi viszonyok különféle alakulásának elvitázhatatlan befolyását. Ennek mérve szerint a céltudatos nevelésre, javításra és a szükség szerint a gyógyításra, másfelől pedig a társadalmi viszonyok olynemű meg-változtatására, az egyénnek már a gyermekkortól kezdve olyan feltételek közé helyezésére törekszik, melyek a bűnözésre való hajlam kitörését megakadályozni alkalmasak. Az anthropológiai-skola me-galapítója *Lombroso* volt, aki a büntettek bizonyos csoportjánál sajátosságos testi és szellemi rendellenességeket konstalált s kutatásai-nak eredményeképen felvett egy ú. n. veleszületett gonosztevő-típust. Az utána következő kutatások azonban csak azt bizonyították, hogy a büntettek között sokkal több a dégénéralt, mint a büntettet el nem követők közt, vagyis a degeneráció disponálja az egyént a büntettek elkövetésére. A szociológiai iskola a bűn fények okái a társadalom saját-ságos alakulásaiban keresi és a társadalmi helyzete tekét és viszonyokat úgy iparkodik megváltoztatni, hogy az antiszociális hajlammal bíró egyé-nekben ez a sajátosság ne realizálódjék, vagyis hogy ne legyen az illetők-nek alkalma a bűncselekmény elkövetésére. A kriminalitásnak rész-ben az életviszonyok alakulásában, másrészt az egyén szellemi álla-potában rejlő aetiológiai okai kutatása arra tanított, hogy azok az eljárások, amelyeket a társadalom a jog védelme szempontjából emelt, nem elégségesek és a büntetteseket nem lehet egyforma szempont-ból megítélni, hanem csoportokra kell osztani és ezeknek megfelelően alkalmazni az eljárásokat a bűnözőkkel szemben, amelyek arra szol-gálnak, hogy a társadalom ne csak a jelenben, hanem a jövőben is meg legyen védve. Így alakult ki a fiatakorúak, az alkalmi és a javulásra kilátást csak hosszabb idő múlva, vagy éppen nem nyújtó, a visszaeső, továbbá a korlátolt beszámítású, közveszélyes elmebete-gek kategóriája. A szociális misszió társaság, midőn nemcsak a gyer-mekvédelem szempontját vette működése tárgyául és irányadóul, hanem kiterjesztette figyelmét a szegényügyre is, akkor a társada-lom sajnó sebeit igyekszik behegeszteni és ebben mély vallásos és ma-gasabb ethikai érzése a sikert még inkább biztosítja. De amikor a szegényügy rétegeibe beletekintenek, foglalkozni kell az individuum-mal, az egyénnel is. Ez képezi a szegényügyben a mozgató elemet és amint a szegénység disponál arra, hogy szociális elemek kelet-

kezzenek, azonképen a rendellenes elemek disponálva vannak arra, hogy elzüllyenek. Tehát mindenképen kell a rendellenes elemekkel is foglalkozniok. Épen ezért a szociális missziótársulat vezetősége a rendezendő kurzus keretébe beállított olyan tárgyat, amely a psychopathológiás jelenségekkel foglalkozzék és megismertesse az ezeket előidéző főbb okokat és a társadalmi úton való küzdelem módjait. Tehát kutatnunk kell, melyek azok az okok, amelyek az ilyen rendellenes idegrendszer kifejlődését elősegítik. Ezen csoportba nemcsak a kimondottan idegbajosok tartoznak, hanem azok is, akik az ép-elméjük és a betegek között foglalnak helyet, amelyek sem nem egészségesek, sem nem kórosak, akikre jól illik ez a kifejezés: degenerációs elemek. A rendellenes állapot legfontosabb oka az öröklés. Az egyén jelleme a különféle ingerre való reakcióban nyer kifejezést. Az egyén jellemére befolyással van testi egyéniségén kívül számos psychés és physikai külső körülmény is. Öröklés útján kapunk egy bizonyos idegrendszert, amelynek bizonyos mértékben meg van szabva a reakcióképessége és pontosan végzett vizsgálatok kiderítették, hogy a legalacsonyabbrendű organizmustól a legfelsőbb fokon állóig minden lény alá van vetve ezen öröklési tölténynek. Amit azonban öröklünk, azt különféle életkörülmények módosíthatják, megváltoztathatják épen az egyén alkalmazkodási képességénél fogva. De ez a képesség sem egyforma minden egyénben. Olyan egyénben, akinek az idegrendszere gyengébb vagy dégénérait, abban ez a képesség csökken vagy megszűnik. Tehát az utód az elődöktől az öröklött sajátságokat ismét átviszi a következő generációra, de már ehhez vagy adott valamit, vagy elvett. Az öröklés lehet vagy közvetett vagy közvetlen. Közvetlen az átöröklés, ha a szülők útján vesszük át azok tulajdonságait. Lehet ez csupán csak egyágú, amikor vagy csak az apától, vagy csak az anyától örökljük át a sajátságokat, vagy halmozódó, amikor mindkét szülő degeneráltságát öröklő a gyermek, lehet továbbá laterális, amikor az oldalágak, vagy ugrásszerűen bekövetkező, amikor az egyik nemzedék nem öröklő a szülők degeneráltságát s csak ezeknek az ivadékaik ut az ki. Akinek a családjában csak egy idegbeteg is fordult elő, azt idegesen terheltek, akinek a családjában gyakori ez a betegség, azt örökléses terheltek nevezzük. Ez a terheltség kifejezést nyer bizonyos szellemi és szervezeti tünetekben. A szervezeti tünetek a fejlődésbeli szabálytalanságokban nyilvánulnak, például a koponyán, a fülön, a fogakon; ezeknek a fejlődésbeli rendellenességeknek azonban csak akkor van jelentőségük, ha bizonyos egyénnél nagyobb

számban fordulnak elő. De egyébként ezen egyéneken a szellemi rendellenességek egész sorozatát ismerhetjük fel. Azokra nézve, akik tulajdonképpen még nem elmebajosok, csupán e baj határán vannak, jellemző a hangulat élénk hullámozása, indokolatlan átmenek a rap-szódikus vonás, a cselekedetek változó-iránya és jellemző, hogy nem aktuális ingerek irányítják, hanem ötletszerűen nyilvánulnak meg: A szellemi tulajdonságok mozaikszerűen vannak elhelyezve és nagyobb morális érték mellett többnyire kevesebb intelligencia és nagyobb intelligencia mellett kevesebb morális érték szerepel. Ilyenek azok, akik a társadalmi rend keretei között nem tudnak megmaradni. Valami különös érzés vezeti őket életük egész során át. Ezek tulajdonképpen az életnek fantasztikusan megstilizált alakjai. Megtalálunk bennük minden normális vonást, de mindig többet vagy kevesebbet és éppen ezeknek szabálytalan elrendezése az, ami őket nem diszponálja a nyugodt életre. Ez magyarázza meg egyúttal, hogy miért jönnek annyiszor összeütközésbe a társadalmi renddel és ha ők húzzák a rövidebbet, abból nem szereznek tapasztalati emlékképeket, hanem mint ellenséggel állnak a társadalommal szemben, fölveszik az eldobott keztyűt, hogy ki lesz az erősebb és ha legyőzve érzik magukat, keresik az alkalmat, hogy mikor győzzék le ismét az ellenfelet. Tehát hiányzik belőlük a képesség, hogy bennük morális szempontból bizonyos érzetek alakuljanak ki. Ezek az egyének az erkölcsi elmezavarban szenvedők, akik egyik bűntényt a másikkra halmoznak, akiknek sem szép szó, sem dorgálás nem használ s akik maguknak és környezetüknek folytonosan csak kellemetlenségeket okoznak. Ezek, ha kedvező körülmények közé is jutnak, azokat egyszerűen ötletszerűen otthagyják és mennek a bizonytalan jövő elé, akiket csak a bizar és szokatlan dolgok tudnak meghatni. A dégenérait, rendellenes egyénekből toborzódnak össze a, szélhámosok, akik a társadalomban más emberek bizékenységből igyekeznek megélni és soha komoly munkára alkalmasak nem lehetnek. Ezek mellett a tulajdonságok mellett igen sokszor találunk egyéb pathológikus jelenségeket is, mint például a kényszerképzetet, kényszercselekedetet. Azok az abnormis egyének, akik a szellemi degeneráltság magasabb fokát tüntetik fel, fordulnak elő a bűntettesek között. Ez vezette *Lombrosot* arra, hogy fölvegyen egy gonosztevő típust. A következtetések azonban, amelyeket levont, nem állják meg mindenben a helyüket. *Lombroso* megkülönbözteti a veleszületett gonosztevők típusán kívül azon abnormis egyéneket, akikből az anarchisták, királygyilkosok kerülnek ki és akik a tár-

sadalmi jogrend értékét fölfogni nem tudják s akik keresztülgázolnak mindenben, a mi útjukban áll, bűncselekményt bűncselekményre halmoznak. A társadalmi korlátok szükségét fölfogni nem képesek, mert ahhoz, hogy valaki ezt fölfogni képes legyen és abba kellőképpen beilleszkedni tudjon, szükséges az, hogy az illető bizonyos jogokról lemondani is tudjon. Mert a társadalom és az egyén érdeke nem halad egymással párhuzamosan. A társadalom nem engedi zabolátlanul érvényesülni az egyéni hajlamokat, ahhoz pedig, hogy valaki ennek jogosultságát belássa, bizonyos fokú intelligencia szükséges. Be kell látni, hogy ha jogokat kívánok, jogokat kell respektálnom. Az ilyen dégénéralt egyéneknél ez az érzék teljesen hiányzik. Azoknak a rémes jeleneteknek és eseményeknek az előidézői, amelyek a világtörténelemből is ismeretesek, az anarchisták, szintén már előéletük, de különösen cselekedeteik minősége által elárulják az abnormis vonást. Ha végigtekintünk azon hírhedtté vált egyéneken, akik bűntényeket követtek el, például aki *Lajos Fülöpöt* támadta meg vagy aki *Umbertó* király ellen követett el merényletet, vagy ha Gaseriot, *Carnot* elnök gyilkosát nézzük meg, mindannyiáról megállapíthatjuk, hogy ezek a vonások életükben, tetteikben híven visszatükröződnek. Gaserioban élesen kidomborodott a nagyzási vonás, amely sem előképzettségével, sem helyzetével összefüggésben nem állott, aki saját képességeit nagyon túlbecsülte és az öntetszelségen kívül meg volt benne az a tulajdonság is, hogy nagy eszméssel dobálódzott és sajátos perverz érzés, amely abban nyilvánul, hogy a szenvedés láttára nem a szánaalom és megindulás, hanem az öröm érzése fejlődik ki benne. Mikor Gaseriot kihallgatták és azt kérdezték tőle, hogy követte el a gyilkosságot, a kezébe adott fadarabot, mely a tört helyettesítette, megragadta és izgatottan, kipirosodott arccal rohant arra a megjelölt helyre, amelyen az elnököt vélte leszúrni és amikor erre a lelkesedésre figyelmeztették, azt mondta, hogy ez semmi, tessék majd őt megnézni akkor, amikor a vesztőhelyre fog menni. *Garfield* gyilkosa dégénére típus. Volt ő ügynök, hírlapíró, ügyvéd, kereskedő, de egy foglalkozásában sem tudott megmaradni. Egyszer az a gondolata támadt, hogy a köztársasági elnököt meg kell támadnia. Ez aztán folyton sarkalta a tett elkövetésére és amikor ezt végre elkövette, bizonyos megnyugvást érzett. Ugyancsak ezt láttuk Luccheninél is, amikor tettét elkövette s amikor a királyné temetésére a harangok megkondultak, ez a harangzúgás nem megindulást, hanem az öröm érzését keltette fel benne. Ez is bizonyítja

ezen emberek abnormis sajtáságait. A Parisban nemrég lefolyt banditaharcban a büntetettek büszkén, kérkedve hangoztatták azt, hogy ők anarchisták és micsoda eszközökkel dolgoztak ezek? Mindenkit megtámadtak, aki útjukba került; raboltak, pusztítottak és erőszakkal igyekeztek maguknak jólétet teremteni, amit mások csak nagy fáradsággal érhetnek el. Sokszor azt tapasztalhatjuk, hogy a degenerációs állapotot a feltűnés vágya szokta kifejezni. Parisban volt egy Delarue nevű kisasszony, aki a Louvrenak egyik igen kedves képcsoportját vörös tentával bemázolta és amikor megkérdezték tőle, hogy miért követte el ezt a tettet, azt mondta, hogy feltűnést akart kelteni. Különböző varrónő volt, de folyton irodalmi munkával töltötte az idejét. Azt hitte ugyanis magáról, hogy nagy tehetség rejlik benne. Ez is ilyen, a degeneráltság keretéből való kép. Az ilyen egyének egyrészt maguk rendelkeznek arra, hogy elzúlljenek, tehát hogy a szegénység kategóriáját szaporítsák, másrészt maga a szegénység szintén alkalmas talaj lehet a degenerálódás kifejlésére. Az antiszociális hajlamuk realizálódását elősegíthetik a kedvezőtlen milieu, mostoha anyagi körülmények. Míg ha a társadalom gondoskodott volna arról, hogy a megélhetést biztosítsa, talán nem fejlődött volna ki ez a vonás. Vannak olyan gyenge karakterű egyének, akikhez a társadalomnak karót kell állítania, amely megvédeni hivatott a különböző cselekedetek elkövetése ellen. A tisztelt hallgatóság is ilyen nemes feladatra vállalkozott, amikor arra törekszik, hogy ezeket a szegény talajon fejlődő egyéneket támogassa, védje és megjelölje nekik az irányt, amelyet követve, a társadalom hasznos tagjaivá lehetnek és igyekszik ezeknek egész egyéniségét átalakítani.

Az ilyen rendellenes karakterek kifejlődésére nagy befolyást gyakorol az alkohol élvezése, amelynek különös elterjedése magyarázza más mérgező szerekkel (pl. a morphiummal) szemben kiemelkedő jelentőségét. Különösen az alacsonyabb társadalmi osztályhoz tartozó egyéneken észlelhető a káros hatás és pedig azon oknál fogva, mert ezek a szeszes italoknak legsilányabb fajtáját, a közönséges pálinkát fogyasztják. Ezek nemcsak maguk lesznek könnyebben ideg- és elmebajosok, de utódaik is satnyább idegrendszerrel, elmebajra való dispositiót örökölnek. Ezen dispositio, ha a körülmények kedvezők, nem realizálódik, míg ellenkező esetben a kóros állapot kibontakozása meg van könnyítve. A társadalomnak arra kell törekednie, hogy ezeket az ingatag egyéneket megóvja a külső kedvezőtlen körül-

ményekkel szemben és ezért fontos a szegénység ellen való küzdelem és a szegényügynek hathatós kezekkel való támogatása és elkövetése mindannak, ami az ilyen zülöttséget és sanyarú helyzetbe jutott egyénnek pusztulásba jutását megakadályozza. Az alkohol hatása pedig nagyon veszélyes, mert nemcsak az egyén szervezetét teszi tönkre, hanem az utódokra is kihat. Sokszor előfordul, hogy amikor a dajka este alkoholt kap és aztán a gyermeket megszoptatja, a gyermek nyugtalanul alszik vagy egyesek görcsöket kaptak, tehát az a mérreg hatott rájuk, amit a táplálékban átszívtak. Téves az a feltevés, hogy az alkohollal emeljük a táplálkozást. A gyakorlatban célzerű ez ellen állást foglalni.

Az alkohol fogyasztása nagy minden államban, a Skandináv-félszigetet kivéve, ahol ez nagyon csekély s ahol éppen ezért az elmebetegségek okai között igen kis szerepet játszik az alkohol. Kiszámították és megállapították, hogy Németországon évenként 3.000.000.000 márkát, Magyarországon 2-400.000.000 koronát adnak szeszes italokért: Az alkoholizmus elleni küzdelemnek hathatós akadályozója éppen a nemzetgazdasági szempont, vagyis az a körülmény, hogy az államnak igen hatalmas jövedelmét képezi egyrészt a közvetlen, másrészt az indirekt szeszadó. Nálunk vizsgálatokat folytattak és megállapították, hogy a napszámosok keresetüknek éppen felét alkoholra fordítják és az az összeg, amit egy napszámos átlag egy évben alkoholra elkölt, annyit tesz ki, hogy azon az összegben 430 liter tejet, 538 kiló kenyeret, 2150 kiló burgonyát és 86 kiló marhahúst szerezhethetett volna és ezáltal családjának sokkal több és jobb táplálékot juttatott volna. (Stein észlelése). A szeszes italok élvezete azonban nemcsak az egyén szervezetére káros, hanem káros hatása erősen kihat az utódokra is. Az egyén szervezetében okozhat szervi elváltozásokat, az étvágyat megrontja, az agyban működési zavarokat idéz elő és a szervezet ellenálló képességét nagyon csökkenti. Kimutatták, hogy azon állatok, amelyeket immunizáltak a veszettség ellen, ha ezután beoltották őket a veszettség szérumával, nem lettek vesettek, de ha az immunizálás előtt alkohollal táplálták őket, akkor az utána bekövetkezett immunizálás dacára is vesetteké váltak, akkor már a fertőzés iránt fogékonyak maradtak. A tapasztalat is azt mutatja, hogy a krónikus alkoholisták könnyebben kapnak tüdőgyuladást, tehát ez is bizonyítja, hogy az alkohol élvezete folytán mennyire csökken a szervezet ellenálló képessége. Az alkohol élvezése mellett ugyanis az egyes bajok és betegségek mikrobái könnyebben terjednek el a szervezetben. Mert a szervezet úgy van berendezve, hogy védekezni tud, ha belejut

valami káros anyag. Ebben a pillanatban megkezdődik a harc, amelyben a szervezet ellenálló képessége csökken, ha alkohol élvezete, kimerülés, éjszakázás vagy bármi más gyengítő dolog a szervezetet kimerítette s így módon a káros hatányok, a fertőző anyagok jobban érvényesíthetik hatásukat. A tapasztalat azt mutatja, hogy az öngyilkosság aetiológiájában is nagy szerepet játszik az alkohol, amennyiben az alkoholos mámor, az utána következő undor elősegíti az öngyilkosságot; sőt a büntetteseknél is óriási szerepe van az alkoholnak, amennyiben azoknak a legtöbbször nincs elég bátorsága végrehajtani a bűncselekményt és szeszes italt isznak, hogy a tervbe vett büntényt elkövetni tudják. Londonban kimutatták, hogy a halálesetek 14 százalékában összefüggés van az alkohol élvezetével. Az ipari és gyári munkások között előforduló Balesetek oka az esetek 61 százalékában kapcsolatba hozható a szeszes italokkal. Ebből tehát csak az következik, hogy a szeszes ital a szervezetre káros hatású. Az alkohol hatása nem minden egyénre egyforma, különösen akkor ártalmas, ha huzamosabban élvezik. Mindenkinnek más és más a mértéke. Azért tehát amikor missziót kívánunk teljesíteni, akkor az átlagot kell szemünk előtt tartanunk. Ha az alkohol ellen küzdünk, legalább azokat mentjük meg, akik mindenestre alkoholisták lettek volna. Ahhoz, hogy valaki alkoholista legyen, bizonyos dispozició szükséges. Vannak, akik isznak vegyesen sört, bort, pálinkát és nem lesznek alkoholisták és ismét vannak mások, akiknek elég egy pohár bor és már ezen egy után kívánják a másodikat. Morfinista sem lesz mindenki. Hányszor kap egyik-másik egyén ilyen szert és még sem lesz rabjává. Ismét más két-háromszor kap morfium-injekciót és bele esik ebbe a betegségbe. Tehát ebben a tekintetben az individuális tulajdonságok, sajátságok a fontosak. Az következik mindebből, hogy igyekezni kell különösen az alsó társadalmi osztályhoz tartozó egyénekben felkelteni a szeszes italok iránti ellenszenvet, főleg az olcsón megszerezhető pálinkanemű iránt, mert az ilyen rossz anyagi viszonyok között élő ember csak ezt szerezheti meg.

Az ilyen egyéneket a kedvezőtlen életkörülmények viszik az iszákosságra. Búfelejtőnek használják ezeket az italokat és ilyen módon csak fokozzák a szegénységet, mert a szeszes ital élvezete következtében nemcsak magukat, hanem családjukat is tönkre teszik. Itt újabb alkalom nyílik meg áldásos befolyásuknak az alsó néposztálybeli egyének körében való érvényesítésére.

Befolyást gyakorolhat az abnormis idegrendszer kifejlődésére a

testi sértés is. Ha ehhez kedélyi rázkódás is társul, általános idegzavar következhetik be. Hányszor halljuk, hogy összeütközések következtében valaki elájul és aztán látszólag jól érzi magát, de néhány hét után ideges tünetek kezdenek lassanként kibontakozni. Ezeket a jelenségeket mindig az idegrendszernek megrázatása előzi meg. Az ilyen sérülések a fiatalabb korban is káros következményeket vonhatnak maguk után. A testi fenyíték alkalmazását tehát éppen ezért lehetőleg meg kell akadályozni. A skót elmeegógyintézetekre vonatkozó statisztika kimutatta, hogy az idiotizmus kifejlődésében 2 százalékban szerepel a verés, a pofonütés vagy fültre való ütés. De nemcsak maga a sérülés, hanem az eközben kifejlődő psychikus ok is közre hat az idegesség kifejlődésére. Hiszen jól tudjuk, hogy sokszor az epilepsias tünetet az ilyen hatásra indul meg. Az epilepszia nem ebből keletkezik, de az ilyen hatás vált ki egy-egy rohamot. Fontos szerepe van az elmebajos állapotok kifejlődésére, az elzúllásra és a szegénység fokozására a psychés befolyásnak, amit másképpen psychés infekciónak vagy suggestiónak nevezünk. A lelki behatások az egyén szervezetére előnyösen vagy károsan érvényesülhetnek. Ijedtség, tartós gondok, csalódás, vagy szellemi kimerültség mind elősegíthetik a lelki bajokat, ám bár a szellemi kimerültségnek nincs oly szerepe ezek előidézésére, mint azt régen hitték. Legfontosabb azonban ebben a tekintetben a psychés infekció és szuggesztió.

Ez alatt a befolyás alatt áll az ember a gyermekévektől fogva egész a legfejlettebb koráig. Az a kör, amelyből az egyéniség kibontakozik, az ő sajátjaival hat reá. A gyermek utánozza környezetét, annak gesztusait, ferdeségeit és hibáit is. Tudjuk jól, hogy ilyen utón fejleszthetők logékony talajon az esztétikai érzések, némelyeknél a kedélyérzékenység, tudjuk, hogy éppen a környezet befolyása miatt, mennyire más a falun és milyen a városban nevelkedett gyermek. Tudjuk, hogy a szuggesztióknak kedvező befolyásai hogyan érvényesülhetnek a házastársak között is, akiknek néha nemcsak a gondolkodásuk, hanem úgyszólván minden érzésük egyforma. Tudjuk, hogy a szuggesztióknak a hatása alatt bizonyos járványok is kifejlődnek. Magam is tanuja voltam, hogy egy intézetben egy leány csuklás, kiáltás és ásítózás vegyülékében nyilvánuló hisztériás görcsöket kapott és a következő napokban mind többen és többen produkálták azokat, úgy hogy végre az egész osztályt meglepték. Amikor azután eltávolították az intézetből azt, aki legelőször kapta meg a rohamot, egyszerre megszűnt a járvány.

Tudjuk azt is, hogy az ilyen szuggesztív hatással hogyan lehet a közönséget befolyásolni. Sokszor tapasztaljuk, hogy a hírlapok mennyire képesek a társadalom kedélyét felkorbácsolni, lelkese-
 désre gyújtani, hogy tudnak gyászt kifejleszteni. Tapasztalhattuk
 azt is, hogy egy irodalmi munkának az értékét mennyire befolyá-
 solja a kritika. A nagyközönség egy része elolvassa azt és mái-
 ilyen előkészített ítélettel hallgatja vagy olvassa végig. Nagyon
 fontos, hogy az embernek hogyan van előkészítve a psychés
 állapota. Megkülönböztetjük az autoszuggesztiótól, amikor az
 egyén maga szuggerálja magát, a heteroszuggesztiót, amikor más
 szuggerál az egyénnek valamit. Szellemi fölényben levők az
 alattuk állókat mindig jól tudják befolyásolni. Sokszor látjuk,
 hogy valaki a véleményét nyilvánítja s a többiek anélkül, hogy
 ellenérveket állítanának, egyszerűen elfogadják állításait. Az élet-
 ben a szuggesztióknak számos példával találkozhatunk. Ilyen a
 korrelatív szuggesztió, amely abban nyilvánul, hogy bizonyos egyén
 hatása az egész környezetre befolyással van. A múlt század negy-
 venes éveiben két francia hadihajó esete jó példa erre. A két
 hadihajó gyakorlatot tartott a tengeren, de az egyik a vihar alatt
 elsüllyedt. Ez a körülmény izgalomban tartotta a másikat. A követ-
 kező nap derült volt és a teljesen sima tengeren a nap fénye csillogott.
 Az egyik matróz, aki történetesen a fedélzeten tartózkodott,
 egyszer megpillantott a tengeren egy tömeget. Azt hitte, hogy az
 elsüllyedt hajó. A többieknek is elmondta ezt a véleményét, akik
 később már azt is látni vélték, hogy mozognak rajtuk az embe-
 rek. A hajó parancsnoka ki is adta a rendeletet a megköze-
 lítésére s csak amikor odaértek, vették észre valamennyien, hogy
 az a tömeg, amit hajónak néztek, egyszerű fatörmelék. Az ideg-
 feszültség tehát nemcsak egyszerű, de összetett hallueinációs képe-
 ket is előidézhethet. Ha elme gyünk a fűvő hangszerekkel.... játszó
 zenekar elé és citromot kezdünk előtte szopogatni, csakhamar
 összeszorul valamennyi zenész szája és a suggestio hatása alatt
 a zene lassanként elnémul. A szuggesztiós alapon úgynevezett
 indukált elmebajok is fejlődhetnek bizonyos dispositio talaján.
 Az ápolók, ápolónők és orvosok közül, akik az elmebajosok körül
 forgolódnak, mégis csak kevesen kapnak elmebajt. Az ilyen infekció
 annál érvényesül legjobban, akit testi vagy szellemi rokonság
 köt e betegekhez. Itt Budapest mellett a munkástelepen lakott
 egy munkás a feleségével és sógornőjével. A leány egyszerre csak
 azt vette észre, hogy folyton üldözik a telepen és mindig tönkre-

tételére törekszenek. Mikor alszik, kiszívják vérét, a padlást kinyitják s onnan gázokat bocsátanak rá. Ezt a leányt bevették nemsokára az elmeagyógyintézetbe Nemsokára utána bekerült az asszony is teljesen hasonló bajjal s amikor bejött hozzájuk látogatóba a férfi és kérdezősködésére azt a választ kapta, hogy mindketten betegek és folyton látományokkal küzdenek, azt felelte, hogy ezért bizony nem betegek, mert amit mondanak az üldözésükről, az mind igaz.

Oroszország egy falujában egyik alkoholos elmebajban szenvedő egyén összes hallucinációját átvitte a lakosok egy részére, akik ugyanazt látták, hallották, érezték, amit ő. Ennek hatása alatt elvesztették munkakedvüket, nem dolgoztak. Midőn azonban a hatóság közbelépett, az első beteget eltávolította, a járvány megszűnt s a lakosság megint munkához látott. Ez a példa is azt mutatja, hogy ilyen infekciós alapon rendellenes állapotok keletkezhetnek. A suggesztió legélénkebben fokozódik a hipnózis alatt. A suggesztióval lépten-nyomon találkozunk. Igen fontos lesz az a suggesztió, amellyel majd Önnök arra a környezetre hatnak, amelyet ápolás alá vesznek. Sokat tesz ebben a tekintetben a példa.. Meggyőződésből eredő lelkesedés és egy-egy a maga helyén alkalmazott tapintatos megjegyzés a jó példa nagyon sok és több eredményt biztosít, mint a rideg, erőszakos fellépés. Sok példa bizonyítja, hogy egyes ideges egyéneket nem is a gyógyszer, hanem maga az orvos gyógyítja azzal, hogy kellő helyen alkalmazza a szugesztív hatást. Ugyanezt végezzék, amikor abba a rétegbe mennek, amelyet megjavítani igyekeznek és én kívánom, hogy ez a jótékony szugesztív hatás minél több eredményt biztosítson. A jövőre folytatjuk.

Dr. Dudek János egyetemi tanár: *A szegényügy és a pedagógiai szempontok.*

Tisztelt Hallgatóság!

Abban a fontos kurzusban, amelyet a szociális missziótársulat vezetősége rendez, nekem olyan feladat jutott, mely kissé elvontnak látszik és inkább tanárnőket érdekelhet; de majd úgy igyekezünk megvitatni a tárgyat, hogy az a nem tanárnőket is érdekelni fogja. Ez a téma a szegényügy és a pedagógiai szempontok. Pedagógiai szempontok alatt azt a bánásmódot és eljárást kell értenünk amelyet valamely szegénnyel szemben követni kell, hogyha helyzetén-igazán

segíteni akarunk. Hát ez egészen közönséges dolog, amelyet elmélet nélkül is mindenki elvégez, akinek szegénnyel dolga akad. De mi az eljárás módjának nem annyira naturalisztikus oldalát vesszük, mint inkább a felsőbb szempontokat, amelyek magát a kezelést is kényesebbé teszik. Hogy milyen legyen egy szegénnyel szemben az eljárás, erre úgy látszik elméletileg könnyebb felelni, mint gyakorlatilag. Ha kezelni akarunk egy szegényt, az a kérdés merül fel és abból kell kiindulnunk, hogy ki tulajdonképpen a szegény? Ez tisztelt hallgatóság közönségesnek látszó egy kérdés, pedig tessék elhinni, hogy ez egy igen fontos kérdés és innen indul ki az egész tárgyalás: ki a tulajdonképeni szegény?

Erre azt mondják rendesen, hogy mindenki szegény. Hátha mindenki szegény, ki segít a szegényeken? ... A dolog nem úgy van. A fogalmak tisztázása rávilágít erre a kérdésre és megmondja, hogy ki a szegény? Általában szegénynek nevezzük azt az egyént, akinek az élet fenntartásához szükséges anyagi eszközei hiányzanak, vagy hogy még megtoldjam — akinek helyzetéhez, állásához mért megélhetési eszközei nincsenek meg.

És tisztelt hallgatóság, itt a nagy különbség! Van földhöz tapadt szegény, aki sohasem ismert más sorsot. Ilyen egy szegény koldusnak vagy egy szegény napszámosnak a gyermeke, aki bölcsőkorától kezdve mindig nagyon szegény eszközökhöz szokott. Mi, ha szegényről beszélünk, mindig csak ilyenről szoktunk beszélni, ennek adjuk oda a garast. Kérem, ez a fogalomnak nagyon szűk körre való vonása.

Sok az olyan szegény közöttünk, akit az életben úrnak nevezünk. És mivel nekem feladatomban, hogy egész komolyan vizsgáljam az életet, ezekről is kell beszélnem. Itt nem respektáljuk egymást azzal, hogy hízelegjünk egymásnak, hanem egy orvos kezével boncoljuk a való életet, keresve, kutatva a valóságokat, mert csak így tudjuk a helyes segítőeszközöket megtalálni.

Amennyire én látom a dolgokat: a hivatalnoksereget, a tanítói és tanítónői osztályt és az állami hivatalnokokat, azok szintén nem állanak jól. Hogy ezek a vaióságban hol tartanak, arról legjobban a takarékpénztárak beszélhetnének. Kérem, tudjuk valamennyien azt, hogy a katonaság az adósságcsinálás terén az első helyen szerepel. Úgy gondolom, 30 millióval; azután következnek a vasutasok s azután mi mindannyian. Ki tehát a szegény? Hát elméletben az, akinek a megélhetési eszközei hiányzanak, vagy egy más meghatározás szerint, akinek állásához helyzetéhez mért megélhetési eszközei hiányzanak.

Hogy ki ilyen? Ma nagyon kevés ember van, aki nem ilyen. Talán a bankár; a bankokban is talán csak az igazgatók, mert csak nekik van el nem fagyható, sem jéggel el nem verhető évi százezer korona jövedelmük. Ez tehát olyan helyzet, amikor az embernek az állásához mért megélhetési eszközei megvannak. De hányan vannak ilyenek? Mert ne legyünk oly rövidlátók! Nálunk, ahol a történelmet nem igen becsülik, ha egy előkelő család gyermeke akármily módon elveszti vagyonát, bár talán a mindennapi betevő falatja meg is marad, de neki, akinek a városban vagy községben nagy érdemei vannak, azért a reprezentálásra még sem telik. Hát ez nem szegény? . . . Ilyen esetben az eszközök hiánya sokkal fájdalmasabb, mint olyannál, aki életében soha rossznál egyéb helyzetet nem ismert. Azért nehéz tehát arra a kérdésre felelni, hogy ki a szegény? Mert sokan vannak bizony ott is szegények, ahol a világ szegénységről beszélni nem szokott.

A másik kérdés tehát az, hogy miért szegény valaki? A dolog természeténél fogva következett-e az be, hogy nincsenek meg a megélhetési eszközei, vagy epedig maga az oka szegénységének?

Ez megint két olyan csoportra biztja az embereket, amelyekre szintén nem szokás gondolni. Mert ami az önhibájukon kívül szegénységbe jutottak kezelését illeti, erről azt taitja a keresztény gondolkodás, hogy ezeket másként kell kezelni, mint azokat, akik önhibájukból nélkülözik a megélhetésre szükséges eszközöket. Ugyanis nem csupán az anyagi szempontok meritik ki a szegénység fogalmát. Láttam én már egyszerű gúnyába öltözött embert puliszka kenyér mellett boldogabbnak, mint a büszke négy emeletes paloták lakóit. Ezek tényleg; akár tetszik ez valakinek, akár nem, nem tehetkjöla! Azt, is tudom ezen palotákban lakó néhány emberről, hogy ott is sírnak, ahol senki sem látja őket. Miért? Mert szegények Talán ezüst kanállal esznek. Ezért talán már gazdagok? Hát kérem ezek szegények, lelkileg nagyon szegények! . . . mert bűnökben fetrengenek. Födheti őket arany, ezüst vagy selyem. Ezek nemcsak szegények, hanem nyomorultak. Hát már most a keresztény szeretet hanyagolja el ezeket? Nem! Ezek erősebb vigasztalásra szorulnak, mint az az egyszerű ember; mert az az egyszerű *emher* elpanaszolhatja baját fűnek, fának, de az a méltóságos úr nem mer panaszkodni, nem, még a saját feleségének sem, mert nem bizik az emberebben. Itt van ime a szegénységnek egy oly fajtája, amelyet épen az ilyen keresztény egyesületeknek nagyon is figyelmükbe kell venniök. Figyelnünk kell arra, hogy nemcsak akkor segítünk, ha 20 fillért adunk valakinek —

ez a legolcsóbb és a segítségre legkevésbé alkalmas mód. Nem itt kezdődik a segítség. Az az evangéliumi szép mondás ugyanis: nemcsak kenyérből él az ember, hanem az Úr igéjéből is, nemcsak azért igaz, mert Urunk mondta, hanem azért is, mert a lélek mélyéből van véve. Mikor itt így beszélek, méltóztassanak engemet gondolatban szorosán követni és a saját tapasztalataikba beállítani a dolgokat. Ó kérem! Másképen van a valóságban, mint ahogy arról a közéletben beszélni szokás. A dolgok tiszta megítélésének nagy akadályai vannak ma. En mindig hangoztatom, hogy a mi beszédmódunk igen természetellenes; elszóktunk már régen attól, hogy a dolgokat úgy nevezzük, ahogy azok a valóságban vannak.

Az igazságot ma nem lehet megmondani. Ez sértés számba megy. Próbáljunk csak valakit így figyelmeztetni: Te ne panaszkodjál, mert benned van a hiba, az ok! Ez párbajra adhat okot. Tessék, segíts rajta! Ez mind azért van, mert nagyon betegek vagyunk. Az egész társadalmunk és benne mi is szegények, igen természetellenes helyzetben vagyunk. Az a Rousseau-i mondás, hogy eltávoztunk az őstermészettől, nagyon is ránk illik. Mert ha mindenki csak hiúskodik, hol marad a természetes valóság? Mindenki többnek akar látszani annál, ami valójában! Ebben van a mi nagy szegénységünk, amire fel akarom hívni a figyelmet. Nem az a koldus, aki rongyos ruhában jár. Az igazi szegénység fogalma messze túlterjed ezen. A dolgok szorosabb filozófiai értelmét vizsgálva, több az igazán szegény a jómódúak között, mint a rongyos ruhában járó s a hétköznapi értelemben vett szegények között. Csak tessék szem előtt tartani mindig a lelki szempontokat! Egy keresztény családban nevelkedett gyermek, aki az apjától és anyjától csak jót látott, az lehet szegény, annak hiányozhatnak az anyagi eszközei, de nyomorult nem lesz sohaéskor panasz-kodik. Ép a napokban volt beszédem egy előkelőbb hivatalnokkal, aki oly szegény, mint a templom egere, de azért sohasem panaszkodik. Csak az arcán lehet látni valamit, az árul el valamit belső fájdalomából. És ezeket nem szokás segíteni, mert nem mennek ki az utcára. Őt gyermeke és beteges felesége van az illetőnek, éjjel-nappal dolgozik értük. Figyelmeztettek, hogy beszéljek vele, mert megérdemel néhány jó szót. Az ilyen szemérmes szegénynek oly jól esik, ha az ember egy pár jó szót szól hozzá és ha az ember felfedezi őt. Ez az einher oly sovány; még a vakációban is dolgozik. Már négy éve nem volt vakációja. Legelőször csak rám nézett s nem hitte, hogy őszintén beszélek s csak akkor nyugodott meg, amikor azt is látta, hogy reverenda van rajtam. Ő szegény, pedig dolgozik, folyton csak dolgozik.

A ruhája nagyon megviselt, de tiszta. Nézzék kérem, ez az ember nem tolakodik, pedig nagyon szegény. Nem lop, nem csal, csak dolgozik és megvan. De ha egy jó szót hall, az nagyon sokat ér neki. Más ember ugyanabban a helyzetben kétségbe esne és főbelőné, magát, azt mondaná magáról, hogy életunt. Ma ezek az életuntak is csajnak! Hiszen az újságokból is olvashatjuk, hogy ezek az életuntak micsoda huncutok. Nem győzik már tovább a bűnt és könnyebb az ilyen módon való szabadulás. Ma már semmit sem neveznek nálunk a maga nevéen, még a szegénységet sem. Sokszor adunk olyannak, aki meg sem érdemli a segítséget s ezért kérem is önöket, szeressék velem együtt a szemérmes szegényeket, a segítségre igazán érdemes szegényeket. Itt nálunk Pesten az egyes házakban mindig tudják a szomszédok, hogy ki mit főz. Egyszerre csak kitudódik valakiről, hogy konyhájában harmadnapos káposztát melegítenek. Ott íme egy szemérmes szegény lakik, azt karoljuk fel és ne az orcátlan pofákat, akik nem dolgoznak és az igazi szegények elől elrabolják a meg nem érdemelt segítséget, akiknek folyton csak a szájuk jár és kereskednek a szegénységükkel. Ezeket egyszerűen el kell kergetni. De ha tovább is ott áll és vár az adományra, majd elmegy, ha azt mondjuk neki: Mit akarsz te meghamisított ember, te színész ugyan mit ugrálsz? Nem kapsz semmit! Menj dolgozni! Az elméletben azonban könnyebb megállapítani azt, hogy ki a szegény, mint a gyakorlati életben. Arra nézve, hogy a valóságban ki a szegény, azt lehet csak mondani, hogy azt esetről-esetre kell elbírálni. Méltóztassanak eszerint elszokni attól, hogy a szegénység meghatározásánál mindig csak szűk körvonalakat szabjanak meg! Másodszor ne csak azt nézzék szegénynek, akinek rossz a ruhája vagy nincsen kenyere. Vegyék a szegénység meghatározásánál mindig figyelembe a lelki dispositiókat is. Ha valakinek a szíve telve van bűnökkel, akkor duplán szegény az illető és a kezelésre nézve igen fontos körülmény az, hogy a szegények fajtái között tegyünk különbséget.

Némely, szegénynél nem a kenyérral kell kezdeni, hanem a lélekkel, ha ezzel ugyan még lehetséges és érdemes. Ez megint attól függ hogy gyermekről vagy felnőttről van-e szó, vagy például egy alkoholistáról-e, akin nagyon nehéz segíteni. Ennek a gyomra már teljesen el van rontva. Így van elrontva a telke a lelkileg züllött emberek is. Ki a lelkileg züllött ember? Az intelligensek, akiknek lelkük rossz és jellemük nincs. Már pedig nincsen borzasztóbb dolog, mint a tanultság jellem nélkül.

Így röviden végezve a «szegény» fogalmával, tovább azt aka-

rom fejtegetni, hogy miképpen kell elbánnunk a szegénnyel, mi a szegényekkel való bánásmód? Ez a bánásmód attól függ, hogy ki az a szegény? Anyagilag vagy lelkileg szegény-e az illető, látott-e vagy sohasem ismert más időket és állapotokat? Ez mind más és más elbánás alá tartozik. Az én felfogásom szerint az eljárásnak, a kezelésnek a kiindulási pontja az a közmondás: Segíts magadon és az Isten is megsegít! Ez a mondás a legszegényebb embert is rávezeti arra az igazságra, hogy a legnagyobb segítőtje: önmaga.

Isten ugyanis mindenkit annyi képességgel áldott meg, hogy ki-ki segíthet magán. En a segítségi módok között a legkevésbé emberhez illőnek az egyszerű pénzadást tartom, amit nálunk alamizsnának, alamizsnaadásnak neveznek. Ez egy olyan ferde valami, ami az én gondolkozásommal sehogysem fér meg, mert megalázásnak taitom, hogy kapjon az illető valamit, anélkül, hogy rászolgált volna. Eltekintve a balsors esetei következtében segítségre szorultaktól, ha például valakinek a férje munka közben szerencsétlenség áldozatává lesz és az özvegy 5-6 gyermekkel marad vissza. Az első pillanatban itt másképp, mint pénzzel, segíteni nem lehet. Nem szabad ugyanis megállani és befejezettek látni a segélynyújtást az alamizsnával, mert a keresztény ember a koldusban is embert lát, aki épúgy dolgozhat és szerezhethet, mint mi. Én ugyanis az ilyen koldusban is tisztelem az embert és egész törekvésemet oda irányítom, hogy meggyőzzem arról, miképp ő ép olyan ember, mint én. Igyekszem odahatni, hogy ezen méltóságának tudatára ébredjen, hogy ne fogadjon el semmit ingyen, hanem saját erejével igyekezzék megszerezni azt. Ezeknél mindig azt nézem, hogy hol léphetek közbe, hogy segíthetem őket arra, hogy munkát kapjanak és ha időközben munka nélkül vannak, akkor igenis pénzzel is segítem őket. De a pénzsegély az alamizsnálkodásban legyen mindig az utolsó. Többet érünk el azzal, ha munkaadással törekszünk arra, hogy ki-ki maga szerezzék meg magának a mindennapi kenyeret. Sokat kételkedve gondolkodom, amikor az újságokban a munkanélküliekről olvasok. Hát igaz-e, hogy munkanélküliek? Szeretném őket egyenként látni, hogy is néznek ki ezek a munkanélküliek? És ha azok, ki az oka annak? Egy kulturhistorikus nem fogad el addig valamit, amíg maga meg nem vizsgálta a dolgot. Mert ha én magam nem akarok dolgozni, akkor természetes, hogy munka nélküli leszek. Azt is hallani sokszor, hogy az urak nem dolgoznak. Hát csak az a „munkai, amikor valaki lapáttal dolgozik? Csak ez a munka? Mi volna az emberiségből, ha a szellemi munkások nem dolgoznának? Én például egész nap ülök,

ha látnának sokan azt mondanák, hogy heverek, pedig könyvekkel dolgozom. Este azután oly fáradt vagyok, hogy a napszámos nem lehet olyan fáradt. De amikor későn este lefekszem, jól alszom. Ez az én Istentől kapott jutalmam a fáradságért. Ezt nem foghatja fel az a bizonyos munkanélküli. Mi, akik a történelemmel foglalkozunk, nagyon csodálkozunk, amikor azt halljuk valakinek a szájából, hogy az ő, kora a legrosszabb. Igen az emberek előtt mindig a jelen idő a legrosszabb. Mondtam már múltkoriban valakinek, hogy mindig azt hallani a gazdák szájából, hogy rossz volt az idejé termés. Azután a következő évben ismét rossz a termés és ha visszapillant az előbbi évre, amelyről megállapította, hogy termés dolgában rossz volt, mégis csak kistül, hogy a termés nem rossz, hanem jobb volt. Kérem, szeretném tudni, hogy a hölgyek miért hozzák Parisból kalapjukat? Hiszen a közvetítést meg kell fizetni, ami drága! Az a kalap kérem romlandó dolog. Nem az a fő, hanem a lélek nemesége! Budapesten is lehet elég szép kalapokat kapni; a lelket nemesítsd, azt már nem lehet Parisból hozatni. Mi kultúreberek ki vagyunk forgatva mindenünkből. Nálunk minden hamis, semmi sem igaz. A fog hamis, a szövet hamis, a haj, de még a szem is hamis. Hát bocsánatot kérek, csak egy életünk van; miért vesztegetjük és pocskoljuk időnket hiábavaló dolgokra? Miért nem szeretjük egymást, hiszen úgyis rövid az élet, miért nem terjesztjük a keresztény szeretetet és miért hazudunk annyit egymásnak? Ez triviális kifejezés ugyan, de kérem annyi a külsőség bennünk és oly kevés a szeretet, hogy nem tudom, nincs-e több szeretet a pogányokban? És csupa hazugság az egész életünk, mert mutatni szeretünk. Ennek el kell ma menni a zsurba, pedig tegnap vett fel kölcsönt a pénztárból. Miért akarsz így mulatni? Mutatni akar! A múltkor kérem a József-körúton mentem hazafelé. Két nő ment előttem. Semmi különös dolog, de az egyik nagyon hangosan beszélt. Ez nem nagy műveltségre vall, mert művelt emberek, ha egymás mellett mennek, nem kiabálnak. Amint így haladnak, a baloldali nő így szól a másikhoz: Te tudd meg, hogy a látszat minden, a többi mind semmi! Nahát én ilyent életemben sem hallottam. Ez volt aztán a huszadik század leánya; mert ez már a korrupció netovábbja.

Ez a személy hazug volt testestül, lelkestül, kalapostul; ez egy meghamisított ember, ez tanítja a másikat arra, hogy a látszat minden és a többi semmi. Ilyen fiatal és máris olyan vén bűnös és még kiabálva uiondja ezt. Hát kérem, igazi úrinő nem kiabál. Gondoltam is mindjárt, hogy mely-fajtából való lehet. A hazugság tehát odáig fejlőd-

dött, hogy nemcsak tettetjük magunkat, nemcsak kisztihandqzunk, hanem mondjuk is, hogy hazudunk. Hová jutunk ilyenformán? Meltóztassék ebbe a miliőbe beállítani a szegényt. Ebben a miliőben nagyon nehéz gyakorolni a keresztény szeretetet. Azt mondják, hogy másképen nem tehetünk. Hát nem lehet máskép, csak durván megmondani az igazságot? Alkalom adtán bizony a felebaráti szeretet súgja nekünk, hogy figyelmeztessük hibáikra társainkat. Nem kell azért durván rátámadnunk és kiabálva figyelmeztetnünk, hogy otthon szegénység vár valakire. Ma nem is mulatnak jól az emberek, ha nem pletykázhatnak vagy nem szólhatnak meg másokat. Szerényebb ruhát viselj, mondja az egyik s a másik azt feleli rá, hogy a látszat minden!

Mindezek annyiban érdeklik a pedagógust, mert ebben a miliőben, ebben a levegőben találjuk a szegényeket is. Én megvallom igen röviden végzek bizonyos szegényekkel. Ha bizonyos úrfélék jönnek hozzám, megmagyarázom nekik: kérem mondja, hogy szegény és kérjen segítséget, akkor beszélünk, de ne hazudozzon nekem annyit összevissza. De kérem, kérem.! Semmi kérem, beszéljen igazat! S a keresztény szeretet nevében kitessekelem szobámból. Így kell vigyáznunk ebben a korrupit miliőben. Hisz mindenki bevallhatja Önmagában, hogy ki vagyunk forgatva mindenünkből. Ki is ma pl. az igazán katolicus? Ezt kell kérdeznünk, mert ne adj Isten, hogy valaki keresztet vetne magára evés előtt! Hát miből áll az egész katolicizmus, ha a gyakorlatban még ennyit sem teszünk?,Ennélfogva valamennyien szegények vagyunk, mert minél kevésbbé vagyunk keresztények lelkünkben, gondolkozásunkban és cselekedeteinkben, annál szegényebbek leszünk mindig lelkiekben és anyagiakban egyaránt. Harminc évvel ezelőtt nem volt olyan nagy szegénység,mint ma. Szeretném tudni, hogy tulajdonképen hová is megy az a sok pénz? A szabó hűz, a vásárcsarnok hűz, a cipész hűz! Hát hova lesz a sok pénz, mikor ezek is folyton csak panaszkodnak. Igen, nyúzzák egymást az emberek, de nincs is rajtuk Isten áldása, azért mind szegény az. Vigyáznunk tehát a szegénységre, mert az tiszteletre méltó egy dolog. De arra is gondoljunk mindig, hogy ki is a szegény?! Különösen ott igyekezzünk segíteni, ahol keresztény szegények szervezeteiről van szó. Az igazi, lehetőség szerint felismert szegénynek is először a lelkén segítsünk és dolgozzunk, mert a lelke többnyire jobban el van hanyagolva, minfra teste. Mindig a lelket, a züllött lelket kell először megmenteni. Mert az hiba, ha csak a pénzt szórjuk. Volt egy főpapunk, aki szegényebHen élt, mint bárki. És ez mind azért volt, mert áki csak köszöntötte és

markát tartotta, annak mindig adott alamizsnát. Már szinte várták előre, mert tudták, hogy bőven osztogat., Hja, barátom, ha így teszel, csak naplopókat nevelsz. Bolond is volna az az ember dolgozni, aki tudja, hogyha jössz és kezedet megcsókolja, mindjárt egy forintot kap. A szemérmes szegények méltók csak részvétünkre, akik nem akarnak másoknak terhükre lenni. Tehát azt a pénzádást én rossz segítségi módnak tartom, ha egyedül történik. Nem jó ez a mód, hanem segítünk nekik lelkileg is. Az árvaházakban is úgy kell nevelni a gyermekeket, hogy csak teljesített munkáért kapjanak valamit, mert a könnyen jött pénz, könnyen megy és romlásra vezet. Munkára neveljük a szegényeket! A mai előadás rövid rezüméje tehát az, hogy keressük a szegénység igazi fogalmát és ne csak szűk körre vonjuk ezt a fogalmat régi, sablonos alapon. A segítség módjánál pedig esetről-esetre kell meghatározunk, hogy ki a szegény és segítségre szorult; de akármilyen szegénységről is van szó, lehetőlegneveljük a szegényeket és segélyre szorultakat arra, hogy munkával maguk segíthessenek magukon. A következő alkalommal a szegénysegítés módszereiről fogok tovább beszélni.

III. E LŐ ADÁS.

Dr. Bénárd Ágoston orvos: *Belgyógyászat.*

T. Hölgyeim és Uraim!

Nem kívánok most belgyógyászatot előadni, csak egyet-mást fogok előadni, ami tulajdonképpen általános orvosi tudomány, amire mindnyájunknak szükségünk van, ha szociális érzékkel akarunk jótékonyt gyakorolni. A nyomor és betegség kísérő társai egymásnak. Nem egy testi és lelki nyomor folyamánya a betegség. Bizonyos az, hogy sok betegség okát a szegénységben és még inkább a szellemi elmaradottságban kell keresni. Tudjuk azt is és most már értjük is, hogy miért a legszegényebb népnél olyan óriási nagy a halandóság, különösen pepüig a gyermek-halandóság. Most már értjük, hogy miért éppen köztük pusztít legjobban a tuberkulózis, a gyermekek közt a gyomor és bélhurut és a járványos betegségek, mint például most a kolera is.

Mai első előadásomban a betegségek általános okaival fogok foglalkozni.

Ismerik bizonyára azt a közmondást: «si vi s pacem, para bellum», ezt én úgy fogom alkalmazni, «hogyha egészséges akarsz maradni,

állj készen a betegségre». Vagyis másképpen törekedjék megőrizni az ellenállóképességedet és igyekezz azt fokozni. Minden betegségnél, hogy úgy mondjam, kettőn áll a vásár, az ellenálló kénességen és a belém jutó kórokozó mikrobák mérgező ejétől. Beszélni fogok tehát az ellenálló képesség fokozásáról, miben áll az és másodsor arról, hogy mikép jutnak a mikro-organizmusok a testbe, melyek ha erős mérgező képességűek, beteggé teszik a szervezetet, esetleg meg is ölik, vagy annak dacára is meggyógyít az erős szervezet. Például ha nekem jól szaladó automobilon van, amibe, elfeledek benzint beleönteni, akkor az nem szalad tovább. De ha nem olajozom jól, akkor is elromlik. Az alkatrészei alkopnak, eltörnek. Így van az emberrel is. Csak felemlítem, hogy például egy 24 éves fejlett embernek naponként 118 gramm fehérjére, 500 gramm szénhidrátra és 500 gramm zsírra van szüksége naponként. Ebből ezt is láthatjuk, hogy mennyi táplálékra van szüksége egy embernek, hogy pótolja a vesztett testi erőt. Magyarországon, megjegyzem, a legszegényebb ember is magához veszi ezt a táplálékot. Ehhez az erő feltételhez valami sok táplálékra nincs is szükség. A szervezet leromlását inkább a mértéktelen táplálkozás és különösen a mértéktelen szeszes-ital fogyasztás okozza. A rendetlen táplálkozás megtámadja az emésztő szerveket, az nem tudja felhasználni a tápanyagot és így csökken az ellenállóképesség. Ha testi és szellemi munkával túlfeszítjük idegrendszerünket és szervezetünket és még hozzá keveset járunk friss levegőre, rossz levegőjű szobában lakunk, mely esetleg még nedves és piszkos is, mindez a meglett embert és különösen a gyermeket vérszegénnyé, beteggé fogja tenni, mert csökkenti az ellenálló képességet.

A rendszertelen életmód mellett és a rossz lakás mellett még az alsóbb néposztálynál előfordul a rendetlen ruházkodás is. Tudjuk, hogy vannak falusi nők, akik 16 szoknyát is felvesznek. Nálunk is például az utcaseprő 6 inget vagy mellényt is felvesz hideg időben, amit nem vet le heteken át.

Kérem, t. hölgyeim és uraim, hogy legyenek mindnyájan figyelemmel arra, amit mondtam és mondani fogok. Beszéltem a rossz lakásról, a célszerűtlen táplálkozásról, melyek lerontják a szervezetünket és ellenállóképességünket. Ha ehhez hozzávesszük a fertőző mikroorganizmusokat, melyek épen a sötét, nedves helyen, piszokban szeretnek tenyészni, akkor tisztán áll előttünk, hogy a szegénység és nyomor együtt jár a betegséggel. Minden élő *szervezet, az ember* is egyes milliőiből van összetéve. A mikroorganizmusok egyetlen sejtből állnak, melyek közül azokat, amelyek betegséget okoznak,

fertőző mikroorganizmusoknak nevezzük. Majdnem minden betegséget ilyen mikroorganizmusok idéznek elő. Hol tenyésznek ezek? Mindenhol, ahol alkalmas talajra bukkannak, különösen a piszokban, sötét, nedves helyeken. Három főúton juthatnak a testbe: a belégzett levegővel, a sérült bőrön át és bejuthatnak a tápláló csatornán át a romlott étel, piszkos kézzel vagy tányéron evett étellel is. A legnagyobb szerep a tisztaságnak jut az egészség megóvásánál. A legnagyobb betegség okozója a tuberkulózis mikrobája, éppen azért is a legelterjedtebb, az bejuthat a szervezetbe mind a három úton. Most például épen aktuális betegség a kolera. Ez kizárólag a tápláló csatornán át jut a piszkos kézzel és étellel a szervezetbe.

Most már tisztában vagyunk azzal, hogy mik a betegség okai.

Mondottam, hogy a szervezet ellenállását erősíteni kell. Miként? Úgy, hogy jó, száraz lakásban éljünk, ahova a nap süssön be; sokat kell szellőztetni és célszerűen, az időjárásnak megfelelően ruházkodjunk. Bár kicsinyesnek látszik, mégis felemlítem a Szellőzésnek egy módját. A szegény ember otthonában tapasztaltuk a rossz levegőt. Azt mondják, hogy azért nem nyitnak ablakot, mert drága a fűtőanyag. Ebben igazuk is van. Nem gazdaságos és nem okos a mai szellőzési mód. Például ablakot nyitnak fél napra is. De ha szembe nem nyitnak ki ajtót, vagy ablakot, akkor lassú a levegő kicserélődése. Inkább egy nap 3-4-szer szellőztessünk 10 percre, de nyissunk ki szembe minden ajtót, ablakot. Így nem hűlnek le a falak és a *levegő* kicserélődik. A szegényeket figyelmeztetni kell erre. Azt szokták mondani, hogy czug van, az árt. Előfordul, hogy árt, de ha így szellőztetünk, akkor úgy kell felöltözni, mint a sétára és a beteg pedig huzza magára a takarót és akkor nem árt a légáramlat. A legtöbb betegség, amit ennek tulajdonítanak, tulajdonképpen fertőzéstől származik.

A baktériumok mint már említettem, ott szaporodnak leginkább, ahol szerves anyagra bukkannak. Ezek pedig épen a beteg embertől terjednek el, mert az a forrása. Elképzelhető ezek után, Jiogy milyen a sorsa egy gyenge embernek, vagy egy gyermeknek, hogyha túlszűfolt lakásban lagnak beteg öregekkel, nagyszülőkkel, amikor megvan minden lehetőség a betegség átvitelére.

Most már tudjuk, mikép jönnek létre általánosságban a betegségek.

Mindenütt, ahol szükség van rá, igyekezzenek a rendes, célszerű életmódra oktatni a szegény népet és igyekezzenek nemesak a lelki, de a testi tisztaságra is nevelni őket.

Dr. **Vass József** igazgató: *Az ifjúság szerepe a jótékonykodásban.*

T. Hölgyeim és Uraim!

Mai előadásommal olyanformán vagyok, mint egy jó vidéki tót plébánosról hallottam, aki Szent István napján felment a szószékre és azt mondta: «Ma Szent István napja van. Szent István nagy ember volt, jó ember volt, ennél fogva én beszélek nektek a káromkodásról». T. i. nekem beszélnem kellene az ifjúság szerepéről a jótékonykodás terén. Én azonban másról fogok beszélni. Olyanformán vagyok, mint a matematika professzora, aki, amikor valami nehéz levezetés kerül sorra, előbb-azt megcsinálja odahaza. Én is szeretném levezetni azt, amit később mondani akarok.

Levezetésemet azon, majdnem banális igazság megállapításával kezdem, hogy a kereszténységet semmiféle filozófiával nem lehet azonosítani, mert a filozófia elmélet, a kereszténység pedig élet. A filozófia valóságos erdő, őserdeje a problémáknak. A nagy rhododendronok, probléma-fák, között csak imitt-amott látjuk a megoldások sudárderekű fenyőszálait vagy virágait. Hideg is van abban az erdőben. Sokszor végigsüvölt rajta a kétkedés szele, sokszor ráborul a lemondás szomorú árnya s nem egyszer varjak rikácsolják fölötte a takarodót: Kár, kár vesződni a lét titkaival, keveset ismerünk a világból és talán azt sem jól. Kár, kár . . .

Nem akarom azonban a filozófia jelentőségét leértékelni. Én csak «megállapítok», mint Szent Antal Csodájában a rendőrbiztos. Megállapítom, hogy a problémák erdeje nagy, az értelem szekeréje pedig kicsiny.

Ha azonban az élet széles, nagy birodalmát a kereszténység szempontjából nézem, ámulva látom, hogy az tele van színes, sokféle virággal és mindig is tele volt. Ott van az egyszerű pitypang, az orchidea, a rózsa, szóval a virágok ezerféle változata. Miért? Mert az eleven kereszténység talaját, mely termi ezt a sok virágot, nemcsak az intellektus fűti, hanem fűtik a kereszténység nagyszerű érzései és vég-elemzésben maga Krisztus.

Szó sincs róla, a kereszténységnek is vannak problémái. De az a kereszténység, amelyről szólok, nem elméletekkel vesződik, hanem a gyakorlatban érvényesül; ott is vannak problémáik, azonban azokat nem kéz ölbetéve szemléli, hanem folyton hengergeti, forgatja, oldozgatja, szóval *éli* a saját problémáit is. Így az élet nagy területe egyszer-

smint a kereszténységé is; nem akarunk külön életet és külön kereszténységet.

Egyet jelent a kettő és ebből az *élő* kereszténységből alakul ki az a szín pompás táj, amit én mint rétet látok, amelyen temérdek virág terem. Lichtenberger, német nevű francia író, a modern Németországról azt állapítja meg, hogy, ott ellentétben a megelőző századokkal, csodálatosan fellendült a katolicizmus. Azt fejtegeti, hogy a Tomanticizmus gondolatának műit századbeli bukása után hogyan történhetett, hogy a keresztény katolikus gondolat, mely a romantizmussal közel rokonságban van, mégis felvirágozott. Azt mondja, hogy azért történt, mert sikerült a katolikus vallást Németországban demokratizálni.

T. Hölgyeim és Uraim! Én valamiképen értem e fejtegetéseket és helyeslem a gondolatot, de nein jó kifejezés az, hogy demokratizálódott, mert más valami történt. A kereszténységről azt szokták mondani, hogy tömegvallás, mert nagy tömegeket zár magába. Ezen tömegösszefforrasztó erejénél fogva mozgatja aztán a tömegeket. De azért azok, akik ebből következtetve úgy állapítják meg a kereszténység kulturális jelentőségét, hogy az inkább tömegvallás és tömegdrill, tévednek, mert a kereszténység individuális vallás. Rajtam, az egyénen kívül, minden tényezőt felsorolhatok, de nem találok egyet sem annyira egyénit, mint a kereszténység, mert ennek alapja az a gondolat, hogy Krisztus közvetlenül kapcsolódik minden ember lelkébe. Hogy közösek a szentségek, a kathekezizmus és a pápa, ez mind nem oldja fel azt az, állítást, hogy a kereszténység individuális, mert Krisztus egyéni módon kapcsolódik bele az egyes emberbe. És ez jellemzi a kereszténységet. Igaz, hogy a szentségek egyformán működnek minden lélekben. De épen az a kapcsolódás csodálatos a szentség, helyesen Krisztus és az ember közt, mert épen az individualizálódik minden lélekben. A lényeg ugyanaz marad mindenütt. Ebből is világos, hogy a kereszténység tömegvallás ugyan, mert tömegekre támaszkodik, lényegében azonban individuális. A legmélyebb gyökerénél, a leikénél fogja meg az embert, abba kapcsolódik, az gyúrja, formázza, selejtezi. Egyénibb tehát, mint a tudás, amely az ész határai közé szorul, a kereszténység pedig a maga etnikai hatásával a nyers jellemet járja át. Már most ha így nézem a dolgokat, akkor azt látom, hogy Németországban a katolicizmus nem ment át valamely elváltozáson, hanem egyszerűen az történt, hogy közelebb jutott az élethez, amelybe régi hivatása szerint be kell kapcsolódnia. Valahányszor ez a kapcsolódás megtörtént, a kereszténység

mindig kétféle indítást adott a lelkeknek: az illető kor élete fölé és annak irányában. Amikor az élet fölé emeli a lelkeket, akkor szent embereket teremt, a heroizmus példaképeit. De ez kivételes kegyelem. Krisztusnak és kegyelmeinek az a funkciója, hogy természetfölötti felemeléseken kívül az élet irányában adjanak indítást azoknak, akiknek lelkébe bekapcsolódnak. Az első századról olvassuk, hogy az apostolok diakónusokat választottak, hogy az árváknak és özvegyeknek segítségére legyenek, hogy a szegényeket gyámolítsák. Ez az első századbéli élet irányában való indítás volt. A II-III-ik században ott voltak a fossores, a sírásók, igen fontos szerepük volt, vagyont is birtokolhattak, ami a keresztényeknek nem volt megengedve, csakis nekik. Ezeket is az élet irányában való hindítás-hozta létre. Nagyon sok volt a vértanú, akiket el kellett temetni és meg kellett őrizni emléküket. Ezek teljesítették ezt a feladatot.

A középkorban is számtalan ilyen dolog jött létre. Amikor kezdődött a lovagkorszak, az is indítás volt az akkori életnek irányában. Amikor szerzetesrendek és kolostorok keletkeztek, külső kaput,, kiszögellő helyet és belső kaput építettek azért, hogy az elsőkön keresztül megjelenő szegényeknek kiadhassák az alamizsnát. Ez is indítás-volt az élet irányában. A Szeretet kis testvérei Olaszországban szintén ilyen dolgokra szerveződtek, az akkori élet szükségleteinek megfelelően. Az egész történelmet fel kellene sorolni, ha a kereszténységnek ilyen kivirágzásait sorba akarnók szedni. A legnagyobb német költő szavainak formájával élek, mikor azt mondom, hogy a történelem kelyhének minden oldaláról Krisztus ömlik, habzik elének a 19 száz esztendőben.

T. Hölgyeim és Uraim! Ha ugyanezt a gondolatot, az élet irányában való indítás irányát keresem a XX-ik században, azt látom,, hogy az nem lehet, más, mint szociális indítás. Ennek a századnak és a következő századoknak homlokterében a szociális problémák árnya, vagy fényessége fekszik. Következésképpen szociálisnak kell lenni az indításnak is, mely valamiképpen Krisztus erejével segíteni akar a bajon, amint segített a régi időkben a régi korszakoknak megfelelően. Szocializálódnia kell a kereszténységnek is, mert be kell látnia azt, hogy az emberiségben a tömegek jelentősége, az emberiség egész életében, a gazdasági, politikai, művészeti, ir-odalmi életben a tömegek jelentősége mindig jobban emelkedik. Ez olyan tény, amit nem lehet letagadni, sőt örömmel üdvözljük. Még sohasem volt olyan magasan a tömegek fajsúlya, mint ma. Nézzük csak meg

más országokban a szociális törvényhozást. Ami nálunk még vajdó kérdés, az ott részben már megvalósult. Például Angliában az öregkor biztosítása már törvényileg biztosítva van. Épen így haladnak Németországban is. Óriási arányban nő az a szociális áramlat, hogy minden ember megélhetése biztosítva legyen. És ezt az irányt látjuk a társadalmi mozgalmakban is. Ebből következik tehát, hogy amikor az erőknek Krisztus nevében való összegyűjtéséről beszélünk, akkor ezeknek az erőknek a mostani élet irányában kell megindulnia. És miután a mostani élet iránya szociális, a mi indításunknak is szocializálnia kell.

Amit előbb a német nevű francia íróból idéztem, hogy Németországban ujabban fellendült a katholicizmus, mert demokratizálódott, nem ebben a formában igaz, hanem abban, hogy szocializálódott. Ez a helyes kifejezés. Nálunk is minden indításnak, mely az emberek javáért történik, szocializálnia kell. Másképpen nem tudjuk teljesíteni hivatásunkat. Alamizsnával küzdöttek azelőtt a szegénység ellen. Ma ezt nem lehet megtenni és nem is szabad, mert esetleg többet ártana, mint használna. A pauperizmus ellen szociális úton kell küzdeni. Ennek az indításnak karitatívnak, még pedig szociális karitatív indításnak kell lenni. Ez a két végpont. Az egyik a gazdasági, a másik az ethikai sarkpont. Ha csak az egyikre támaszkodunk, akkor ferde helyzet áll elő. Mind akét úton kell elindulnia a mozgalomnak. Az első követelmény a szociális karitás munkájához, hogy a kornak teljesen megfelelően azokat az eszközöket kell használnia, amelyekben a szociális mozgalmak megjelennek, vagyis a szervezkedés formáját kell igénybe vennie, nemcsak azért, mert a feladat azonos, hanem azért is, mert önmagunknak is szocializálnunk kell. Nekünk kell előbb ezeket az érzéseket megszerezni. E törekvésnek eredménye nemcsak az lehet, hogy próbáljuk javítani a szegények életét, hanem önmagunk is jobban megértjük az életet, hogy így alkalmasabbakká tegyük tudásunkat és érzéseinket a munkára. Vagyis meg legyen a kölcsönhatás az élet és azok közt, akik tiszta szándékkal hozzájárulnak az élethez. Az élet hat reám, én akarok hatni az életre. Az élet problémáit elméletileg nem lehet felfogni. Kell, hogy lássam a szennyest, piszkos lakásokat, halljam az éhezõ gyomrok korgását és lássam az elkeseredettségek kitöréseit. Látni és érezni kell! És amikor a züllött nyomor látása megzavar, akkor jusson ezembe, hogy Krisztus nevében tudok és akarok segíteni. A pauperizmus betegség. A társadalom évszázadok óta fekszik egy helyzetben, teste egyes helye-

ken megsebesedett. Meg kell néznünk a sebeket, azután gyengéd, de erős kézzel hozzá kell nyúlnunk a munkához, melyre hivatva van a szervezkedésünk. A szervezkedésben általánosságra kell törekedni, mert partikuláris, szűk körre szorított erővel ezt a nagy munkát elvégezni nem lehet. A nagy szociális nyomor, amelyet a szociális karitás enyhíteni akar, olyan széles területen fekszik, hogy nekünk is megfelelően széles területről kell összegyűjtenünk az erőket. Minél általánosabb legyen a szervezkedés, mert minél több erő kell hozzá.

Meg kell jegyeznünk, hogy a társadalomnak az államot india-tania, irányító befolyásával Kényszerítenie kellene, mert elsősorban köteles arra, hogy a pauperizmus bármely fajtájával szemben gyógyító, radikális módon lépjen fel. Ennek a tételnek megtárgyalása nem tartozik a mi kurzusunk keretébe. Azt azonban megállapíthatjuk, hogy az állam keveset cselekszik. Utána következik a község, jelen esetben a főváros, ahol élünk. Itt nem arról van szó, hogy ha akarja, megteszi, ha nem akarja, nem teszi, mert ezt neki kötelessége megtenni. A közjával kell törődnie. A fővárosnak a 930 ezer ember közjával kell törődnie. Amikor a főváros alamizsnát ad, akkor nem jót tesz, hanem szegényes módon kötelességét teljesíti.. Ezután következik csak a társadalom, az egyház és az egyes ember.

Most jutottam el aztán a tulajdonképeni mondandóhoz, hogy a magyar egyetemi ifjúságot is be kell vonni a szociális karitás terére. Én el tudom képzelni az ifjúságot a tiszta karitatív elvek szolgálatában, de el tudom képzelni a szociális kérdés szolgálatában is. De ha ez a két feladat egyesül és a magyar ifjúság alkalmas szervezetbe tömörítettik, ez az egyesülés csak valami nagyon szépet és jót hozhat létre.

T. Hölgyeim és Uraim! Amikor gondolkoztam ma beszédemen, bejött hozzám egy mama és közölte velem, hogy szeretné, ha fiát felvenném a Szent-Imre-kollégiumba. Azt feleltem rá, hogy az lehetséges. Rövid beszélgetés után kitűnt, hogy fiái speciális módon akarja nevelni. Kikérdezett, milyen szabályok vannak érvényben a kollégiumban és hogy milyen szellemben nevelik itt az ifjakat. Kikérdezett minden felől, valósággal meggyóntatott. A legfontosabb érdeklődési pont az volt, hogy miféle társas életet élnek az ifjak a kollégiumban, mert hát ő eddig távoltartotta a fiát attól, hogy alacsonyabb származású gyermekekkel barátkozzon. Nem engedheti meg, hogy a gyermek lesüljedjen. Azt se bánja, hogyha pap lesz a fiából, de ne legyen közön

séges falusi pap, hanem püspök legyen belőle. Megvan hozzá az összeköttetésük. Ez a mama igen jellemző, mondhatnám tipikus, mert sok van ebből a példából. Tulajdonképpen annak, hogy a magyar ifjúságot a szociális karitás szolgálatában felhasználhassuk, legnagyobb akadálya az a talaj, amelyből kinőnek a iitalok. Az a legnagyobb akadály, hogy a XX-ik században, amikor az osztálykülönbségek mégis kiegyenlítődnek, amikor a munkásember nincs olyan messze a lateiner ember-től, mint volt 50 év előtt, még mindig sok ember, sok család van, akik nem tudják megérteni, hogy a szociális gondolat nem bűn és nem szégyen, nem lealázó. Hiszen, hogy a szegény rabszolga egyenlő a császárral, régen megmondották az apostolok. Ilyen talajból nőtt ki Budapest egyetemi ifjúságának jó része. A családból hoz magával ilyen benyomásokat, jó tanácsokat, megsimogatásokat, melyek ugyancsak nem teszik alkalmassá a fiatal embert arra, hogy szociálisan tudjon gondolkodni, a nyomorgók iránt legyen érzéke. De én lemegek a detail részletekig is. Az ilyen talajból nőtt ifjúságot valami fegyelmetlenül önzés is jellemzi, ami nemcsak abban nyilvánul meg, hogy amikor ígét, vagy szavakat ragoz, mindig önmagát nevezi első személynek. Nem tudják, hogy az én csak a nyelvtanban első személy, az életben másképp van. Nem az ő szegyenük, tudom, hisz sokan vannak, akikre nem is illik ez rá. De sokra egészen reá illik. Az ilyenek nem tudják a legcsekélyebb nélkülözést sem elviselni. Nem tudják szó nélkül elfogadni a felsőbbség rendelkezését, ha rögtön nem értik meg annak intencióit és szellemét.

Ennélfogva az ifjúság kevésbé alkalmas arra, hogy szociális karitatív munkára beiskoláztassák. Amikor az életbe lép az ifjú, magával hoz a családból valami aggóató izoláltságot. A középiskola megtömi mindenféle ismerettel, melyeknek 50%-a felesleges, a másik felének felét elfelejti és így csak 25 %-ot hoz magával az életbe; — de az élettől elzárja az ifjúságot és nem fejleszti ki benne a szociális érzés világát.

Így kerül fel az ifjú az egyetemre. Fél minden szociális munkától és nincs is érzéke hozzá. És ha volna is valamely jó indulat benne, hát restelli azt és húzódik az ilyen munkától, mert az «nem illik» a férfíúi méltóságához.

T. Hölgyeim és Uraim! Befejezem előadásomat. A következő előadásomban ki fogom fejteni, hogy hogyan gondolom én az ifjúság bevonását mégis a szociális munka terére.

Az élet réjtjén a legpompásabb, a legszínesebb virágnak látom a magyar ifjúságot. Látom bennük a jövő jobb Magyarországot.

És ha kevésbé alkalmasaknak ítéljük egy részüket, van nekik egy nagy kiváltságuk, az, hogy 17 és 24 év közt vannak. Ez a kor azt hiszi, hogy képes sziklákat dobálni és a világot megváltoztatni, olyan erő szorult beléje. Ez a fiatal emberek pszichológiájának alaptónusa. Valóságos lefokozása lenne az emberiségnek, ha le akarnók tagadni a fiatalok energiáját. Ezt az üde, friss erőt és idealizmust csak fejleszteni kell és zsilipeket kell nyitni neki, hadd törjön elő, hadd áraszsa el a nagy munkatereket, hadd rendüljön meg a nyomor iszonyú arculatától és hadd érjen be a könyörületes, dolgos krisztusi élet csűrűbe.

IV. ELŐADÁS.

Dr. Ebergényi Sándor min. tanácsos: *A jótékonyág az ókortól a mai korig.*

A szegényüggyel kapcsolatosan a különféle segélyezési rendszereket óhajtom ismertetni. Szólni óhajtok a magán úton való közsegélyezésről, a kötelező és fakultatív segélyezésről. Rá akarok mutatni azok történeti fejlődésére és megvilágítani azok mai érvényesülését.

A régi időben a szegények tisztán és teljesen magukra voltak hagyatva. Sem az állam, sem a társadalom nem törődött az egyes szegénnyel. Ha valamely jótékonyágot magánosok gyakoroltak, az csakis kivételes, önkéntes jótékonyág volt. Az ókorban a szegénysegélyezés önkéntes és rendszertelen volt. Mindig a jobb módú belátására volt bízva, hogy akarja-e szegény társát segíteni, vagy sem. Példákat mutat erre nézve a szentírás is. Többször emlékezik meg arról, hogy szegények mindig voltak és mindig lesznek. Másutt meg azt mondja, hogy sok a szegény, ha akarjátok, jót is tehetek velük.

Az ókor fejlettebb államaiban, Görögországban és Rómában sem törődött sem az állam, sem a társadalom az egyes szegénnyel. Ha valaki segélyezte is a szegényt, az szintén csak önkéntes magánjótékonyágból tette. Az állam és a társadalom figyelme csak akkor fordult a szegények felé, amikor a szegények nagymérvű elszaporodása az állam alapjait fenyegették. Ily esetekben törvények útján gondoskodtak a szegényekről, így pl. Solonnak törvénye; Rómában a XII. táblás törvény. *De mihelyt az eminens veszély elmúlt, nem törődtek tovább a törvénnyel és az egész szegényügy visszaesett.* Ha pedig politikailag volt szükség a szegényekre, akkor a hatalom, az

előkelő osztály felhasználta őket, hogy szavazatukkal saját hatalmát öregbítse, mint ezt a római szegények jelszava is igazolja: «Panem et circenses!» Mihelyt azonban kihasználták őket, többé nem törődtek velük.

Nem volt jobb sorsa a szegényeknek a népvándorlás alatt és a középkorban sem. Mégis a középkorban fejlődött ki az egyházi jótékonyosság. Ha a középkori jótékonyaságról beszélek, csakis az egyházi jótékonyaságot értem alatta. Sőt a karolingok az egész szegényügyet az egyház gondjaira bízták. Van azonban a középkorban még egy módja a segélyezésnek, a céhsegélyezés. Az egyház által irányított magánjótékonyosság is segítette a szegényeket. Tulajdonképeni rendszer azonban e téren nem fejlődött ki a középkorban sem. Változást e téren csak a reformáció idézett elő. Ez időben egyes lelkes papok vezetése alatt megalakultak az egyházközségi vagy községi segélyezések. Ennek tulajdonképeni célja az volt ugyan, hogy az egyes szegény-eseteket behatóbb bírálat tárgyává tegyék és kielégítőbben segítsenek a szegényeken. Minthogy azonban ez a segítség már bizonyos helyhez volt kötve, ez a mód már csiráját rejtette magában a későbbi kötelező közsegélyezésnek.

Látjuk tehát, hogy a magánjótékonyaságból fejlődött ki az egyházi és a céhsegélyezés és utána a községi segélyezés. Csak a XVII. században látjuk nyomát az első állami segélyezésnek. Ezen korszak államai nem célzatosan, hanem önkéntelenül fejlesztették a szegénysegélyezést. Ezeknek az államoknak ugyanis a célja az volt, hogy az ország gazdasági viszonyainak fejlesztésével, a katonai uralom erősítésével az uralkodók hatalmát növeljék, e célból intézményeket létesítettek, a melyek azonban már közvetve a szegénysegélyezések fejlesztésére is szolgáltak. Az eddigi rendszerek azonban már nem tudtak lépést tartani a népesség szaporodásával. Végül is ki kellett mondani, hogy minden község tartozik a kötelékébe tartozó szegényen segíteni. Végre is ezt az elvet minden állam kötelezővé tette. A kötelező községi segélyezést elsőbbsen is Angliában mondták ki 1601-ben Erzsébet királyné uralkodása alatt. 1616-ban kimondta Bajorország, 1724-ben Magyarország, Franciaország 1791-ben, a Rajna melletti tartományok 1618-ban.

A múlt század 30-40-es éveiben a legtöbb állam kimondta a kötelező közsegélyezés elvét és ekkor már csak egy lépés hiányzott attól, hogy a fokozatos állami kötelezettség is kimondassák. Ez pedig azt jelenti, hogyha a község anyagi ereje nem elegendő arra, hogy szegényeit ellássa, a községet ebben valakinek segíteni kell és ez az

állam. Ha a községnek nincs elég anyagi ereje, akkor a fokozatos vagyonfelügyeleti hatóság segítségét veheti igénybe. És ha ez sem elegendő, akkor az állam kötelessége lép előtérbe. Ez ma az általános elv. De ez nemcsak ügy érvényesül, hogy az állam csak akkor tartozik eltartani a közsegélyre szorulókat, hogyha az az államban lakik, hanem akkor is, hogyha az külföldön szorul közellátásra. Nemzetközi szerződéseket kötöttek az államok és kimondották, hogyha valamely állam polgára náluk ellátásra szorul, akkor előlegezi a költségeket, amíg a segélyezettet közjótékonyossági utón saját hazájába szállítják. Ez az elv a szerződésekben megvan. De már a gyakorlatban ez nem elegendő. Ki kell dolgozni a részleteket is. E tárgyban már tanácskozások is folytak az államok küldöttei közt így f. é. tavaszán nálunk, nyáron Bécsben és talán most ősszel Parisban megint összeülnek tanácskozni, hogy a részlet kérdéseket megoldják.

Az állampolgárokkal szemben érdekes a hontalanok esete. Még ma is, a mai rendezett viszonyok mellett is, vannak olyan egyének, akik hontalanok. Ezek a szerencsétlenek szellemi vagy testi defektusban szenvednek, akik kóborolnak és a midőn hatóság veszi gondjaiba, ép szellemi vagy testi fogyatkozásuk miatt hovátartozásuk meg nem állapítható. Ezek ellátási költségeit az állam viseli. Az ilyen hontalanok ellátására Magyarország évenként 30 ezer koronát költ. Budapesten pl. van 19 ilyen hontalan. Továbbá van Baranya és Kolozs vármegyékben.

Azon általános elv, hogy minden állam közellátásra szorult polgáráról gondoskodni tartozik, néha sajátságos jelenségeket tüntet fel, hogy néha mily bizarr, e tekintetben azokat egy pár példával óhajtom megvilágítani. A múlt század utolsó évtizedeiben, amikor a magyar cigányzenész külföldön népszerű volt, jobb cigányzenészek kimentek Németországba, Franciaországba. Egy ilyen cigányzenész elkerült Délfranciaországba, ahol olyan jól ment a dolga, hogy évekig ott maradt. Ott meg is házasodott és egy francia nőt-vett feleségül. A férfi elhalt és az asszony ott maradt. Az asszony megkereste a kenyeret magának és gyermekeinek. Azonban ő is beteg lett. Ekkor az asszony a városhoz fordult és segítséget kért. A francia hatóság megállapította, hogy magyar emberhez ment nőül, elvesztette tehát a francia állampolgárságát és átírt Magyarországnak, hogy egy állampolgárnőnk ott segélyezésre szorult, ő előlegezi a költségeket és kért, hogy vigyük el az asszonyt. A vége az lett a dolognak, hogy a szegény francia asszonynak, aki azt sem tudta, merre van Magyar-

ország, át kellett jönnie gyermekeivel együtt Magyarországra és itt és most mint közsegélyezett.

Történt egy másik esetünk is! Egy drótostót elkalandozott Svédországba, ahol egy svéd nőt vett feleségül. Amikor pedig elhalt, az asszonyt ide hozatták, mert mint magyar állampolgárnő, segélyezésre szorult.

Ez azonban kivétel.

Rendesen úgy van a dolog, hogy megállapodnak valami mérsékelt tartásdíjban és azt kiadják az illetőnek.

A magyar viszonyokra áttérve, a következőket mondhatom. Nálunk Magyarországon már Szent István korában találjuk nyomait a szegénysegélyezésnek. Általában a magyar királyok a szegényeket királyi oltalom alá helyezték. Egyébként nálunk is a Karolingok elve dívott, vagyis az egyházra bízták a szegényeket. Magyarországon az egyház elismerésreméltó buzgalommal működött is mindig közre. Magyarországon az első hospitiumokat Esztergomban, Vácon, Egerben, Nagyváradon és Zágrábban létesítették, vagyis püspöki vagy káptalani székhelyeken. Az állam törvényeket hozott, melyekben tiltotta a koldulást és a csavargást.

1724 augusztusában királyi dekrétum mondotta ki a kötelező közsegélyezést. Ma már kimondták ezt az elvet Angliában, az Egyesült-Államok három államában, Ausztriában, Belgiumban, Dániában, Hollandiában. Németország 134 Landesverband útján oldja meg a szegényügyi föladatokat. Idetartozik még a német Svájc is. Bizonyos föltételekhez köti a segélyezést Franciaország, Olaszország és a francia Svájc.

Nálunk a mai állapot a következő: A régi törvényeink rendelkezéseinek hatályon kívül helyezésével legutóbb az 1886. évi XXII-ik törvénycikk 145. §-a mondja ki, hogy minden község köteles az ellátásra szoruló lakóságát gondozni. E célból szegényalapot is létesíthet. Sőt több község ilyen alap létesítése végett egyesülhet. Ha a község az ilyen költségeit a sajátjából fedezni nem képes, akkor a vármegye támogatását veheti igénybe. E célra a vármegyék központi szegényalapot létesíthetnek. Ha ennek sincs elég ereje, az esetben az állam támogatása vehető igénybe. A modern törvényhozás már ennél is tovább ment, mert bizonyos szegényügyi kiadások alól mentesíti a községeket és vármegyéket. Ilyen pl. az országos betegápolási alap bizonyos betegköltségekre nézve.

Mikor áll be a közsegélyezés szüksége?

Minden állam három feltétlen jogot biztosít mindenki számára:

az egyik a munka díjazása, a második, hogy magánvagyonot szerezhet és harmadszor, hogy családot alapíthat. Tehát amíg valamely állam polgára ezekkel vagy ezek egyikével rendelkezik, addig közsegélyezés szüksége nem forog fenn. Ha azonban nincs vagyona, keresni képtelen, akkor segélyezésre szorul. Ekkor is elsősorban a hozzátartozók kötelesek eltartani. Nálunk a felmenő és lemenő rokonok. Ha ezek hiányzanak, vagy a segítségre képtelenek, akkor áll elő a kötelező közsegélyezés szüksége. A szegényt törzskönyvelik és közsegélyben részesítik. A község azonban nem minden lakosát, csak az oda illetékeset tartozik ellátni. Más illetőségűnek ellátási költségeit előlegezi és az illetőségi helytől visszaköveteli. A majdnem 30 éves gyakorlat eme törvényünk két súlyos hibájára mutatott rá. Anyagi hátránnyal sújtja ez a köteletség a községet, mert gyakran olyan költség fizetésére kötelezi, mely teljesen igazságtalan. Egy példával fogom megvilágítani.

Egy felsővidéki munkabíró fiatalember munkakeresés céljából eljön Budapestre. Itt kap munkát és jó sora van. Húsz-harminc évig is itt él, de illetőséget nem szerez Budapesten. 30 év után rokkant lesz, nem tud dolgozni. Elmegy az egyik budapesti elüljáróshoz és ott közsegélyt kér. Ezt megkapja és nyomban megindítják az eljárást, melynek során kitűnik, hogy a Budapesten 30 éven át élt munkás tulajdonképpen egy árvamegyei községből való. Budapest tehát visszazállítja oda és annak a községnek kell a szegényt továbbra eltartania. A község erre azt mondja és jogosan mondja, hogy hát fiatal korában ment még el és a munkaerejét másutt használták ki és a község abból és a keresményéből nem látott semmit és most mégis neki kell eltartania.

De van egy másik példa is. Így Budapesten a közellátás naponként 1 korona 66 fillér, míg Kecskeméten 1 korona 20 fillér, Lúgoson pedig 44 fillér. Ha már most egy lugosi szegény Budapesten szorul ellátásra, Budapest ezt a köteletségét teljesíti is és nyomban megindítja az eljárást. A községi illetőség ellen kézzel-lábbal szoktak tiltakozni a községek, mert tudják, hogy ennek mindig valami fizetés a vége. Eltelik tehát 3-4 év is a tárgyalásokkal. Addig persze Budapest tartani köteles a segélyre szorulókat. Megállapítják végül a lugosi illetőséget. Most aztán Budapest követeli az 1 korona 66 fillér napi tartásdíjat 3-4 évre Lúgoson. Pedig ha elvitték volna mindjárt azt a szegény embert Lúgosra, akkor annak ellátása nem került volna többbe, mint napi 44 fillérbe.

Az újabb szegénységélyezési törvények, így a mintakép említ-

tetni szokott elberföldi is a tartózkodási helyet kötelezi az ilyen költségek megtérítésére. A mi törvényünk azonban az illetőségi községet kötelezi az eltartásra. Reméljük azonban, hogy amikor a mi törvényhozásunk foglalkozni fog e kérdéssel, szintén át fog térni a tartózkodási hely elvi álláspontjára.

Azt a kérdést illetően, hogy mekkora legyen a közsegélyezés mérve, az az elv, hogy az ellátásra szorulóknak köteles a község ételmezést, ruhát, világítást, fűtést, lakást, szerszámot, orvosi költséget adni. A temetési költségre nézve nálunk az az elv, hogy azt a tartózkodási hely adja és nem az illetőségi község.

Szóval az elsődrendű szükségletekről tartozik gondoskodni a község.

Az életben sokszor halljuk azt a panaszt, hogy a község vagy az állam milyen szűkkeblű. Pedig ez a szemrehányás igazságtalan. Az állam vagy a község nem tehet többet, mert ha többet tenne, akkor az ingyeneéltők csapatját növelné.

Itt kezdődik aztán a magánjótékonyosság szerepe, amikor már a hivatalos segélyezés határára értünk. Itt kell közbelépnie a magánjótékonyoságnak, hogy a hézagot betöltse. A kettőt párhuzamba állítva, megemlítem a következőket: A hivatalos segélyezésnek nem célja, hogy az egyes szegény sorsával törődjön, hanem keresi azon általános okokat, amelyek előidéztek a szegénységet és azokat igyekszik megszüntetni és így segít a helyzeten. Ezt végzi a törvényalkotással a törvényhozás. Ilyen intézkedések például a munkásbiztosítás, az örökösödési illeték, a progresszív adózás stb., melyek közvetve a szegény néposztályon vannak hivatva könnyíteni.

Ezzel szemben a magánjótékonyosság már az egyes esetet figyeli meg és ott igyekszik segíteni. Például ha egy család ellátásra szorul a község megadja a mindennapi kenyeret, de nem segítheti a további boldogulásában. Ezért kell a magánjótékonyoságnak jönni és nyújtani a további segítséget, hogyha van még kivezető út a számukra, hát akkor pártfogolja őket.

Össze is kapcsolódik a magánjótékonyosság a hivatalossal bizonyos intézmények létesítésében. Például az állam hirtelen nem tud valamely intézményt létesíteni, mert az állam anyagi ereje le van kötve, akkor jön a magánjótékonyosság és segítségére van a hivatalos közsegélyezésnek.

Még csak néhány szót a magánjótékonyosság hazai viszonyairól. A lehető legnagyobb elismeréssel lehet szólni a magyar társadalom jótékony érzéseiről. Még a nyugoti művelt államokban sem olyan lelkes támogatója a társadalom a szegényeknek, mint nálunk. Például

Németország gazdagabb és magasabb kultúrájú, mint mi és ott alig lehet közgyámot kapni, úgy, hogy kénytelenek voltak a közgyámot a községi adó alól felmenteni, hogy valaki vállalkozzon erre a tisztre.

Budapestnek mintaszerű a szegényügyi politikája. Az országban 996 egyesület működik a jótékonyág terén, ezekből Budapestéi! 164. Nálunk tehát a társadalom nagyon is lelkes a szegényügy felkarolásában. Van nálunk önkéntes és alapítványi jótékonyág. Egy általános hibája van ezeknek a jótékonyági egyesületeknek, de hozzáteszem — nem Magyarországon — mindenütt az adminisztratív költségek nagyok. Nálunk azonban vannak egyesületek, melyek nem fs vesznek fel semmiféle költséget, vagy ha igen, úgy nagyon méltányosan. Nálunk csak az a baj, hogy az egyesületek nagyon elaprózzák a tevékenységüket és nagy célokat tűznek ki. Ugyanazon cél elérésére csak Budapesten 26-27 egyesület működik. Ez az áldozatkész közönség figyelmét igen elforgácsolja. Azonkívül az ilyen állapot melegágya a professzionátus ingyenélőknek. Mind a 25-26 egyesület jótékonyágát igénybe veheti anélkül, hogy egyik a másíkról tudna. A helyes út az volna, hogy az egycélú egyesületek centralizáltassanak. Hollandiában van egy nagy jótékonyági alap, melynek célja olyan intézmények létesítése és támogatása, amelyet az állam momentán nem tud létesíteni, vagy támogatni. Ott ennek a nagy nemzeti alapnak a gyarapítására nem szabad többet adni, mint 2 fillért. Meg is váltja mindenkí a maga tikkettjét mindennap, mert a polgárság már megszokta. Ismeri ennek mindenkí a horderejét, mert ezzel megszabadul sok zaklatástól.

Mielőtt még befejezném előadásomat, még egy figyelemre méltó szociálpolitikai intézkedésről kívánok szólni. Ugyanis egy francia törvényt hirdettek kí a nemzeti ünnepen, július 14-én. Tudjuk mindnyájan, hogy Franciaország népessége stagnál már 30 év óta. Még a francia forradalom idején Európa lakosságának $\frac{1}{4}$ részét tették kí a franciák, míg most egytized részét sem teszik kí. A francia államférfiak igyekeznek ennek a hibának elejét venni. Az említett újabb törvénnyel is közvetlenül a népesség ügyét, közvetve a szegényügyet támogatják. Ugyanis minden családban a harmadik, 13 évet elnemért gyermek részére az állam segélyt nyújt, évenkint 60-90 frankot; ha az apa az ellni ló. kevesebbel, míg ha az anya az eltartó, akkor többet fizet az állam. Ezl a törvényt örömmel kell üdvözölni.

Előadásomat befejeztem. Megállapítottuk azt, hogy milyen szükséges dolog a szegényügyfejlesztése, amire önök is t. hölgyeim és uraim olyan nagy lelkesedéssel vállalkoztak. Fejleszteni kell továbbra is a szegénysegélyezés ügyét.

Borosnyai Szeréna tanárnő: *A szegénység és a művészet.*

Amikor a múlt hónapban meghívás folytán fölkerestük Pálffy grófnő svábhgyi villáját, ott a természet, a környezet és a látott művészi gyűjtemények feledhetetlen benyomást tett ránk. Fenséges eszmék hangzottak el ott ez alkalommal. Elgondoltam akkor, hogy milyen sok harmónia van itt mindenfelé és hogy mily kevés ember érti azt meg azért, mert nem tanították őket rá sohasem. Én ezeket a gondolatokat odahaza lejegyeztem és egy alkalommal, gondoltam, elő fogom adni. Most itt az alkalom.

Nekünk, a Szociális Missiótársulat munkásainak, egyik főfelvünk: adni, adni és ismét csak adni. De hogy ezt az elvünket át is élhessük, vagyis gyakorolhassuk, nagy, kifogyhatatlan kincsessel kell bírunk. S ez a kincs a nagy, meleg szív gondozott világával, mely tartalmaz a gondolatától, meleg, vonzó és hódító erejű a nemes érzésektől, találékony, mert otthonos a képzelet világában s így van inspirációja, van lendülete, öröme és kiható ereje.

A szív gazdagságának egyik kiapadhatatlan és méltán mondhatjuk, gyönyörűséges forrása a művészet.

Amikor itt a művészetről szólok, akkor gondolok az építészetre, szobrászatra és festészetre, vagyis a főművészetekre. (így nevezték a régiek a Képzőművészet e három főirányát.) Aztán gondolok az iparművészetre, mely legszorosabb kapcsolatban van minden használati tárgygyal, az élet minden vonatkozásában úgy, hogy a művészet egyik leghűségesebb kísérőnk lehet a bölcsőtől a sírig. Sőt haláporaink fölött a síron túl is a temető művészetének szellemében!

Csaknem minden nap hallunk valami új törekvésről, mely a művészetet az élettel szorosabb viszonyba akarja hozni. Hallunk már egyházművészetről, kertművészetről, temetőművészetről ... stb. Egyesületek alakulnak városok rendezésére és szépítésére. Előadásokat tartanak az öltözködés művészetéről, lakásművészetről, sőt megoldást keresnek az élet művészetének problémájára is!

Ujabbban a művészettel foglalkozók mind nagyobb és nagyobb tért akarnak meghódítani a művészet számára s amikor ezt teszik — egy napon akadályra találnak. Ez az akadály a gyakran hallható téves fölfogás, hogy a művészet luxus-dolog, fényűzési cikk, mely csak a gazdagoknak való. Még a művelt középosztály nagy része is ebben a meggyőződésben él. Félreérti a művészet célját, mert

önmagát, saját lelkének szavát nem érti meg, pedig ha lélek szerint ítélné, másképp ítélné.

Mi, akik a Szociális Missiótársulat szellemében, Krisztus inspirációja szerint dolgozunk, minden emberben kivétel nélkül, a szegényben is, elsősorban a lelket tekintjük. Az egész lelket vesszük figyelembe vágyaival, hajlamaival, ösztöneivel és a lélek ösztöneit mintegy tengelynek tekintjük, melyet az Isten keze húzott meg az ember lelkében, hogy e tengely szerint alakuljon ki a lelki világa. E tengelynek irányában fejlődik a tudománya, művészete, vallása és erkölce. Ezeknek harmonikus kifejelettségében alakul ki a lélek szép, gazdag, örömteljes öntudattá, életté.

A Szociális Missió társulat már programjába vette föl a hitélet gondozását, a szegények erkölcsi életének irányítását, a tudatlanok tanítását, de valamit még nem vett föl céltudatos programjai és ez: a lélek művészeti ösztönének ápolása, kifejelettsége és nemesítése, a művészeti ösztön nagy értékének s teremtő erejének kiemelésé. Minthogy a művészeti ösztön minden lélek egyik alapvonása — sok embernél még csak szunnyadó állapotban, mert nem hozta öntudatra — épen azért nem szabad a művészetet fényűzési cikknek, csakis a felső tízezer szükségletének tekinteni. A művészet nem arisztokratikus, nemcsak egyes kiválasztottaké, hanem mindenkié. Joga van erre mindenkinek. A művészet ne legyen véka alá borított láng, hanem világítson mindenek felett! Melegítő, világító, éltető ereje hasson minden lélekre. Hiszen a művészet a szépség jegyében áll és a szép élvezetére minden lélek szomjas. S valljuk be őszintén, van-e hódítóbb erő a szépségnél? Ami tetszik, ahhoz tapad a lelkünk. Egy szép vidék, egy szép gyermek, egy szép virág, egy szép könyv, egy szép egyéniség és a legszebb egyéniség: a Krisztus-típus, mennyire szól a lelkünkhöz, azt megkapja, leköti, foglalkoztatja, örömmel, valamiféle életújulással tölti el a lelket.

Mikor a halhatatlan nevű Fadrusz János először állította ki egyik fölséges alkotását: a keresztre feszített Krisztust, e műretek a nézőközönségre oly mély benyomást gyakorolt, a művészi szépségnek oly természetfölötti erejével hatott, hogy a kiállítás helyiségében a sok-sok nézőn az áhítat néma csendje uralkodott s szegény asszonyok letérdeltek a művészeti alkotás előtt s imádkozni kezdtek. Kíérezték ők is a műalkotás lelkét s áhítatukban élvezték a szépség erejét.

A szegényekben is megvan a szép utáni vágyódás, ép ezért fel kell ébreszteni bennük a művészet szeretetét. Ők is vágyódnak élvezetre. S ugyan ki ne vágyódnék erre? . . . Sőt minél elnyomottabb,

vigasztalanabb a szegény ember világa, annál inkább szeretne egy szebb, örömteljesebb világba menekülni.

«Örömteljesebb!» — ezt kiemelem és hangsúlyozom, mert a művészet szeretete csupa nemes örömet jelent. Ha valami műalkotást szemlélek s az nekem nagyon tetszik, valahogy ez a műalkotás lefoglal, szól hozzám, kielégít, megnyugtat, harmonizál. Úgy érzem, hogy több leszek általa, valahogy fejleszt, tőle felújulok — s ez olyan jól esik és belső örömmel tölt el. De meg kell értenem a művészet nyelvét, hogy megérthessem és élvezhessem szavát. Erre kell rásegíteni az embereket, a szegényeket, hogy ezáltal egy nagy kincs birtokába juttassuk őket. Irányt kell adni élvezetvágyuknak, nemes tartalommal kell megtölteni azt. Fel kell erre hívni figyelmüket, mert kellő irányítással, gondos, odaadó munkával a szociális missió-társulat ez irányban is sok lelket menthet meg.

Hogy milyen eszközökkel gondolom ezt a célt elérhetőnek, arról majd később szólok, amikor az erre vonatkozó munkatervet fogom ismertetni.

Előbb még ki akarom fejteni lélektani szempontból azokat a nagyon fontos következményeket, melyek mint jellemképző erők, mint morális értékek a társadalmi életre is átalakítólag hatnak és mint az egyéni jobb megélhetés biztosítékai jelentkeznek a lélekben, ha a művészetet a szegények életébe is bevisszük.

Szegénység, elhagyatottság, elkeseredés, disharmonia és határtalan ízléstelenség mint jó barátok egymást támogatják, de nem támogatják a-szegény embert, aki e jelzők szomorú jelentését átéli. Mennyi kellemetlenségnek, örömtelenségnek, tehetetlenségnek, háttérbeszorulásnak volt már oka az ízléstelenség. Ennek ellentéte az a pozitív jó, mely mindenben szerepel, a legegyszerűbbnek látszó munkában is. Hiányát pedig minduntalan tapasztaljuk az életben.

Egyszerű gyakorlati példákkal fogom ez állítástomat illusztrálni.

Hányszor panasztunk már föl — s meg vagyok győződve, hogy ezen már mindegyikünk nem egyszer átesett — hogy valami gyakorlati tárgyat vagy ruhadarabot rendeltünk meg s az a munkás dehogy is készítette azt úgy el, mint ahogy mi azt vele megbeszéltük. Jól, rendesen varrta meg, de azt a harmóniát, ami, hogy úgy mondjam, a lelke egy toletnek s ami a részletes utasítás alapján megvalósítható lett volna, még sem valósult meg. Miért? —mert a varrónőben hiányzott az ízlésnek az a finomsága, melyet a legrészletesebb utasítás sem pótolhat, ha a saját lelkét ez irányban még nem nevelte.

Vagy gondoljunk a szobaleány munkakörére. Milyen nagy

érték, pénzértékkel ki nem fejezhető érték, egy jó izlésű szobaleány a háznál. Mennyi esztetikát vihet át az életbe a mindennapos takarításnál, az asztalterítésnél, egy kis pongyola kivasalásánál, fehérnemű összehajtásánál, stb.

Továbbá, milyen egyszerű szerepet szánunk a kis virágárusleánynak s egy csokor virág összekötésénél mégis mennyi jó ízlést kívánunk tőle, mikor arra kérjük, hogy lazán kösse össze, mert a virág feje is szabadságra vágyik, hogy érvényesülhessen.

S ha már a virágról szólok, gondoljunk a kertészre is! Menynyire nélkülözhetetlen nála is a jó izlés. Mennyi elképzelésre, szín- és vonal-ritmus ismeretre van szüksége, hogy a virágok szépséges világában is szépet alkosson.

Hát a fémmunkástól, képeretkészítőtől, szőnyegszövőtől, kárpitostól stöbbitől is nemde szép, nekünk tetsző munkát várunk?

Mindig vágyódunk a szépre. Minden megrendelésünket ez a vágy lengi át. S milyen küzdelmet kell megvívunk, ha művészi terveinket iparosokkal el akarjuk készíttetni. Ne gondolja senki, hogy ez nincs így. Egy valóságos kálváriát kell végig járni, míg az ember igazán megértő és a művészi izlés világában járatos mesteremberre talál.

Nagy hiányt, nagy szegénységet jelent ez. Szegénységet, mely a lélek szegénységéből, műveletlenségéből származik. És ezt nem felpanaszolni, de emberszerető tanítással enyhíteni kell.

Dolgozzunk ez irányban is tehát!

Ha minden munkástól jó ízlést kívánunk, tanítsuk meg őket ezentúl erre is!

A jó izlés tulajdonképen a szépnek szeretete és uralkodása a lélekben. S ez egy fölséges, imperátori hatalom a lélekben. Aki a szépség uralma alatt él, az nem tűri meg sem magán, sem környezetén a disharmoniát, rendtelenséget, fegyelmezetlenséget, tisztátalanságot, hanem dolgozik, fárad, küzd s rend, fegyelem, tisztaság fakad e munka nyomában. A tisztaság-szeretet ismét kihat a közegészségügyre, a közrendre. És így tovább, mikép az erkölcsi világban az egyik erény elősegíti a másikat.

Az ily irányú munkásságunk, tanításunk igazi jótékonyosság lesz, mert ez nem pillanatnyi segítséget jelent, de kincsesbánya feltárását, mely kiapadhatatlan, hisz ez maga a lélek! Ez az a forrás, melyből mindig meríthetünk és az evangéliumi tanítás is erre bízta.

Milyen nagy gazdagságot rejthet saját lelkében, önerejében a szegény ember is, ha rámutatunk erre a forrásra és kialakulásában

támogatjuk. Ha végig tekintünk a szegénysorból kikerült nagy embe-
reinkre s vizsgáljuk a kifejlődésüket, pl. egy Vörösmartynak, Arany-
nak, Munkácsinak stbinek életét, mindig találunk egy szeretetteljes
támogatót, egy magasabb szempontok szerint élő oktatót, biztatót,
irányítót. Az ő gyermekkorukban pedig sokkal fejletlenebb volt a
szociális élet, nem volt oly irányú intézmény, mely felkarolta és segí-
tette volna őket. Ezt helyettesítette egy-egy ember lelkesedése és
felebaráti szeretete, mely egyéni szolgálattal egyéniséget alakított.
Vagy emlékezzünk Kazinczyra, munkásságára. Milyen rajongója
volt a szépnek s Széphalomról mennyi biztatásban, támogatásban
részesítette a szegény fejlődő írói nemzedéket. Milyen odaadó lelke-
sedéssel, önfeláldozással küzdött a nagy Ruskin is, hogy nemzetének
fiait megtanítsa arra, ami életének szenvedélye volt: a szépre. Eveken
át minden este összegyűjtötte a szegény munkásokat s maga tanította
őket rajzolni, hogy az a munkás másnap műhelyébe visszatérve ne
léleknélküli, robot munkát végezzen, hanem a szép szeretetétől ihletve,
az alkotás vágyával dolgozzék. Hogy elváltozik így a közönségesnek
látszó munka. Szeretet van az alkotáson s ez mint szépség jelentkezik.
Mennyi szépség van pl. egy kalotaszegi sulykolón, vagy himes tojáson,
amit a falusi legény választottjának készít. Szépség van rajta, az a
szépség, ami a szeretetből, a lélekből való. Lélek a sulykolón, lélek a
himes tojáson s lélek van minden alkotáson, mely a szép szeretetéből
való.

A lelket magát kell esztetikára nevelnünk. Ez tegyen széppé,
egyénivé s ezáltal értékessé minden gondolatot, mely minden dolog-
tevés között, munkával megvalósul.

Ez az a kedves, szent, teremtő lélek, mely alkot. Ez ... ez a
Szentlélek ereje az emberben, mely a legfelségesebb inspirátorunk.
Milyen biztonsággal sugalmaz! Milyen természetfölötti erővel vezet,
mikor egy egészen új, egyéni meglátásra segít! Mennyi gyönyörűséget
okoz ez az új elképzelés! Milyen erővel ösztönzi az embert az alkotás
vágyára! Mindez: az ő meglátásának reális megvalósulása. Ez az a
sokat emlegetett, de még kevésszer átélt önmagabaterés, önmagából
merítés, lélekkihatás, lélekérvényesülés. Ez az egyéni vonás, mely
általában a fejlődést hordozza és az egyéni boldogulás alapját képezi.

Erre a nagy szociális és kulturális munkára hívom fel a szociális
missziótársulat tagjait. Dolgozzunk ily céllal is! Lelket mentünk,
szegénységet enyhítünk és gyógyítunk majd művészettel a szó valódi
értelmében, ha céltudatosan, megfelelő eszközökkel dolgozunk.

S a munka programját is összeállítottam. Ennek a megállá-

pításánál tekintetbe vettem az ember természetét és szükségleteit, amint védelmet keresett hajdan és most az idő viszontagságai stb. ellen és a barlanglakóból díszespaloták és fölséges dómok építője lett. Az építészet történetéből megbeszélés tárgyává tenném mindazt, ami egy épületen téralakítás és térhatás szempontjából érdekes és ismertetném a localis, nevezetesebb épületeket. Szólnék a különböző stílusokról. Érdeklődést kell felkelteni ez irányban, beszélni szépségükről, hogy hogyan kell egy épületet nézni, mit kell azon meglátni, hogyan kell megbecsülni, megőrzéséhez hozzájárulni. Vannak középületeink, néhány nagyon szép templomunk s mégis művészeti szempontból a legtöbb emberre holt tőkét képviselnek. Milyen kevesen tudják azt pl., hogy azt a nagyon szép egyetem-templomot minél messzebből kell szemlélni, mert a barokk stílus párkányzata mintegy tolja a nézőt minél távolabbra, hogy úgy gyönyörködjék szépségében. Vagy pl. a Mátyás-templomnál ép ellenkezőleg, a templom tövében kell államink s ha onnan nézünk fel a toronyra, fokozottan érezzük azt a nagy égbetörekvést, ami többek közt a góth-stílust jellemzi.

A gyakori figyelmes szemlélés alapján valóságos benső kapocs származik egy-egy épület és a szemlélő között s a befolyásolja kedélyünket, fejleszti izlésünket. Miért ne élvezhetné ezt a szegény is?

A szobrászat mibenlétét is ismertetném röviden, valamint a nyilvánosságának szánt szobrokról is megemlékeznék. Mennyi nevelő erő rejlik ebben! Például ott van Szenyei szobra a királyi palota udvarában, a családi élet művészi apológiája s egyszersmind apotheozisa. A békétlenkedő, egymást meg nem értő házastársakat szeretném mind ehhez a három bronzalakhoz küldeni, hogy megérezzék, mi a családi élet szépsége és a házastársak egymást megértő szeretete. Míg ezt a gyönyörű szobrot szemléljük, a szemlélés pillanatai a lélek megnyugvásának pillanatai. Miért ne nemesbüljön ettől a szegény is?

Rá kell nevelni a látás mikéntjére is az embereket. Lássanak lélek szerint, szerezenek új benyomásokat, a szemlélés után is lássanak emlékezetből. A helyes látás megfigyelő képességet, összefoglaló-képességet, értelmet fejleszt s művészi, harmonikus emlékekkel gazdagítja értelmi világukat. Ha a művészi alkotásokon megszoktuk a megfigyelést, ezt az éber figyelmet a természet felé is fordítjuk majd és lesz érzékünk az Isten megfoghatatlan művészetében gyönyörködni. Milyen más az így hangolt lélek! Szépséget talál a ködös őszi reggelen, amikor munkába megy, mert meglátja a köd vonallágyító, szint rompító munkáját. Az esős idő kellemetlenségeit is így inkább eltűri

a lámpák esti tükrözése miatt, mely annyi fényeffektussal gyönyörködheti a figyelmes szemlélőt. Milyen más lesz ily látással egy sétánk a természetben, a zöldben. A közönséges bogáncs mint remekmű fog bemutatkozni. A giz-gaznak degradált fűféléken ezer szépséget fedezünk föl és gyönyörködve élvezzük és szeretjük majd a természetet. A művészet nevelő hatása lesz az is, hogy a természetben oly vonásokat színeket fogunk meglátni, amiket eddig soha észre sem vettünk. Hogy pl. a hóra vetett árnyék a napsütésben, kék, azt a legtöbb ember nem látja és azt a festményen látva, értelmetlenül megbotránkozik. És mennyi művészi vonás, hangulat van még a természetben! Csak úgy leheli a művészetet. Nincs két egyforma pillanata, mikor ismételné önmagát. Mindig más, új, meglepő, kifogyhatatlanul gazdag, mert a végtelen szellemből való. Így vezet a fölséghez és a mélységhez, erősíti hitünket, mélyíti kedélyünket. Csupa üdeség, frissesség, csupa lendület és öröm! Ha szeretjük igazán a szegényt, vezessük őket az öröm kifogyhatatlan forrásaihoz. Erről az örömevezető kezükről fog ráeszmélni szívünk melegére. Erezzék meg a szegények is a teremtésen, e világon uralkodó szeretetet. Erezzék és élvezzék, ahogy asszisi szent Ferenc, a szent szegénység halhatatlan trubadúrja is érezte és örökszép himnuszában megénekelte:

«Ó fölséges, mindenható és jóságos Uram!
Tied a dicséret, tied a dicsőség,
Tied a tisztelet és minden áldás.
Csak önmagadhoz vagy te hasonlatos
és ember nem méltó, hogy emlegessen téged.

Dicsértessél Uram és minden alkotásod,
Különösképen testvérünk, a Nap,
aki nappalt teremt és mindent beragyog.
És szép ő és nagy sugarakkal fényes,
te fölséges lényed jelképét viseli.

Dicsérjen Uram téged, mi testvérünk a Hold
és mind a csillagok, amelyeket az égnek
ékességére adtál s alkottál nagyon szépeket.

Dicsérjen Uram téged mi testvérünk, a szél,
a felhő, levegő, a jó és rossz idő,
mert minden alkotásod Uram általuk él.

Dicsérjen Uram téged a mi testvérünk, a Víz,
ez alázatos, hasznos, drága szűz.

Dicsérjen Uram téged mi testvérünk, a Tűz,
mellyel az éjszakát te megvilágítod,
és szép ő és szilaj, játékos és erős.

Dicsérjen mi testvérünk az édes Anyaföld,
Ki táplálékunk és tartásunk nekünk
és sokféle gyümölcscsel és sok színes virággal,
sokféle füvel hinti be a rétünk».

Mennyi megnyugvást lehel ez a gyönyörű hymnus! A szépnek, az örök harmóniának micsoda kiáradása ez! S tényleg asszisi szent Ferenc, a szent szegénység dalosa úgy dalolt, hogy elváltozott tőle a világ. Társadalmi élet, tudomány, minden, minden s a művészetnek is új útjait jelöli ki. Aki Asszisziben járt már, csodálkozva láthatta azokat a felséges freskókat Gimabuetól és Gátlótól, akik asszisi szent Ferenc életéből merítették az ihletet. S amint őket ihlette és új meglátásokra segítette, úgy uralkodott szelleme 500 éven keresztül a művészetben, mindig a fejlődést szolgálva.

Nos az a művészet, melyet a szent szegénység trubadúrja ihletett és fejlesztett, forduljon most ő a szegények felé. Művész lelkek álljanak össze a karitas és a szép szeretete jegyében legyenek apostolai, hirdetői, tanítói s forduljanak azok felé elsősorban, akik erre leginkább rászorúlnak: a szegények felé. Mert ahol a legnagyobb a sötétség, ott a legnagyobb világosságra van szükség, ahol legnagyobb az örömtelenség, oda vigyük be a legtöbb örömet és az örömteljes életnek, a szépnek, a harmóniának megváltó erejét.

Higyjünk-e munkánk sikerében és kitűzött célunk elérésében! Dolgozzunk és tanítsunk fáradhatatlanul és a szociális misszió társulat a művészzel enyhítsen szegénységet s gyakoroljon jótékonyt a művészzel!

V. ELŐADÁS.

Pálos Ödön, az «Erzsébet» szegényház igazgatója: *Budapest szegény ügy ének vázlata.*

Hölgyeim és Uraim!

Budapesten van egy ismeretlen szó: lokálpatriotizmus. Azaz nem egészen ismeretlen, mert a német kifejezést ismerik, csak nincs rá magyar szó. Megpróbálták lakóhely szeretetnek nevezni, de találó kifejezést a magyar nyelvben nem találtak. Ennek az az oka, hogy a budapestiek minden egyébkel jobban törődtek, mint Budapesttel. Nemrég azonban a polgármester elnöklete alatt alakult egy egyesület, amely meg akarja alapozni a lokálpatriotizmust. Mert erre szükség van. A budapesti ember kevésbé ismeri azt, ami Budapesten van, mint más, aki nem budapesti. Ez a szegényügynél is megnyilvánul. A jó budapestiek ismerik jól a külföldi szegényügyet, de nem a budapestit. Jelen alkalommal a budapesti szegényügy történetét és a budapesti szegényügyet akarom megvilágítani.

A középkori adatokból nem sokat ismerünk. Valószínű, hogy a tatárjárás előtt és a török hódítás idejéig Budapest szegényügye nem volt más, mint volt minden nagy városé, t. i. egyházi szegényügy. Ferencrendiek, domonkosok, pálosok és egyéb szerzetesek csakúgy; mint minden nagyobb városban, ellátták a szegényeket, amennyire a szerzet jövedelme megengedte. Írott okmányok vagy pergamentek nem maradtak vissza. Ez a homály, amely Budapest szegényügyét fedi, csak az újabb időben kezd megvilágosodni. T. i. 1686. óta maradtak fenn tanácsülési jegyzőkönyvek, határozatok, amelyekből a budapesti szegényügyre következtetni lehet. Így például fennmaradt egy tanácsülési jegyzőkönyvi határozat, amelyet 1703-ban hozott Pest város tanácsa s amelyben elrendelték, hogy a szegények és a szegényház részére szükséges pénzt perselyezés útján szerezék be.

Pénzt tehát nem adtak, csak engedélyt a perselyezésre. 1724-ben újból határozott a tanács. De ekkor már bőkezű volt «s évi 100 forinttal járult a szegények fenntartásához, ami annyit jelent, hogy a szegények eltartása a jómódú polgárság nyakába szakadt. 1768-ból fennmaradt egy irat, amelyből azt olvassuk ki, hogy Pest város tanácsa megadóztatta a polgáro-

kat a szegények javára. Ha ugyanis valaki polgári jogokat kért és letette a polgári esküt, húsz forintot tartozott letenni, lefizetni a szegények javára. 1700. óta van Budapestnek szegényháza és azt is tudjuk, hogy 1764-ig a mai Kossuth Lajos-utca és Semmelweis-utca sarkán volt elhelyezve, ahova később az egyetem költözött. Akkor a Kossuth Lajos-utcának Hatvani-utca, a Semmelweis-utcának Ujvilág-utca volt a neve. Ezen szegényház helyére, mint már említettem, az egyetemi klinika került. 1764-ig ott maradt a szegényház és ekkor a mostani Zöldfa-utcába helyezték át. Akkoriban 30 aggot ápoltak a szegényházban. 1764-1796-ig maradt a Zöldfa-utcában; 1781-ben II. József másként rendelkezett. Ő ugyanis segíteni akart a szegényeken és elrendelte Magyarországra nézve csakúgy, mint Ausztriára nézve szegényintézetek alapítását. Ezek élére egy szegényügyi igazgatót állított és ez az igazgató intézte el a szegényatyákkal a szegényügyet és segélyezte a város szegényeit.

Igaz, hogy II. József 1790-ben visszavonta minden rendelkezését, de ez a rendelkezés mégis soká érvényben maradt, ez a megalapított igazgatóság a 70-es évekig működött, mert szükség volt rá. II. József császár nemcsak a szegényatyák kezére bízta Budapesten a szegényügyet, de a szegényeknek jobb elhelyezést is akart adni és elrendelte, hogy a budapesti szegényházat a klarisszák kolostorába helyezték, ahol most a központi zálogház van a Királyi Pál-utca és a Szerb-utca sarkán. A szegények bevonultak oda 1781-ben, de nem soká örültek a szép helynek és a fokozott jólétnek, mert Pest város tanácsa 1783-ban kitette őket, azt mondván, hogy jobb nekik ott, ahol eddig voltak, a Zöldfa-utcában. 1724-1783-ig napi 3 krajcár volt az ellátásuk díja, amit minden szegény kapott. 1783-ban heti 24 krajcárra, tehát hetenként 3 krajcárral emelték fel az ellátási díjat. A szegények itt voltak elhelyezve 1796-ig. Ekkor épült fel a Rókus-kórház és ez a kórház magába fogadta a szegények egy részét. Minthogy azonban ez mégis inkább kórház volt, nem lehetett ott több szegényt elhelyezni ötvennél és a többieket ideiglenesen a környékbeli kisebb épületekben helyezték el.

Új szegényház építésére először a nők gondoltak. Ők voltak az elsők, akik egyletek útján gyűjtéseket kezdtek és végrendeletekben erre a czéíra hagyományoztak, így pl.

1762-ben Jobst Erzsébet	2200 forintot
1772-ben Szalay Zsuzsanna	12.000 «
1773-ban Belló Éva	6000 «
1785-ben Tausch Mária	25.500 «

Amikor a nők közül már sokan hagyományoztak, akkor jutott csak a férfiaknak eszébe, hogy valamit adományozni kellene. Meg kellett ezt említenem, mert ez a nők érdeme és dicsősége.

A Rókusban elhelyezett szegények ott voltak a jelen század elejéig és csendes téltenségben töltötték napjaikat. Nevezetesebb esemény 1816-ig nem történt. Ekkor József nádornak és nejének Hermina főhercegnőnek támogatásával megalakult a pesti jótékony nőegyesület. Az egyesület tagjai önfeláldozással hajtották végre a szegény segélyezés feladatát és nemcsak a szegény segélyezést végezték el, hanem egy önkéntes dologházat is építettek, ahol a munkaképesek foglalkozást nyertek s ezenkívül még egy kiseddóvobah 300 gyermeket helyeztek el., továbbá egy szegényházat és egy szemkórházat tartottak fenn. Nyolc ágy volt ebben a kórházban. Bár a nőegyesület ambícióval dolgozott, húsz évig sem tartott ki. Az anyagi eszközök hiánya volt az ok, mely a nők működését megnehezítette. És minthogy — dacára annak, hogy gróf Teleky Janka 20 ezer forintot adományozott nekik — anyagiak híján nem tudták ezeket az intézményeket fenntartani, József nádorhoz fordultak, aki ráparancsolt a városra, hogy vegye át ezeket az intézményeket, mert az lett volna köteles ezeket az intézeteket létesíteni és már eddig is a város helyett a hölgyek tartották azokat fenn. A város ennek a parancsnak szívesen eleget tett annál is inkább, mert 85.000 forint készpénzt is átvettek Pest tanácsa 1833-ban vette át ezeket az intézményeket, de nem tartotta fenn őket úgy, mint a nők. A nőegyesület 1816-ban alapította meg a kiseddóvót, 1833-ban adta át a városnak és 1842-ben meg is szűnt. Az ott elhelyezve voltak egy részét a József-fiuárvaházba vitték át. 1848-ban megszűnt a dologház és a szegényház, amely a városéval egyesítve lett, a Nyár-utcába került. 1849-ben a szabadságharc idején 115-en voltak abban elhelyezve. Utána békésebb viszonyok következtek. A szegényügy tovább fejlődött. Egy ember — *Pfahler* Ferenc szegényigazgató — állt az élén a mozgalomnak és amikor a szegényügyről beszélünk, róla meg kell emlékeznünk. *Pfahler* Ferenc, mint bizottsági tag díjtalanul végezte a munkát, szívvel-lélekkel dolgozott és a várost egymásután arra készítette, hogy amennyire lehet, segítsen a szegényeken.

Elérte működésével azt, hogy a nyár-utcai szegényház kibővítésére 1851-ben a Főherceg Sándor-utcában és 1853-ban a Diófa-utcában nyitottak fiókokat. Nagyobb fejlődés akkor mutatkozott, amikor 1856-ban az Erzsébet szegényházat építették fel. 165.000 korona költséggel építették és 300 ápoltat helyeztek el benne. 1877-ben hozzáépítették az egyik és 1883-ban a másik szárnyat és végül 1892-ben egy fiókot nyitottak az Izabella-utcában.

Hosszú szünet következett be 1913-ig, amikor a Kamaraerdei szegényház megnyílt, amelyben kétszáz ember elhelyezhető.

Budán a Szent János-kórház helyén 1710-ben pestis-kórházat építettek. A járvány megszűnése emlékére hálából fogadalmi szobrot emeltek a Mátyás-templom előtt. Egy barokk-stílusú Szentháromság-szobor ez. A pestis tehát megszűnt és a pestis-kórház üres lett. Elhatározták, hogy szegényeket helyeznek el benne. Tizenkét szegényt helyeztek el benne és miután Buda nem maradhatott Pest mögött, ott is napi 3 krajcárt szabtak meg az ápoltak ellátási költségéül. Ezen azonban nem szabad nevetnünk, mert ez a 3 krajcár 1710-ben sokkal több volt, mint ma. 1710-1735-ig volt itt a szegényház. Ekkor új épületet építtettek Buda főváros, de a szegényügyről nem találunk feljegyzést 1783-ig, amikor is 100 %-al felemelték az ellátási költséget, tehát most már nem három, hanem napi hat krajcárt kaptak az ápoltak. Később azután bérbeadták a szegények ellátását és ennek megfelelőleg látták el a szegényeket étellel és ruházattal. 1820-ban Buda főváros a mai régi Szent János-kórház épületét építtette meg és itt volt a szegényház. Azonban itt sem maradhatott meg örökké, mert később a betegek kiszorították a szegényeket. 1867-ben elhelyezték őket az Attila-utcába gróf Sándor istállójába, amelyet azonban megfelelően átalakítottak a részükre. Ezen szegényház 1895-ben egy száz ápolat befogadására szánt épülettel bővült. Ezzel körülbelül el is mondtam a budapesti szegényházak történetét.

Régebben az intézeti ápolás volt a szegényügy gerince. Elhelyezték őket, adtak koldulási engedélyt és a polgárság kegyéből tartották el őket. Maga a hatóság keveset áldozott a szegényekre.

Meg kell jegyezmem, hogy a József fiúárvaház 1841-ben épült és *Pollák* Mihály tervezte és végezte a munka ellenőrzését, még pedig díjtalanul. Ez a *Pollák* Mihály volt az, aki a Nemzeti Múzeumot

tervezte. Az Erzsébet leányárvaház 1861-ben alakult és 1871-ben épült a mostani leányárvaház. Budán a Mayer-féle árvaház egy tábornok hagyományából épült. Mayer Ferenc tábornok 1857-ben halt meg és 185.000 forintot arra a célra hagyományozott, hogy Buda ebből az összegből megfelelő fiúárvaházat építsen. Nemes gondolkozására mutat az, hogy a törvénytelen gyermekeket nem zárta ki ebből. 1888-ban alapították a szeretetházat. Menedékhelyet alapítottak a szenvedő emberiség részére a Pesti Hazai Takarékpénztár jubileuma alkalmából. A várossal együtt közösen igazgatják az intézetet. Ezekben röviden mindent elmondottam, amiket a budai és pesti szegényügyről tudni kell.

Ha a főváros zárszámadását megnézzük, látjuk, hogy 1912-ben a szegényalagnál 1,482.000 koronát adtak ki. Ebből megállapíthatjuk, hogy minden egyes lakosra 1 korona 63 fillér esik. Azonban, ha csak ezt a tételt vesszük figyelembe, akkor igazságtalanok vagyunk Budapesttel szemben. T. i., ha a szegényügyi költségeket meg akarjuk állapítani, nem szabad csak azt nézni, amit a főváros a szegényalagnál fordított a szegényügyre, hanem alkalmazkodva a külföldi szokásokhoz, meg kell állapítanunk az összes szegényügyi kiadások összegét. T. i. a községi alagnál is vannak szegényügyi kiadások, szegény iskolások segélyezése stb., amelyek hozzászámításával megállapíthatjuk, hogy Budapest főváros a szegényügyre összesen 2,172.000 koronát költött, tehát Budapest szegényügyi kiadásaiból minden polgárra 2 korona 38 fillér esik. Ha most Budapestet a vidékkel hasonlítjuk össze, akkor ez a 2 korona 38 fillér óriási összeg, mert egy vidéki város egyes polgárára 40 és 60 fillér esik, de van oly város is, ahol 30 és 20 fillér esik egy polgárra. Hasonlítsuk most össze ebben a tekintetben Budapestet a nyugateurópai nagyobb városokkal. Berlinben J 910-ben minden lakosra 9 korona szegényügyi kiadás esik, Hamburgban 9 korona 84 fillér, Münchenben 6 korona 40 fillér és Drezdában 7 korona 23 fillér. Tehát ezekből az adatokból azt látjuk, hogy ezek a városok többet áldoznak a szegényügyre, mint Budapest. Csakhogy ne felejtjük el viszont azt sem, hogy Németországban a kórházi ápolás összege is bennfoglaltatik az említett összegben. Magyarországon ebben az összegben nincs meg a betegápolásra fordított összeg, mert nekünk a betegápolásra speciális törvényünk van. A betegápolási törvény nálunk ugyanis állami alapot állított fel, amely a szegények betegápolási költségeit fedezi. Budapestet ezt a költséget nem a város fizeti; Németország említett városai pedig fizetik, tehát a fentemlített összegekből le kell von-

mink körülbelül azoknak az egyharmadát és csak akkor kapjuk meg a mi szegényügyi kiadásainkkal összehasonlítható összeget. Az összehasonlító táblázat ezekután így néz ki:

Budapest.....	2 korona 38 fillér
Berlin	6 « — «
Hamburg	6 « 56 «
München.....	4 « 27 «
Drezda	4 « 82 «

Tehát ez az összehasonlítás Budapest hátrányára esik. Ez nem a német lakosság érdeme, hanem a német törvényhozásé. T. i. nálunk a törvényhozás nem írt elő nagyobb kötelezettséget és a főváros többet áldoz, mint amennyit törvénybeli kötelezettsége előír. A német törvényhozás több kötelezettséget ír elő, mint a miénk, ennél fogva annyit áldoznak a szegényügyre, mint amennyit a szegényügyi törvényhozás előír és ha valamivel többet áldoznak ennél is, teszik ezt azért, mert minden város ambíciója az, hogy a szegényügye minél jobb legyen.

Bécs a legfejlettebb szegényüggyel rendelkező nagyváros. 1910-ben 20,009.000 koronát áldozott a szegényügyre. Bécsnek 2,031.000 lakosa van, egy lakosra körülbelül 9 korona esik évente. Ez az összeg is sokkal nagyobb, mint Budapesté. Ha összehasonlítjuk a két főváros nyílt szegényügyét, két dolog fog feltűnni. Az, hogy Bécs 7,800.000 koronát, Budapest pedig 457.000 koronát áldozott a szegénysegélyezésre.- Óriási a különbség ezenkívül a két város között abban a tekintetben is, mennyit fordítanak a szegényházakra. Bécs 6,853.000 koronát, Budapest 742.000 koronát áldozott szegényházaira. Budapest szegényházaiban 1300, Bécs szegényházaiban pedig 10.400 szegény volt elhelyezve. Bécs könnyebben áldozhat, mert először is milliókra menő kedvezményeket kapott pl. azáltal, hogy a Ringstrasse területéhez ingyen jutott, másrészt az anyagi helyzete is sokkal jobb. Az említett adatok között lévő különbségen tehát nincs mit csodálkoznunk.

Ezek után Budapest szegényügyi kiadásairól akarok részletebben megemlékezni. Az elmúlt évben 3461 ember 457.000 korona segélyt kapott, 3787 embernek kifizetett a város 20.000 korona rögtöni segélyt, 1047 nem budapesti illetőségű kapott 10.000 koronát és 23-an utisegély címén kaptak 206 koronát. Ófelsége és mások adományából 4500 embert segítettek 25.000 koronával, 138-an kaptak élet-

miszert 240 korona értékben, 92-en tüzelő anyagban 372 koronát és 106.781 népkonyhajegyet osztottak ki. 22 kerületi orvos 3589 fekvő beteget kezel, ugyancsak ez a 22 kerületi orvos 7793 járó beteget kezel, kerületi szülésznők 458 esetben nyújtottak ingyen segélyt.

Most az intézeti szegényápolásra térhetek át. 1912. dec. 31-én az Erzsébet szegényházban 1068 és a budai szegényházban 308 szegény volt elhelyezve. Budapest összes szegényházaiban tehát Összesen 1376 szegény volt elhelyezve. A József fiúárvaházban 100, a Mayer-árvaházban 65, a szeretetházban 45 és a Bernfeld-féle fiúotthonban 9 gyermek volt elhelyezve.

Most már a statisztikával végezve, a hölgyek figyelmét egyre-másra fel akarom hívni. Először is: mit csináljunk, ha egy szegény öreg asszony az ember nyakára jön, azzal a kéréssel, hogy segítsünk rajta. A jövőben nem lesz erre szükség, mert épen önök vették tervbe, hogy egy oly szervezetet létesítenek, amelynek a főfeladata, hogy minden segélykérőt odautasítson, ahová mennie kell s ahol segítséget kaphat. Minthogy azonban ez a szervezet még nem működik, röviden el akarom mondani, hogy mit tegyünk, ha segíteni akarunk egy segélyre szorult öreg asszonyon. A segélyezést a kerületi előljárási gyakorlatja. Tehát, ha valaki hozzánk jön segélyért, nekünk azt ahhoz a kerületi előljárásihoz kell küldenünk, amely kerületben lakik vagy legutóbb lakott. Itt a szegényügyi előadó jegyzőkönyvbe veszi a kérvényező kívánságát s azután az aktákat kiadja nyomozás végett vagy a szegény gyámnak, vagy előljárási hivatalnoknak s a kerületi választmány dönt végleg a szegénysegélyezés ügyében. Mint-hogy akárhány esetben sürgős segélyre van szükség, az előljárási van kézi előlegük és ebből az előlegből minden előljárási adhat azonnal segélyt, ha arra szükség mutatkozik. Ugyancsak az előljárási kezelik azon adománypénzeket, amelyeket Ófelsége ad, ha Budapestre utazik, vagy amit nemes szívű emberbarátok adnak, amikor leteszik az állampolgári esküt. Ezeket az összegeket ugyanis a tanács kiutalja az előljárásioknak és ezekből segélyezik a hozzájuk fordulókat.

A rendes segélyezés lassabban történik, mert a kerületi választmány havonta csak egyszer ülésezik. Az a legnagyobb baj, hogy azok, akik segélyt óhajtanak, azok rendszerint nem budapesti illetőségűek. A segélyezés ugyanis, mint tudni méltóztatnak, illetőség alapján történik. Természetes, hogy a nem budapesti illetőségűeknek a főváros csak akkor ad segélyt, ha ez elkerülhetetlenül szükséges,

Almády tanácsnok úr több ízben óhajtott ezeken a viszonyokon javítani. Öt-hat évvel ezelőtt javasolta, hogy Budapest főváros önelhatározásából, törvényes kötelezettség nélkül minden szegényt, aki legalább tíz éve Budapesten lakik, maga segítsen. Az volt a célja, hogy megakadályozza azt a tervet, amit a belügyminiszter akar végrehajtani, hogy a betegápolási alap példájára szegényápolási alapot létesítsenek. Ebben az esetben Budapest fizetné ennek az alapnak legnagyobb részét, de a szegényeknek kevesebb jutna. Ha vidéki illetőségűek mennek az előjáróságra, ezeket csak akkor lehet segíteni, ha ez elkerülhetetlen, mert sok nehézség van a visszatérítésknél, bár a főváros négy koronáig terjedő segélyezés megtérítésére nem tart igényt. Ha valaki bemutatja az okmányait és kitűnik, hogy az illető vidéken született, ebből még nem következik az, hogy az illető nem budapesti illetőségű, mert pl., ha egy cseléd négy évnél tovább volt egy helyen és gazdája fizet helyette adót, ki lehet mutatni, hogy az illető cseléd budapesti illetőségű. Azok, akik 1881. előtt Magyarországon laktak, azok automatikus utón kapták meg az állampolgárságot az 1879. évi L. t.-cz. törvény alapján. Ha valaki külföldi születésű és 1876. óta Budapesten lakott és négy évig adózott, az 1881-ben automatikus utón magyar állampolgár lett.

A szegényházi felvétel felett a főváros tanácsa határoz. Ha valaki szegényházba akar bejutni, a lakóhely szerint illetékes kerületi előjárósághoz kell fordulni és ez a választmány útján a főváros tanácsához tesz előterjesztést. Tanácsi engedély nélkül a szegényházba elhelyezni senkit sem lehet.

Mindezeket azért kellett felemlíteni, mert ezekre szükségünk lehet, ha jó szívük arra készíti, hogy valakin segítsenek és így nagyjából tudják, hogy miképen segítsenek a leggyorsabb módon.

Most még egy dolgot akarok megemlíteni, amit ugyan mindenki tapasztal. Ez a gyermeki szeretet hiánya. T. i. azt tapasztaljuk, hogy az új kornak modern eszméi arra szolgálnak, hogy a köznép kebeléből a gyermeki szeretetet kiöljék. Sok munkás arra törekszik, hogy gyermekeit az állami gyermekmenhelyre, szüleinek eltartását a város nyakába sózza. Ezt nemcsak a munkásról, de sok városi polgárról is el lehet mondani, aki a jövedelmét nem tartja elégnak arra, hogy szüleiket eltartsa, s nem nyugszik addig, amíg a város el nem vállalja szüleinek gondozását, eltartását. És a gyermekek, akik állítólag nem tudják szüleiket eltartani, ezek, ha

a szüleik meghalnak, még tőlük akarnak örökölni és harcot vívni azért, hogy meghalt szüleik után a visszamaradt óska ezüstórát megkapják. A város nagylelkű, nem tart igényt ezekre a tárgyakra és odaadja ezeket a követelődző utódoknak.

Ami az én tapasztalati véleményeimet illeti, azt mondhatom, hogy a szegények elégedetlenek. Amikor az ember ambícióval eljár és a maga jószántából mindent megtesz, amit csak megtenni lehet, akárhányszor elégedetlen megjegyzéseket lehet hallani részük-ről, mert mindig többet óhajtának, mint amennyit az ember adni tud. Ha bejönnek a szegényházba, elkezdenek kényeskedni. Belépésük után következő első napokban, amíg van néhány fillérük, legyen az az élelmezés bármilyen jó, nem kell nekik. Már csak azért is ilyen kényeskedők, hogy megmutassák társaiknak, hogy milyen urak voltak kinn az életben. És a nők legfőbb törekvése az, hogy minél nagyobb konkurrenciát csináljanak az intézet konyhájának. Főznek, sütnék életre-halálra és összevesznek egymással, amennyire és ahányszor csak lehet. Azután vallási vitákat rendeznek. Az egyik róm. kath., a másik izraelita, egy harmadik református és ezek elkezdenek vitatkozni arról, hogy melyiknek a vallása különb. A férfiak viszont a szenvedélyüket, a kártyát és az ivást nem tudják elhagyni. Megteszik azt, hogy az élelmiszereket kicsempészik, kiviszik a sültet, csak hogy ott kinnt pálinkával kicséreljék. Azért említem fel ezeket, mert Önök épúgy foglalkoznak a szegényüggyel, mint én és természetes, hogy hátrányos oldalait, nehézségeit és az ügyben szereplők hibáit is meg kell ismernünk.

Tanádi Schenek Istvánné a szegényügy elnöknője:

Mélyen tisztelt Közönség!

Első és kedves kötelességünk, amikor védnökünk, öméltósága Dessewffy Emiiné grófnő megjelent közöttünk, őt üdvözölni és hálás köszönetet mondani azon kegyességéért, hogy ezt a védnökséget elvállalni kegyes volt. Ő nemes szíve teljességével csatlakozott mozgalmunkhoz és nagy támogatást remélhetünk tőle. Ezért előre is hálás köszönetünket fejezzük ki és azon Ígéretet tesszük, hogy mindannyian azon fogunk buzgón munkálkodni, hogy reánk büszke lehessen. Isten éltesse védnökünket! (Éljenzés.)

Dessewffy Emilné grófnő.

Nagyon szépen köszönöm az előlegezett bizalmat és mindenképen arra fogok törekedni, hogy erre méltó is legyek. Csak arra kell kérnem Önöket, hogy járatlanságomat ne vegyék tőlem rossz néven, mert most először veszek részt ily mozgalomban, de azért minden törekvésem oda fog irányulni, hogy Önök meg legyenek velem elégedve és együtt haladjunk s gyönyörű célunknak, amelynek előharcosai vagyunk, meg is feleljünk s azt el is érijük. (Éljenzés.)

VI. ELŐADÁS.

Dr. **Makkay** egyetemi tanársegéd.

Hölgyeim és Uraim!

Ezt a két előadást, amelyeknek egyikét ma tartom, volta-képen *Manninger* Vilmos tanár úr helyett tartom, aki az utolsó percben lett megakadályozva abban, hogy előadásait maga tartsa meg. Kérem tehát szíves elnézésüket, ha előadásom teljessége vagy kerekdedsége dolgában nem ütné meg a kellő mértéket.

Ha kutatjuk azon vonatkozásokat, amelyek a szegényügy és a sebészi megbetegedések között fennállanak, akkor talán azt kérdezhetné valaki, hogy vajjon mint a halálnak, ennek a nagy nivelláló-nak, úgy a betegségnek, az ő előhírnökének is nincs-e meg a hatalma, hogy lerombolja a válaszfalakat, amelyeket ember és ember közé a vagyon, a rang, a társadalmi elhelyezkedés emel? Vajjon megengedhető-e az, hogy amikor valaki beteg, más szempontok érvényesüljenek az esetben, ha az illető szegény vagy az esetben, ha az illető gazdag? Fájdalom, a társadalom mai fejletlensége mellett erre a kérdésre nem lehet kedvező választ adni. Igenis vannak különbségek, fontos és súlyos különbségek, amelyeken javítani kell, s ami az Önök feladatát képezi. Vannak, t. hölgyeim és uraim, betegségek, amelyek előszeretettel a vagyonos osztály tagjai közül szedik áldozataikat (cukorbetegség, köszvény stb.), azonban mennyivel több azon betegségek száma, amelyeknél az egészségtelen lakás, a kedvezőtlen higiénikus viszonyok, a létért folytatott irtóztató küzdelem készítik elő a termékeny talajt. És ha ezen a betegségeken végig-

tekintünk, akkor azt látjuk, hogy ezeknek főkontingensét a sebészi megbetegedések képezik a szó legszorosabb értelmében. Nem azon bajokról beszélek, amelyek műtét útján gyógyíthatók (vakbél, lob stb.), hanem azokról, amelyeknél az emberi test megsebezése forog fenn, amelyek a durva, hétköznapi munka közben, a szegény, tanulatlan munkás testi épségén ejtenek kárt. Ha végigtekintünk azon szerencsétlenek során, akiket a kórházak kapui nap-nap után nyelnek el, azt láthatjuk, hogy azok túlnyomó részét munkások képezik, akik a gépek mellett szerencsétlenednek el, gyermekek, akiknél hiányzik a szülői gondoskodás és akik áldozatul esnek egy világváros folyton növekvő forgalmának. De ha ezeket a szociológus szemével vizsgáljuk, akkor megint azt látjuk, hogy legtöbbször nem az értelmes, kiképzett munkás, akinek kellő keresetforrása van arra, hogy rendes megélhetést biztosítson, nem ez szerencsétlenedik el, hanem az, akit a sors keze napról-napra hány-vet egyik foglalkozásból a másikba, egyik munkahelyről a másikra és alkalma nem nyílik a szerszámával közelebbről megismerkedni. Nem ismerkedhetvén meg a munkakörével, a gép szerkezetével és törvényeivel, könnyebben fog áldozatul esni a molochnak, amely a technika fejlődésével karöltve nap-nap után nagyobb mértékben szedi áldozatait. A gyermekek, akik a folyton növekvő forgalom áldozataiul esnek, ismét nem azon körökből valók, ahol a szülők munkája szegényes, de teljesen biztos megélhetést biztosíthat. Ezek az emberek jól tudják, hogy nem frázis az, hogy a legnagyobb baj, ha nincs meg a testi épség; tudják, hogy minden sérülés azzal jár, hogy az illetőnél munkacsökkenés fog bekövetkezni. Ezt tudják a rendezett viszonyok közt élő munkások, akik gondot is viselnek gyermekeikre. De ki visel gondot azokra, akik csak magukban élnek a világban és a szülők nem gondoskodhatnak róluk, mert nincs meg a rendezett életnek vagyoni alapfeltétele. Hogy, t. hölgyeim és uraim, ezen dolgokra kissé részletesebben tértem ki, annak oka az, hogy az önök nemes missiójának nem elhanyagolandó fontos része a tanítói működés. Minden betegséget voltaképpen úgy kell gyógyítani, hogy a betegség kitörését iparkodjunk megakadályozni. Az okosságot, a belátást, az élettudást kell tanítani azoknak, akiknek a lakásaikba be fognak térni. De, t. hölgyeim és uraim, ezen nevelő szerep nemcsak a betegségek megelőzésére vonatkozik, hanem vonatkoznia kell, sajnos már kifejlett bajok megszüntetésére, elhárítására is. Hogyan történik ez? Az előbb bevezetésemben azt mondtam,

hogy a különbség beteg és beteg sorsa között aszerint minősül, hogy milyen vagyoni különbségek között vannak az illetők. Mire vonatkozik ez? Manapság ott tartunk nemcsak a fővárosban, hanem a vidéken is, hogy a legnyomorultabb beteg is — sebészeti megbetegedésében — ugyanazt az ápolást, a sebészeti technikának ugyanazt az ügyességét nyerheti el, mint akár a társadalmi létra legmagasabb fokán álló egyén. És ha e tekintetben bátran mondhatom, hogy kórházaink vetekednek a külföld legelsőbbrangú intézeteivel, ezt kórházainkról elmondhatom, de kórházintézményeinkről nem. Mert kórházintézményünk nem érdemli meg — sajnos — az európai jelzót. Nap-nap után ugyanis kénytelenek vagyunk visszautasítani kapuink elől a betegeket, akik nyílt csont- vagy izületi tuberkulózissal jönnek segítséget kérni, kénytelenek vagyunk gyógyíthatatlan rákos betegeket elutasítani, mert szükség van a helyre, olyan betegek részére, akiknél a kórházba való felvétel vagy fel nem vétel az élet megtartását vagy elvesztését jelenti. Es el bírjuk ugyan helyezni ezeket is, de nem bírjuk kiápolni. A társadalomnak voltaképpen az volna a kötelessége, hogy minden egyes tagját attól a perctől kezdve, mikor betegségbe esik, addig, amíg eredeti munkaképességét visszanyeri, teljes támogatásban részesítse, róla gondoskodják. De, t. hölgyeim és uraim, ettől a józan ész előtt *conditio sine qua non*-nak látszó helyzettől még messze állunk, mert a betegeket, miután rövidebb-hosszabb ideig kezeltük, a *reconvalescentia* idejére kénytelenek vagyunk hazaküldeni. Az én szerény véleményem szerint az önök működésének egyik főrésze az lesz, hogy ezeken a betegeken segítsenek. De van még egy csomó más megbetegedés, amelyek talán nem is igénylenek kórházi kezelést. Ezeket az orvosok járóbetegekként kezelik. Ezek dacára annak, hogy nem szorulnak kórházi ápolásra, még sem tudják kenyerüket keresni, nem csak nem képesek napi munkájukat elvégezni, de még otthonukban sem tudnak segédkezni. Ha tehát az önök működési terét körvonalozni akarom, azt kell mondanom, hogy voltaképeni feladatuk az, hogy ezen betegeket, akiket kórházban elhelyezni nem tudnak, ezeket otthonukban támogassák és ha olyan viszonyok közé kerülnek, amikor eszük és szívük azt mondja, hogy ez a bizonyos beteg orvosi kezelésre szorul, kellő gondoskodás történjék az iránt, hogy ezt az illető megkapja és arról is, hogy addig, amíg tényleg beteg, tökéletes gyógykezelésben részesüljön és semmi se történjék, ami későbbi gyógyulását hátráltatná, ellenben minden megtörténjék.

ami gyógyulását sietteti. Mert a szegénynek gyors gyógyulásra van szüksége. Tehát Önöknek azon kell rajt lenniök, hogy a betegek azonnal orvoshoz fordulhassanak. Ez azonban néha nem kis nehézségbe ütközik. Nem akarok a babonáról és az előítéletekről beszélni, hanem igenis arról, hogy a beteg, akinek szüksége van az orvosra, ezt csak működési helyén és idejében keresheti fel. Az idő azonban drága. A szegény beteg órákat veszít el várakozásban és ezalatt szegény családja elzúllhat. Tehát arra van szükség, hogy Önök felvilágosítsák ezen betegségüket elhanyagoló egyéneket, ezeket az értelmileg is szegényeket, hogy voltaképpen csak saját kárukra cselekszenek, ha nem fordulnák mielőbb orvoshoz. Ha azt a kérdést intézik hozzám, hogy melyek azok az esetek, amikor orvoshoz kell utasítani a betegeket, akkor azt kell mondanom, hogy nem követelheti senki sem a hölgyektől azt, hogy megállapítsák, milyen baj forog fenn. Ha talán előfordulna kétely egy konkrét esetben, akkor méltóztassék elgondolni, hogy saját családjukról van szó és ez esetben mit tennének. Ne felejtsek el, hogy a túlságos előrelátástól még senki sem betegedett meg, de annál többen az ellenkezőjétől.

Ha már most áttérek voltaképeni előadásom első részére és a tulajdonképeni szorosabb értelemben vett sebészi megbetegedésekről akarok beszélni, azt mondhatom, hogy mindenféle sebészi sérüléseknél vágás, zúzás, szúrás, lövés) két veszély fenyegeti a beteget. Az egyik a fertőzés, a másik a vérvesztés veszélye. Vizsgáljuk meg ezeket közelebbről, mert a célunk az, hogy a józan és modern orvosi haladásnak megfelelő gondoskodást biztosíthassunk, hogy tudjuk, mit kell tennünk konkrét esetekben és hogyan kell egyszerű eszközökkel elérni azt, ami a veszedelemmel szemben kívánatos. Ami a fertőzést illeti, az utolsó évtizedek kutatásai azt bizonyították be, hogy a betegségek tetemes részét apró élősdiek, gombák okozzák, amelyeket általában baktériumoknak neveznek. Ezek a baktériumok rendkívül kicsinyek. Több száz egymás mellett tesz csak ki egy milliméternyi hosszúságot és így ebből is az tűnik ki, hogy szabad szemmel nem, csak nagyító görcső von keresztül láthatók. Ezek a baktériumok mindenütt jelen vannak. A levegőben, minden használati tárgyon, bőrünkön, bútorunkon, eszközeinken. Minden lélekzetvételnél a baktériumok százait és ezreit szívjuk magunkba. Ha a kezemet csak ráteszem az asztalra, rajta már a baktériumok ezrei tanyáznak. Ha sérült a kezem, akkor ezek a baktériumok bejutnak a szervezetembe. Ha így áll

a dolog — és így áll — akkor azt kérdezhetik tőlem, hogyan van akkor az élet? hogyan bírunk mégis élni? A felelet erre a következő: Ezen baktériumok egyrésze ártalmatlan, közömbös, az egészségre nem bántó, a másik része azonban ártalmas. Ezekkel az ártalmas baktériumokkal szemben a szervezetnek hatalmas védekező eszközei vannak a szövetekben, a vérben, a sejtekben, amely védekező szervek megakadályozzák, hogy ezek az ártalmas baktériumok kártékony hatásukat kifejthessék. De, mint minden védőszervezet, úgy ez a szervezet is bizonyos mértékig rendelkezik csak ezzel a képességgel. Egy bizonyos mennyiséggel a baktériumoknak megbirkózik, a nagyobb mennyiséggel megbirkózni már képtelen. És hol vannak a baktériumok leginkább. A piszokban. Ha egy kilincset vizsgálunk, amelyet sokan fognak meg naponta, vagy egy üvegtáblát, azokon rengeteg mennyiségű bacillust fogunk látni. Nem a piszok ártalmas, hanem a baktériumok veszedelmesek, amelyeknek fészke a piszok, ahol szaporodnak. A rozsdás tű vagy kés azért veszélyes, mert baktériumok vannak rajtuk. Nem a rozsdá veszélyes, amely teljesen ártalmatlan vasoxid, hanem a rozsdá recézeteiben megbújt baktériumok, amelyek, ha bejutnak szervezetünkbe, azokkal megbirkózni nem igen tudunk. Az, amit mi sebészek polgári tisztaságnak nevezünk, az voltaképpen nem analóg dolog azzal, amit sebészi tisztaságnak mondunk, mert sebészi tisztaságot elérünk különféle eljárások által, még egy piszkos eszközzel is elérhető ez, de a közéletben nem. Azért a legnagyobb prevenció az ilyen fertőzőes megbetegedések meggátlására éppen az, hogy a környezetünket tisztává tegyük és hogy azon iparkodjunk, hogy mindenki, aki ezen prevenció áldásait élvezni akarja, a kellő testi tisztasság iránti érzékkel is rendelkezzen. Akik érdeklődnek történelmi kicsinységek iránt és ismerik rég letűnt századok szokásait, azt kérdezhetnék: hogyan lehet azt mondani, hogy a szegénységgel függ össze a tisztátalanságból fakadó megbetegedés, amikor évszázadok előtt a legmagasabb rangúaknál is oly primitív fokon állott pl. a ruha váltás szüksége? Azoknak, akik ezt mondják, azt feleljük, hogy abban az időben kellett éppen a sebészetnek is a legkiterjedtebb csonkító műtétek technikáját kifejteni. Abban az időben volt mindennapos a test egyes részeinek amputációja, amelyet ma egy modern kórházban évenként alig egy-kétszer kell csak végrehajtani. Tehát nagy fontossága van a testi tisztaságnak. Mindannyian tudjuk, hogy a tisztaság a legnagyobb luxus. Hol tartunk mi attól az ideális állapottól, amely Angliában megvan már, ahol a munkás

napi fehérműváltását és napi fürdőjét természetesnek tartják. Erre kell nekünk is törekednünk. Nem kell semmitől sem visszariadnunk. Igényeket kell a szegényekbe nevelni. Meg kell éreznie a szegénynek, hogy micsoda szerencsétlen dolog az, ha piszkos fehérműt kell magára öltenie. Rosszul kell érezniök magukat piszkos hajlékban. Sok dolog fog ezáltal megváltozni az illető szociális helyzetének megjavulásában is,

Tisztelt hölgyeim és uraim! Voltaképen hogyan küzdünk meg ezen baktériumokkal? A sebészek hogyan küzdenek meg velük? Úgy, hogy abszolút biztos, baktériummentes eszközöket használnak, abszolút tiszta sebtörölő ruhákat használnak. Azáltal érik ezt el, hogy magas hőfokú gőznek teszik ki a műszereket és ezzel a baktériumokat megölik. A gyakorlati életben ez lehetetlen. Lehetetlen egy viskóban vagy akár műhelyben megkövetelnünk, hogy minden szerencsétlenségre elkészülve, első segélynyújtáskor szükséges sterilizált ruhát tartsanak. Nekünk ez elképzelhetetlen, pedig ez másutt már így van! Néhány évtizeddel ezelőtt, talán még 20-30 évvel ezelőtt is, még az antiszeptikus aera volt az uralkodó. Oly aera volt ez, melyben a baktériumokat megölni akarták. Carbolt, szublimátot használtak, amelyek tönkreteszik a baktériumokat. A baktérium elleni küzdelemben a szervezetnek voltaképeni legerősebb védekező köre magának a szervezetnek, a szervezet vérének, szövetnedvének és a sejtnek jut. Az antiszeptikus szerek használata kétélű fegyver, mert megöli ugyan a baktériumokat, de ez a sejteknek rendkívüli sérülésével jár. Ha megvágom az ujjamat és szublimáttal kimosom, a baktériumokat csak részben pusztítottam el, mert azok másrésze a seb zugaiban elrejtőzve odatapad és ezeknek a karból vagy szublimát csak akkor árt, ha hosszabb ideig áztatjuk kezünket az antiszeptikus folyadékban. Tehát a közkeletű kimosás csak arra jó, hogy a baktériumok egyrészét eltávolítsa. A másik része azonban ott marad és ez a mosás viszont másrészt nem jó a gyógyulásra, mert a sebet bántja és gyógyulási tendenciájában zavarja. Amikor így erről a dologról általánosságban beszélek, nem beszélek azon extrém esetekről, amelyeket, sajnos, nap-nap után magunk előtt látunk, amikor például az illetők karbolos borogatást használnak és lényegtelen sebzéseknél erős antiszeptikus szerekkel való mosogatást használnak, amire nem is volna egyáltalán szükség. Helytelen ez a kezelés, mert az illető sebrész elhalására, az ú. n. brand-ra vezet. Tehát a hölgyeknek is arra az álláspontra kell helyezkedniök, hogy az antiszeptikus eljárást nem szabad használni, hanem az aszepszis

terére kell lépni. Hogyan csináljuk ezt? A következőkép. Ha megvágom az ujjamat, az első dolog az, hogy a vérerek megnyílnak és vérzés történik. Ez a vérzés a természet első gyógyítóhatásának megnyilvánulása. Ez a vérzés ugyanis belülről kifelé történik s így a baktériumok egy részét kimossa. Egy vérző seb a fertőzés szempontjából nem olyan veszélyes, mint egy nem vérző seb. Ezt a sebet be kell kötni és legjobb magára hagyni, mert akkor gyógyul legjobban. Hogyan hagyjuk leginkább magára? Ha aszeptikus kötést teszünk reá! Honnan vegyük ezt az aszeptikus kötést? Absolute aszeptikus kötést nem kaphatunk az Önök körülményei között. Hát nézzük meg, hogyan történik a ruha mosása? Forró szappanos vízzel mossuk ruháinkat és megszáradás után jó kimángoroljuk. Vasalás jön utána s eközben vízgőz képződik, amely a baktériumokat megöli. Egy tisztán kivasalt ruha teljesen megfelel azon tisztaság követelményeinek, amelyet egy seb első segélynyújtása, ellátása szempontjából megkövetelünk. E tekintetben azt kell mondanom, hogy az a babona, mely szerint a színes ruhák sebkötésre nem alkalmazhatók, csak arra vonatkozhatik, hogy a színes ruha akkor is tisztának látszik, amikor piszkos. De azért rendszeren kimosott és kivasalt színes ruhát ugyanolyan nyugodt lelkiismerettel használhatunk erre a célra, mint a tisztán fehéret. Már most, ha ilyen seb jut Önök elé és azt egyszerűen — úgy, ahogy mondtam — minden különös technika alkalmazása nélkül bekötik, az egész nyugodtan maradhat néhány óráig, egy fél napig is, amíg biztosan remélhetik, hogy a seb orvosi kezelés alá kerül. Ennyit akartam általában a princípiumokról felemlíteni, amelyek a sebesülés nagy veszélyének, a fertőzésnek megakadályozását tűzik ki főcélul. Itt még a következőket kell megjegyeznem: A sérülések nemcsak láthatók. Akárhányszor megtörténik, hogy sietés közben ledörzsöljük kezünkről a bőrhámot, vagy apró repedések támadnak kezünkön, bőrünkön, amelyek előttünk nem is láthatók ugyan, de azért ezeket, mint a fertőzés mikroszkopikus kapuit a baktériumok felhasználhatják, hogy bevonuljanak szervezetünkbe és bevonulván, elszaporodjanak és súlyos természetű genyedésekre vezessenek. E tekintetben is ugyebár a tisztaság az, amit itt fontosnak kell tartanunk és már most, ha ilyen genyedő beteggel van dolgunk, mindjárt a profila kszisra kell gondolnunk, hogy a hozzátartozóit is megóvjuk attól, hogy ezen fertőzésben ők is részesüljenek és ebből komplikációk következzenek.

A másik veszély, amely fenyegeti a szervezetet, a vérvesztéség. Hogy ezt megérthessük, egész röviden, egész röviden, vázlatosan akarom

elmondani, hogy milyen a vér elosztása szervezetünkben. Tudjuk, hogy véredények szervezetünkben mindenütt vannak. Élő szervezetnek, élő testnek egész jelentéktelen kis sebzés is elegendő hogy ez vérzésre adjon okot. A vérzés mennyisége a laikust rendszeren megtéveszti a test vértartalma szempontjából. Körülbelül hat-hét liter vére van egy embernek. Ha ennek a mennyiségnek egyharmadát veszítjük el, ez már kezd az életre veszélyessé válni és ekkor szűnik meg az élet feltétele, mely a szervek kellő vérmenyiséggel való ellátásában áll. Aki laikusokkal érintkezik, az gyakran hallhatja tőlük, hogy kis vérzések alkalmával literszámra vesztett vérmenyiségről beszélnek. Megtéveszti őket az, hogy a vérben festőanyag van, amely kis mennyiségben is nagy területet képes megfesteni piros színével. Egy-két cm^3 vér több liter vizet képes szép vörösre festeni. Nyolc-kilenc cm^3 vér óriási foltot okoz. Meg kell becsülni tudni azt a mennyiséget, amit különösen a kevésbé intelligens emberek a vérvesztés mennyiségéről állítanak. Most az a kérdés merül fel, hogyan kerül a vér a szervezetbe? Úgy, hogy a szív, mint valami szivattyú befecskendezi a vért vízvezetéki csőrendszerhez hasonló csövecskékbe, amelyeket artériáknak nevezünk. Mindenki megfoghatja kezén az ú. n. pulzust és érezni fogja, hogy percenként 60-80-szor érzi az ütését. Ezek a lökések a szív összehúzódásának megfelelő vérhullámok, amelyek az ütőerekbe, az artériákba szöknek. Az ütőerek szétágazódnak és kapillárisokban, hajszálerekben végződnek. Azért nevezik őket hajszálereknek, mert hajszál, sőt annál is kisebb vékonyosságúak. Így tehát a vér szétoszlik az egész szervezetben, mert a hajszálerek az egész szervezetet behálózzák. Ha az ujjamat bevágom, a vérzés kapilláris, mert a kapillárisokból bugyan ki a vér. Mit csinál a vér e hajszálerekben? Ellátja táplálóanyaggal a test minden kis részét, sejtjét. A hajszálerekből a vér a vékony gyűjtőerekbe megy át és ezek a gyűjtőerek a szívhez vezetnek. Az elhasznált vért a szív elküldi a tüdőkhöz, ahol a vér felfrissülvén, bejut ismét a szívbe, amely a tiszta vért újra az ütőerekbe küldi.

Háromféle vérér és ennek következtében háromféle vérzés van. Ütő, vivő és kapilláris vérér és vérzés.

Hogy ismerjük meg a kapilláris vérzést? Úgy, hogy a seb minden zugából szivárog a vér, úgy mint mikor egy telt szivacsot kissé megnyomunk. Ártatlan dolog az egész, amely ha bekötjük a sebet, már meg is szűnik, mert nem nagy vehe-

menciával folyván a vér közben megalvadva a kis erek nyílásait betömi.

A vivő eres vérzés leggyakoribb példája, amikor a lábon lévő visszerekből történik a végzés. Asszonyoknál gyakori az a betegség, hogy az alsó végtagok vivő erei megdagadnak és ennek folytán időnként megpattannak és meglehetősen erős vérzés indul meg. Olyan nagy, mint mikor egy vízvezetéki csapot kissé megnyitunk. Állandóan egy sugárban patakzik a vér. Hogyan állítjuk meg a víz folyását a csőből? Úgy, hogy befogjuk. Ugyanezt kell csinálni a vivőér vérzésénél is. A vérzés eláll, ha a kötést, melyet a kapillárisra tettünk, kissé megszorítjuk. Kis nyomásra ez a vérzés is rendesen eláll. De mit csinálnak a laikusok? Rátesznek egy kendőt, azután újra leveszik és megnézik, hogy vérzik-e még? Megint rányomják a kendőt s rövid idő múlva ismét leveszik és megint megnézik és ezzel mindig leszakítják az alvadékat s újra kinyitják a véredény nyílását s így a természet becses gyógyító munkáját megakadályozzák. Az ilyen visszeres vérzésnél az első dolog bekötni tiszta ruhával, a nyílást, kissé megszorítani és nyugodtan hagyni. Nyugodtan hagyni még akkor is, ha a vér a kötőző ruhán át is üt. Akkor is arra kell gondolni, hogy egy kis vér átüthet a kötőanyagot, mert ha levesszük a kendőt, ezáltal megint súlyosabbá tesszük a helyzetet.

A harmadik fajta vérzés az ütőeres vérzés, amikor a pulzusütésnek megfelelően, mint valami vízipuskából fecskendezik ki a vér az ütőérből. Ennek a vérzésnek az elállítása már nehezebben megy. Az esetek legnagyobb részében szakorvosi beavatkozást igényel, mert nem lehet egyszerűen bedugni és nyomással megszüntetni, mert a szív hajtó ereje a megalvadott vérrészecskéket is kifecskendezi. Azáltal azonban, hogy nyomást gyakorlunk rá és helyét szorosabban lekötjük, a vérzés vehemenciáját csökkentjük és ezáltal időt nyerünk és képessé tesszük a beteget arra, hogy megfelelő orvosi segítségben részesüljön.

Dr. Dudek János, egyetemi tanár: *A szegényügy és a pedagógiai szempontok.*

Tisztelt hallgatóság!

A múlt órában megkezdtem eszmecsérémet a szegényügyről és pedig pedagógiai szempontból. Ez közönséges dolognak látszik, nem nagyon tudományos, de életbevágó kérdés és ha a tisztelt hallgatóság bejárja velem együtt azokat a témákat, amelye-

ket tárgyalok, akkor azt fogják látni, hogy a szegényekkel szemben szomorú tapasztalataink vannak. Múltkori előadásomnak az alap- eszméje az volt, hogy keressük meg a módot, hogyan lehet a szegényen segíteni az ő javára úgy, hogy ő maga a saját erejével kereshesse meg a megélhetésnek eszközeit. T. i. abból indultam ki, amire sokan nem igen szoktak gondolni, hogy nálunk tulajdonképpen nem alamizsnálkodás folyik, hanem emberrontás. Kérem, a koldus ember is csak olyan ember, mint én vagyok – legfőljebb anyagi eszközökben különbözik tőlem. Jön az a szegény ember, ő markát nyújtja felém, én pedig szegénységétől meghatva, hatost vagy koronát nyomok a markába és mindketten azt gondoljuk, hogy elintéztük a szegényügyet. Ez az eljárás nem méltó sem hozzám, mint emberhez, sem ahhoz, akinek adtam — mint emberhez. Én abból a nálunk még szokatlan eszméből indulok ki, hogy a szegény embert, mint embert, úgy akarom segíteni, hogy maga az én közvetítésemmel tudatára jusson emberi méltóságának és tudatára jusson, kérem, azon erőknek, amelyekkel a Teremtő megáldotta őt és úgy keresse a kenyerét, saját kezével, eszével, munkájával, csak úgy, mint én. Ezt a szegénysegítést, ezt az emberi méltóság alapjára állított szegény segítséget hirdetem én. Ha ez az eszme járná át az embereket, akkor ez azt eredményezné, hogy egyetemességben emelné fel a szegényeket önmaguk által, hogy embereknek érezzék magukat és az anyagi eszközökben való különbségektől eltekintve, egyenlőeknek mondhassák magukat bárkivel. Mert ne helyezzük a különbözőségekre az anyagi eszközök elosztását alapulvül, miután a jómódúak és rosszmódúak között lévő különbségen soha senki sem fog segíthetni. Ha ez a föld még millió évekig is forog, unindig lesznek szegények és jómódúak, mert ennek alapja az ember maga. Sokszor halljuk ezt a jelszót, hogy osztozkodjunk! A nagy tömegeket ilyen hangokból élő nagyhangúak ezekkel az eszmékkel csak még szerencsétlenebbé teszik, mert ezzel csak zavarba hozzák őket. Hát osszuk csak föl a javakat egyenlően az emberek között! Az egyik takarékos, munkás, a keveset is megszorítja; a másiknak ha Dárius kincsét is adom, akkor is tönkre megy, mert benne van a hiba. Nekünk tehát ebbe a különbségbe, nem azért, mert a kereszténység, vagy mert a pap mondja, hanem mert a józan ész és a természettudomány mondja, hogy nem vagyunk egyenlők meg kell nyugodnunk. Naponta egy sereg tanítvány ül előttem. Kiválogatottak valamennyien, az ország legjobbjai. Méltóztatnak elhinni, hogy ezek egyenlők? Nem. Mennyire különböznek egymástól! És az én folytonos munkám, ezeket tanulmányozni. Nem

mintha alapjában véve nem volna mindegyikük eszes lény. Mind-egyiknek van esze, de a valóságban mennyire különböznek? A szorgalomban és a munkában nem egyenlők. Azt hirdetem, hogy kulturális tényezőknek kell lennünk és ezt folytonos munkával kell magunkban gyarapítanunk. Ah! Gondolja a tehetséges, az ebédet ígyis-úgyis megkapom. A másik gyengébb, de törekszik, összeszedi magát és előbbre megy, jobb osztályzatot kap, talán kevesebb tehetséggel. Hát méltóztassanak megmondani, hogy az embereken ki segíthet? A Teremtő úgy állított be bennünket, hogy a nagy különbözőségekből állíttassék össze a nagy harmónia. Így is marad ez és azon sem *Bokányi*, sem *Bebel* nem fog segíteni, hogy ezek a különbözőségek megszűnjenek. Az az úri ház az Andrássy-úton és az a kis vityilló a külvárosban hogy volnának egyenlők? Hát ne bolondítsuk egymást, mert így nem segíthetünk a bajokon, hanem csak a józan eszmékkal. És ezek közé tartozik az is, a hogy én a szegényeket segítem. Kivéve természetesen a kiveendő eseteket. Ha találkozom egy úgyszólván már magával tehetetlen öreg emberrel vagy oly asszonnyal, akinek hozzá még apró kis gyermekei is vannak, az más, ott természetesen adok alamizsnát, de általában a pénzadás az utolsó legyen. Mert a pénzadás legtöbbször nem segít a szegényen. Ő azt elkorcsmazza. Ha nem lett volna pénze, jobb ember maradt volna. Ezt többször láthatjuk. Ne adománnyal kezdjük tehát, hanem azzal, hogy ébresszük emberi mivoltának tudatára, hogy a belehelyezett és elraktározott erőket igyekezzék a saját javára felhasználni. Ez felel meg emberi méltóságának. Ez a főalamizsna, ezzel segítünk őt. Szóval: munkát, munkát! Minden áldás kútforrása ez valamennyiünkre nézve. Én soha nagyobb élvezetet nem élveztem, mint a tudományban s a munkálkodásban és minél többet dolgoztam, annál jobban éreztem magamat. Ezért szeretném én minden embertársamat munkássá tenni, hogy a szellemi élvezetekben gyönyörködjék egyrészt, másrészt, hogy mindegyik a saját erejével keresse meg a kenyérét. És ebben a ránevelésben látom én az igazi alamizsnálkodás módját.

Tisztelt hallgatóság! Ahogy én ezeket itt mondom, ez az eszme ebben a hazában nem kedvelt eszme. Dolgozni, munkálkodni! Hát önök engem felszólítottak és meghívtak, hogy itt beszéljek. Én soha meggyőződéselem ellen nem mondok semmit, akár tetőik, akár nem! Ha tehát munkáról van szó, amennyiben elég hosszú tapasztalataim vannak hivatalos körökből és különösen az iskolából,

azt mondhatom, hogy ez itt nem a munkások hazája, hanem Mátyás király lustáinak a hazája. Azért aztán hiába szidjuk a politikát, hiába szidjuk x-et vagy Y-t, mindannyiunkban van a hiba. Ha nézem az iskolaügyeket, sokszor fellázad bennem a lélek. Nem tudom, hogy egyik-másik tanár, tanító vagy tanítónő miért szedi fel a pénzt. Hiszen hanyagabb, mint tanítványai! Azért megy egyszerűen, az iskolába, mert meg kell élni. Na, ilyen példák után szépen fogunk haladni! Talán a legközönségesebb példára hivatkozom ebben a tekintetben: a cselédségre. Nekem is volt velük bajom és van most is. Engem soha senki úgy meg nem szekírozott, mint a cselédségem. De hát miért, mikor úri dolga van nálam a cselédnek? Hisz a konyhába nem is nézek, nekem a könyvek között van dolgom. Így megy ez sorba; a cselédek is a szegények közül valók, ki csinál ezekből munkás embereket? Hiszen a jószívűséget a kutyám is jobban viszonozza. Legalább az ember látná, hogy a cseléd úgy csinálja a dolgot, ahogyan — mint tudja — az ura szereti, hogy kedvében járjon. Nem léteznek! Tessék most a szegényekkel munkálkodni! Mindent lehet, csak munkássá nevelni nem! Úgy elnézem azokat, akik a szegényeket gondozzák. Nem tudom, ki próbálta Önök közül. Hát elmondhatom, hogy azok igazán mártírok. Olyan hitvánv teremtése az Úristennek nincs, mint egy züllött csavargó. Hogyan is tud ennyire elzülleni? Ha tehát mi a szegény ember lelki szempontjából, vagy akár az anyagi helyzeti szempontjából is nézzük a helyzetet, a mi alamizsnálkodásunk csak emberrontás. Tudom ugyan, hogy azzal az eszmével, hogy a belé fektetett erővel segítsen ki-ki az ő szegénységén, igazán a legrosszabb programot választottam. Ki szeret nálunk dolgozni? Ott kezdem, hogy nézzük meg a hivatalokat és menjünk sorban. Mondjunk utána mea culpát valamennyien. Tessék nézni a közhivatalokat! Hát hol vannak azok a munkát őszintén szerető emberek? Ha tehát ezeketán a szegénybe akarok munkakedvet önteni, rosszul járok. Itt t. i. majd a tanár bukik meg, nem a tanítvány. Így sokszor elgondolkoztam az egyetemi dolgoknál tapasztalt eseményeknél: ahol az ifjúnak saját jövőjéről van szó. Szombatonként avatjuk a doktorokat. Elolvasom a névsort. Hát hol vannak a keresztények? És még mi haragszunk?

Itt már megszűnik minden tréfa. Nézem a jövő társadalmát. Igen szeretem a törekvő embereket és jól esik látni, hogy egyik-másik egyetemi hallgató itt kapja a reggelit, ott az ebédet és ismét másutt a vacsorát és e közben maga tanul és törekszik. De e törekvők között nem igen látok úri fiúkat! Hát hol van az egykori dzsentrí,

Magyarország gerince? Hol vannak a fiai? Kedves hallgatóság, vége a tréfának! Én úgy mondom, ahogy látom a dolgokat. S így megy ez végig az egész vonalon. A hivatalnok bemegy a hivatalba, mert muszáj. És mit csinál? Ő bizony nem nézi azt hivatalnak. És minden ember mással foglalkozik, mint kellene. Ebben van züllött közviszonyaink kulcsa. Így, kérem, boldogulni nem lehet. És mindent a kormányoktól és a miniszterektől várunk. Tessék elhinni, hogy ezeknek a legnehezebb. Ebben az országban az igazgatás, komolyan mondom, rettenetes lehet. Hallottam sok panaszt. Az ember néha kimegy külföldre is, ahol egész más dolgokat tapasztal. Tessék a külföldi állapotokat megnézni! Ott még a szociáldemokraták is mások. Mert nálunk a szocialista vagy ordít, vagy veszekszik — de nem dolgozik. Hogyan? Hát ez a talaj kivételes egy talaj, vagy ez a Kelet, ahol a lustaság tanyázik? A dolognak van magyarázata. A történelem megtanít rá. Azt hirdetem, hogy nálunk a munka eszméjét terjeszteni kell, de száz esztendő sem elég arra, hogy az emberek bizonyos megszokott dolgoktól elszokjanak. Hogy magasztaljuk ugyebár a szabadságharcokat! Bocskay, Bethlen, Thököly, II. Rákóczi Ferenc alatt folytak le és utolsó szabadságharcunk 1848-49-ben volt, amikor népünk vitézségének adta tanújelét. Hogy bámuljuk az egykori hajdúkat, ezeket a szabadságharcosokat! Hát olvassuk el az írást, amely róluk szól és úgy fogjuk találni, hogy bizony afféle folyton hadakozó emberek voltak ezek a hajdúk. Könnyen lehetett velük harcolni, mert amit végig kipusztítottak, onnan csak a kész dolgokat vitték el. Télen azután nem lehetett őket lakásukból kimozdítani, mert azalatt ették meg, amit harácsolnak. Vagyis elszoktak a munkától. Ezt olvashatjuk II. Rákóczi Ferenc vallomásaiból. Bizony ez a nemzet elszokott a munkától. Ez azonban történeti hivatásához tartozott, mert a szerencsétlen török piszkált bennünket. A nyugatot szolgáltuk s ezalatt a nyugat békességben fejlődhetett. Ez a nemzet századokon keresztül se fegyelmet, se munkát, sem állandó foglalkozást nem ismert. Tessék nézni, ez a történelem háttéré. Ez a mi sorsunk. Vádolni azért nem lehet senkit, hanem igenis mindenkit. Hát fordítsunk gondolkozásunkon és vegyük át a Nyugat nagy eszméit, a nagy munkakedvet, amely tulajdonképpen a kereszténység terméke! A bűnbe esett emberre a Teremtő rámerítette a munkát. Ennek a munkának több oldala nehéz, de nagy áldás is van benne. A munka nevel és boldogít. Nincs az a királyi rendjel, amely nagyobb boldogsággal töltene el, mint egy jól teljesített kötelesség tudata.

Miért kell nekem ebbe a tárgyba mind terjedelmesebben bele-
 menni? Még mindig a szegényekről van szó. Mert nálunk a szegé-
 nyeken a munkakedv hiánya miatt nem lehet segíteni. Sokszor ép ember-
 rel találkozunk, aki felénk nyújtja a kezét. Nohát ez az ember soha-
 sem alázza meg magát jobban, mint amikor felénk nyújtotta kezét.
 Tanítsuk ki az ilyen embert és mondjuk: Gondolkozzál! Nem ez
 az, amit tenned kell, hanem férfi erő lakik benned és megkeresheted
 a kenyeredet anélkül, hogy megalázd magad. Mert meggyalázom
 az emberi méltóságot, ha ennek adom az alamizsnát. Hogyne?
 Erősebb, mint én! Természetes dolog, ha bénát látok és teljesen
 elhagyatottat, aki magával is tehetetlen, ott nem keresem a munka-
 kedvet. Az egészen más. De tessék nézni a szegények nagy sorait.
 Mind más lapra valók. És különösen figyelmükbe ajánlom,
 hogy azoknak, akik tolaokoának, egyáltalán ne adjanak alamizsnát.
 A szemérmes szegényeket kell felkutatnunk! Azokat, akik ma-
 gukban sírnak. Ilyenek a szegény asszonyok, akik egypár gyer-
 mekkel maradtak hátra. Itt az én szabályom nem érvényes. Itt
 adj pénzt! Mos, varr, vakoskodik a szegény, mert már fizikailag nem
 képes arra, hogy más munkát végezzen. Ezeknél megértem az anyagi
 támogatást. Ilyenek helyett én dolgozom, vagyis kidolgozott béremből
 adok neki, amit ő megkeresni nem tud. De a hivatásos koldusokkal és a
 koldusok nagy részével szemben éljünk a keresztény szeretetnek az okos-
 ságával és legyünk óvatosak. Mert ha nem kap pénzt, nem
 megy korcsmába, hanem munkát keres. Tehát szeretetből kergetem
 el, mert szeretem benne az embert megbecsülni, és hogy munkát
 keresni kénytelen legyen — elkergetem. Úgy kell — ha már szük-
 séges — segíteni a szegényeken, mint ahogy, azt hiszem, Bajor-
 országban láttam s a Szent Vince-Egyesületbeliek részéről, hogy t. i.
 cédulákat kapnak a szegények, amelyek boltokba érvényesek, ahol
 árucikkeket kapnak. Így kell segíteni a kolduson, mert a koldust
 igazán koldussá teszi a pénz. A szegényben keressük az embert és
 igazán emberi módon igyekezzünk rajta segíteni. Méltóztassék nézni
 a mai rendszert, mi történik? Annyi jó ember annyit ad a koldusok-
 nak, hogyha ezt valaki összeírná, rengeteg összeget lehetne ezzel
 kimutatni. És mi látszata van ennek a segítségnek? Semmi. Még
 többen, mindig többen jelentkeznek. Nem ez a módja az alamizs-
 nálkodásnak, nem ez az igazi szegénysegítés. Természetesen az én
 eszmém a pénznélküli segítséggel, felbuzdításokkal a szegényt magát
 tenni kenyérkeresővé, ma még nem valósulhat, ez ma még nem
 lehetséges, én úgyszólván a jövő zenéjéről beszélek.

Nem azt mondom azonban, hogy mivel a pénzadást ellenzem, hát'hagyjuk a szegényt magára.

Foglalkozni kell vele, de pénzt ne adj és segítsd arra, hogy kenyérkereső legyen. Ehhez azonban érintkezés szükséges. Ez az igazi, emberhez méltó. eljárás azonban csak szervezeti viszonyok között volna megvalósítható. Itt is hallottunk arról, hogy van országos törvényünk a községi szegényügyről. Mit jelent ez? Nálunk sok dolog van meg, csakhogy papíron marad és ebből sem lett élet. Azok az egyes charitatív testületek is mily sok jót tesznek. Minden ilyenféle buzgolkodás dacára mégis mindig rosszabb a helyzet. Rosszabb, mert a dolog rendszertelenül folyik. Egyszer egy gimnáziumról volt szó, annyi sok ösztöndíjának még sem volt látszata. Eljött hozzám egy úr és azt mondta: adjunk ennek és ennek ösztöndíjat. Nincs ugyan rászorulva, de protekciós az illető. Ez a rendszer nem helyes. Oly gimnázium volt ez, ahol kétszáz ösztöndíj volt és lehetne ezekből jó tanulókat nevelni és ehelyett svihákokat nevelnek. De kérem — mondja tiltakozásomra a közbenjáró — mikor az illető ajánló a feleségem sógora és már csak, hogy az asszony is meg legyen elégedve és ne csináljon nekem szemrehányást stb., stb. Mondja meg a feleségének, hogy az iskolához nincsen semmi köze! Ezt a szigort kellene rendszeresíteni, mert a jórahalók ott is elesnek a segítségtől. Hát hol van az igazság, miben lesz egyszer igazság? Pedig igazán azokból lenne csak valami, akikkel senki sem törődik. Rendszeresíteni kellene ezeket a segítségeket kicsiben és nagyban egyaránt. Mondjuk, pl. a községekben községileg össze lennének írva, hogy kik a szegények és felülvizsgálánák őket és így szólnának a munkaképesekhez: Munkával keresd kenyeredet! Bizonyos hatósági közbenjárás is volna erre szükséges, hogyha t. i. nem menne szép szerével, szigorúbb eszközökhöz lehetne folyamodni. Azt kell főleg elkerülni, hogy a naplopók az igazán szegények elöl elegendő a kenyeret. Pusztulj! — mondjuk azoknak, de a jórahalót meg kell védenünk. A mi hírlapíróink, ezek a modern rabszolgák, nagyon megérdemlik a kenyeret. Volt azonban egy nagy úr, akit mindig emlegettek. Egy hírlapíró évente 20-30.000 forintot zsarolt ki ettől a nagy úrtól azzal, hogy egy-kétszer évente néhány lapban megdicsérte ezt az urat, aki azonban az igazán törekvő munkás újságíróknak sohasem adott semmit.

Így vagyunk az uri koldusokkal is. Tavaly olvaslam, hogy valahol meghalt egy koldus és vánkosa alatt egy 30.000 koronáról szóló takarékbetéti könyvet találtak. Hát ez a haszontalan nem evett hiába a kenyeret? És kérem, addig hány igazán szegény ember koplalt, míg ő

gyűjtött? Eszerint országos rendszeresítés mellett lehetne csak rendet teremteni. Budapesten akár utcánként lehetne ezt az ügyet rendezni községi szervezetek útján. Es miután csak a keresztény szeretet őszinte és csak ez az igazi kultur tényező, ha a községi szervezet nem keresztény, tegyük kereszténnyé egy keresztény egyesület keretei között. Tehát ne tárgyaljuk a szegényügyet úgy, hogy megfélekedzünk a felsőbb szempontról, hogy t. i. a szegényeket felkeressük és lelkileg vigasztaljuk őket. A külvárosi szegényeket értem. Tudjuk jól, hogy a nagy francia forradalom is a külvárosból indult ki, ahol a nép züllött. Azokkal nem törődik senki és egyes himpellérek 1-2 koronáért a maguk céljaira forradalmat szítanak közöttük, mert a lelkes tömegeket fizetni szokás. Mikor Budapesten nagy felvonulás van, az sem megy ingyen. A gondozatlan tömegeket mindenre lehet felhasználni, kivált ha az egyenlőséggel izgatják őket. Pedig egyenlőség nincs; még a nagy Napoleon is kápláiraiból hercegeket és grófkot csinált. Ezekre a külvárosokra azonban rendesen kevés gondot fofartanak. Itt csak az igazi keresztény szeretet segít. Mit segít ugyanis a helyzet az, ha egyes önzők helyett tömegesen lesznek az önzők. Fosztogathatnak, nem lesz nekik akkor sem, abból csak egyes izraelita korcsmárosok fognak meggazdagodni. A szegény az szegénynek marad. Az emberi eszmén kezdjük el a segítsést és ha bekövetkezik, hogy országos és községi szegényügy-rendezés lesz, törekedjünk arra, hogy ingyen gondozók akadjanak. Mert csak így történhet meg a szervezés. Nálunk ez eddig másként volt. Ha egy árvaházat emeltek, akkor az igazgatónak ötszobás lakást kellett berendezni. Hát hol vannak, hol maradnak az árvák? Ott van ő, a fő árva. Így azután lehetünk forradalmárok, vagy akármik, a helyzet nem fog javulni, legfeljebb egyik szegény helyébe jön a másik. Mit segíthet egy charitatív testület a nagy néptengerben, ha ez az ügy igazán rendezve nincs, ha ebben a törekvésében a törvényes hatalom nem segíti? Ők megadják hozzá a szeretetet. Mert ezt az eszmét szívvel szeretem kezelni és nem a rideg ésszel. Sőt állithatom általában, hogy a gyakorlatban is így járok el. Az ember sokszor elfeledkezik arról, hogy ez vagy az a koldus már megcsalta. Hát ha megcsaltál, boldogulj vele. Nem vagy az első esnem leszel ebben a tekintetben az utolsó. És ha a szegényügy rendszeresítve lesz, akkor is főképp szívvel dolgozzunk. Jézus Krisztus nem kérdezte, hogy ki ez, vagy amaz? Az evangélium azt mondja, hogy szívesen kereste fel a bűnösöket. A keresztény charitás sem ismer különbségeket, csak nálunk az embersegítség helyes eszméjével való előzetes megbarátkozás kellene arra, hogy a chari-

tativ szellem általános legyen, mert így, ahogy a segítség ma történik, naplopókat nevelünk és tized neveltünk méltán, mi g hűsz más teljese-
sen ép és munkaképes volt.

Ha ezt az eszmét sikerült ebben a két órában megértetnem, már is nagy hasznom volt.

Valamit azonban a részlet kérdéseknél hozzá kell tennem. A sok szegényféle közül kivesszem az árvákat és az elaggottakat. Ezek számára a kenyérkeresés — minthogy a kicsinyek még nem tudnak s az elaggottak már nem tudnak kenyeret keresni — a mi részünkre marad. Nagyon természetesen az árváknál csak addig, amíg felnőnek. Miután a szegényügyi bizottságnak ebben is szerepe lesz, még egy eszmét szeretnék megpendíteni, amit a lelenházaknál, menedékházaknál és ártaházaknál kellene érvényesíteni, hogy az alaphiba, amely naggyá lehet, ne érvényesüljön. Mit akarok én a gondolkozásukba ajánlani, mit akarok én a gyermekekből? Azt, hogy felnevelkedjenek és a társadalom hasznos tagjaivá legyenek. Hát akkor miért kezdjük a dolgot palota emeléssel? Azokat a gyermekeket nevelésük kezdetétől úgy kell nevelnünk, ahogy ezt jövőnk sorsuk magával hozza. Mikor lesz annak a gyermeknek palotája? Erre sokan azt mondják, hogy azért építenek e célra palotákat, hogy a külföld lássa, hogy milyen hatalmasak a mi kulturális intézményeink. Ez a palotáskodás csak úgy fog meglátszani a gyermekek nevelésén, mint az, hogyha az irodalmi olvasmányok közül nem előírás szerint, hanem válogatás nélkül adjuk a kezükbe az olvasmányokat, könyveket, regényeket, amelyek-
olvasása közben nem egyszer szinte önként tesszük ki őket kísértéseknek. Hiszen a rossz vágyak felkeltésével nem izgathatjuk fel őket? Alkalmazzuk ezt a mi esetünkre. Úgy hallom, hogy a leleneket parasztok közé adják. Így van ez rendjén, még pedagógiai szempontból is inkább megfelelőbb ez, mintha más jobb helyekre adnák ki őket. A fölvel: ki nem ragadni még gondolkozásukat sem a sorsuk körülményeiből. De nézzük csak, mégis mit tapasztalunk? Azt, hogy uniformisba bujtatják őket sokszor, mert az igazgató mutatni akar. A gyermeket úgy kell jártni, ahogy, számításunk szerint, későbbi sorsában is járni fog és úri vágyakat ne ébresszünk benne. Most azonban az ilyen gyermekeket palotákban helyezik el. Hát helyes ez? Nem! Ha nagyon vizsgálónók, rájönnénk arra, hogy az a forradalmi elem ilyen nevelésnek köszönhető. Persze, mert későbbi korokban pincében lanknak, pedig valamkor palotában volt a lakóhelyük. Ez a gyermek jövőjét szemelőtt tartó nevelés igen fontos.

A szegény, szegény fog maradni és csak oda törekedjünk, hogy becületes legyen. Olyan helyen és körülmények között kell őket nevelni, amelyek helyzetüknek megfelelnek. A jót nem szoktuk elfelejteni s az ebben a tekintetben helytelenül nevelt gyermek azért fog haragudni későbbi sorsára, mert már jobbat is látott életében. De az igazgató urak ezt nem igen veszik figyelembe. Azt az egyszerű pedagógiát kell követnünk, amely nem sokat mutat és amely munkásságra nevel.

Azt hallottam, hogy az apácák a falvakban jól nevelik a gyermekleányokat. Ezt örvendetesen vettem tudomásul, de egyet nem tudtam a nevelő apácáknak megbocsájtani, azt, hogy a gyermekleányoknak, a paraszt gyermekeknek a fejére kalapot húznak. Ugyan hát így mi lesz belőlük? Szolgálóleányok sohasem, az biztos. Az a leány, akinek a fején kalap volt, már paraszt anyját is szégyelni fogja. Tehát a lélektan ellen vétének. Mit ragadják ki azokat a parasztleányokat tradíciójukból? Tehát a szegényügy vezetőinek nagyon a figyelmükbe ajánlom, hogyha gyermekekről és azok elhelyezéséről való gondoskodásról lesz szó, ne tegyék, ne helyezték el palotába és díszes uniformisba, mert ez ugyan szép lesz, de a gyermek el lesz rontva örökre. Ezzel be is fejezem beszédemet. Csak egy pár eszmét akartam a szegényügygel kapcsolatban elmondani, illetőleg pedagógiai szempontból néhány sugarat vetni a szegényügyre. T. i. meg akarom bolygatni a régi felfogásokat, amelyek az alamizsnaosztás és a gyermeknevelés körül uralkodnak. Ha igazán akarunk segíteni embertársainkon és a szegényt arra az emberi álláspontra akarjuk helyezni, hogy ne kolduljon, hanem saját erejéből igyekezzék magának kenyeret keresni, akkor erre legjobb az igazi keresztény segítségi szellem megvalósítása, mert egyébként, ha a mi főuraink összes vagyonukat is a szegények közt felosztják, ez is csak egy csepp lesz a tengerben. Mikor tettek annyit a szegényekért, mint ma? S még sincs látszatja. Ma még nem járunk a helyes úton. Én a társadalommal szeretném ezt megértetni úgy, ahogy mondtam és ha ehhez hozzájárul a szegényügy rendezése szervezeti alapon, szeretettel segítsük szegényeinket, emeljük őket magunkhoz, emberi méltóságot neveljünk beléjük s akkor lesznek szegényeink, de nem lesznek koldusaink.

VII. ELŐADÁS.

Dr. **Hanauer István**: *Etikai szempontok a szegények gondozásában.*

Primitív népeknél, a kultúra legalsó fokán, a szegénység ismeretlen fogalom; a természet mindenkinek nyújt annyit, amennyit az ő szegényes fogalmai szerint az emberhez méltó élet megkíván. Mennél tökéletesebbre fejlődik a kultúra, annál feltűnőbb a különbség gazdag és szegény között, épen úgy, mint ahogy mély völgyeket sem találunk lapos vidéken, hanem csak magas hegyek között. A nagy szegénység a nagy kultúráknak nagy árnyéka. Az ókor népei közül szegénységet a pauperizmus nagy, félelmetős alakjában «csak az ókor legnagyobb államszervezetében, a római birodalomban találjuk. A zsidó törvény gondoskodott róla, hogy az Isten népében teljesen szegény ne legyen, a mózesi szociális törvényhozásnak mintegy pogrammjá: *omnino indiferus-et mendicurion erit inter vos, nyomorgó és koldus ne legyen közöttetek* (5. Móz. 15, 4.) Az igazi pauperizmus sem a földműveléssel foglalkozó többi keleti népnél, sem a szintén földművelő görög kis államokban nem ütötte fel fejét. Földművelésből élő népeknél a vagyon összehalmozódása nem ölthet oly méreteket, hogy ez egyes néprétegekre veszedelemmé nőhetne ki magát.

Rómaiak gránitkockákkal kövezett utcái nem termettek kenyeret a benne lakó százezrek számára, úgy hogy a világbirodalom szívének lakosságát a vagyonos tízezer mellett, éhező százezrek alkották. Mennél nagyobb vagyon halmozódott össze egyesek kezében, annál nagyobb volt a szegénység, amelyben a többiek sínylődtek.

Az éhség az embert forradalmárrá teszi. Ezt épen Rómának története bizonyítja, mert majdnem az összes forradalmakat a csőcselék nyomora idézte elő. A római állambölcsesség ezen a bajon gabonakiosztásokkal iparkodott segíteni. A szegénységben nem láttak mást, mint egy kellemetlen, faktort, amely az állam biztonságát állandóan veszélyeztette, amellyel számolni kellett. A szegényügyi így elsőrangú politikai kérdéssé nőtte ki magát.

A szegényügy erkölcsi szempontjai az óvilág figyelmét majdnem teljesen kikerülték, az etikai vonatkozásokat egyedül Mózes törvényei hangsúlyozzák. A kérdés teljem etikai megvilágítása a kereszténységre maradt.

Az Üdvözítő első nagyobb megnyilatkozása a hegyi beszéd és ennek első mondata: Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyek

országa. Ezzel az egy szóval a szegénységet erkölcsi fogalommá avatta, ezóta a szegénység nemcsak nyomort, kétségbeesést, bünforrást jelent, nem kelevény a testen, amelyen segíteni az állami raison követeli, hanem egy alakja az igazi emberi életnek, egy út, amelyen a boldogsághoz el lehet jutni, annak legfőbb fokához, az Isten országához.

Mindenféle nyomorékok, megszállottak, az emberiség számkivetettjei jöttek az Úrhoz, hogy gyógyulást keressenek és gyógyulást találtak. (Luk. 6, 18-20.) Ebben a környezetben mondja: boldogok a lelki szegények. Nem a meggyógyultakat, a megvendégelteteket, a megajándékozottakat, a fölségélyezetteket, hanem a tovább is szenvedőket, siránkozókat, éhezőket, szegényeket mondja boldogoknak. Micsoda megváltozása a gondolkodásnak, átcserelése az értékeknek, Umwertung aller Werte, van az ő szavaiban. Aki magát eddig szerencsétlennek hitte, most azt hallja, hogy ő boldog, vágy boldog lehet, nem az alamizsna erejében, hanem a fölsimert és helyesen viselt szegénység által.

Ezt a nagy szerepet juttatja nekünk a ker. caritas, hogy a szegényt kivezessük az ő boldogtalanságából és a mi gondoskodásunk által elvezzük a Krisztus által hirdetett boldogsághoz.

Jézus tanításának alaphangja később is ez maradt. Mikor saját működését röviden akarja jellemezni, azt mondja: a szegényeknek az evangélium hirdettetik. Ez az igazi evangélium, jó híradás, a szegények számára egy jobb jövő hajnalhasadása, hogy a szegény nem szerencsétlen pária, boldogtalan ember, hanem boldog örökös Isten országának. Jézus a szegényeket nemcsak testvéreinek tekinti, hanem egyenesen a maga helyetteseivé teszi és a szegényeken gyakorolt irgalmat és a velük szemben tanúsított keménysízüséget úgy tekinti, mintha saját magával szemben történt volna. Jézusnak ez a pusztá kijelentése egyik legnagyobb jótéteménye, amit az emberek számára hozott. Nagyobb enyhülést hoztak ezek a szegények számára, nagyobb fordítottak az emberiség sorsán, mint a világ összes Nobel-díja és Carnegie-alapítványa.

Az evangélium azt tanítja, hogy a szegények gondozása a kereszténységben nem előkelő kedvtelés, nem időtöltés unatkozó magános nők részére, nem sport, fáradt idegzetűek számára, hanem szigorú kötelesség.

Az isteni ítélőbíró már eleve kijelenti, hogy az ítéleten aszerint fog szigorúságot vagy irgalmat gyakorolni, amint a szükségben levőkkel szemben az irgalmasság cselekedeteit gyakoroltuk. Jöjjetek Atyám

áldottai, mert éheztem és ennem adtatok, szomjúhoztam és innom adtatok. Távozzatok tőlem, mert éheztem és nem adtatok ennem, szomjúhoztam és nem adtatok innom. (Máté 25, 34-46.) A szegények gondozásán fordul meg az üdvösség, az alamizsna a bűnök sokaságai födi el és valóságos istentiszteletszámba megy. Az isten szeretetéből szükségképen fakad a felebarát szeretete, azért a felebaráti szeretet áldozatos gyakorlása mindig hódolat Isten előtt és istentisztelet. Így lesz az alamizsna az isteni irgalom eszköze és a megjutalmazás biztos alapja. Egy nagy értéktermelő, amely földi értékeket mennyiekre váltottat át.

Az isteni parancs a közös eredetet és közös természetet tartja szem előtt, valamennyien testvérek vagyunk és Isten-nagy családjához tartozunk. Ennek a testvéri érzésnek kifejezője a közös gyermeki ima a mi Atyánkhoz. Ebben senki sem imádkozik csak önmagáért, hanem mindenki mindenkiért, a gazdag is kéri a szegény számára a mindennapi kenyeret, a szegény is-imádkozik a gazdagért, mert a mindennapi kenyeret neki is Isten adja. A Miatyánkot imádkozva a legszegényebb is érzi, hogy ő sem alábbvaló a gazdagnál, egyformán Isten gyermeke, épúgy joga van Isten országához, mint a gazdagnak. A gazdag is megtudja, hogy szerencséje erkölcsi értékben nem emeli a szegény fölé és sérti a testvéri érzést, ha az egyik éhez, mikor a másik bőségben van.

Azt is kiértjük a Miatyánkból, hogy a földi javakat az Isten kezéből vesszük, nem *abszolút jogon, felelőtlen* örökségül, hanem felelősséggel, úgy hogy ne csak nekem, hanem mindenkinek, a szegénynek is legyen meg a mindennapi kenyere.

Ha ezzel a lélekkel, a szegény szeretetével imádkozom, akkor bátran kérhetem tovább: és bocsásd meg a mi vétkeinket. Az én vétkeimet csak jócselekedeteim tudják elfeledtetni és hiába minden imádság bűnbocsánatért, ha azokkal sem teszek jót, akik arra leginkább rá vannak utalva, a szegényekkel. (I. Péter 4, 8.)

Szent Pál nyomatékosan figyelmezteti a gazdagokat, hogy a jócselekedetekben legyenek gazdagok, könnyen adakozzanak (I. Pius 6, 17-19.). Ez az egyedüli, amit a kereszténység a gazdagoktól külön elvár. Megengedi, hogy gazdagságukat használják, fényben, kényelemben éljenek, lakásukat díszítsék, tudományt, művészetet pártoljanak, minden jó és megengedett, csak ne történjék az irgalom rovására.

Hisz a társadalmi igazságosság is követeli, hogy a gazdag a szegényen segítsen. Az egyik gazdagodása nagyon sokszor a másik szegényedését idézi elő, az előkelők kényelmének a munkások egészsége

az ára. Aki Velencében járt, a muranói üvegyárakban és a buranói csipkehimzöknél, láthatta, hogy a mi üvegcsilláinkra és drága csipkéinkre mások egészségüket kénytelenek áldozni, azok sápadnak, görbednek és sorvadnak, miértünk. Ezek mostoha gyermekei a társadalomnak, de nekünk, édes testvéreink, mi értünk görnyednek és sorvadnak, nekünk is kell értük valamit tennünk.

Ez a nagy parancsa az evangéliumnak nem merül ki azzal, ha mi a szegény anyagi bajain akarunk segíteni, hanem gondjainkba kell vennünk annak lelkét is. A jeles nemzetgazdász Roscher mondja: die Seele des Armenpflege ist die Pflege des Seelen der Armen.

Bár a szegénység a lelki tökéletesség rugója lehet, légtöbbsnyire mégis nemcsak a testet nyomja, hanem ránehezedik a lélekre is, sok lelki veszedelemmel és nyomorral jár. A szegények kunyhóiban lehet találni aranyat érő szíveket, de erkölcsi züllést is. Ezek azok, akik a kultúra országútjáról leszorultak, közöttük szedi a műveletlenség, tudatlanság, az alkohol és mindenféle erkölcstelenség áldozatát. A nyomor tanyáin hihetetlen eldurvulás tárul szemünk elé, feldúlt családi élet, rendezetlen viszonyok, vadházasságok, a gyermekek elhagyatottságban, leányok el sem képzelhető veszélyeknek kitéve nőnek fel.

Félmunkát végeznénk, ha szegényeinknek csak testi nyomorúságára néznénk és nem küzdenénk a lelki nyomorúság ellen, a bűn ellen, ami annak nyomában jár. Ne mulasszuk el a jó alkalmat, ami ilyenkor kínálkozik, hisz sohasem oly fogékony az ember lelke, mint mikor jót teszünk vele. Neveljük szegényeinket tisztaságra, hygieniára, munkára, de egyúttal a lélek hygieniájára, a beszéd, gondolkodás tisztaságára, a durvaság levetésére, a családi tűzhely berendezésére, a gyermekek nevelésére, a szülők tiszteletére, a bűn kerülésére, tanítsuk bizni a Gondviselésben, vezessük őket a vallás erőforrásaihoz, imádsághoz, házassághoz, gyónáshoz, áldozáshoz. Itt mikor átlátjuk a szegény összes életkörülményeit, mikor alamizsnánk megnyitja az utat az ő szívéhez, itt van a tere a testvérnek, hogy a szegényt felemelje magához.

Orvosoljuk a szegények lelkét, öntsük bele az ő erkölcsi méltóságának öntudatát, hogy ő Isten gyermeke, a társadalomnak a többivel egyenjogú tagja, a mennyei Atya gondviselésének legelsősorban tárgya.

Mikor Jézus a szegényeknek boldogságot ígér, a gazdagok számára is van egy vigasztaló szava: annál, aki kap, még boldogabb az, aki ad. (Apost. csel. 20, 35.) A szegények gondozásával nemcsak az ő lelküket emeljük, hanem a magunk lelki nemesítését is munkáljuk.

Az érintkezés a szegénnyel, a nyomor közvetlen szemlélete mekkora mélységet, komolyságot ad életfelfogásunknak, gyengéden érzővé,

résztvevővé, a szegények ügyeinek intézése találékonnyá tesz. Az életnek, amely sokszor unalmas és céltalannak látszik, tartalmat ad. Látva a szegények életében megnyilatkozó nemes vonásokat, lehetetlen, hogy hatás nélkül maradjon ránk az ő türelmes szenvedésük, nemes megnyugvásuk és nagy bizalmuk az Isten gondviselésében.

Alamizsnát sokszor csak úgy tudunk adni, ha magunk valamiről lemondunk, magunktól valamit megtagadunk. Milyen nemességet ad a mi munkánknak, ha keresményünk egy részét, úgy mint Szent Pál (Apóst. csel. 20, 34-35.) a szegények javára fordítjuk. Az így nyújtott alamizsna annál nagyobb értékkel bír, mennél nagyobb az, amiről lemondunk és mennél derültebb, készségesebb lélekből fakad.

Így tudunk küzdeni azok ellen az erkölcsi veszedelmek ellen, amelyek a gazdagsággal járnak. Az Üdvözítő mindjárt a 8 boldogság után a gazdagság nagy veszedelmére hívja fel a figyelmet, a «boldogok a lelki szegények» után mindjárt azt halljuk: «jaj nektek gazdagok». (Lukács 6, 24.) A gazdagság az embert keményszívűvé, szeretetlenné teszi. Ezeknek a bajoknak nagy orvossága a szegénység gondozása.

A szegénygondozás elválaszthatatlanul össze van nőve a keresztyénység szellemével, tápláló gyökereit a keresztyén erkölcsstanba bocsátja. És mégis sokszor halljuk azt a követelményt, hogy gyakoroljuk a jótékonyt a vallástól elvonatkoztatva, tisztán humanitárius alapon.

Az emberi természetből, a humanitásból vett motívumok nagyon szépek és nagyon nemesek. A közös természet, az egyenlőség, testvériség, mind igaz és helyes motívum. Ezeket a keresztyén caritas nem zárja ki, sőt mind magában foglalja, de nem elégszik meg velük. Ha nekünk ezeknél még erősebb motívumaink is vannak, ha mi ember-társunkat nemcsak önmagáért, hanem az Istenért is szeretjük, annál jobb a szenvedőknek. A humanitás sohasem lesz olyan erős, mint a caritas. Humanitárius alapon lehet ünnepélyeket rendezni, mindenféle leleményes módon pénzt gyűjteni, alamizsnát, tejet kiosztani, kórházat fenntartani — de mutasson valaki egy kórházat, amelyben az ápolást állandóan, rendszeresen fizetés nélkül, nem is keresztyén caritásból, hanem nemes humanitásból látják el! Erre csak a caritas képes.

Ha valaki lelkében távol áll a keresztyéniségtől, ám tegyen jót humanizmusból. De mi a keresztyén világnézet alapján állunk, miért kapcsolnánk ki az Isten szeretetét a mi gondolkodásunkból, miért laicizálnánk a felebaráti szeretetet. Hisz a keresztyénység a legnagyobb erő, amit a szegénység bajával szembe állíthatunk és a legátfogóbb, mert a keresztyén caritas a test gondozása mellett a lélekről sem feledkezik meg, az egész embert, testet-lelket, földi és örök boldogságot

tartja szem előtt. Mi a teljes emberi és isteni szeretettel, a keresztyén Caritas erejével szeretjük a szegényt és a szegények nem fognak ellene tiltakozni.

A keresztyén Caritas nemcsak alamizsnát, hanem elsősorban szívet jelent. Ne hideg pénzt, kikényszerített alamizsnát vessünk a szegénynek, hanem közeledjünk hozzá személyesen meleg, érző szívvel, megbecsüléssel. A személytelenül nyújtott alamizsna csillapítja az éhséget, de nem gyógyítja a szív sebeit. Aki a szegényüggyel foglalkozik, annak nagy szívvel, természetfölötti gondolattal kell az ügyet néznie, sok türelemmel, elnézéssel, nagy lelki megbocsátással, bátorsággal, eréllyel, kitartással, önmegtágadással, gyengédséggel, anyai szeretettel kell a szegényhez közelíteni.

A szegények gondozásának még számos ethikai vonatkozása van, de ezekre a többi előadó urak már tüzetesen rámutattak, azért azokat ezúttal mellőzöm.

Azokat az ethikai vonásokat, amelyekre bátor voltam b. figyelmüket felhívni, az evangéliumnak egy elbeszélésében látom összefoglalva. A csodás gyógyhatású Bethesda-forrásnál feküdt egy szegény beteg, aki 38 év óta keresett enyhülést bajára. Akkor kellett volna a csodás erejű tóba szállnia, mikor az angyal fezavarta a vizet. Szegény mindig úgy járt, hogy mikor az angyal leszállt, hogy a vizet felzavarja, nem volt ember, aki a bénát a vízbe segítette volna; mikor lett volna ember, aki lesegítse, nem jött az angyal, hogy felzavarja a vizet. Végre jött az Üdvözítő, aki meggyógyította őt.

Hölgyeim és Uraim! aki a szegényüggyel foglalkozik, annak egy személyben embernek és angyalnak kell lennie; sem maga az ember, sem maga az angyal nem elég, emberi érzéssel és isteni szeretettel kell a szegény nyomorát enyhíteni és lelkét ápolásba venni. Ez a keresztyén Caritas parancsa és boldogsága.

VIII. ELŐADÁS.

Dr. **Horváth Mihály**, egyetemi magántanár: *Az elferdülések megelőzéséről.*

Amidőn a mi mélyen tisztelt elnöknőnk felszólításának engedve, ez előadás tartására vállalkoztam, fölmerült bennem a kérdés, váljon találok-e oly tárgyat az én munkásságom köréből, amelynek fejtegetésével a szegényügy barátait céljuk elérésében támogathatom?

Meghallgattam Farkas Edith öméltósága előadását, amely —

úgy vettem észre, — mindnyájunkra nagy, meggyőző hatással volt, mert nem téveszthette el hatását az az előadás, mely arany igazságokat oly meggyőző keresetlenséggel juttatott érvényre.

Engem ez az előadás nemcsak gyönyörködtetett, hanem meg is nyugtatott a tekintetben, hogy az, amit én előadásommal a szegényügy oltárára helyezek, nagyon jól beleilleszthető az Önök nemes munkásságuk keretébe.

Én hivatásomból kifolyólag, nem tudok segíteni a lelki szegényeken, erőim elégtelenek arra, hogy az anyagi szegénység helyébe jólétet varázsoljak, sőt a csüggedők bátorítására is vannak nálam sokkal hivatottabbak.

És mégis azt érzem, hogy a szegényügy apostolaival egy úton haladok akkor, amidőn abból adok, amihez a tőkét mint orvos és pedig a szegény nyomorék gyermekek orvosa gyűjtöttem.

Nem lesz az csengő arany, mely a pillanatnyi szükségletet tudná csak enyhíteni; ez csak egy szerény útmutatás arra, hogy áldásos munkásságuk közepett miképpen segítsenek a szegény nyomorékokon, vagy az arra hajlamos szegény gyermekeken.

Szegénynek nevezem őket, nem azért talán, mert az anyagiakban szűkölködnek, de szegények, sajnálatraméltók, mert nem ép testűek. Ha egy sánta, púpos vagy béna gyermeket látunk, legyen gazdag vagy szegény, szálnalmat érezünk mindnyájan irántuk, ha arra gondolunk, hogy mi mindentől fosztja meg őket testi nyomorúságuk. A gyermekkor minden öröme, az ifjúkor minden reménysége helyett nekik a szenvedések egész sora, sokszor éretlen emberek gúnyolódása jut osztályrészül.

Ezeknek a testi hibában szenvedő szegényeknek támogatására vállalkoznak Önök, mélyen tisztelt hölgyeim.

Hogy mi lehet az Önök szerepe a feladat megoldásában, ez képezi tulajdonképeni tárgyát előadásomnak.

Az orvostudomány a test épségének biztosítását nemcsak azzal igyekszik elérni, hogy a betegségeket gyógyítja, de annak egyik leghathatósabb eszköze a betegségek megelőzése.

Arra, hogy valaki betegségeket gyógyítson, megfelelő szak tudással kell bírnia. Felelősségének tudatában tehát gyógyítással csakis orvos foglalkozhatok, akít ezen hivatásának teljesítésére esküje is kötelez.

Ép azért tehát, mert a gyógyítás kizárólagos dominiuma az orvosoknak, missiójuk végzése közben e szerep átvételére nem is gondolhatnak.

A betegségek megelőzésében az oroszlánrész ismét az orvosokra, mondjuk inkább, az orvostudományra hárul.

Valami ellen védekezni csak akkor tudunk, ha ismerjük a bajt előidéző okot s ennek hatásmódját. A betegséget létrehozó okok s az erre hajlamosító körülmények földérite, valamint ezek megismerése még mindig az orvosok kizárólagos feladata. Ezeknek a gyakorlatba való átültetésében, a leszűrt igazságok általánosításában és kötelezővé tételében azonban nagy szerep jut az államra és a társadalomra is.

A betegségek elleni védekezésre az embereket nemcsak intézményszerűleg kell kényszeríteni, erre az embereket nevelni kell, amiben mind a három tényezőnek, orvostudomány, állam és társadalomnak egyaránt ki kell venni a maga részét. Sőt azt állítom, hogy mentül tökéletesebben s mentül több emberben sikerült felébreszteni ezt a — mondjuk — hygienikus öntudatot, az akaratot, a képességet a betegségek elleni védekezésben, annál kevésbé fogjuk annak szükségét érezni, hogy az embereket erre intézményszerűleg kényszerítsük.

Abban a törekvésünkben, hogy a betegségeket megelőzzük — oly értelemben és határig, amint azt az orvostudomány mai fejlettsége lehetővé teszi — szemben találjuk magukat három hatalmas tényezővel: a tudatlansággal, a közömbösséggel és bizonyos tévhitekben való bizakodással. Ezeknek a legyőzésére szövetkezni kell minden tényezőnek, itt, ebben a harcban az apostolok egész seregére van szükség, kiknek fegyvere a tudatlansággahszemberia felvilágosítás, a tévhitekkel szemben a meggyőzés, s a közömbösséggel szemben az érdeklődésnek, felkeltése azon a módon, amint azt a mi mélyen tisztelt elnökünk Önsza, és Farkas E. Ómélt. előadásaiban hallottuk.

Azokat a szegény embereket, kik eddig összetett kezekkel nézték, hogy gyermekeik hibásan fejlődnek, menteni tudom mulasztásaikért; mert hiszen a kisebb-nagyobb kóros tünetek jelentőségét mérlegelni nem tudják s a segítség eszközei szinte elérhetetleneknek tűnnek fel előttük.

De menteni csak addig tudom őket, amíg nincsenek felvilágosítva az elferdülések jelentőségéről. Erre vállalkozzanak Önök, mélyen t. hölgyeim, világosítsák fel a szegényeket, hogy az elferdülés is betegség, amelyet megelőzni lehet, s ha kifejlődött, gyógyítani kell.

Ezen feladatuknak azonban könnyebben tudnak megfelelni, ha ennek teljesítésére elő is készülnek.

Arra kérem tehát Önöket, kövessenek engem e szomorú világba,

a nyomorékok országába. Ismerjük meg elsősorban legalább a leggyakoribb elferdüléseket, ezek okait, s nézzük meg, hogy mily módon óvjuk meg gyermekeinket az elferdülés ellen.

Mit értünk elferdülés alatt?

Szemben a régi felfogással, mely mindent, ami a testet elcsúfította, pl. a szeplőt is, deformitásnak nevezte, ma a csontok és ízületek állandó alakeltérését nevezzük annak.

Leggyakrabban az alsó végtag elferdüléseivel találkozunk, az elferdülések legnagyobb része tehát az állást s járást nehezíti meg, ami a mindennapi kenyér megszerzésében mindenesetre számottevő akadály. Sorban következnek azután a törzs elferdülései, azon elferdülések, amelyek a test elcsúfításán kívül az életre fontos szervek, (tüdő, szív) működését zavarhatják, továbbá a felső végtag deformításai, amelyek a legkülönbélebb kézműves munkában akadályozzák, és végre legkisebb számmal a nyak elferdülései fordulnak elő.

A deformítások magukra hagyva, rendszerint fokozatosan rosszabbodnak s ami jellegzetes, e fokozatos rosszabbodás aránylag lassan, hosszú idő alatt következik be. Hogy egy példát említsek, a gyermekek rossz tartása évekig fennállhat a nélkül, hogy abból egy valóságos elferdülés, púposság fejlődne ki. De egy görbe gerincoszlop, az évekkel csak még inkább elferdül, úgy hogy a kezdetben csak szépséghibának tekintett rossztartás idővel egy többé már ki nem egyenlíthető, a szív és tüdő munkáját nagyban akadályozó gerincelferdüléshez vezethet. S így vagyunk a többi elferdülésekkel is.

A deformításoknak e tulajdonsága, a lassú, de fokozatos rosszabbodása teszi lehetővé az ellenük való védekezést. Ha komolyan védekezni akarunk, akkor törüljük ki szótárunkból a széltében-hosszában használt «*majd kinövi magát*» kifejezést. Egyetlen egy deformítás van, amely az esetek nagy százalékában magától javulni szokott, ez az alsó végtagoknak angolkóros elhajlása, az ú. n. karikaláb, az «o» láb. A közhiedelem hajlandó ezt általánosítani s a «*majd kinövi magát*» nagyon is kényelmes gyógyzóban bizakodva, más elferdülésnél sem tesz semmit, hanem megszegyenítő nyugalommal és közömbösséggel hagyja tovább ferdülni a szegény gyermeket, akit e tévhitben való bizakodás nyomorékká tett egész életére és megfosztott mindazon előnyöktől, amelyeket éptestű embertársai élveznek.

Ha elgondoljuk, hogy az ember mily számos és gyakran ismétlődő s a test épségét veszélyeztető ártalmaknak van kitéve, szinte csodálkozunk kellene, hogy még éptestű emberekkel is találkozunk. Szerencsére azonban, az egészséges szervezet ellenálló képessége oly

nagy, hogy rövidebb ideig tartó betegségek a test külső alakját nem változtatják meg, más ártalommal szemben pedig, melynek romboló hatása évek leforgása alatt fokozatosan érvényesülne, épen ezen hosszú lefolyás ad elég alkalmat arra, hogy még idejekorán védekezhessünk.

Megelőzésről, védekezésről tulajdonképpen csak az életben szerzett elferdüléseknél lehet szó. Szerencsére ezek nyolcszor gyakrabban fordulnak elő, mint a világra hozott deformitások. De ha már nem is tudjuk ez utóbbiak kifejlődését megelőzni, kötelességünk, hogy azok elhanyagolását megakadályozzuk. Az orvostudomány mai tanítása szerint a legtöbb ilyenmű bántalomnál a siker minden reményével nézhetünk a gyógyulás elé, de ennek feltétele a «korai gyógyítás».

Az életben szerzett elferdülések okait kutatva, ezeket a könnyebb áttekinthetőség céljából két csoportba sorozhatjuk, úgymint: külső és belsőkre.

Belső okok a betegségek, amelyek akarunktól függetlenül mindenkin érvényesíthetik romboló hatásukat, külső okok pedig a mechanikai behatások, mint például a testnek a súlya, külső megterhelés vagy a szűk ruházat által gyakorolt szorítás, mely a szabályosan fejlett testet is elferdíteni képes.

A gyermekkor betegségei közül különösen az angolkórságot és a csont és ízületi tuberkulózist, az izom, illetve idegbetegségek közül a különféle bénulásokat emelem ki, amelyek az elferdülések aetiológiájában különös szerepet játszanak. Az én kórházi anyagomnak közel hatvan percentje csonttuberkulózis miatt ferdült el.

A csont és ízületi gümös (tuberkulotikus) gyulladás áldozatait leginkább a 10-12 éven alóli gyermekek közül szedi s így a csontok és ízületek rendes fejlődését már a legerősebb növekedés időszakában hiúsítja meg s miután majdnem kivétel nélkül a csont és ízület pusztulásával jár, ezért a gümös gyulladás következményeit az illető egész életében viselni kénytelen.

A gümös gyulladás a csontnak vagy az ízülethez tartozó lágyrészeknek gümöbacillus útján való fertőzés által jön létre, amely fertőzésnek annál könnyebben áldozatul esik az illető gyermek, mentül kedvezőtlenebb higiénikus viszonyok közt él (nedves lakás, rossz táplálkozás, tisztátalanság, jó levegő hiánya).

A gümös ízületi és csont betegségek még ha az életet nem is veszélyeztették, a csont vagy ízület pusztulásához vezetnek. Ezért az illető testrész alakja vagy az ízület mozgathatósága is megváltozik. Az a sok sánta és púpos ember, ki közöttünk él, leginkább (de nem mindenkor) a gyermekkori gümös fertőzés áldozata.

Hogy a gumós csontbántalmat lehetőleg nagyobb destrukció és elferdülés elkerülésével gyógyítani tudjuk, ehhez a nagyközönségnek, különösen a szenvedő gyermekek szüleinek is segédkeznie kell nyújtani.

A gumós fertőzéssel szemben gyermekeik gondozása, a szervezet erősítése legyen főgondjuk, a megbetegedés esetében pedig a korai gyógyítás lehetővé tételével támogatják legjobban az orvost feladatában.

Annak a sok gerincoszlop elhajlásnak eredetét, amely oka a ferde növésnek, a csípők különbözőségének, a lapockatájék kiküposodásának, a kora gyermekkorban lezajlott angolkórban találjuk meg, amely karöltve a csecsemő helytelen ápolásával, eredményezi azt, hogy ma már alig találunk tökéletesen ép növéssű embert.

Az angolkórság lényege a csontnövekedés zavarában áll, amennyiben legnagyobb részt mészókban szegény csontok képződnek. Az ily csont elveszti erősségét, ellentállóképességét, amihez még rendszerint az izomzat petyhüdtisége és a csontvégeket összekötő izületű szalagok lazasága járul. Az angolkóros gyermek csontja a testsúly által való megterhelés hatása alatt elferdül. Így különösen ismeretesek a bordák (angolkóros olvasó), a mellcsont (tyúk-, madármell), az alsó végtagok (óláb, karika-láb, x-láb, lúdtalp) elferdülései. De legnagyobb jelentősége a gerincoszlop angolkóros elferdülésének van, mert ez a legnehezebben gyógyítható betegségek közé tartozik.

Mint minden elferdülésnél, úgy itt is a korai gyógyításban bírjuk a siker zálogát.

Ki nem hallott már az úgynevezett gyermekbénulásról? amely oly sok gyermeket tesz egész életére nyomorékká! Mind több és több adat szól amellett, hogy ez a betegség is egy fertőző bántalom. Körülbelül 10-12 éve, hogy New-Yorkban rövid idő alatt ezer gyermek esett áldozatul e betegségnek. E járvány bizonyára a közlekedési eszközök révén átkerült Európába s itt a vasútvonalak mentén bejárva az összes nyugati államokat, a mi hazánkban is elterjedt s így például Miskolcon járvány szerül eg lépett fel. Hány szegény gyermek lett ennek a szörnyű betegségnek áldozata, kik egész életükre arra lettek ítélve, hogy mankóra támaszkodja, vagy támasztógépezetekben vonszolják tova vézna testüket.

És ezek között az angolkóros, tuberkulotikus és bénaságban szenvedő gyermekek között ismét az anyagiakban szűkölködő szegények a legszázalomra méltóbbak, egyrészt, mert nem szerezhetik be a rendszerint költséges jáfó- és támasztó-készülékeket, de másrészt és

főleg azért, mert a betegség folyamán a sokszor hiányos és késői gyógyítás miatt oly fokú elferdülések fejlődnek ki, amelyek már a mindennapi kenyér megszerzését is megnehezítik. Az említett három betegségtől a gazdag szülők gyermekei sem mentesek, de ezeket a korai és helyes gyógyítás mégis könnyebben mentheti meg a teljes elnyomóródtól s meg lévén az anyagi jólét, az esetleg szükséges gépezeteket is beszerezhetik.

Önként fölmerül most már a kérdés, hogy ha e három betegség oly nagy mértékben veszélyezteti a test épségét, vajjon nem lehetne-e magukat e kórokat megszüntetni, vagy ezek ellenében még sikerebben védekezni? Sajnos, erre igenlő választ nem adhatunk. Tagadhatatlanul sok történet már eddig is, állam és társadalom válllvetve küzd, e küzdelemnek vannak látható eredményei, de ez még mind elégtelen.

A szegény néposztályban nincs eléggé kifejlődve a higiénikus érzés. Önök, mélyen tisztelt hölgyeim, nagyon sokat tehetnek e tekintetben. Legyen a lakás kérdése, vonatkozzék ez a táplálkozás, a csecsemőápolás, a nevelés, a tisztaság szeretetére, a helyes életmódra, avagy betegség esetében a gyógyítás korai megkezdésének szükségességére, ebben és még sok más kérdésben bőszéges terük nyílik a segí-Tésré, amely alatt a tanácsadást, a felvilágosítást értem.

Ha nem is mentesít teljesen a higiénikus életmód a fertőző betegségtől a tuberkulózis, a gyermekbénulástól), de annyit mégis elérhetünk, hogy a fertőzés gyakoriságát csökkentjük s a szervezet ellenálló képességét fejlesztve, nem engedjük meg, hogy az elhatalmasodjék szervezetünkön.

Mint fentebb említettem, vannak még a betegségeken kívül más tényezők is, amelyek a testet elferdíthetik. Ezek *külső, mechanikus* okok s tulajdonképen ezek ferdítik el a csontokat, a betegségek csak disponáló okok, amelyek a csontokat alkalmasabbá teszik arra, hogy a megterhelés hatása alatt elferdülj ének.. Ha à testre ható erők nagysága vagy azok hatásának módja rendellenes, akkor ezen rendellenes irányú, assymetrikusan ható erők hatása alatt a csontok fokozatosan elhajolnak, ferdén nőnek.

Teljesen mellőzöm most azon eseteket, amidőn felnőtt emberek foglalkozása ad alkalmat arra, hogy a test súlya vagy külső erők, mondjuk általában véve a megterhelés megváltozása, vagy szokatlan nagysága miatt a test elgörcbüljön. Ép úgy hagyjuk figyelmen kívül azon elferdüléseket, melyek a gümős izületi és csontbetegségek kapcsán a csont vagy izület elroncsolódásán kívül szintén a meg-

terhelés miatt jönnek létre, aminek eredménye, hogy oly sok púpos és sánta ember jár közöttünk.

A megterhelés káros hatásának illusztrálására találunk elég példát ha figyelemmel kísérjük az ember fejlődését a csecsemőkortól kezdve a teljes kifejlődésig. Ez egy olyan tér, amelyen sokszoros alkalmuk nyílik Önöknek, mélyen tisztelt hölgyeim, a megfigyelésre s a tanácsadásra.

A csecsemőnek még szinte viaszpuhaságú csontrendszere rendkívül érzékeny minden behatásra. Deformáló tényezők ép úgy, mint a helyes testápolás a csecsemő- és ifjú gyermekkorban fognak leginkább érvényesülni. Amit ebben a korban elérünk, az fogja képezni a gyermek továbbfejlődésének fundamentumát, míg a csecsemő ápolásában és a kis gyermekek testi nevelésében elkövetett hibák és mulasztások kiindulópontjai a későbbi hibás fejlődésnek.

Smiles egy asszonynak, ki egyéves gyermekét bemutatva, tanácsát kérte, hogy milyen nevelési rendszert kövessen, azt felelte: »Jó asszony, te ép egy évvel késtél el ezzel a kérdéssel«. Sajnos, hogy nem terjeszkedhetem ki a csecsemőápolás és a kis gyermekek testi nevelésének minden részletére. A helyes táplálásnak, a tisztaságnak a ruházatnak, fürdetésnek és a többi, a csecsemőkorból fontos tényezőknek eminens fontossága nyilvánvaló. Ebben a társaságban azonban erről felesleges hosszasan beszélnem. Adandó alkalommal Önök bizonyára érvényesíteni fogják ez irányban is befolyásukat. Rá kell azonban mutatnom a csecsemővel való bánásmód néhány olyan hibájára, amelynek következményeivel a gyermek későbbi életében elég gyakran találkozunk.

A csecsemő gyermeknek legtermészetesebb helyzete a fekvő helyzet. Ennek időelőtti megváltoztatása nagyon káros lehet a törzs, nevezetesen a gerincoszlop alakjára. A gerincoszlop egyes ízekből, a csigolyákból áll, melyeket erős, szalagos készülék egyesít. E csigolyák egymással szemben bizonyos physiologikus irányokban igen nagy mozgékonyással bírnak, amely mozgások gátlása, a csigolya ízületek rögzítése az izomzat által történik, amely, mint egy köpeny veszi körül a törzs csontos vázát. Az izomzat működése képesít bennünket helyzetünk megváltoztatására, vagy bizonyos helyzet megtartására, például az ülésre, a törzs felegyenesítésére, szép tartásra. A csecsemőnek a törzs felegyenesítésére szolgáló izomzata erre még alkalmatlan. Ha ily kis gyermeket ülésre kényszerítünk, akkor a gerincoszlop azonnal felveszi a biológiailag sajátos alakját, előre dől s hátrafelé egy teljesen domború ívet ír le. Ha a korai ültetés nagyon gyakran ismét-

lódik, a legerősebb növekedésben lévő csigolyák e helyzetnek megfelelően fognak alakulni, lehetetlenné téve vagy legalább is megnehezítve a physiologikus tartású typus kifejlődését, ami már magában véve is elég alapot szolgáltat arra, hogy a gerincoszlop később elgörbüljön.

A csecsemő törzsének felegyenesítése kétféle módon történhetik és pedig passzíve, külső erők útján, vagy aktíve, ha megvárjuk azt az időt, amidőn a gyermek izomzata oly mértékben erősödött már meg, hogy saját maga képes törzsét felegyenesíteni.

A szülők és a csecsemő ápolásával foglalkozók ezt az időt nagyon ritkán várják be. Szoros bepólyázással igyeksenek a gyermek derekát rögzíteni vagy párnákkal támasztják meg. A felegyenesítésnek ily módja káros, de amellet elégtelen is. Az egyedül helyes módja a törzs felegyenesítésének az, amidőn a gyermek saját izomerejével éri ezt el. Az izomzatot erősíteni pedig csak mozgás útján lehet.

A korai ültetésnek káros hatása még fokozottabb mértékben mutatkozik, ha a kis gyermek egyúttal még angolkóros, amely a szegényebb néposztálynál főleg, de a kultur népek között általában nagyon el van terjedve.

Ha ez a korai ültetés oly módon történik, hogy a gyermek oldalirányban kénytelen eldőlni, például a karon való ülésnél, akkor a gerincelhajlás legveszedelmesebb, mert legnehezebben gyógyítható alakjának kifejlődésére adunk alkalmat. Hány kis áldozatot láttam már 8-10 hónapos korában, kinek gerince már teljesen el volt fordulva s a bordapúpja már ökölnyi. S ez a sok, kis nyomorék az arra disponáló betegségen (csontgyengeség) kívül annak köszönheti ezt, hogy a neki legtermészetesebb helyzetéből, a fekvő helyzetből korán vették fel. A természet rendjét erőszakosan megváltoztatni büntetlenül nem lehet. Arra, hogy a csecsemő gyermek helyzetét a neki megfelelő időben megváltoztatni képes legyen erre őt nevelni is kell, akár csak mint a tagolt beszédre. Amint csak lassan, igen sok gyakorlás után tanulja meg a gyermek a beszédet; ép úgy elemein kell kezdeni az önálló helyzet-változtatást, a szabad ülést, állást, járást. Ezek mindinkább fokozódó összetett műveletek. Kezdjük itt is az a, b, c-n, s ne erőszakoljuk természetellenes módon a szabad ülést. Ülni akkor tanuljon csak a gyermek, mikor izomzata már elég erős a törzs egyenes tartására, felállani pedig, mikor az ülés, hason való csúszás, négykézláb való menés akadálytalanul megy.

3-4 hónapos egészséges gyermek hasra fektetve fejcskjét már emelgeti, nagy öröme a szülőknek, kik valóságos athlétát látnak

már benne. A kis emberke később ezzel már nem elégszik meg. Karjára támaszkodik, megfeszíti hátizomzatát, majd tovább csúszik, hogy egy csillogó, neki kedves tárgyat birtokába vegyen s így tovább, fokról-fokra haladva önkéntelenül is oly energikus tornát végez, hogy most már minden veszély nélkül fel is ülhet. Mentül hosszabb ideig húzzuk ki azt az időt, míg a gyermek a fekvő helyzetet mással cseréli fel s ülni, állani s járni megtanul, annál erősebb lesz a gyermek izom- és csontrendszere s annál kevésbé lesz veszélyeztetve a jó tartásra. Az így nevelt gyermeket 6 éves korában nyugodtan engedhetjük az iskolába. Elég erős izom- és csontrendszere van arra, hogy a hosszas ülés ártalmaival szemben védve legyen.

A gyermek fejlődésének azon időszakában, amidőn a négykézlábon való menést a két lábon való állás és járással cseréli fel, még egy momentum érdemel felemlítést. A testsúly ilyenkor ugyanis teljes egészében nehezedik a kis lábakra, s ha ennek izomzata még nem elég erős s az állást, járást mégis erőltetjük, fokozatosan kifejlődik az ú. n. lúdtalp állás, s ezzel kapcsolatosan igen sokszor a térdek rendellenes állása az ú. n. X-láb. Ez ellen legbiztosabb védelmet ismét az nyújt, ha a gyermeket nem kényszerítjük korábban a két lábon való állásra, mint azt a természet a gyermek fejlettsége szerint megengedi.

A láb izomzatának erősödését a nehéz, keménytalpú cipők csak késleltetik. Mezítláb, legfőljebb nem szoros harisnyában járkáló gyermekek közt sokkal kevesebb lúdtalpút találunk, mint a művelt osztály féltett és dédelgetett gyermekei közt. Ha már mégis cipőt adunk az ily kis gyermeknek, legyen az puhatalpú, széles orrú, könnyű cipő, mely nem akadályozza az izmok játékát.

Gyakran tapasztaljuk, hogy az ily kis gyermek, a hiú szülő nagy bánatára erősen befelé fordított lábakkal jár. Nyugtassuk meg őket, hogy ez a gyermek ösztönszerű védekezése a lúdtalp és X-láb ellen. A befelé helyezett lábakkal való járást elhagyja, ha izomzata és csontrendszere megerősödött.

A 2-3 évnél idősebb gyermekek testi nevelése egész a hatodik életévig kizárólagosan a szülők kötelessége. A hatodik életévtől e feladat áthárul részben az iskolára. Az iskolázás nagyon sok gyermek testi épségét veszélyeztetheti azáltal, hogy sok gyermek van egy zárt teremben, hol fejlődésükre kedvezőtlen helyzetben (ülés) naponta 4-5 órát töltenek s oly munkára vannak kényszerítve, mely hamar testi és szellemi kii áradásra vezethet. Hosszú ideig az volt az általános nézet, hogy a gerinceiferdülés egyenesen az iskoláztatás rová-

sára irandó s így szokás volt iskolabetegségről, (Schulkrankheit, Sitzkrankheit) beszélni. Ma azonban tudjuk, hogy az iskola nem megindítója az elferdüléseknek, a hosszas ülésnek csak annyiban van szerepe, hogy rendkívül fárasztó s ily módon alkalmat nyújt arra, hogy a gyermekek görnyedt testtartásban üljenek. Az ily tartás a már jelenlévő elferdülést vagy az arra való hajlamosságot kétség-telenül fokozni fogja.

Nagyon hosszadalmas lennék, ha mindazt a rendszabályt fel akarnám sorolni, amelyekre az iskolát kell kötelezni. Tulajdonképpen egész nevelési rendszerünket gyökeresen reformálni kellene, mely reformáció egyik jellegéje az lehetne, hogy «több mozgást az iskolásgyermeknek».

Figyeljük csak meg a déli órákban, főleg a leányiskolákból hazaseregülő kis gyermekeket. 4-5 órai tanulás után fáradtan cipelik a könyvekkel megrakott nehéz táskát, mely őket ferde tartásra kényszeríti. Ebédelés után azután jön a zongora, a sokféle kézimunka, tetéztve házi feladatokkal és különféle nyelvek tanulásával. Mily kevés idő jut a testgyakorlásra, a szabadban való játszásra, mely pedig a kis áldozatnak nemcsak szellemét frissítené fel, hanem izomerejét is fokozná s a korai túlfáradás kikerülésével a rossz tartásra való hajlamosságtól is megóvná.

S talán nem lesz fölösleges, ha röviden megemlékezem a rossz tartásról, amely alatt azt a tartást értjük, a melynek kapcsán kifejlődő deformitást mi orvosok, kerek hátnak nevezzük. Erősen hátrahajló gerincoszlop, előreeső vállak, lógó fej még csak feltűnőbbé tesz az a tunya tartás, amely oly gyakori a mai nevelési rendszer mellett kifárasztott, izom- s néha akaratszegény gyermekek közt. Feltűnik ez mindenkinek, feltűnik a szülőknek is, akik végre belefáradva gyermekeik folytonos, de eredménytelen figyelmeztetésébe, végre az oly sokat ígérő hangzatos nevű «Geradehalter»-hez folyamodnak s tesz az abban a meggyőződésben, hogy ezzel mindent megtettek gyermekeik rossz tartása ellen. Ennek a «Geradehalter»-nek csúfolt eszköznek híveit nemcsak a laikus szülők között találjuk, hanem, sajnos, az ő és gyermekeik egészségének őrei, az orvosok között is. Ez bírt engem arra, hogy két év előtt az orvosok és természetvizsgálók veszprémi vándorgyűlésén előadást tartottam a «Geradehalter» értékéről — az orvosoknak. Nem ismételhetem teljesen mindazt, amit ott mondtam, csak jelezni kívánom az én és minden szakembernek véleményét, s ezt talán nem tehetném rövidebben, mint ha bemutatom a Geradehaltert az érdeme szerinti magyar elneve-

zéssel. «Elgörbítőnek» nevezem én és nem egyenestartónak, amely méreg a fejlődő szervezetnek, amelyet a műszerészeknek nem szabadna kiadni orvosi rendelet nélkül, mint pl. a gyógyszerésznek nem szabad a morfiomot s egyéb más mérgező anyagokat.

Az iskolai ellenőrzés mellett a szülőknek is elég alkalmuk van arra, hogy gyermekeiket megfigyeljék. Így pl. hánszor nyílik alkalmuk arra, hogy gyermekeiket a rendes ülésre szoktassák. Avagy megfigyelték Önök is bizonyára a hosszasan álló gyermekeket. Nagyon sokszor látjuk, hogy a gyermek az ú. n. pihenő állásba helyezkedik. Egyik lábát előre helyezi, vagy térdét behajlítja s testsúlyát a másik, az álló lábra helyezi. Ha ez a pihenő állás gyakran ismétlődik, ennek következménye a gerincoszlop elferdülése lesz.

A rossz ülés, az egyenlőtlen álláson kívül a fekvő helyzetben megszokott rossz tartásnak is fontosságot kell tulajdonítani, különösen kisebb gyermekek szeretnek oldalfekvésben, magasan felhúzott térdekkel aludni, pedig ez a légzés mélységét is befolyásolja s azonkívül a kerek hát kifejlődésére hajlamosít. Nyújtott térdekkel lehetőleg hanyatt fekvésre szoktassuk gyermekeinket.

Az elferdüléseket létrehozó külső okok közül emlékezzünk meg meg a ruházatról.

Említettük már, hogy a kisdetek szoros pólyázása és bekötése káros a test fejlődésére. Ép úgy, mint a csecsemő, a fejlődő gyermek is bő ruházatot igényel, mely nem gátolja a szabad mozgásban. A gyermek ruházkozásánál igen fontos, hogy mikép erősítjük azokat a testre. Miután ebben a korban a csipők még nem fejlődtek ki eléggé, így az alsóruháknak a csipő fölé, a derékon való megerősítésénél könnyen hibába esünk, ha azok lecsúszását erős megkötéssel akarjuk megakadályozni. Sokkal helyesebb, ha az ing fölé egy, ú. n. mellénykét alkalmazunk s erre gomboljuk fel az alsóruhákat. Ez a mellényke azonban ne legyen szűk, mert különben a légvételt nehezíti és a vállakat lehúzza, megterheli, ami a gyermek rossz tartását (kerek hát) eredményezheti.

A térd alatt vagy felett alkalmazott gummi harisnyakötők helyett használtassunk hosszú kötőket. A szoros derékfűzők alkalmazásának káros hatásai annyira ismeretesek, hogy azokról fölösleges megemlékezni.

Legtöbb visszaélés a cipőkkel történik s a szűk cipők viselésének következményei, az ujjak eltorzulásai, eléggé ismeretesek.

A magas, francia sarok a járást bizonytalanná teszi, sőt ameny-

nyiben járásnál a lábat kissé kifelé helyezjük, a magas sarok a lúdtalp kifejlődését is elősegíti.

A gyermekkortól kezdve kényelmes, a láb alakja szerint szabott cipőket hordjunk, ami által igen sok fájdalomtól s a lábujjak eltorzulásától óvjuk meg magunkat.

Amint látjuk, az ember életének minden szakában, a csecsemőkortól föl a teljes kifejlődés koráig számos oly ok érvényesülhet, amely az emberi test elferdüléséhez vezethet. Betegségek és a szervezetten kívül álló okok egész sora fenyegeti a test épségét, még mielőtt elérnénk azt a kort, mely kérelhetetlenül bekövetkezik minden ember életében s amely kíméletlenül elpusztítja azt is, amit ifjú korunkból megóvni sikerült. Ez ártalmak ellen védekezni kell.

Az orthopadiás prophylaxis csak egy láncszeme az emberiség érdekeit szolgáló szociális orvosi törekvéseknek. A csecsemő- és gyermekvédelem, a lakáskérdés, az iskolaegészségügy, az ifjúság testi nevelése, a fertőző bántalmak, az angolkór, tuberkulózis, gyermekhűdés elleni védekezés közvetett értelemben mind prophylacticus értékűek az elferdülések kifejlődésével szemben is.

Ha csak szépséghibákról lenne szó, akkor is érdemes lenne azok megelőzésével foglalkozni, de a velők való foglalkozást orvostudománynak, államnak és társadalomnak egyaránt kötelességévé teszi az a körülmény, hogy az elferdülések betegségek, amelyek esetleg az életet is veszélyeztetik, amelyek az illetőt munkaképtelenné tehetik, de minden esetben az illető egyéni érvényesülését nehezítik meg. Humánus és nemzetgazdasági szempontból egyaránt fontos tehát, hogy erről mindenkit felvilágosítsunk. De foglalkozni kell e kérdéssel s igyekezni kell az elferdülések kifejlődését megakadályozni, mert mint egyes országok statisztikája mutatja, rendkívül nagy azoknak a száma, akik orthopadiás-sebészi kezelést igényelnek. Lange müncheni tanár szerint Bajorországban $\frac{1}{2}$ millió, ami a lakosság számához viszonyítva Németországban 5 millióra emelkedik.

Poroszországban 1906-ban 100.000 fiatalkorú (15 éven aluli) nyomorékot számláltak össze. Hogy minálunk hogy állanak a viszonyok, arról semmi adatunk sincsen. A mi nagy gonddal összeállított statisztikáink sok mindenre kiterjeszkednek, arra is, hogy hány szarvasmarha s baromfi volt a számlálás idejében, de hogy hány nyomorék, az iránt nem érdeklődött senki.

Németországban a nagyszámú egyetemen és kórházi osztályon kívül 1912-ben 53 úgynevezett Krüppelheimban 5239 ágy állott már rendelkezésre. Szinte szégyenkezve kell felemlíteni, hogy Magyarország

mennyire hátramaradt az ő egyetlen 70 ágyas nyomorék gyermekek otthonával.

A statisztikai adatokból csak egy számot ragadok ki, amely ez otthonok áldásos működésének hatását illusztrálja.

Amíg ugyanis 1902-ben a nyomorék gyermekeknek csak 0.8%-át látta el, ez a szám 1912-ben már 21.6 %-ra emelkedett. S mit jelent ez a 20% emelkedés a gyakorlatban, az életben. Azt, hogy Németországban azon nyomorékok száma, kik mások segítségére szorulnak, mindinkább csökken. Csökken pedig azért, mert az intézetekben nemcsak orvoslást találnak testi nyomorékságuk ellen, nemcsak arra gondolnak, hogy iskoláztassanak s megszerezzék az alapismereteket rendszeres tanítás útján, hanem kiképzik a szegény nyomorékokat olyan mesterségben, amelyre testi hibájuk tekintetbe vételével, sőt azok dacára képesek. Az ilyen nyomorék pedig már nem szájalomra méltó szegény pária, nem a társadalom kitarthatja, hanem hasznos, munkás tagja, ki saját munkájával kenyeret és azt a jogot szerzi meg magának, hogy mindenkinek becsülését bírja.

81-féle ipari munkára képezik ma már Németországban e szerencsétleneket.

S ha még azt is tekintetbe vesszük, hogy e nyomorék otthonok, melyeknek száma évről-évre szaporodik, mily nevelő hatással bírnak, úgy a nagy közönségre, főleg az alsóbb néposztályra, mint magára az orvosi karra, mert felvilágosítja őket a testi elferdülések jelentőségéről, akkor lehetetlen, hogy ne ébredjen fel bennünk a vágy, az erős akarat a német példa követésére.

A csüggedés még sohasem termelt egészséges gyümölcsöt s nekem legkevésbé van okom a csüggedésre, mikor magam előtt látok egy engem megértő közönséget, melynek szíve, értelme és akarata van ahhoz, hogy a nyomorékokon is segítsen.

A szegényügyi bizottságnak ma még nem állanak rendelkezésére az anyagi eszközök, hogy sokoldalú munkásságát a szegény nyomorékokra is oly mértékben terjeszthesse ki, amint az kívánatos lenne. Az elmúlt évek hibáit, mulasztásait egyszerre jóvá tenni lehetetlen. Személyes összeköttetések s befolyásuk által sikerülni fog a társadalmat is felrázni közönyösségéből s a német példa sikerén lelkesedve, akadnak bizonyára nálunk is emberbarátok, akik arra alkalmas intézetek alapítása révén a nem ép testű embertársaik nyomorán segíteni akarnak.

Addig is azonban, míg ez valóra válik, keressék fel a szegényeket s világosítsák fel őket, hogy az elferdülés is betegség, melyet megelőzni *lehet* s ha kifejlődött, gyógyítani *kell*.

Dr. Vass József igazgató: *Az ifjúság szerepe a jótékonyágban.*

Abban már megállapodtunk bevezető előadásom folyamán, hogy az ifjúság működésének szociál-karitatív jellegűnek kell lennie a szó teljes és szoros értelmében. A mai előadásban le kellene szegezni, meg kellene állapítani, illetőleg körvonalozni azt, hogy milyen feladatok teljesítésére hivatnának meg azon egyetemi ifjak, akik a szociál-karitatív működésbe belevonathatók. Azt hiszem, t. Hölgyeim és Uraim, hogy három pontba lehetne ezen feladatokat összefoglalni. Az egyik volna az, amit a Missió-Társulat helyzet-tanulmányozásnak szokott nevezni. Eszerint azok, akik a feladat teljesítésére vállalkoznak elmennek a kiszemelt családokhoz és ott kitanulmányozzák a segélykérők viszonyait, hogy vajjon nemcsak szimulálnak-e, vajjon úgy lehet-e rajtuk segíteni, ahogy ők gondolják, vagy talán a segélynek más módját kell használatba venni. Pénzre van-e szükségük vagy vigasztalásra, vagy jó tanácsra? Ez volna az akcióba vonandó ifjúság feladatainak elsőpontja. A második pont volna a tulajdonképeni segélynyújtás. Afribourgi diákok nemcsak helyzettanulmányokat végeznek, hanem bizonyos határokon belül a közvetlen segélynyújtás is hatáskörükbe tartozik. Lélektani szabály, hogy az, akinek helyzetnyomorát fáradtságosan kiismerte, úgy érzi, hogy félmunkát végzett, ha magát a segélyt nem ő, vagy nem is nyújthatja. Fontos ez a pszichológiai momentum különösen az ifjúságnál, amelynek érdeklődését, ha megnyerni sikerül, nem volna szabad részmunka végzésére szorítani. Következőleg meg kellene állapítani azon anyagi latitudine-öt, amelyen belül és a módokat, amelyek szerint az ifjúság a segítő irgalmasság cselekedeteit gyakorolhatja. Harmadik pontja volna a feladatoknak, hogy a bevonandó erők azon széles néprétegekre, amelyek a gazdasági elhelyezkedésben legalul kerültek és amelyeknek a kultúra áldásaiban méltánytalanul kevés részük van, valamiféle szellemi emelő hatással legyenek. A csak anyagi segítség nem teljes segítség és nem szociál-karitatív segítség. Lehet karitatív, de nem *szociális* segítség. Ha szociál-karitatív módon akarunk segíteni, akkor az alamizsnán kívül valami lelkit, valami lelkiséget kell belevinnünk az illető szegények lelkébe. Emelni kell azt a lelket, hogy érezze, hogy ő is tagja a társadalomnak, hogy megnyugodjék és megbéküljön helyzetével, hogy energiák fakadjanak benne és erő kezdjen el lüktetni ott, ahol eddig nem láttunk egyebet, mint a nyomor bús lemondását vagy gyűlölködő dühét. Azt gondolom, hogy nem lehet másként ezt a harmadik feladatot teljesíteni, mint úgy, ahogy a lelket, a vallásos lelket próbáljuk

rendbehozni. A vallás elvégre is nem narkotikum, ahogy a legújabb szabadgondolkodás jellemezni szereti, nem kloroform, nem altató vagy lélekzsibbasztó szérum, amelynek az volna hivatása, hogy milliókat fordítson a kizsákmányolás megkönnyítésére. A vallás szociális szempontból is forrás, erő, a vallás tűz és gondolat, erő és meggyőződés, megnyugvás és lendület. A vallás a gazdasági berendezkedésben teljesen sohasem érvényesülő igazságosság megjavítója a lelki ismeretek kifinomítása révén; — a vallás az annyira szubjektív boldogság talajának előkészítője, az élet egyenetlenségeinek egy legmagasabb egységben összefoglalója és feloldója.

Szükséges tehát, hogy mindenki, aki szociál-karitatív módon működik, valóságos misszionáriusa legyen a vallási eszmének. Minket sokszor azzal vádolnak, hogy kizárólagosak vagyunk. Ez tévedés. Amikor nagy szociális problémáról van szó, akkor vallási téren sem vagyunk kizárólagosak, sőt kívánatosnak tartom, hogy ezen a téren és ilyen értelemben érvényesüljön Nagy Frigyesnek mondása: «Üdvözüljön ki-ki a saját faconja szerint». Vagyis a túrhető élés szintájáról lehanyagolt vagy letaszított ember, bármilyen vallású is, kapja meg a segítő kezektől a saját vallásának vigasztaló eszméit olyan tisztaságban és világosságban, aminőben ezek reá hatni tudnak, hogy emberebbé és szocialistábbá tegyék őt magát.

Ezen harmadik pont révén a szociál-karitatív munkának minden egyes munkása misszionárius. Pótolja az egyház missziójának hiányait, amennyiben az egyház mostanában különösen nagyobb városokban, ipari centrumokban az emberiség sűrűsödési pontjain nem tud hozzáférközni minden emberhez. Nem régen olvastam egy német értekezést, amely a missziós tevékenységről szólt. A szerző azt fejtegeti, hogy a világiaknak nem szabad a katolikus papokat magukra hagyniok misszionárius munkájukban, mert — írja elszörnyűködve — 7000 ember esik Berlinben egy papra. Hétezer ember térryjegsok egy papnak, de mit szóljunk mi? Ha a statisztika szerint számítok, akkor valószínűleg 25.000 ember esik nálunk egy papra. Ha az életet nézem, az számítom, hogy itt a fővárosban hány emberrel kerül vagy kerülhet érintkezésbe a lekipásztor, igen szomorú eredményre bukkanok. Nálunk húsz- és harmincezrek kerülnek egy-egy lekipásztorra és az az egy pap sehogysem tud hozzájuk eljutni. Ebből következik, hogy a harmadik pont épen a pauperizmus kérdésében rendkívül fontos feladat és kiegészítője az egyház missziójának; következőleg, akik e munkában résztveszneK, azok apostoli munkát végeznek. Azonban t. Hölgyeim és Uraim, a nyomor rendesen nemcsak nyomor, hanem

bűn is. Nem úgy értem, hogy a nyomorgó bűnös abban, hogy nyomorban van. Nem vállalkozom és azt hiszem, senki sem merne vállalkozni arra, hogy megállapítsa, ki mennyire kovácsa a saját nyomorult sorsának, hanem úgy értem, amint a Szentírás mondja: a szegénység az nagy bűncsábító. A bűn lelki nyomor, amely legtöbbszörre szociális nyomorba ágyazódik bele és annak sötét velejárója. A bűn ugyan nemcsak a szegény osztály szomorú kiváltsága, megvan az mindenhol, de a többi osztályban nem őlt szükségképpen tömegjellegűt, mert ellenszerei ott könnyen hozzáférhetőek, bár vigyáznunk kell ezen megállapításnál, nehogy azt hirdessük, mintha a kultúrába ágyazott bűnök, befejlődések és leki dekadenciák kevésbé volnának veszedelmesek, mint a gazdasági nyomorba ágyazottak. Az azonban tény, hogy a tömegek erkölcsi defektusai nehezebben izolálhatók, következésképp inkább kontagiózus, ragályos jellegűek. Veszedelmesek a főbűnösök nemcsak a tömegekre, hanem esetleg azokra is, akik gyógyító szándékkal közelednek feléjük. Meg kell tehát állapítanunk, hogy a nyomor, amelyet a szociál-karitatív téren működőknek látniok, ismerniök, megtapasztalniok kell és amellyel kapcsolatba kell lépniök, nemcsak nyomor, hanem bűn is és pedig ragályos bűn. Következésképp vigyázni kell arra, hogy az ifjak a nyomorral együtt szükségképpen a bűnnel is érintkezvén a nyomor révén a bűn fertőzése ne illesse őket. Nehogy úgy járjanak, hogy segíteni akarván, maguk is elvesznek. De talán nem is kell itt ezt a gondolatot fejtegetnem, hiszen mindannyian szem előtt tartjuk, hogy féltve őrzött kincsünkről, az ifjúságról van szó. Hiszen erre az ifjúságra úgyszólván valóságos hajtóvadászatot indítanak a nagyvárosok bűnei, azok a tényezők, akik hivatva vannak arra, hogy az ifjúságot neveljék, aggódó figyelemmel próbálják az ifjúságot elszigetelni a csábítások ellenében. És itt van az én nehézségem, az én aggodalmam. Ha belevisszük az ifjúságot a szociál-karitatív működésbe, belevisszük esetleg a tömérdek bűnalkalomba is. Könnyű ezt a nehézségét felszínesen úgy megoldani, hogy azok, akik belevitetnek a szociál-karitatív munkába, legyenek rendkívül erősen vértezett egyéniségek. Felszínes ez a megoldás, mert kiről tudhatjuk, hogy erősen vértezett egyéniség, hogy lelki szempontból felülemelkedik mindenben, ami ártalmas lehet és hogy egyénisége annyira körül van bástyázva, hogy sorsa felől nyugodtak lehetünk? Hiszen a középkor lovagját, aki pedig teljesen körül volt páncélozva s akit ezért sérthetetlennek hittek, sem lehetett sérthetetlennek tartani, mert egyetlen páncélnyílás vagy óvatlan pillanat életébe kerülhetett, ha ravasz és ügyes ellenféllel állott szemben. Ebből az következik, hogy a kiszeme-

lendő ifjúságot először meg kell nevelnünk. De hogyan? Szemináriumokban? Vagy talán úgy, hogy kipróbált tagoknak közvetlen kezelése alá adatnának? Mindkét mód jó és célirányos. Azonban t. Hölgyeim és Uraim, akár az egyik, akár a századik lehetőséget veszem, mindig arra jutok, hogy ezeket az eshetőségeket csak szervezeti, egyesületi erővel lehet nyújtani. Ezen a ponton azonban oly kérdéshez jutottunk, amely sokkal általánosabb, mint ezen tárgyalás keretei. Azon nagy perspektívának kitöltésére, azon nagy célok elérésére, amelyeket a harmadik pontba összefoglaltam, vagyis a szociál-karitatív működés teljes kifejtésére, az egyház missziójának kiegészítésére, a nagy tömegeknek Krisztushoz való visszavezetésére szükséges volna valami olyanforma nagy, az egész országot átfogó, de Budapestről kiinduló szervezet, amilyen a hölgyvilágban a Szociális Misszió Társulat. Ez azonban, mivel hölgyekre támaszkodik, önmagát határolja el a teljes kifejlődés lehetősége elől. A férfiakat ugyan nem lehet ebbe a szervezetbe belevonni. Már pedig a nagy szociál-karitatív misszionárius feladatokat női erőkkel — akármilyen tisztelettel is vagyunk irántuk — tisztán női erőkkel megoldani nem lehet. Férfi erő is kell oda. Csak egyet említek. A nő bájos, kedves, okos, sokat tud tűrni, de vannak helyzetek, amelyekbe nem tud bekapcsolódni. Vegyük csak a szociáldemokrata gondolatokban és izgatásokban eldurvult alsó rétegeket. Ezekben a nyomor és bűn sötét cinizmusá néha olyan elemi erővel mutatkozik, hogy a nőt épen gyöngédsége teszi kevésbé alkalmassá a közeledésre. Oda férfikéz és férfilelek kell! Szükség volna tehát egy, az egész országot behálózó szervezetre, amelybe a világiak apostolkodása címén az összes megszerezhető erők összegyűjtenének és egyesületi úton próbálnának érvényesülni. Ez a szervezet azután megnevelné a saját munkásait és eszméinek apostolait, akik a szervezetet is továbbépítenék, meg a szociál-karitatív munkát is végeznék Ilyenforma Németországban a Charitas-Verband für das kath. Deutschland, amelynek élén Wertmann áll. Ugyanilyen Németországban a 4-5 felé széttagolt evangélikus szervezet. A Hamburgische Evangelische Stadtmission, közel 600 munkaerővel rendelkezik, köztük 200 olyannal, akik nem dilettánskodnak, hanem kizárólag az egyesület dolgaival foglalkoznak. Ellátásukról természetesen a szervezet gondoskodik.

Kerestetik ennél fogva valaki! Kerestetik egy férfi Farkas Edith, aki ezt a szervezetet létrehozná. A nőknek van már Farkas Edithjük, de a férfiaknak élére még nem állott senki. Vannak, akik sokat dolgoznak, de még olyan valaki nem akadt, aki ezt az égetően sürgős gon-

dolgot lanzirozná, aki belevinné egész energiáját és azt mondaná: megcsinálom, ha belepusztulok is! Tudom jól, hogy nagy nehézségekbe ütközik egy ilyen szervezet létesítése, de az volna egyedül hivatva arra, hogy az egyetemi ifjúságot is, mint külön akciót saját kereteibe beleállítsa. Van ugyan itt Budapesten és az országban is egy szervezet Szent Vince névvel, a Szent Vince-konferenciák intézménye, amely szintén a szegényüggyel foglalkozik. Azonban nem ismerem a párisi Nagy Tanács programját, nem tudom megállapítani, vajjon ezen erősen szociális törekvéseket, melyeket fejtegetni szerencsém volt, engedné-e programjába belevitetni. Ha igen, lia szociálisabbá lehet tenni a Szent Vince-konferenciákat, akkor megvolna az a szervezet, amelybe a férfimunkaerőket be lehet gyűjteni és a nagy feladatokhoz nagy lendülettel hozzáfogni. Természetes, hogy az egyetemi ifjúságnak szociál-karitatív munkába beállítása is ezen férfi-központ feladata volna. Bármily nagy tisztelettel vagyok is a konferenciák csendben folyó karitatív működése iránt, meg kell állapítanom, hogy a szükséges lendületet, a fejlesztő, átfogó nagy akaratot nem találok sehol, következőleg visszatérek az eredeti gondolathoz, ahhoz t. l., hogy itt van ez a női központ, amely rendkívüli buzgalommal és nagyotakarással próbál szociál-karitatív feladatokat végezni/és — ami a jelen esetben különösen fontos — ilyen feladatok végzésére *kiépülni*. Ez a szervezet tudja, hogy a kezdet kezdetén van és érzi, hogy a temérdek munkához sok munkaerőre van szüksége. Sok munkát végez ez a szervezet, de érzi, hogy sokkal többet kell végeznie, ezért akar *nagyot* és akar nagy lenni. Segíteni kell nagyotakarásában és az egyetemi ifjúságot is ide kell, legalább ideiglenesen, beállítani. Hogyan? Nagyon egyszerűen! Az egyetemi szekció beállításához nem *sok* ember kell, hanem *kevés* meggyőződéses ember szükséges. Kezdődjék 5-6 ifjúval; azok majd terjesztik az eszmét. Az ifjúság a nagy lehetőségL,htfi:dozója; hála Istennek, nemcsak az aljas rossznak, hanem a heroikus jónak lehetőségei is benne vannak. Így alakuljon az egyetemi ifjúságból valami kis szociál-karitatív szerv, amely táplálkozzék a központból és környezetéből mindaddig, míg át nem mehet természetének megfelelően igazi helyére, az alakítandó új nagy szervezetbe, vagy az ilyen munkára berendezkedő Szent Vince-konferenciákba. A kis szekció sejt lesz, amely oszlással szaporodik. Tagjai majd összefognsk szétmenni, agitálni, érvelni, meggyőzni verbuválni, hogy hamarosan összehozzák a kis szekcióból a nagy szekciót.

Ez az első megjegyzés. Második megjegyzésem az, hogy az ifjúságot nem volna szabad mindjárt a munka kellő közepébe eresztetni

vagy vezetni, mert nem szabad elfeledni, hogy a nyomor igen sokszor ugyanazon a helyen *bűn* is. Eleinte csak előre kitanulmányozott helyekre volna szabad küldeni őket. Nem a nehéz, hanem a könnyű problémákat kellene feladni nekik; egyébként hiszem, hogy a vezetőség belátása és tapintata meg fogja találni azokat a módokat, amelyek szerint az ifjú erőket foglalkoztatni szabad és lehet.

Végül arra kellene törekedni, hogy az ifjúság örömét találja a munkában! Ne vegye észre, hogy ő még nem egészen kinőtt szerve a szociál-karitatív munkának, ne érezze, hogy még ki nem fejlődött orgánus. A gyámkodást nem szabad nyüggé fejleszteni, az ifjúság részére az önállóságnak bizonyos mértékét kell biztosítani, hisz ez az ifjúság nem gyermekemberekből áll. Hozzá tartozik az ifjúság pszichológiájához, hogy az önálló munkát szereti, gondolatait, kikezdéseit, egyéniségét érvényesíteni óhajtja. Ezeket a finom lelkiségeket okvetlenül tiszteletben kell tartani.

Befejezésül kívánom, hogy sikerüljön az egyetemi ifjúság virágzó erejét az eszme részére megnyerni, hogy a szociál-karitatív munkálkodás Magyarországon is minél nagyobb lendületet nyerjen.

IX. ELŐADÁS.

Dr. Győri Bella: *A gyermekgyógyászat a szegényeknél.*

Mint az állami leányjavító intézet orvosát ért az a megtiszteltetés, hogy az egyesület vezetőségének megbízásából itt, e díszes helyen, áttekintést adhatok arról, hogy a gyermekgondozás szempontjából mihez tartsa magát az a pártfogó úri nő, aki a legszegényebb osztály gyermekeinek megmentésén fáradozik.

A gyermeknevelés, a gyermek testi és lelki fejlődésének ellenőrzése és irányítása, a legnehezebb feladatok egyike. Hogy mennyire nehéz, az mutatja legjobban, hogy majdnem mindenki foglalkozik vele s mégis csak kevesen tudnak benne igazi jó eredményt felmutatni. Az intelligens ember sokszor nem is sejti a veszedelmet, mely gyermeke testi vagy lelki épségét fenyegeti, de még ha látja is, nem mindig tudja megtalálni a módját, mellyel azt elháríthatná. És a gyermek sokszor csak azért megy tönkre, mert nincs mellette, aki vezetni tudná.

A társadalom intelligens, jótékony elemei egyesületekbe tömörülve akarnak ezen segíteni s arra törekednek, hogy a gyermek meg-

mentése céljából mindazon esetben, amikor a szülők szegénysége vagy tudatlansága miatt a gyermek testi vagy lelki épsége veszélyben van, kellő időben beavatkozhatnak.

Ha nagy és nehéz feladat a gyermek nevelése a családban, még sokkalta nagyobb a feladata annak a pártfogó hölgynek, aki idegen körben, rossz viszonyok között élő gyermek nevelésének vezetését veszi a kezébe. Nagy élettapasztaltság és intelligencia mellett lelkes munkakedvének s a gyermekek iránti határtalan szeretetének kell annak lenni, aki ilyen munkára vállalkozhat s még ez esetben is fáradtságát csak akkor fogja siker koronázni, ha kellő gyakorlottsága van speciálisan a gyermeknevelésben. Speciális tudásra van szüksége, hogy az adott, mindig rossz viszonyok közt olyan helyzetet tudjon teremteni, melyben a pártfogásba vett gyermek testi és lelki épsége megtartható s a gyermekátársadalom hasznos tagjává nevelhető.

Az én feladatomban az, hogy megemlítsék azokat a körülményeket, amelyekre figyelve s a hozzátartozókat figyelmeztetve, a pártfogó a gyermek egészségét megóvhatja, a betegségeket sok esetben elháríthatja s az esetlegesen bekövetkezett megbetegedést felismerve, az ekkor szükséges tanácsokkal a gyermek egészségének visszaszerzését elősegítheti. Természetes, hogy ezeket a körülményeket egy felolvasás keretén belül legfeljebb egy-két szóval érinthetem csak, mintegy bevezetéssel szolgálva, egy behatóbb, több előadásra terjedő gyermekgondozási kurzushoz, melyet az egyesület vezetősége egy jövő évi előadási ciklusba óhajt iktatni.

Most a gyermekgondozás legeklátásabb pontjaira akarom csak az igen tisztelt közönség figyelmét felhívni.

A gyermekgondozás legsarkalatosabb alapfeltétele: a tisztaság. A testen, a táplálékkal a testbe jutó s a környezeten levő piszok az élet első perceitől kezdve örökösen gyilkolásra készen áll az emberekkel szemben s az emberek, de különösen a gyermekek milliói pusztulnak el miatta, legnagyobbbrészt épen a legalsó néposztályból. Mert a tisztaság annyi munkát, annyi áldozatot kíván az embertől, hogy azt csak az hozza meg a gyermekének, aki fel tudja fogni a tisztaság nagy jelentőségét a hygienében. Az intelligens osztály jó példája és tanítása azonban mindenestre hatással lesz a legszegényebb néposztályra is, s ha a pártfogó hölgyek egyebet sem tennének, csak a tisztaságra figyelmeztetnék és tanítanák a szegény embereket s ezzel elősegítenék azt, hogy a tisztaság fontossága a köztudatba menjen át, már ezzel magával is mérhetetlen szolgálatot tennének a társadalomnak.

A tisztaság után a helyes táplálkozás van legnagyobb befolyással a gyermek egészségére. A táplálkozás az élet legegyszerűbb szükséglete s míg a felnőtt embernek csak fenn kell vele tartani a teste anyagát, a gyermeknek növelni és tökéletesíteni kell azt.

A csecsemő táplálkozását illetőleg csak egy tanácsunk lehet, az, hogy a csecsemőt az anyja táplálja. Az anyatején kívül pedig semmi egyebet se kapjon. De még az anyatej is ártalmára van a gyermeknek, ha ötletszerűen, rendszertelenül kapja. A táplálás rendszeressége mindenkorú embernél nagyfontosságú, de különösen az a csecsemőkorban. E rendszer természetesen különböző lehet a gyermekek konstitúciója s a szülők viszonyai szerint. Nagy általánosságban csak annyit mondhatok, hogy az esetek többségében a 24 óra alatt 5-6 ízben való szoptatás felel meg legjobban.

Ha a csecsemő természetes táplálása bármi oknál fogva lehetetlen, laikus ember nyugodt lelkiismerettel nem tanácsolhat egyebet, mint hogy az anya orvostól kérdezze meg, hogy mit és hogyan adjon gyermekének az anyatej helyett. Manap oly számos ingyen gyermekrendelés áll már a szegény néposztály rendelkezésére, hogy egyáltalában nem ütközik nehézségbe az, hogy ezen életbevágó, fontos tény előtt szakvéleményt kérjen a szülő. Ha aztán az orvos esetleg valamely mesterséges táplálékot ajánlott, a pártfogó hölgynek bő alkalma nyílik a táplálék pontos elkészítése és tiszta kezelésének megtanítása és ellenőrzésével arra, hogy ez úton lehetővé tegye a gyermek egészségének, esetleg életének megmentését.

Az élet első hónapjaiban a női tejben megkapja a csecsemő mindazt a tápláló anyagot, amelyre szüksége van. Az első életév második felében azonban már különösen bizonyos sófélékből nagyobb mennyiségre van szüksége, mint azok az anyatejben foglaltaknak. Ezért az első életév második felében arra törekedünk, hogy lassan, fokozatosan elvonva az anyatejet, azt idegen táplálékkal helyettesítjük. Az anyatej lassú elvonása s a csecsemőnek ételhez való szoktatása hónapokig tart s így $1/2$, esetleg egyéves lesz a baba, mire befejeződött az elválasztás. Az egyéves gyermek tejes ételen, leves és könnyű főzelékfélén kívül esetleg főtt gyümölcsöt is kap. És e táplálás mellett meg is maradunk a gyermek kétéves koráig, mert csak ebben a korban jut a fogak fejlődése annyira, hogy a gyermek darabosabb ételt is meg tud rágni. A két éven felüli gyermek már kaphat mindennemű leves, főzelék s főtt gyümölcsön kívül húst, tojást, vaját, kaphat tészta is.

Igen fontos a gyermeknek a most említett vegyes táplálása s

alig helyrehozható hiba az egyoldalú táplálás, amire pedig sokszor hajlandók a szülők. Nem egy két-három éves gyermeket láttam már, aki az anyja túlzott jóindulata miatt majdnem kizárólag tejes ételen élt. S mit látunk, milyenek ezek a tejjel túltáplált gyermekek? Rendesen elég kövérek, de feltűnően sápadtak, gyenge izomzatú és csontrendszerű, kisebb-nagyobb fokban angolkóros gyermekek, akik sokszor szenvednek székszorulásban, mirigyduzzanatokban, étvágytalanságban s mindennemű megbetegedéssel szemben kevésbé ellentállónak bizonyulnak. Az angolkór és a gyermekkori tuberkulózis prophylaxisának leglényegesebb feltétele a kis gyermek helyes vegyes táplálása, amelyben vezető szerepet kell, hogy találjanak a növényi táplálékok, a liszt és kásafélék és különösen a zöld főzelékek. Ezekben ugyanis bőven vannak bizonyos vas, foszfor és mészsók, amelyekre a fejlődő szervezetnek felette nagy szüksége van.

A gyermek normális fejlődése és a gyomor-, bélrendszer prompt működése szempontjából a későbbi gyermekkorban is mindig szem előtt tartandó, hogy a gyermek tápláléka vegyes legyen a szó szoros értelmében. Vagyis a hús, tojás, tejes étel mellett, melyek nagyobb mennyiségben tartalmaznak fehérnyét, kellő mennyiségű növényi ételt is kapjon a gyermek, különösen súlyt helyezve a főzelékfélékre. Sőt tekintve, hogy a hüvelyes veteményekben nagymennyiségű iehérnye van, e főzelékek kellő fogyasztása mellett, a szegény gyermek, ha kevés húst és tej félélt kaphat is, kitűnően fedezheti szervezete energia-szükségletét.

Szem előtt tartandó, hogy nem szabad a gyermeket cukorra szoktatni. A cukor fontos, nagyértékű táplálék, de mert könnyen erjed, gyomor-, bélzavarokat, étvágytalanságot okoz s emiatt aránylag kevés ételfélét fog enni a gyermek. Csak természetes, hogy a gyermek tápláltsága le fog romlani ennek következtében. A sok cukrot evő gyermek fogainak romlása s a szervezet mészsókban való szegénységének a jele.

Felemlítem még, hogy mindig figyelemmel kell kísérni, hogy a gyermek jól megrája ételét.

Az étkezések számát illetőleg négy ízben, vagy kisebb étvágyú gyermeknek csak három ízben adjunk enni, így az egyes étkezések között elegendő idő lesz ahhoz, hogy a gyermek kellően megéhezzen. Ezzel mindjárt elejét vesszük a gyermekek étvágytalanságának s az ételekben való válogatásának, mert az éhség a legjobb étvágyjavító.

Ami a szeszes italokat illeti, általánosan elfogadott tény, hogy a gyermek érzékeny idegrendszerének fejlődésére még a legminimá-

lisabb alkoholmennyiség is káros hatással van. Sőt nemcsak az az alkohol van ártalmára, hanem a szülők által elfogyasztott alkohol is legerősebben a gyermekeken fejt ki káros hatását.

A gyermek igazi értékét az alkata, a konstitúciója adja, ami alatt a szervezet veleszületett tulajdonságait értjük. S ez a konstitúció lesz rossz, kis ellentállóképességű, ha a szülők alkoholisták, vagy szifilitikusok. Sajnos, úgy az alkoholizmus, mint a lues igen elterjedt a legelső néprétegben. Ezért találunk ott oly sok dégénérait, beteg idegrendszerű gyermekeket. A pártfogó hölgyek nap-nap után észlelik a gyermek idegességének számtalan testi és lelki tünetét. Az ideges konstitúciójú gyermek rendszerint vékony, vérszegény, sokat szenved főfájás, étvágytalanság, emésztési zavarok miatt. Gyakran észlelünk rajtuk egy-egy izomra vagy izomcsoportra kiterjedő tickszerű rángást. A legtöbb ideges gyermek önfertőző, túlérzékeny, indulatos, könnyen fárad, figyelmetlen, határozatlan. Felfogásuk általában elég jó, de sokszor találhatjuk, hogy a szellemi képességük egyenlőtlenül fejlett, vagyis, hogy bizonyos irányban teljesen kifejlődött szellemi képességgel bírnak, míg más téren alig képesek valamit haladni. A képzeletük túlélénk, az emlékezetük nem megbízható. Súlyosabb esetekben kényszerképzetekkel, gondolatokkal és kényszercelekedetekkel is találkozunk. Az ilyen állapot kifejlődésének alapja az ideges konstitúció, kiváltó oka pedig az otthon. Éppen ezért a gyógyítás szempontjából legfontosabb, hogy a gyermeket az otthonából vegyük ki.

Az alkoholista és luetikus szülők gyermeke, valamint az angol-kóros és célszerűtlenül táplált gyermek a fertőző betegségekkel szemben is kisebb ellentállóképességű. Éppen ezért a legszegényebb néposztály gyermekei között még a ragályos betegségek is sokkal nagyobb percentben lépnek fel, mint a magasabb néposztályokban. Miután a fertőző betegségek elterjedése elleni védekezésben igen fontos a betegség korai felismerése, hogy a beteg izolálása és a környezet dezinfekciója még idejében történhessék, fontosnak tartom, hogy a pártfogó hölgyek bizonyos tájékozottsággal bírjanak a különböző fertőző betegségek mibenléte felől s szíves engedelmükkel mindenik ragályos betegségről fogok egy-két szót mondani.

A kanyaró a legelterjedtebb gyermekbetegség. Majdnem minden gyermek átesik rajta. Miután a lappangási szaka, amelyben a betegség oka már a szervezetben van, de a betegségre jellemző tünetek még nem fejlődtek ki, 2-3 hétig is tart és ez időben nagy a fertőzőképessége és az iskolában erősen terjesztik a ragályos betegséget.

A kanyaró náthával, tüszögéssel, kiterjedt hurutokkal, fokozatosan emelkedő lázzal kezdődik, majd megjelenik a bőrön a jellemző kiütés, mely egymással sokszorosán összekapcsolódó lencsényi vörös foltokból áll. Egészséges szervezetű gyermek rendszeren könnyen túl jut rajta, két éven aluli gyermekekre a tüdőszövődmények tehetik súlyossá a helyzetet, tuberkulotikus gyermekekre nézve rendszerint végzetes szokott lenni. A halandóság körülbelül 8%.

A kanyaró csak közvetlen érintkezés útján fertőz, harmadik egyén nem közvetíti.

A skarlatin 3-5 napi lappangás után hirtelen magas lázzal, hányással s jellegzetes kiütéssel kezdődik. A kiütés sűrűn egymás mellett levő élénkpiros, gombostüfejnnyi foltokból van összetéve. A skarlát néha oly enyhe, hogy alig jár kellemetlen tünetekkel, máskor magas láz és eszméletlenséggel kezdődik s 2-3 nap alatt halállal végződik. E két szélsőség között természetesen rengeteg sok átmenet van.

Miután a skarlát a hámlás idejében a legfertőzőbb, a beteget legalább hat hétig kell izolálni. Nemcsak a beteg, hanem a vele érintkezett egyének és tárgyak is közvetítik a fertőzést. A halálozás 20-25%, ami egyébként erősen függ a járvány jellegétől.

A valódi himlő, mely a XIX. századig a legveszedelmesebb betegség volt, ma, a kötelező védőoltás idejében a legnagyobb ritkaságok közé tartozik.

A bárányhimlő enyhe megbetegedés. A test felületén, de különösen a háton, arcon, fejbőrön apró, víztiszta hólyagokból áll, melyek rövid idő alatt beszáradnak. A lappangási ideje átlag három hét s ez idő alatt fertőz másokat.

A diphteria a torok fehér, álhártyás gyuladása, melyet, ha a gégegre terjed, torokgyíknak nevezünk. Ha korán kerül Orvos kezébe, a diphteria-ellenes gyógysavóban hatalmas gyógyszer áll rendelkezésünkre. E gyógyszernek prophylaktikus hatása is van, ezért a beteg gyermek egészséges testvéreit is be szokták vele oltani. A torokgyík jellemző tünete a *gége* megszükülése folytán beálló lélekzési nehézség s az esetleg hirtelen szükségessé váló operatív beavatkozás miatt igen fontos, hogy a gyermek mielőbb kórházba, állandó orvosi felügyelet alá helyeztessék.

A szamárköhögés hónapokig tartó, rohamokban fellépő, kínos, rendkívül erőltetett, görcsös köhögés, sípoló belégzéssel, a rohamot gyakran hányás követi. Legjobb gyógyszere a jó levegő. Hat-nyolc héten át fertőzőképeségű. A szamárköhögés hajlamosságot teremt

a tuberkulózisra, tuberkulotikus egyénekre nézve pedig végzetes lehet.

A typhus a belek fekélyes megbetegedése. Étel-ital, vagy fertőzött kezek révén jut a kórokozója a szervezetbe. Ha tehát csak főtt ételt és forralt vizet iszunk s étkezés előtt mindig jól megmossuk a kezünket, a legnagyobb járvány idejében is biztosan megvédhetjük magunkat tőle. Ugyanez áll a kolerára is, amely szintén a belek gyuladásos megbetegedése s fertőzés csakis a bélen át történhetik.

Az influenzát járvány idejében kevesen kerülhetik csak el, mert a beteg lehelete, köhögése, tüsszentése továbbítja. Gyenge, beteges gyermekekre nézve elég súlyos.

A mumps a fültő alatti nyálmirigyek fertőző lobja, enyhe megbetegedés.

A gennyes, járványos agyhártyalob és gerineghártyagyulladás szerencsére ritkán lép fel járvány szerűen. Az infekció az orron át történik. A halálozás mértéke igen nagy. A meggyógyultak nagyrésznél is szellemi és testi defektusok maradhatnak. (Siketség, vakság, butaság, hűdés.)

Gyermekhűdés a legújabb kutatások szerint szintén járványos betegség.

Azonban az összes járványos betegségek együttvéve sem visznek oly pusztítást véghez az emberiségben, mint a tuberkulózis. Az infekciónak mindnyájan ki vagyunk téve, de nem mindnyájunkban fejlődik ki a betegség és ha talajt tud is szerezni magának a szervezetben, a jó higienikus viszonyok közt élő ember igen sokszor meggyógyul belőle. A tuberkulózis elleni küzdelemnek az a feladata, hogy a fertőzéstől védje az egyént s mert ez a kórokozó nagy elterjedtsége miatt alig lehetséges, jó higienikus viszonyok teremtésével az emberek ellenállóképességét és a megbetegedettek gyógyulási hajlamát iparkodik emelni. A köpési tilalom, a lakásmizériákon és élelmiszerdrágaságon való segítség, a pauperizmus megszüntetése lennének a tuberkulózis elleni küzdelem fegyverei.

Ha a megbetegedés már megtörtént, a jó levegő és jó táplálék az egyedüli célhoz vezető gyógyszerek.

A tuberkulózisban szenvedő vagy arra gyanús gyermek természetesen iskolába nem való, kivéve azokat, a Németországban próbaképpen szervezett erdei iskolákat, amelyeket direkt tuberkulotikus gyermekek számára rendeztek be és pedig kitűnő eredménnyel.

Ha még megemlítem a ruházkodást, hogy az az időjárásnak mindig megfelelő és ne legyen túlmeleg; és ha a gyermek sokat van

napsütésen, erősen fejlődik, fokozhatjuk a szervezete ellenállóképességét és sok betegséget megelőzhetünk, be is fejezhetném előadásomat. Mindezekre nézve a pártfogó hölgyeknek nap-nap után kell tanácsot adni s ha épen azért, mert csak említést tehettem róluk, nem is gyarapíthattam a tudásukat, de sikerült a gyermekápolás iránti érdeklődésüket ez irányban emelnem, már nagyon is elértem célomat.

Igen, mélyen tisztelt hallgatóim, célom csak azon érdeklődés emelése volt, mely az Önök lelkében úgyszólván élt már. S midőn rámutattam az egyes momentumokra, melyek fenyegetik, sőt meg is támadták már az emberiséget, különösen az alsóbb néposztályt, mely szegénysége mellett, tudatlansága miatt sem tud ezek ellen védekezni, — oda akartam az Önök figyelmét irányítani, hogy jóindulatuk és buzgalmuk a társadalom eme sebeinek orvoslására gyümölcsözőleg szolgáljon.

Dr. Rottenbiller Fülöp miniszteri tanácsos: *Gyermekvédelemről.*

Mélyen tisztelt Hallgatóság!

A szociális missió-társulat szegényügyi osztálya lényegesen megkönnyítette feladatomat akkor, amikor lehetővé tette, hogy én önagysága, rákospalotai leányjavító-intézetünk főorvosnőjének felolvasása után szólalhatok fel. Én magam kértem, hogy előttem hallgattassék meg önagyságának felolvasása, mert előre tudtam, hogy közvetlen modora, lebilincselő egyénisége s egész megjelenése legjobb bizonyítéka annak, hogy mennyire rátermettek a hölgyek azokra a feladatokra is, amelyekre még nem is oly régen, a férfiak tartották magukat kizárólag képeseknek. Azt hiszem az ő meghallgatása után egyértelműleg elismerhetjük, hogy a hölgyeknek nem csak a legdivatosabb női kalap, de a doktori kalpag is kifogástalanul jól áll és ezt is — azt is egyenlően jól tudják hordani.

Önagysága szakavatott széles látókörű értekezése a legszebb bizonyítéka annak is, hogy mily helyes irányban haladnak a szociális nagy kérdések megoldásán fáradozók s közöttük épen ezen szegényügyi kurzus rendezői, midőn a társadalmi szociális kérdések megoldásában a hölgyek közreműködését kívánják első sorban biztosítani.

A társadalmi problémák közül talán egyiknek keretében sem természetesebb a nő vezető szerepe mint a gyermekvédelem terén!

A szociális szegényügyi kurzus tárgysorozatában épen ezért

annyira fontos a gyermekvédelem kérdése, hogy szinte megdöbbenve kérdem magamtól, vajjon szerény magamnak megvan-e a kellő legitimitása arra, hogy kellő szakavatottsággal szóljak a kérdésről.

Én csak szerény napszámos vagyok e téren.

Prohászka püspök úr egyik beszéde jut itt eszembe, amikor azzal kezdte meg szónoklatát, hogy ő most nem mint pap, még kevésbé mint püspök, hanem mint velünk érző, szenvedő felebarátunk szólal fel. Neki is voltak gondjai, tépelődései és épen ezért erezi, hogy ezen szenvedései révén van mit mondania az ugyanezen vagy hasonló tépelődések által nyugtalanított felebarátainak.

Világért sem merném magamat összehasonlítani Prohászka püspökkel!

De Balogh Jenő őexcellentiájának példájára azért merek felszólalni e nagy horderejű kérdésben, mert én is (mint mi valamennyien, akik társadalmi kérdések megoldását keressük és akik ugyanazon célért lelkesedünk), úgy is előre szeretném vinni e kérdéseket, hogy azokról mintegy hangosan gondolkozzunk, hogy mindjárt megkaphassuk felebarátaink korrektúráját, hogy ezáltal mindjárt figyelmeztetve legyünk, ha valamilyen irányban tévedtünk.

Valóban még annyi időm sem volt, hogy előadásom tartalmával tisztába jöttem volna és azért első pillanatban legbiztosabbnak látszott a «gyermekvédelem» általános címe. A következő percben azonban már vissza kellett a feladat nehézségétől riadnom, mert hisz a gyermekvédelemben minden belejátszik.

A legfelségesebb dolog a világon a gyermekekkel való foglalkozás már azért is, mert azok lelkén keresztül újra látjuk az egész világot.

Ugyanez a gyönyörűség ez mint amely a házassélekre vár, akik házastársuk révén egészen más szemmel tanulják meg látni az életet.

A rendelkezésre álló anyag gazdagságából és szövevényességéből valóban nem tudtam volna megtalálni hirtelen, hogy mit hozzak, mit mondjak. Szerencsére segítségemre jött a nagy aquarellista Larsson «Lasset mehr licht herein» című művével, amelyben egy-egy szép képben örökítette meg a családi élet egy-egy derült napját. Larsson összes képeit gyermekeiről festette annyira, hogy azt mondták rá, hogv gyermekeiből él, mmt Kronos!

A «Lasset mehr Licht herein» képeire különösen azért volt büszke Larsson, mert amint ő maga figyelmeztet reá mindegyikre sikerült egy-egy virágot elhelyezni s ezzel különösen derüssé tenni.

Ezt a könyvet lapozva eszembe ötlött, hogy mi folytonosan mindent csak nyomtatott könyvekből tanulunk, míg a legértékesebb

könyvet, magát az életkönyvét, a nagy természetet elhanyagoljuk! Majdnem ugyanazon hibába esünk mindannyian, mint az a német professzor, aki a búzáról három kötetes könyvet irt és amikor kiment a mezőre és először látta meg a rengő vetést, csodálkozva kiáltott fel: ez tehát az a növény, amelyről annyit irtam! Így vagyunk mi a természettel. Akárhányszor rajta kapjuk magunkat, hogy a nagy természet egy-egy szebb részletét úgy dicséjük meg, hogy olyan szép, mint egy színházi dekoráció! Nem tagadhatjuk, hogy mi mindnyájan egy kissé színházszerűen élünk. Itt megint Prohászka püspök szavaira hivatkozhatom, mikor az «Elmélkedések az Evangélium körül» című művében a vérfolyásos asszonnyal történt csodáról emlékezik meg, aki úgy gyógyult meg, hogy felkereste Krisztust és annak ruhája szegélyét érintette. Megérezte ezt Krisztus és azt mondta, hogy a Te hited meggyógyított téged! Prohászka püspök egy gyönyörű fordulattal hívja fel figyelmünket arra, hogy a gyógyulásnak ezen módja mindnyiunknak rendelkezésére áll, mert hiszen maga a természet nem más, mint Istennek, Krisztus Urunknak ruhaszegélye s így a természetet felkeresve abból meríthetünk új és új erőt!

A természet könyvének lapjait kellene sűrűbben forgatnunk t Itt találkozom megint Larsson gondolatvilágával és így jutottam arra a meggyőződésre, hogy az élet könyvében is azok a leggyönyörűbb lapok, ahol a teremtés legszebb virága, az asszony ott áll a gyermek mellett.

Ezzel szemben a legszomorúbb lapok — higyjék el, azok, amelyekben a gyermek mellől hiányzik a nő, az anya! Ennél a hiánynál is borzasztóbb és rosszabb még, hogyha a gyermek életébe esetleg *a jó nő* helyett beleavatkozik *a rossz nő*, aki bizonyos rossz lelki tulajdonságot visz bele az életébe. Mostoha anyáról beszélünk olyankor, amikor nagyon szomorú sorsot akarunk ecsetelni. Gondoljunk csak a Hamupipőke, vagy Jancsi és Juliska meséjére. Úgyhogy ilyenkor még a sorsot is *mostohának* nevezzük.

Hogy az a lehetetlenség is megtörténhetik, hogy a nő dacára annak, hogy arra van predestinálva, hogy szép lelkű legyen, az ártatlan kisdedekre nézve egyenesen balvégzet léssen: ezt a tényt különösen érdekesen egy olasz tudós szögezte le! Megismertetett bennünket egyik művében a kötelességükről megfélelgetett természetükből kivetkötött anyákkal, akik gyermekeik kinzói és balsorsuknak okozói lettek. Ez a könyv volt a legnagyobb, elhatározó hatással egy orosz hölgyre, Wolfring Lydia kisasszonyra is, aki éppen ezen könyv hatása alatt lett az osztrák gyermekvédelem lelke!

Amikor ugyanis elolvasta ezt a könyvet, nem tudta elhinni és Pétervárról egyenesen Olaszországba utazott, felkérte az író, hogy győzze meg arról, hogy valóságnak megfelelő adatokat írt-e le? És az író még sokkal borzalmasabb példákat tudott bemutatni, mint amelyet megírt. Kijelentette, hogy nem merete megírni a teljes valóságot, mert kétségbe vonták volna a tényeknek valóságát. Itt szerezte meg Wolfring kisasszony jövő munkájához az inspirációt, hogy kezébe vegye ezután a gyermekvédelem ügyét. Így jutott el Innsbruckba, a fiataalkornak fogházába, ahol azt látta, hogy egy kis szűk, néhány méteres udvarban 200-300 gyermek volt összehúzóva azon a címen, hogy az egészségügyi sétájukat végzik. Úgy néztek ki, mint ha egy helyben mozogtak volna. Ettől a látványtól valósággal megborzadt Wolfring kisasszony. Bécsben letelepedett és hozzá fogott a munkához. Ez a csodálatos mód amint Wolfring kisasszony megtalálta a maga szerepkörét csak egyik bizonyítéka annak, hogy sehol a világon semmiféle téren nem tapasztalhatjuk a Gondviselés közvetlen irányítását úgy, mint a gyermekvédelem terén!

Ha valaki ebbe a munkába beleéli magát szívvel-lélekkel, akkor nem kell azon törni a fejét, hogy hogyan kell segíteni a bajon. Elég ha valaki felajánlja a munkaerejét és azt a Gondviselés viszi előre; megfogja találni, hogy hol és mit kell tenni. Németországban például találkoztam a frankfurti Jugendgerichtstagon egy evangélikus pastornal, aki beszélgetés közben azt mondta, hogy ő soha nem állapít meg előre programot, mert azt a Gondviselés mindig sokkal könnyebben dönti el. Mindig újabb és újabb esetekkel találkozunk, melyek új munkára inspirálnak!

Ha visszagondolok az első magyarországi patronage kongresszusra, Pécssett, hogy milyen félve merték ott még hirdetni ezeket a kérdéseket! Mily óriási lépést jelent ezzel szemben az 1908. évi XXXVI. t.-c.! Igen jól mondotta Balogh miniszter úr öxellenciája, hogy nincs igazuk azoknak, akik azt mondják, hogy nálunk nincs tere a gyermekvédelemnek! Csak látni kell azt a hatalmas gárdát, mely nap-nap után nő és lelkes odaadással szegődik a cél szolgálatába. Olyan ez, mint a delej, mély minél többször érintkezik a puha vassal és adja át annak erejét, annál erősebb lesz maga! Ez a szociális kurzus is mutatja, hogy a mai napig mennyi lelkes hívőt sikerült megnyernünk a gyermekvédelemre. Eddig is csak abban rejlett a baj, hogy az érdeklődést nem tudtuk eléggé felkelteni a nemes ügy iránt. Az élet nehéz. Mindenkinek sok a baja-dolga. Lehetetlennek látszott, hogy ideje legyen az embereknek, hogy más bajával is törődjenek. De ha valakinek sike-

rült az érdeklődését felhívni, akkor többé ettől a témától megszabadulni nem lehet.

Itt szemünk előtt egymás mellett létezik két ellentétes világ, a jómódúak és a nyomorban levők világa! De mintha ennek dacára sem tudnának egymásról semmit. Hasonló ez az állapot a spiritiszták által tanított állapothoz — amivel még nem akarom a spiritizmust helyeselni, ami különben vallásos meggyőződéssel és felfogással is ellenkezik, — csak hasonlatkép emlitem fel, hogy az egyik spiritiszta vezér, Duprel figyelmeztetett arra, hogy az a sokat emlegetett túlvilág nincs messze tőlünk, hanem itt lehet köztünk, csak nem tudunk vele érintkezni. Ilyen áthidalhatlanul van elválasztva egymástól a látás és hallás világa: ha vak vagyok, hiába erőltetem meg még oly kitűnő hallású füleimet, a szinhatásokat felfedezni nem tudom és hiába erőltetem látóképességemet, ha süket vagyok, hogy meghalljam a zenei-hangokat, az operai előadást.

Jelszavunk az tehát, hogy megpróbáljuk helyreállítani a két világrend között az összeköttetést.

Amikor mi a patronageról, gyermekvédelemről beszélünk, az tulajdonképpen nem egyéb, mint az Isten parancsának, a felbaráti szeretetnek teljesítése. És hogy a dolog mindig új legyen, próbáljuk meg az amerikaiak példáját követni, akik azt mondják, hogy ezeket a kérdéseket napirenden kell tartani és hogy mindig új és új formát keressünk hozzá, hogy így költsük fel az érdeklődést. És ebben a kérdésben ne legyen túlszerény senki. Én magam is úgy voltam, hogy nem mertem kiállni, haboztam. Végül is Forelnek, az elmegyógyásznak fejtegetései voltak hatással rám, aki figyelmeztetett arra, hogy vannak bizonyos kötelességek, amelyeket teljesíteni kell még ha bizonyos kényszerzéssel fogunk is hozzá. Az ember ne hagyja magát, ki kell állni és próbálni kell a köz lelkiismeretét élesztgetni, mégha momentán fellépésünkkel némi kellemetlenséget szerzünk is.

Legutóbb Farkas Edith úrhölgy rámutatott arra, hogy micsoda baj az_L, hogy azok a nagy alakok, akik a társadalmi kérdésekkel, mint úttörők foglalkoznak, eleinte mindig népszerűtlenek. A saját koruk nem érti meg őket és csak a történelem igazolja őket. Ekkor mutatott rá arra is, hogy első percekben a saját lelkiismeretünk sem kellemes, amikor megszólal, de utóbb mégis hallgatunk reá és megnyugvást találunk.

Hiszen még a házasságban is az a legfelségesebb dolog, hogy kap a férfi egy el nem némítható lelkiismeretet. Ez a lelkiismeret a *kötelességünk*. Így van a társadalmi előmunkásokkal is. Ők is álmatlan

éjszakákat fognak okozni a társadalomnak eleinte, de később annál nyugodtabb éjszakákat szereznek az emberiségnek, mert ez az ő munkájuk fogja a jövő generációnak a nyugalma biztosítani. Azért nem szabad e téren senkinek munkáját lekicsinyelnünk. Ide vonatkozólag legszebben nyilatkozik a szociális missziótársulat könyvében Prohászka püspök, aki azt mondja, hogy «Minden ember a társadalomban nevelkedik, ahol a legnagyobb szentnek szolgálatára lehet a legkisebb lélek is; mindenféleképp segítheti, szeretheti, imádkozhatik érte. Olyan szerepet játszhatik, mint a sekrestyés kormos viaszégője, mely ott sötétlik a kuckóban, de amellyel gyújtogatják az oltárok tündöklő, illatos gyertyáit. Az Isten oltárán álló, arany- s ezüst-mécseseket — a szenteket — is ki tudja sokszor mily kormos, szerény viaszktekeressel gyújtották meg! A leghűségesebb szentek ki tudja, mily egyszerű lelkeken épültek, ki tudja, mily találkozásnál vettek szegény omberektől nagy benyomásokat s néha talán az egyszerű édesanya, vagy szolgáló cseléd imádkozó lelkéről pattant ki egy-egy szikra, melyből a fiú vagy leány szívében tűzláng lett!»

Az én kicsiny, kormos mécsesemet nem világitani hoztam ide. hanem, hogy meggyújtsam a hölgyek lelkében élő lelkesedés szent lángjánál, mely szakadatlanul serkenti őket, hogy a gyermekvédelemmel foglalkozzanak. Erre a nők egyenesen teremtve vannak. Hiszen az igazi gyermekvédelem már ott kezdődik, amikor még a gyermek meg sem született. Az emberi nem létezésében döntő faktorok a hölgyek. Ezt letagadni sem lehet. Csodálatos tévedés az, hogy a hölgyek már mozgalmat indítottak, miszerint át akarnak térni a férfiak foglalkozására, mikor az sokkal szegényebb, mint az ő magasztos foglalkozásuk. A mai világban, amikor mindig filmekkel dolgozunk, még a filmek reklámcsinálói is mutatják, hogy milyen előkelő szerepe van a nőnek. Most is, hogy a felolvasásra jöttem, olvastam a falragaszokon: «Ilyen az élet!» — Főszereplő Aszta Nielsen, «A nagy érzés», főszereplő Susanne Grandier. Mindenütt a főszereplő a nő. Pedig épen nem «ilyen az élet» és a «nagy érzések» talán épeh azért hiányzanak, mert hiányzik az egyesek életében az igazán jó nő. Amerikában már rég rájöttek erre. Ott összeálltak az anyák a gyermekvédelem érdekében. Ők belátták és megértették azt, hogy milyen visszás helyzet, hogy míg a természet, az állatvilágnak arra mindent megadott hogy ösztönszerűleg megérezzék, hol vannak meg a jövő nemzedék fejlődéséhez szükséges előfeltételek, addig az embereknél e tekintetben a természet szűkmarkú volt. Arra utalta az emberiséget, hogy az maga törje a fejét, hogyan lehet ezeken a dolgokon javítani, segíteni.

És épen az embereknél hibázták el a dolgot, mert mindent, ami a társadalmi és állami élet irányítására vonatkozik, azt elsősorban a férfiak kezébe tették le. Németországban a frankfurti Jugendgerichtstagon, midőn a női Schoffenek kérdése került tárgyalás alá, egy táblai elnök ez ellen felszólalt és azzal érvelt a nők alkalmazása ellen, hogy «a tekintély a férfiak kezébe van letéve». Ezzel szemben én gyermekvédelmi kérdésben illetékes bírának az anyákat fogadom el legszívesebben, mert az anyák hozták a legnagyobb áldozatot az emberiség oltárán és ők teszik lehetővé az emberiség további fejlődését. Rooseveltt, az Egyesült-Államok volt elnöke mondotta: «Mindenféle gazdasági sztrájkot ki tudunk heverni, de ha egyszer a hölgyeknek jutna eszébe sztrájkolni, akkor ugyan becsukhatjuk a boltot». A férfiakat teljesen lefoglalja a hivatásuk. A hölgyek ideális eszközökkel is elérhetik céljukat, hogy az ő szavuk legyen a döntő, amit annál könnyebben érhetnek el, mert hisz a gyermekek nevelése az ő kezükben van és ezzel megadhatják a jövő fejlődés irányát is.

Ezt bölcsen belátták az amerikai hölgyek és franciák is és távol is tartják magukat a feminista mozgalomtól, mert tudják, hogy a nő a tőle függő férfiak révén úgyis a maga eszméit juttatja diadalra.

Hogy épen az anyák a legjobb előharcosok, ahol a gyermekek ügyéről van szó, ezt már felismerték mindenütt és az ő figyelmüket irányították arra, hogy foglalkozzanak azzal, hogy hol vannak azok az új kérdések, melyeket e téren még meg kell látni, hogy minél több igazságtalanság elimináltassék. Mindent eliminálni, ami igazságtalanság, úgy sem lehet, de erre törekedni mindnyájunk kötelessége. Épen ez év nyarán Londonban kongresszust tartottak a leánykereskedés ellen. A kongresszus elnöke Albany hercegnő volt, aki mikor felszólította a hölgyeket arra, hogy vegyenek részt a munkában, azt mondotta: «hogy most még ugyan úgy néz ki a helyzet, mintha lehetetlen volna a feladat megoldása, de megnyugtatta a hallgatóságát azzal, ami Napoleon elve is volt, hogy a lehetetlent is azért tűzzük ki célul, hogy a lehető feladatokat megoldhassuk. Különben is a «lehető» és a «lehetetlen» között csak az a lényegtelen különbség van, hogy a lehető *ma* kell megoldani, a lehetetlent pedig *holnap*, de meg kell oldani azt is!»

Dickens műveiről Rákosi Jenő azt mondja, hogy azokat minden múnél tovább fogják olvasni az emberek, mert azt írja le egyszerű, *de mesteri módon*, hogy hogyan lesz a *gyermekből felnőtt* ember. Ez a fejlődési processzus pedig mindig ugyanazon bajokkal fog küzdeni, s azok elhárítása körül mindig nélkülözhetetlen

lesz a nő segítségével! Épen Dickens mondja el a legszebb szerepet a nőről, amikor «Dombey and Son» cz. művében leírja, hogy egy kereskedőnek leánya született, akit az apa gyűlölettel fogadott, mert az ő terveit rontja le, mikor nem fiúnak született. Mikor az anya meghal, a kis lány úgy lopja be magát az apa szívébe, hogy mindazt megtanulja előre, amit az öccsének kellett másnapra megtanulnia és úgy tanította a fiút. A gyermekek körül elhanyagolt kötelességek rendszeres felkarolása révén az amerikai nők példáját követve a hölgyek lassan *világszerte* szaktekintélyek és irányítók lettek ezen socialis kérdések megoldásánál.

Ausztriában Wolfring kisasszony kezdeményezésére hívták össze 1907-ben az első osztrák gyermekvédelmi kongresszust és ő kezdeményezte, hogy mindenek előtt derítessék fel, mik az okai annak, hogy a gyermekek annyira el vannak gyengülve és miért nem fejlődnek úgy, ahogy kellene. És a munka megindult úgy, hogy ma már óriási tömeg adat áll rendelkezésükre tartományonként systematikusan rendezve és felderítették azt is, hogy a gyermekek között hány néma martir van. Ő mondta azt is, hogy nem igaz az, hogy a néma gyermeknek nem érti az anyja sem a szavát, mert az igazán megértő nő szíve nemcsak a beszélő gyermeket hallja meg, hanem a néma gyermek szívverését is megérti. Ő mutatott rá arra is, hogy a törvény milyen súlyosan bünteti azt, hogyha a kényelmetlen gyermeket megölik a szülők, azonban a gyermekek lassú halálra kínzása megtörténhetik minden büntetés nélkül. Ez annál veszedelmesebb, mert a szervezetlen jótekonyság nem kíséri figyelemmel azt, hogy milyen bajt okoz azzal, hogy egészen felmenti az anyát a gyermektartás gondjaitól. Például az egész kicsiny törvénytelen gyermeket gondozásba viszik el és tartják egész tízéves korig, azután hazaküldik az anyjához, akitől átvették és aki az alatt az idő alatt egészen másképp rendezkedett be. El is feledte már ezt a gyermekét az anya, nyugodtan férjhez ment és vannak már törvényes gyermekei és akkor betoppan ez a kis idegen gyermek. Természetes, hogy mindenkép szabadulni akar tőle. Ez az érzés annál természetesebb, mert amint a franciák rá mutattak, ilyen törvénytelen gyermekeknél sokszor az anyában már a születés pillanatában sincs meg a gyermek iránti szeretet. A nők könnyelmű pásztororájukon félnek még annak a gondolatától is, hogy abból az ölelésből gyermek legyen. Es amikor mégis bekövetkezik, se teste, se lelke nem akar tudni sem róla. Hogy az ilyen gyermektől az anya, hogy szabadulhasson, mindent el fog követni, arra az ember már előre számíthat. Következnek a

lassú kínzások. Felkeltik a gyermeket éjjel álmából és egy szál ingben odaállítják a hideg konyhába, hogy meghűljön és tüdőgyulladást kapjon. Az osztrák gyermekvédelmi kongresszuson mutattak reá a gyermekbiztosítással üzött visszaélésekre is. Egy ízben például egy anya 300.000 koronára biztosította kis leányát. Ezután folyton a gyermek életére tört. A szomszédok feljelentették az anyát, bíróság elé állították őt. De a bíróság felmentő ítéletet hozott, mert az a négyéves kis gyermek azt mondta, hogy az anyja nem bántja. Utóbb elutazott a gyermekkel nyaralni Mondseebe, ahol a gyermek meghalt. A gyermeket hazavitette, hogy otthon temesse el. Fényes temetést akart rendezni a drága kis gyermeknek. Ez a hiúság járt aztán közre, hogy sikerült őt leleplezni. A szomszédok lehetetlenségnek mondták, hogy természetes halállal múlt volna ki. A boncolat, amit elrendeltek, megállapította, hogy 17 helyen volt összetörve a gyermek bordacsontja. Mikor azután a rendőrség le akarta az anyát tartóztatni, a harmadik emeletről leugorva öngyilkos lett.

Ilyen mártír gyermek nálunk is van úton útfélen. Például Hont megyében egy szakácsnénak volt gyermeke, aki mindig csak akadály volt, hogy jobb helyre juthasson. A gyermek rövidesen meghalt. Amikor felboncolták, kítűnt, hogy össze volt verve a gyermek feje, úgy hogy a gyermek fejbőre csupa genyjárat volt. A vállatásnál azt mondta az anyja, hogy nem merte megölni a gyermeket egyszerre és csak lassan ölte meg, mert el volt keseredve miatta. Az ilyen kis mártírokat mind a nők fedezték fel. A nők érzékeny halásukkal ott is keresik és meghallják a gyermeksirást, ahol a férfi gyanútlanul megy tovább és így ezer és ezer gyermek életét tudják megmenteni.

Erre kell fordítani a figyelmüket a nőknek. Olyan esetek ezek, amiket önök a szelid, nemes szívükkel el sem tudnak képzelni.

Ott van ezenkívül az agyondolgoztatott gyermek esete is. El sem méltóztatnak képzelni, hogy már a kis gyermeket be fogják dolgozni. A fiatal állatot például bizonyos évek után szabad csak befogni a munkába. Csak az embernél van az, hogy ezt a szabályt nem tartják be. Idő előtt befognak már a gyerekeket a munkába. Itt azonban már nehéz védekezni, ahol az ember nem tud a család belső szervezetén segíteni. Ezekre az esetekre nézve különösen a gyermekvédő liga tudott bizonyítékokat szerezni. Egy esetben egy sok gyermekes anyát hallgattak ki, akinek egy nyolcéves kis lánya segített az újságkihordásban. Már hajnali három órákor kelt fel a gyermek, aki még iskolába jár. Természetes, hogy az ilyen gyermek álmos az iskolában, figyelmetlen, nem tanulhat jól. És amikor az anyát kérdőre vonták, azt felelte,

hogy hiszen ő is így nevelkedett fel. A suszterlegény is ép úgy cibálja az inas fülét, mint ahogy az ő fülét is cibálták. Amikor pedig megfedték e miatt, azzal védekezett, hogy ő belőle is így lett ember. Mintha anélkül nem válhatott volna belőle derék iparos. Az újsághordó asszony pedig csak úgy volt hajlandó lemondani a nyolcéves kis lánya segítségéről, hogyha megfelelő anyagi segítségben részesítik. Ezt azonban nem tudta megtenni a Liga. Ekkor egyik, azóta elhalt jó barátomat bízták meg ezeknek a kérdéseknek a tanulmányozásával. Ez a barátom Chizer Kornél, áldozata is lett a gyermekvédelemnek, amikor egy skarlátos beteget kezelte, ő is megkapta és belehalt. Ő gyűjtötte össze azokat az adatokat a javítóintézetben iskolákban, hogy hogyan vannak megkínózva a gyermekek. «A gyermekmunka Magyarországon» című munkáját nagyon ajánlom a Hölgyek szíves figyelmébe, mert épen ebben a könyvében számol be az adatokkal. Különösen azt a fejezetet kell elolvasni, amelyben a gyermek pihenéséről van szó. Megvonják a gyermektől a legfontosabb dolgot, amire a fejlődő testnek leginkább van szüksége, a nappali és az éjjeli pihenést. Különösen el van ez terjedve a kis iparosok körében, a cipész, szabó, hentes stb. iparosoknál. Sokszor egész éjjel dolgoztatják a gyermekeket. De nemcsak nálunk van ez így, hanem más országokban is. Ruskin, az író joggal mutatott rá arra, hogy milyen rejtély az emberiség felfogása. Ha véletlenül egy gyermek a vízbe esik, a járókelők mindegyike habozás nélkül utána ugrik, hogy megmentse. Ellenben mikor látjuk nap-nap után a kis gyermekeket az utcán, házban, mindenféle nehéz, megerőltető munkát végezni, azt elnézzük nyugodtan.

Látjuk a gyermekeket mindenütt a társas életben ott is, ahol nincs helyük. Látjuk az operaházban pl. a Carmen előadásokon a gyermekkart. Ez tulajdonképpen kínzás, mert ilyenkor már a gyermeknek ágyban a helye.

Az egyes iparágakban a gyermekeket, hogy ne legyenek álmosak, daloltatják. Ettől sok gyermek aztán rendszeren énekelve beszél is. Az ébrentartás másik neme, hogy cigarettát kapnak a gyerekek. Mások izgató italokat, szeszesitalt kapnak, hogy ne legyenek álmosak. Ez pedig méreg minden gyermekre nézve. A szeszesitaltal való tartás különösen az alföldi városokban szokásos. Megint másutt a gyermekeket hideg vízzel leöntik, hogy ébren maradjanak. Majd meg testi fenytékkel tartják ébren a gyerekeket. Egy elrettentő példát tudok erre nézve. Egy ipariskola igazgatójától hallottam, hogy egy kovács, akit e miatt a járásbírósnál fel is jelentett, inasát, mert munka közben elaludt, tüzes vassal szurkálta, ébresztgette. Az inas

az iskolában mutogatta a sebeit, így tudta meg az igazgató az esetet.

A legnagyobb kínzás és büntény a gyermekek illetően erőszakos ébrentartása. Chinában a legnagyobb bűnösökkel teszik meg ezt. Es ugyanezt elkövetik nálunk a gyermekekkel nap-nap után.

A mai előadásomnak végére értem. Jövő előadásomban be fogom mutatni azokat a gyerekeket, akikről, mint «csirkefogókról» beszélünk, akikkel «nem is érdemes foglalkozni». Meg fogom mutatni, hogy hogyan néznek ki és hogy hosszú időn át hogyan lettek azokká, amik.

Itt is Amerikából kiindulólág a nők voltak azok, akik hirdették, hogy az igazságszolgáltatásban egyenlően bánni mindenkivel nem lehet. Ha Justitia istenasszony bekötött szemmel osztja az igazságot, könnyen igazságtalanságot követhet el. Shakespeare mondja egy helyen, hogy vegye le a Justitia istenasszony a szeméről a kötést, hogy lássa, hogy hogyan kell gyakorolni az igazi igazságszolgáltatást. Máskor meg Shylock esetében akinek joga van az adósa testéből, mert nem fizet, egy font húst kívágni, a férfi jogász kibúvót nem tudott találni, de ott volt Portia, a nő, aki rámutatott, hogy szabad egy font húst kívágni, de csakis azt, de egy csepp vért sem szabad venni, mert ahhoz nincs joga. Itt is megint a női génusz jutott kifejezésre. Herman és Dorotheában is szépen jut kifejezésre az a gondolat, hogy a férfi mindig az egyenes úton halad és ez a hibája is, mert nem látja, hogy sokszor az egyenes út nem vezet a kitűzött irányhoz, míg a nő hamarabb éri el a célt, ha kerülő úton is.

Ezeket a nyomokon haladva, fogjuk látni, hogy micsoda szép szerep vár önökre t. hölgyeim, akik a gyermekvédelem szent ügyét oly lelkes buzgalommal karolták fel.

X. ELŐADÁS.

Dr. **Makai Endre:** *A sebészetről.*

T. Hölgyeim és Uraim!

Ma egy hete, mikor arról beszéltem, hogy szűkös viszonyok közt, egyszerű eszközökkel hogyan lehetünk segélyére valamely sérült embernek, hogy az esetleges nagyobb veszélytől, nagyobb vérvesztéstől megmentsük, hogy a fertőzés veszedelme minimumra redukáltassék, akkor azt mondtam, hogy vegyünk ki a szekrényből

egy kimosott, kivasalt tiszta ruhát és kössük be a sérült testrészt ez teljesen megfelel az első segély követelményeinek.

Már utaltam arra is, hogy vannak sérülések, melyek vérvesztéssel nem járnak, olyan kicsinyek. És ezek a jelentéktelennek látszó sérülések azt a nagy veszélyt hordják magukkal, hogy a fertőzés veszélyének még fokozottabb mértékben ki vannak téve éppen azért, mert hiányzik a vérzés, mely pedig, mint említettem volt, lemossa részben a fertőző csirákat, és hiányzik a fájdalom, mely felhívja az ember figyelmét, hogy vigyázzon. A munkás embereknél, akik mindenféle szerzőmokkal dolgoznak, akik keztyű nélkül járnak télen is és gyakran mártják kezüket vízbe anélkül, hogy leszárítanák és így nem vigyáznak a kezükre, gyakran támadnak rések a bőrön, hámszárazságok keletkeznek a kézen, amelyek fertőződnek. A kéz megdagad, az ujjak gennyes gyuladása áll be. Rendkívül fájdalmas ez a betegség, hosszadalmas kezelést igényel és sokszor az ujj elvesztésével is jár. Tudjuk azt is, hogy mily sok babona van elterjedve a nép között. Baj esetén az orvosi beavatkozást elkerülve, babonás eszközökkel próbálkoznak, betakarják a sérült részt levelekkel, pókhálóval, stb. Mindez megnehezíti az orvos munkáját és a sérült ujjat tönkre teheti. Sokszor azonban javulást eredményeznek a háziszerek, de ilyenkor sem ezek a szerek segítenek, hanem a természet gyógyító ereje. Minden szervezetben megvan az a kívánság, hogy a rossz anyagokat kiküszöbölje. Sokszor a gennyes új kinyílik magától és kifolyik a genny és meggyógyul a kéz. De a természet nem mindig teszi ezt meg, csak ha a bőrön terjed a gyulladás. Viszont ha a gyulladás csontig terjed, az annyira veszélyes, hogy nem ritkán az ujj elvesztését jelenti. És hogy mit jelent az ujj és a kez a munkásnak, azt mindenki tudja.

De nemcsak olyan sérülések vannak, amikor vérző, nyílt seb jön létre; sérülést okozhat tompa tárgy is mikor a bőr nem szakad meg és látható seb nem jön létre. A bőrnek ugyanis nagyfokú rugalmassága van és csak bizonyos fokon túl szakad meg. De az erek és az idegek nem bírnak ilyen tulajdonsággal és az ütés következményeképpen ezek szakadnak meg folytonosságukban és a látszólag ép bőr alatt jön létre a vérömleny. Hogyan ismerjük fel mi ezt a zúzódást? Az átütő vérzés útján. Ezeknek az ütéseknek a nyomai előbb kék színű, majd zöld és sárga foltok. Általában nem túlságosan súlyos sérülések. Néha túlzott ijedelmet okoznak, mint pl. a szemhéjak zúzódása. Ilyenkor bedagad a szem. és nagy torzulást mutat. Ha a szem ép, akkor könnyebb a sérülés és semmi beavatkozásra sincs szükség, magától gyógyul. Eshetnek azonban súlyos zúzódások is, pl. a com-

bokon, vagy a felkaron. Még sokkal fájdalmasabbak ezek olyankor, hogyha ízületi részen történt az ütés. És ami fájdalmas, az kellemetlen is, mert esetleg keresetétől fosztja meg a munkást, mert nem tud dolgozni. Kérdés most már, mi a tennivaló ilyen esetben? Valami nagyobb beavatkozásra szükség nincs, maga a szervezet szívja fel a kiömlött vért. A fájdalmat enyhíteni lehet, ha hideg borogatást teszünk rá, ha nappal nem lehet, akkor éjszakára és így a felszívódás is gyorsabban megy végbe.

Ha egy ilyen külerőszak ott éri a testet, ahol két vagy több csont ízülettel ér össze, ilyen esetben történik a kibicsaklás. A csontok ugyan megmaradnak eredeti helyzetükben, de rázkódást szenvednek és vér ömlik ki. Minden ízületnél, csuklónál, ahol két vagy több csont találkozik össze, ott üreg savós rés van, hogy a mozgások végezhetőek legyenek, mint pl. az ajtóchanernál. Ha az ajtó berozsdásodik, akkor nehezen nyitódik. Az akadály az a rozsdá, ami a hézagban van. Ha egy ilyen zúzódás történik és vérzés is van, ott a sérült rész igen fájdalmas, alig, vagy egyáltalán nem is mozgatható. Mi itt a tenni való? Aki tisztában van a dologgal, az a következőképpen fog cselekedni. A vérzés akadályozza a mozgást, mint a rozsdá az ajtónál. Ha pl. az ajtót nem fogom nyitni, csukni, akkor még jobban berozsdásodik. De ha egy ilyen ajtót többször nyitunk-csukunk, akkor már könnyebben megy a dolog, mert ledörgölgődik a rozsdá. Azt lehet mondani, hogy az ízületi zúzódásnál hasonlóan áll a dolog. Ha nem mozgatjuk az ízületet, akkor azt érzük el, hogy mindig nehezebb lesz a mozgatás. Ugyan fájdalmas a dolog, de mégis forcírozni kell, hogy jó eredményt érzünk el.

A leggyakoribb a boka-izületi rándulás, vagy a könyökütődés. Az ütés helye erősen megduzzad. Nem szabad ilyenkor pihentetni a végtagot, hanem mozgatni kell és az eredmény nem várát magára. Azt kell ajánlani a betegnek, hogy ne kímélje magát, mert akkor súlyosabb lesz a baj. De előbb természetesen tudni kell, hogy nincs-e semmi komolyabb baj. Ilyen pl. ha kifícamodás történik, t. i. az egyik csont kijön a helyéből és eltépi az ízületi tokot, a mely körülfogja és elhagyja a helyét. Ilyen esetben a mozgás kivihetlen, ép úgy, mintha az ajtót kiemeljük, akkor azt nem lehet nyitni.

Mi történik, már most? Az történik, hogy e helyéről kijött csont huzza az idegeket a szöveteket, az izmokat cibálja, ami rendkívül fájdalmas. A betegnek ilyenkor is első gondja, hogy nyugalomba helyezze a sérült végtagját. A természet maga is mozdulatlaná akarja tenni a kifícamodott részt, hogy a szövetek több sérülést ne szen-

vedjenek. A természet úgy hozza ezt létre, hogy az izmok megfeszülnek és nem engedik meg a mozgást. A ficamokat helyre kell tenni. Ennek kivitele némelyeknél nagyon könnyű, másoknál nehéz, különösen ott, ahol lágy részek tolakodnak a csontok közé. A köznép, ha valakinek súlyos ficama van, felkeresi a javas-asszonyt, a csontrakókat és azokkal rakatja helyre a csontot. Nem mondom, hogy nem lenne olyan ember, aki a gyakorlata révén ne tudná helyre tenni egyes esetben a ficamodott csontot. Ha pl. egy kis gyermek ujjá kificamodik, akkor annak az ujját kihúzza egy másik gyerek és helyre teszi. De hogy mennyi bűn történik ezekben a dolgokban, mai nap is, nem is képzelik. Akárhányszor a kijött csontot erőszakosan zökkenetik helyre. Sokszor a csont nem olyan erős, mint az, aki helyre akarja tenni; eltörik és nyomorékká teszi az embert. Minél később jön a beteg az orvoshoz a ficammal, annál rosszabb a helyzet, mert jobban megmerevednek az izmok és nehezebb helyretenni a csontot.

Ha ficamot találunk valahol, tegyünk hideg borogatást rá, fixáljuk és gondoskodjunk róla, hogy a beteg minél előbb orvoshoz jusson.

A csonttörés általában gyakoribb az öregeknél, míg a fiataloknál inkább ficamok fordulnak elő.

Honnan ismerjük fel, hogy törés van jelen?

A régi orvosok három jelet ismertek: az egyik a fájdalomossága másik a rendellenes mozgékonyosság és a harmadik a dörzsölés érzése. A fájdalom forrását tudjuk. Az eltört csont éles vége sérti az érzékeny részeket. A rendellenes mozgás jele, hogy a tört csontú végtag rendellenesen bicsaklik ide-oda. Természetesen ehhez az kell, hogy ott azon a helyen minden csont el legyen törve, különben erre a mozgékonyosságra nem is kell figyelemmel lenni, mert a beteg maga is tudja már, hogy eltört a csontja. Természetes dolog, hogy egy eltört lábú ember nem tud felállni és járni. Akinek a karja törött el, az nem fogja engedni, hogy a karja lelógjon, hanem maga tartja fel a másik kezével.

A harmadik jel a dörzsölés érzése, t. i. ha széthúzzuk a csontokat, érezni lehet, hogyan dörzsölődik össze az érdes végű csont. Ezt azonban bajosan engedi meg a beteg a laikusnak.

Itt megint utánaoznunk kell azt, amit a természet tesz, hogy a két csontvég úgy fixirozandó, hogy az elmozdulás lehetetlen legyen, még akkor is, hogyha helytelenül van beállítva a két csont. A csontok ugyanis egymás irányában eltolódnak, mintha egy ketté tört bot

darabjait egymás mellé tolom. Az izmok elhúzzák a csontot a helyéből. Az orvos igyekszik a csontokat egymáshoz visszahelyezni. Laikuslói ilyet nem lehet kívánni, mert az orvosok is sokszor narkózással tudják csak a műtétet végrehajtani. Hogy a törött csont ne okozzon fájdalmat a lágy részekben sérüléseket, azért sínezzük a törött részt. Sín lehet sétatálcá, esernyő, rúd, vagy ilyesmi. Ha egy ilyenhez van hozzákötve a törött végtag, akkor ennek a kemény tárgynak az ellenállása megakadályozza, hogy az eltörött rész kimozduljon a helyéből. Ha ezt megteszik, mindent megtettek, amit lehetett. Ezután szállítani is kell a beteget. Ha a felső végtag van eltörve, akkor könnyű a szállítás, de ha az alsó végtag törött el, akkor sínezzük a lábat, vagy ha nincs sín kéznél, a két lábat kötjük egymáshoz és úgy szállítjuk lehetőleg kocsin a beteget.

Ezzel aztán mindent megtettünk, amit egy laikustól meg lehet kívánni.

Megtörténik, hogy a törött csont gyakran a bőrt is átszúrja. Ez a legnehezebb bajok egyike. Az ilyen bajok rendszeren az utcán történnek, elgázolásoknál, ahol bőséges a piszok. Ezek a sérülések a legtöbbször maradandó bajt hagynak maguk után, mert a csontvelő, amely rendkívül kényes, érintkezik a fertőző piszokkal. Ilyen esetben ott, ahol a csont átszúrta a bőrt, bekötjük a sebet tiszta kendővel, a végtagot sínbe tesszük.

Most, miután a leggyakrabban előforduló sérüléseken átmentünk, engedjék meg, hogy néhány praktikus fogást említsek fel a betegápolásra nézve.

Mindenkinek tisztában kell lenni azokkal a követelményekkel, melyeket a betegápolásnál szem előtt kell tartani. Tudni kell, hogy hogyan lehet az orvost és a természetet a gyógyításban támogatni.

Kezdjük mindjárt a fektetéssel. Ha a beteget ágyba fektetjük, azzal még lényegesebb gyógyító tényezőt nem értünk el a beteg érdekében. Ha a beteg ágyban fekszik, azt érzük el, hogy a beteg egyenesen melegben van, keveset mozog és keveset táplálkozik. Bizonyos bajok így könnyen gyógyulnak. Az ágyba fektetés azonban nem pánacea, hogy azt mindig alkalmazzuk. Egyes esetekben káros is, pl. az öregeknél, akik összegörnyedt állapotban fekszenek, ami magával hozza, hogy a kellő légzés meg van akadályozva, a beteg nem tud úgy lélegezni, mintha fenn járna és ez az oka sokszor a beálló tüdőgyulladásnak. Ahol nincs magas láz, arra kell ügyelni, hogy a beteg mozgást végezzen az ágyban is. Pl. mikor friss ágyneműt adnak, átfektetik a beteget stb, igyekezzen ezenfelül a beteg többször mélyen lélegezni.

Néhány év előtt még az volt a gyakorlat, hogy a műtét után a betegnek hetekig kellett feküdnie. Ma ez is másképp van. A műtét után 2-3 nappal utóbb fel is kelhet a beteg, mert a fennlevő beteg anyagcseréje élénkebb és így a gyógyulás is gyorsabban történik. Ez azonban csak általános szabály. Van eset, amikor az ágyban fekvés szükséges. Nem kell azonban mindjárt azt gondolni, hogy a meghülés, influenza, szükségszerűen arra kényszeríti a beteget, hogy hetekig nyomja az ágyat.

Már említettem volt, hogy milyen fontos a sebészetenél a tisztaság. Az ágyban fekvő betegnél a tisztaságnak kettős jelentősége van. Nemcsak az eredeti bajra van hatással, hanem a szervezet ellenálló-képességét is nyomatékosan elősegíti.

Engedjék meg még, hogy egy reminiscentiámat adjam elő. Egy év előtt történt. A Vörös Kereszt Egyesület misszióját vezettem Szerbiába. Egy kórházat rendeztem be, ahol teljesen laikus hölgyeket kaptam ápolónőkné. Másnap már sérülteket kaptunk a háborúból, akik már 7-8 napig feküdtek vérbefagyva a régi ruhában és így kerültek a kórházba. A kolera veszedelme is fenyegetett. A kórház elég jól fel volt szerelve, s én attól féltem, hogy a sérültek egymástól fogják megkapni a betegséget és hogy a sok piszokban lehetetlen lesz a célszerű működés.

A hatvanöt beteghez volt 12 hölgy a legjobb társaságból, akik a szegény, nyomorult, piszkos, férges katonákat tetőtől-talpig lemosták és tiszta fehérművel látták el és úgy helyezték el a kórházban. Én azt hiszem, hogy amilyen szamaritánus működést fejtettek ki azok a hölgyek, a háború sebesültjeivel szemben, ugyanúgy kellene eljárni az étellel való háborúban megsérült szegényekkel is.

Ezen kitérés után, engedjék meg, hogy még egy dologra hívjam fel a figyelmüket a tisztaság szempontjából.

Ha sokáig fekszik a beteg az ágyban, a nyomásnak kitett részeken sokszor kapnak új, n. felfekvést. E baj a bőr lobosodásában áll, mely gyakran mélyreható kifekélyesedési folyamatokra genye-zésekre vezethet. Ezeket a részeket gondozni kell, tisztán kell tartani. Legjobb ezeket a helyeket már praeventive, napjában többször borszesszel ledörzsölni. Ez igen jó érzést okoz a betegnek.

Hogyan fektessük a beteget tulajdonképen. A beteg végtagokat magasra kell helyezni, hogy ne pangjon a vér bennük. Ahol pedig nincs ahhoz való párna, hogy a beteg testrészt felduccolhassuk, jó erre a célra a szecska is, amit pár fillérért lehet kapni. Olsó és előnye, hogy

megújítható és így tisztántartható. Nem olyan puha, mint a váncos és jó hűvös. Ezt mindenhol lehet használni, ahol nincs párna. Gyakran kell borogatást alkalmazni, aminek célja a fájdalom tompítása.

Kevesen tudják, hogy mi az a jó priznitz, mely akkor jó, ha előveszünk 2 törülközőt, az egyiket vízbe mártjuk és a másikat szárazon kötjük a tetejébe. A jó priznitz-borogatás az, hogyha 2-3 óráig is nedves az alsó törülköző. Van eset rá, hogy meleg borogatást kell használni. A gazdagok rendelkezésére áll a termifor. A szegényeknek meg ott van fődő, amit melegen beborítanak kendővel. Vagy a meleg sózacskó.

Sokszor meg jéghideg borogatásra van szükség, a jégtömlő ajánlatos ilyenkor. A jeget jó apróra kell törni és a vizet leönteni és úgy kell beletenni a tömlőbe.

Aki beteg, az tudja csak megmondani, hogy mily jelentősége van az ilyen apróságoknak.

Ha már most összefoglalnám mindazt, amit mondtam és azt kérdezik, hogy érdemes volt-e foglalkozni ezekkel a dolgokkal, akkor azt válaszolnám, hogy igen, mert voltaképp az orvosnak is sok esetben enyhítő módon kell gyógyítania. Enyhíteni kell a kint és képessé kell tenni a szervezetet, hogy a bajt kiküszöbölje. Mást nem tehetünk a beteg érdekében.

Ahogy vagyuk a beteggel, úgy vagyunk a szegényekkel is. Az alapja a bajnak sokkal nagyobb, semhogy segíteni tudnánk rajta. Azok, akik be tudják látni, hogy a bajt gyógyítani nem lehet, arra fognak törekedni a társadalomban, hogy az egyes jelenségekkel fogják enyhíteni. A társadalom igyekezik bekötni azokat a sebeket, melyeket az élet okozott. Es ha nem is tudják megszüntetni a bajt, de palliatív kézzel képesítik a társadalmat arra, hogy a maga természetes erejével, fejlődésével magától küszöbölje ki azt a súlyos betegséget, a szegénységet.

Ruffy Pál, min. tanácsos: *Gyermekügy.*

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Gyermekvédelem, szegényügy — ezek a szociális kifejezések, melyek egy kissé eltérő fogalmakat jelentenek, joggal kérdezhetjük, hogy hogyan kerülnek a jövő zsenge reményei, az ártatlan gyermekek, az életnek ezek a gyönyörű virágai, hogyan kerülnek oda, ahol a szegénység jajdul fel panaszos szenvedéssel! Pedig feljajdul a gyermek ajkáról a panasz és a szenvedő anya ajkáról, aki a gyermekét

kellőleg gondozni, ellátni nem tudja. És ha azt mondják, hogy a gyermekek sorsában kell keresni a civilizáció haladását és fejlődését, így ellenkezőleg mondhatjuk azt is, hogy ott, ahol a gyermek szenved, ott lehanyaglott a társadalom öntudata. Ott, ahol a gyermek szenved ott a világ elveszett, vagy nem találta meg azt a magasztos eszmekört, hogy a gyermek gondozásában a saját fajuk fenntartását keressék s jövő számára.

A mi mélyen tisztelt elnöknőnk kegyes volt megengedni, hogy az Önök részvétele mellett még egyszer foglalkozhassam a gyermekvédelem kérdésével. Én tehát ezt a feladatot úgy gondolom megoldhatni, hogy a mai előadásomban az állami hivatásos gyermekvédelemmel foglalkozom. A legközelebbi, második előadásomban pedig a társadalom nagy feladatait iparkodjam rövid szavakban előtérbe állítani, hogy a két faktor, az állam és a társadalom között megtaláljam az összhangot, a kapcsolatot, hogy mint egy egybeszótt kelme, egy drága, becses szövet tűnjék elő, melyben az erős aranyércszálakat az államigazgatás adja, míg a selyemfonalat a társadalom részvéte. Az aranyszálak adják az erőt és a selyemszálak a meleget, a részvétet.

Én most különösen azt akarom kiemelni, hogy kiszakítva minden vonatkozásból, magát az államot állítsam ide, hogy megmutassam, mi érdeke van az államnak abban, hogy keresi a gyermek boldogulásának lehetőségét és alkot intézményeket. Feladatom, hogy az államot állítsam ide, melyet érzelmi motívumok nem vezetnek, nem hallgat a szívre, de mindig értelmes, a higgadt, a megfontoló, az önző állam, mely élni akar, mely a nemzet fiait csatasorba állítja, kiteszi az ellenség öldöklésének, és amely állam az anyákat gondviseli, mert azt akarja, hogy az anyák katonákat, munkásokat adjanak, akik vérezenek és dolgozzanak és fizessék az adót az államnak, mert élni akar.

Ezek az ideák nem is újak, megvannak a történelem egyes nemzeteinél, az ókortól napjainkig. Volt idő az ókorban, amikor a papok kormányoztak, azok voltak a külügyminiszterek és a pénzügyminiszterek, akik engesztelő áldozatul gyermeket vetettek oda a bálványok karjai közé. Például, amikor Karthágót ostromolták a rómaiak, az ostromlottak 200 gyermeket áldoztak fel Saturnus istennek. Megérdemelte ez az odatelepedett Didó-maradék, hogy amikor bevették a rómaiak a várost és rátaláltak a templomra, ahol az áldozatot hozták, a papokat ott a szent liget szent fáira felakasztották. Vannak azonban vigasztaló jelenségek is az ókorban. Így pl. ott voltak az egyiptomiak. Szinte csodálatos, hogy milyen érzékkel bírtak a gyermek megoltalmazására. Amikor pl. az anya meghalt és az egyip-

tomí ritus szerint felette törvényt tettek, az elhalt nevében a védője így kiáltott fel: «Nem tagadtam meg sohasem a keblemet a gyermekemtől!» Az ítélet erre így szólt, hogy az ő szeretete által megérdemli, hogy üdvözüljön.

De már Görögországban egész más világ volt. Ott Spártában az állam elszakította a gyermeket az anyától. Rómában meg a XII. táblás törvényre fel volt vésve, hogy az atyának feltétlen joga van gyermeke felett, eladhatta rabszolgának és az újszülött gyermeket kitehették, ha elfordult tőle, a keresztútra, vagy a vadállatok elé. Ilyen magas műveltségű nép, mint a római, akiknek köszönhetjük a mai egész jogrendszerünket, annyira túlfejlesztette az atyai hatalmat, hogy az atya rendelkezett a gyermeke élete felett.

Méltóztassék most megengedni, hogy egy kis ugrást tegyek. Látjuk, hogy a középkorban, a VII. században Dateus felépítette Milánóban az első lelenházat. Utána épült aztán a többi mindenfelé, délen és nyugaton. De ne higyjék, hogy ez a gyermekek érdekében való volt. Az volt ennek a rendeltetése, hogy a gyermeket, a feleslegeset, a rossz helyre érkezőt eltávolítsák, hogy a tisztességes társadalomnak semmiféle szegényletes perceket ne okozzanak. Hagyták pusztulni a gyermekeket. A lelenházról egy francia azt mondta, hogy az arra való, hogy ott a gyermekek elpusztuljanak.

E korból visszatérek arra, amidőn elhangzott az az isteni szózat, hogy: «engedjétek hozzám a gyermekeket — aki egyet megment ezek közül az én nevemben — legyetek tökéletesek, mint a gyermek.»

A kereszténység első századaiban mit látunk. Hogy a szegény halász tanítványok, azok az igénytelen emberek kijárnak a keresztútra, ahova a római gőgös anyák kihozták a felesleges gyermeküket, ott összeszedték és elvitték a rejtett templomukba. Ott a pap kérdezte, hogy ki akar anyja lenni? Mire sok asszony jelentkezett és elvitték és felnevelték a gyermeket keresztény szellemben.

Miért emeltem ki ezt a kort? Azért, mert az állam a gyermekvédelem terén ma ugyanezt csinálja. Azt csinálja, hogy az élet elárvult zsengéit összegyűjti és azt mondja, jó asszonyok, ki akar ennek a szegény árvának gondozója lenni. És így fejlődik ki az a szoros viszony a gyermek és nevelőszülő közt, ami majdnem olyan erős és benső, mint a vérszerinti szülőknél.

De hiszen az állami gyermekmenhely igazgatója el fogja mondani sokkal melegebben ezeket a tapasztalatokat.

Röviden megérintettem a rómaiak korát, ahol a patria potestas olyan volt, hogy az atya rendelkezett a gyermek élete feletty Elmon-

dottam, hogy a görögöknél az állami nevelés törvénnyel volt biztosítva.

Ezzel szemben azt látjuk, hogy a modern szociális felfogás el akarja törölni ezeket a gátló jogi vonatkozásokat, közbe ékeli magát az állam és a társadalom közé és azt mondja, hogy többet az egyéni jogokból és többet a társadalmi kötelezettségből és többet a gyermekeknek. Ma nemcsak az atyai hatalom van a gyermekkel szemben, hanem a gyermeknek is jogai vannak az atyával szemben. Jogom van követelni, atyám, hogy neveltes, mert az államnak joga van hozzá, hogy náladnál tökéletesebben adjon át az utókornak. Amikor így látjuk, hogy a szociális élet annyira előtérbe lép és jogokat formál és megtalálja ebben a boldogulásnak eszményibb alakját, amit szociális mozgalomnak nevezünk, amit a szociológusok tanítanak. És amikor azt látjuk, hogy ezek előtérbe lépnek, figyelemmel kell lenni arra, hogy a társadalmi élet mennyire átalakult, a megélhetés gondolja, a munkásember sorsa, a munkásnő helyzete, aki azelőtt a gyermekét nevelte, ma kénytelen elmenni dolgozni és a gyermeket sorsára bizza. Vagyis a nagyfokú társadalmi nyomor rákényszeríti a nőt is a munkára, míg a rómaiak kenyeret és cirkuszt, most csak kenyeret követelnek. Ez a társadalmi nyomor az, amely megakadályozza a nőt, hogy idejét a gyermekének szentelhesse.

A másik oldalon van meg a bőség, a kevesek, a nagyon gazdagok, akik drágán veszik meg az élvezeteiket és nem törődnek azzal, hogy hány lakost tesznek szerencsétlenné. És ezek az ellentétek találkoznak, és odaáll közibük az állam és azt mondja, itt vagyok én, az én kötelességem gondjaimba venni a senki gyermekét, akinek az atya én vagyok.

Ebben a gondolatban nyilatkozik meg az állami gyermekvédelemnek az esszenciája. Az elhagyott gyermeknek az állam lesz támasza és menhelyet ad neki.

Mi az elhagyott gyermek? A szegény? Nem. A szegénység más fogalom. Például annak a szegény mosónőnek, aki eljár mosni a gyermekéért, annak a gyermeke nem elhagyott. Elhagyott gyermek az, akit otthagyt az anya a piszkos lakásban, kiöltözik és elmegy sétálni az utcára és hódítani akar.

Látják, kérem, hogy milyen bölcs volt a törvényhozás, hogy nem az ilyen, nem az olyan, hanem az elhagyott gyermeknek állított fel menhelyet. Annak a megítélését, hogy ki az elhagyott gyermek, az előjárásra bizza a törvény. Neked, az egyes embernek, van lelkiismereted, érző szíved, ítélőképességed, meg tudod ítélni, ki az elha-

gyott gyermek! Erre nem ad irányt a törvény, mert hála Istennek a §§-ok is rövidek és az egész törvény is rövid. És ez szerencse is, mert ebből a pár sorból, mint a mustármagból, terebélyes fa nőtt ki és kialakult az állami gyermekvédelem, mely ma 56 ezer gyermeket nevel.

Ebben a kijelentésben, elhagyott gyermek és hogy a hatóság intézkedik, hogy kit mondjon ki elhagyottnak, ez a quintessenciája az állami gyermekvédelemnek. Ez nem az a hivatalos gőg, amikor a szegény ember bekopogtat a hivatal ajtaján és ott ridegen rászólnak, mit akar hamar, röviden, vagy menjen, mert nem érünk rá.

Én kérem Önöket, hogy amikor a Szociális Missio-Társulat a szegénységgel foglalkozik, akkor vegye fel azt is feladatai közé, hogy szoktassák hozzá a szegény embereket, hogy merjenek beszélni, amikor nekik fájdalmuk van. Hiszen még az orvosok is azt mondják nekik, hogy nem érnek rá. Meg kell végre szoktatni az urakat, a hatóság urait, hogy ti, tulajdonképpen ezekért vagytok, ezekről kell gondoskodnotok, ha panasszal jönnek hozzátok! Nektek kell helyettük gondolkozni, hogy hogyan segítsetek rajtuk!

Így fogjuk mi fel az állami gyermekvédelem jelentőségét. Az elhagyott gyermek fogalmát, a gyermekmenhely fogalmát, ezen intézmény fogalmát az adja meg, hogy az állam az elhagyott gyermeket oltalmába fogadja, neveltetéséről, ápoltatásáról, felruházásáról gondoskodik. És ezt teszi nem rideg bürokrata adminisztrációval, hanem a szeretet megnyilatkozásával, a részvét megnyilatkozásával a gyermek iránt. Ha feliratot kellene írni a gyermekmenhely fölé, nem azt, hogy állami gyermekmenhely, hanem azt, hogy ez az az intézmény, mely csak a gyermekért van. Itt letörpül minden más érdek, csak a gyermek érdeke a fontos, annak megmentése és gondozása az egyedüli cél.

És ha ilyen rendeltetése van ennek az intézménynek, csodálkozunk kell azon, hogy hogyan lehetséges, hogy egy ilyen intézménynek vannak ellenségei, gáncsolói.

Épen itt, a katolikus nagygyűlésen hallottam, hogy azok a gyermekek, akiket kiviszünk a falura, azok terjesztik az erkölcstelenséget, haszontalanok az iskolában, rontják a falusi gyermekeket. Amikor ezt mondotta itt valaki, az nagyfokú tájékozatlanságot árult el. Jöjjön velünk, nézzük meg ezeket a gyermekeket, hogy hogyan gondviseli az állami gyermekmenhely, milyen szeretettel gondozza a gyermekeket. Olvassák csak el azokat a leveleket, melyeket a nevelőszülőknek irnak a gyermekek, akik bármi okból eltávoztak tőlük és meggyőződnek akkor arról a szeretetteljes gondozásról, amelyben

a menhely részesíti őket. Eltűri ez az intézmény a kritikát is, de nem erre van szükség, hanem arra, hogy ők is munkatársaink legyenek.

Hányszor olvassuk az újságokban, hogy a szülő, a mostoha halálra kínozta a gyermekét. És akkor jön az ügyészség, a bíróság munkája és következik a tetemrehívás. És jönnek a szomszédok és azt mondják, hogy minden nap hallották a nagy sírást, amikor a gyermek sírt. Látták, hogy a fülénél fogva tépték a gyereket. De nem akartak kellemetlenséget szerezni maguknak és nem szóltak bele. Ez, kérem, gyávaság. A gyermeknek ilyenkor védelmére kell kelnie és ha azt látják, hogy mostohán bánnak a gyermekkel, mondják meg a gyermekmenhelyen vagy a rendőrségen, hogy egy szerencsétlen gyermegről van szó, mentse meg.

Ha pedig kritikával lépnek fel igaztalanul, azokkal szemben azt mondom, hogy tekintsenek be ebbe az intézménybe és meg fognak győződni arról, hogy vádaskodásuk alaptalan. Még azok a panaszok is, amelyek a telepekről beérkeznek, legnagyobb részt személyeskedésekre, irigykedésre, ellenségeskedésre vezethetők vissza. A gyermek megél boldogan abban a környezetben, melyet az állami gyermekmenhely kijelöl. Mondják azt is, hogy a gyermekek elzülленnek, mert odahoz a rendőrség 12 éves tolvaj gyerekeket is. Hát kérem, erről a menhely nem tehet. Minden kétségen felül áll, hogy az állami gyermekvédelem, ha a társadalom a maga intézményeivel, a maga szervezeteivel a segítségére siet, fejlődni fog. Ha a gyermekvédelmünk bármily tökéletes mű is és bárhogy iparkodnak azt utánozni külföldön, emberi intézmény, mely nem állhat meg a maga fejlődésében. Annak még fejlődnie kell és ki kell bontakoznia. A törvény is azt mondja, hogy a gyermekmenhely csak ott állítsák fel, ahol a szükséges munkát a helyi társadalom munkája biztosítja. Tulaj donképen ez is a helyes irány. Ez a kérdés aztán nem a bíró ítélezése a peres ügyben, sem az építés kérdése, hanem a szeretet kérdése. Az államnak, társadalomnak együtt kell fáradni, küzdeni, hogy a kellő sikert elérjék.

Hogy a gyermekvédelemmel szemben kifogások is hangzanak el, azon nem is szabad csodálkoznunk. A radikálisok azt mondják, hogy ez kevésbé radikális. A konzervatívok azt mondják, hogy nagyon is radikális. A sztoikusok azt mondják, hogy minek a sok érzelgés. A financierek azt mondják, hogy ez kidobott pénz, nem produktív. A farizeusok azt mondják, hogy mi az erkölcstelenséget propagáljuk. Az idealisták meg azt mondják, hogy nekünk ez mind kevés és többet akarnak a gyermek megmentése érdekében. Minderre én azt mondom,

hogy az állam a gyermekvédelemmel nem vindikál magának többet, mint hogy azt akarja, hogy az a gyermek, aki elhagyatott, ezentúl ne legyen az. Nem akarja az állam, a gyermekvédelemmel felrobbantani a társadalmi rendet és a házasság intézménye ellen védő szervet felállítani. Nem keresi az erkölcstelenséget, hanem igenis azt az anyát, aki eltévedt, felemeli, mint a szentírásban is olvassuk és azt mondja neki, jöjj, térj vissza a tisztességes életbe, mi gondoskodunk a gyermekedről és terólad, légy becsületes, nem vetünk meg, mi bocsánatot hirdetünk. Mert látják t. hallgatóim, épen az a bizonyos társadalmi elfogultság és góg, ez a farizeusi pöffeszkedés oka annak, hogy olyan sok szerencsétlen nővel számolunk be, akik a tisztességes társadalom porondjáról letűnnek. Hová? Oda mi nem mehetünk. Olvashatják sokszor, hogy a leánykereskedők ismét erre, vagy arra szállítottak ki magyar nőket. Azért én azt mondom az erkölcs nevében és szellemében: úgy munkálkodjunk, hogy védjük nemcsak az ártatlan gyermeket, aki felett nem szabad Ítélni, hanem védjük azt a környezetet is és iparkodjunk a tisztességes élet számára megmenteni.

Ez az állami gyermekvédelem. Felkeresi a társadalom intézményeit, hogy ezek közt a maga neveltjeit elhelyezze, a beteget gyógyítsa és még a nyomorékokat is kiképezze, hogy megéljenek. Az erkölcsi fogyatkozásban szenvedőnél oda hat, hogy szeretetteljes neveléssel a tisztességes életnek visszaszerezze.

T. hallgatóim, ha valamikor útjuk Északmagyarország felé vezet, ne haladjanak el Szikszó mellett megállás nélkül.

Álljanak meg és nézzék meg, hogy ott a misszió-társulatnak milyen szép kertje van. És hogy milyen szeretetteljes gondozásban részesítik ott a gyermekeket, akik onnan kikerülve, milyen hálatelt szívvel írják meg levelüket a volt főnöknőnek, hogy milyen fájdalommal gondolnak a régebbi rossz időre és azt teljesen el akarják felejteni.

Ezekben akartam körvonalazni azt a törekvést, mely bennünket a gyermekvédelem munkájában vezet. Elmondhatom még azt is, hogy törekvéseinkben iparkodunk minden gyermeket oda hozni, ahova való. pl. a földműves gyermeket a földművescsaládhoz és nem neveltetjük olyan igényekre, amit az életben elérni úgy sem tudnak. Nevelünk ipari munkásokat, munkásnőket úgy, hogy 15 éves korukban abban a helyzetben vannak, hogy a saját becsületes munkájuk által megállhatják a helyüket.

Hogy az állami gyermekvédelemmel sikerült azon színvonalra állnunk, amelyre felküzdöttük magunkat és amelynél magasabbra

menni még nem tudtunk, annak oka abban van, hogy a társadalom még nem ébredt annak a tudatára, hogy mivel tartozik ennek a szent ügynek, ennek a legszentebb ügynek, amelyhez a legnagyobb érdekünk kapcsolódik.

Amikor én felállítottam a tizenhét állami gyermekmenhely típusát, én ezt az intézményt azért állítottam olyan magasra, mert jelezni akartam ezzel, hogy a menhelyhez hosszabb út vezet, mint mikor a Kálváriát járjuk és jobbra-balra ott vannak az állomások, azok az állomások, melyeket a társadalom állított fel, hogy a gyermekeket gondozásra fogadja el és csak azokat a gyerekeket, akik az állomások egyikén sem maradtak meg és senkijük sincs, hogy ezek a gyermekek találják meg nyugalmukat a legmagasabb ponton, az állami gyermekmenhelyen. Mi jól tudjuk azt, hogy a magyar államra semmiféle dicsőséget sem jelent az, hogy az állam a gyermekmenhelyeken 56 ezer gyermeknek gondviselője. Ennek oka csak az, hogy a társadalom nem ébredt még kötelességének tudatára. Azzal, hogy voltak, akik ezreket és százezreket hagyományoztak az árvaházakra, még nem vette ki a maga részét a társadalom a gyermekvédelem munkájából.

A mai állapot azt jelenti, hogy odakünn hideg van és az elhagyott gyermek didereg és kénytelen felkeresni az állami gyermekmenhelyet, ezt az utolsó menedéket.

A kultúrtörténetben nincs ugrás, csak egyenletes haladás. Ha mi felmegyünk a hegyre és annak oldaláról visszatekintünk, hogy 13 év alatt milyen haladást tettünk — a gyermekvédelmi törvény megalkotása óta, halát adunk az Istennek, hogy ennyire is eljutottunk.. De mi csak az út derekán vagyunk még. De merítsünk erőt az eddig elért vívmányokból, hogy felfelé haladhassunk. Buzdítsuk a társadalmat e nagy, szent ügy szolgálatára a gyermekek érdekében.

Amióta a gyermekvédelmi törvényt megalkották, egész sor törvényt hoztak. Itt van az erkölcsileg züllött gyermekek érdekében hozott törvény, a gyermekbíróóság, a patronage kérdése. Az állami gyermekvédelem sem más, mint patronage.

Mindezek az intézmények a gyermekvédelemnek törzsfájáról ágaztak ki. Az állami gyermekvédelem gyökeréből merítik magukba azt az erőt, mely a mi kötelességünké teszi, hogy ebben az országban elhagyott gyermek ne legyen.

Nagyon jól mondja a szentírás, hogy szegényeitek mindig lesznek. Vannak, akik csak úgy roskadnak a kereszt súlya alatt. Nagyon jól tudjuk ezt. Nem is látjuk, letagadják és vonszolják a nehéz kereszt-

tet. Hagyjuk a küzdést a férfiaknak és mentsük a gyermekeket, hogy ne érezzenek szenvedést és fájdalmat.

Azon szavakkal fejezem be előadásomat, amit Krisztus mondott, amikor azt mondta tanítványainak: «Sok-sok itt az aratni való, de kevés a munkás». Munkálkodjunk együtt, maradjunk együtt, keressük fel egymást és terjesszük ki a munkásságunkat a gyermekvédelem érdekében, az elhagyott gyermekekért.

XI. ELŐADÁS.

Pálos Ödön, az «Erzsébet» szegényház igazgatója: *A magánjótékonyosság és a hatósági szegényügy kapcsolata.*

A jótékonyosság szervezésére irányuló törekvés oly régi, mint maga a jótékonyosság. Az első keresztények a katakombák mélyén, a földalatti Rómában tartották istentiszteleteiket. A jobbmódúak minden üldözés és veszély dacára ebben az időben sem feledkeztek meg a felebaráti szeretet köteleességéről. Minthogy keresztény társaikkal csakis az istentisztelet alkalmával találkozhattak, azért a szegények részére szánt adományokat levitték a katakombák mélyébe és ottan adták át a segélyre szorultaknak. Az apostoli konstitúciók, ámbár a magánosok alamizsnálkodását nem akarták meggátolni, mégis azt ajánlották, hogy a keresztény egyházközség tagjai, minden olyan esetben, amikor jótékonytságot akarnak gyakorolni, lehetőleg a diakónok, szerepök közvetítésével tegyék ezt. Oka ennek az volt, hogy ebben az időben a szerepök voltak a jótékonyosság gyakorlói s ezen gyakorlat révén szakértői. Egyáltalában azt tapasztaljuk, miszerint a kereszténység első századaiban a keresztény egyházközség tagjaitól elvárták, hogy adakozzanak s az összegyűlt adományokat a jótékonyosság gyakorlásával megbízott szerepök a püspök rendelkezése szerint juttatták a szegényekhez. Tehát a szegénygondozásnak már volt bizonyos szervezete.

Sokkal későbbi időkben, 806-ban, találunk ismét példát a szervezett szegénytámogatásra. Nagy Károly, mint a szegények, özvegyek és árvák legfőbb pártfogója ebben az Ínséges évben a frank birodalom területén az állami szegénytámogatás bizonyos módját honosította meg, amennyiben elrendelte az állami birtokok és a hűbértartokok területén a kötelező szegénysegélyezést. Ez időtől fogva ismét hallgatnak a régi pergamentek a rendszeres szegényápolásról, ámbár

megállapítható, hogy a középkor minden évszázadában a szerzetesrendek voltak a szegényápolás gyakorlói. 1544-ben találunk ismét adatot a szegényügy szervezésére nézve. Parisban ekkor alapították a «Bureau general des pauvres» név alatt az első központi szegényirodát. Ennek az irodának a példájára Franciaország más városaiban is alakultak jótékonyági irodák és az egyház meg a polgárság szorgoskodása révén a kórházak, szegényházak és szegényalapítványok vagyona a francia forradalom idejéig körülbelül 800 millió frankra szaporodott. 1791. fekete év a francia szegényügy történetében. A forradalom törvényhozói elkobozták nemcsak az egyházi vagyont, hanem a szegények támogatására rendelt alapítványok pénzét is; kimondták, hogy a szegényápolás állami feladat, hogy mindenkinek van joga szegénysegélyre, azonban a segélyezésnek tetszetősebb nevet adtak, tudniillik nyugdíjnak nevezték. Azonkívül elrendelték, hogy évenként szegények ünnepe tartassék. A szegények ünnepe díszfelvonulással kezdődött, a szegények névsorának felolvasásával érte el tetőpontját és néhány öreg embernek, tehát a szegények és aggok elenyésző töredékének megajándékozásával ért véget. A köztársaság ötödik évében belátták, hogy az állami szegénytámogatás lehetetlenség, ennél fogva megszüntették ezt a rendszert s a még meglévő szegényalapítványokat visszaadták rendeltetésüknek. Végeredményben ez a kísérlet okozta azt, hogy a szegényintézetek kétharmadrésze megszűnt ugyanakkor, midőn egész Franciaországban a szegények száma néhány év alatt háromszorosára emelkedett.

1890. körül ugyancsak Franciaországban ismét kísérlet történt a szegényügy szervezésére, még pedig olyképen, hogy departementek szerint összeállítva 91 füzetben megjelent az összes jótékonyági intézetek és szervezetek jegyzéke. Ezek a füzetek a segélyben részesülő szegények személyi viszonya szerint sorolták fel az intézményeket, tehát az anyavédelem, a csecsemővédelem, a gyermekgondozás, a munkanélküliek foglalkoztatása, a betegápolás, a nyomorékok ápolása, az aggok gondozása stb. terén működő intézetek külön-külön voltak jegyzékbe véve.

1900-ban, a világiállítással kapcsolatosan nemzetközi jótékonyági kongresszust tartottak Parisban. Természetesen, hogy ezen a magánjótékonyág és a hatósági szegényügy kapcsolatát is tárgyalták, azonban teljesen kielégítő megoldást nem találtak. A kongresszus szükségesnek látta, hogy a szegényügy terén előfordulható visszaéléseket központi hivatalok létesítésével megakadályozzák, de még többet várt egy közös pénztár létesítésétől, mely pénztárban a hatósági

segély és a magánjótékonyság adományai egyaránt kifizetésre kerül-
nének. Eredményt várt továbbá a kongresszus attól, ha a hatóság
munkájába a magánjótékonyság vezető embereit bevonja, ha a jóté-
konyság gyakorlásában, tehát az egyletek és szervezetek működésénél
a hatóság képviselői részt vesznek.

Angolországban, ahol régi törvények és évszázados fejlődés
szabályozza a szegényügyet, szintén szükségesnek találták a hatósági
szegénygondozás és a magánjótékonyság együttműködésének sza-
bályozását. Londonban 1870-ben megalakult az angol magánjóté-
konysági központ (Charity Organisation Society), mely a magán-
jótékonyságra felügyelő s az adakozóknak és a szegényeknek egyaránt
tanácsot adó szervezet. Működésénél alapelv, hogy csak akkor lép
közbe, ha arra van remény, hogy egy szegény időleges segélyezés által
ismét talpra állítható. Ellenben minden olyan esetben, amikor nyil-
vánvaló, hogy a szegény állandó támogatásra fog szorulni és gazdasági
önállóságát nem tudja már megszerezni, a Charity Organisation
Society nem lép közbe, hanem a segélyadásra kötelezett hatósági
szervezethez utasítja az illetőt.

Németországban a hatósági szegényügy és a magánjótékonyság
kapcsolata előbb-utóbb a birodalmi törvényhozás tárgyát fogja
képezni. Legalább erre lehet következtetni az 1913. évi stuttgarti
német szegényügyi kongresszus tárgyalásaiból. Ez idő szerint azonban
birodalmi, sőt országos törvények híján csakis egyes nagyvárosok
hatósági szabályrendelete teremtett ezen a téren kapcsolatot. Így
például Stuttgart 1880-ban, Drezda 1882-ben. Utóbbi városban
minden magánjótékonysági egyesület köteles: 1. a nyomozásokat a
hatósággal végeztetni; 2. a szegényeknek nyújtott segélyezés módját
és összegét a hatóságnak bejelenteni; 3. a hatóság által kijelölt és
segélyezésre érdemtelének jelzett egyének segélyezésétől tartóz-
kodni. Berlinben 1893-ban alapították a mintaszerűen dolgozó
«Zentrale für private Fürsorge», mely intézménnyel kapcsolatosan
1910. végén a «Wohltätigkeits-Zentrale der Berliner Kaufmannschaft»
létesült. Hamburgban a «Blätter für das Hamburgische Armenwesen»
1913. évi november havi száma szerint, november hó 15-én alakult a
Hamburgische Gesellschaft für Wohltätigkeit, mely a városi hatóság
támogatásával és részvételével kezdte meg működését és amelynek
az a rendeltetése, hogy a *tervszerű* magánjótékonyságot lehetővé
tegye. A társaság munkaterve a következő: 1. Mindazokat a
segélykérvényeket, melyek alapítványok és alapok kezelőitől,
egyesületektől, jövevőktől véleménynyilvánítás végett beérkez-

nek, megvizsgálja, a vizsgálat eredményéről a megbízót értesíti és kívánságra jelzi, hogy mi lenne a legcélszerűbb segítség. 2. A segélyre szorult szegényeknek tanácsadással és a viszonyok lelkiismeretes megvizsgálása alapján történő közbelépéssel segélyt nyújt. Nemcsak pillanatnyi segélynyújtás, hanem alapos, eredményes felsegítés a cél. Ennélfogva az egyesület minden tekintetben független közvetítő a magánjótékonyág gyakorlói és élvezői közt. Végül 3. Az egyesület minden, a hamburgi magánjótékonyágra vonatkozó nyomtatványt, jelentést, értesítést stb. összegyűjt és tudományosan feldolgoz. Németországra vonatkozólag még meg kell említeni, hogy a *Deutscher Verein für Armenpflege und Wohltätigkeit* által 1891-ben Hamburgban tartott XII. német szegényügyi kongresszus szabályként kimondotta, miszerint nagy szükség van arra, hogy a hatósági és a magánjótékonyág viszonya szabad megállapodás alapján szerveztesse.

Ausztriában, főleg Bécs viszonyai lehetnek irányadók. Bécsben 1898-ban létesítették a központi szegényügyi nyilvántartót (Zentral Armenkataster) és 1902-ben a központi szegényügyi tanácsot (Zentralrat für das gesamte Armenwesen), mely úgy a hatósági szegényügy képviselőit, mint a magánjótékonyág vezető embereit magába foglalja, azonban működését nehezíti ama körülmény, hogy Bécsben az izraelita jótékonyág kivételével a magánjótékonyág még szervezetbe tömörítve nincsen. Ennélfogva a hatóság azon igyekvése, hogy az együttműködést szervezzék, máig sikerrel nem járt.

Magyarországon hasonló a helyzet mindenben. Itt is egyedül az ország fővárosa jöhet számításba. *Budapest* szegényügyi hatósága szintén megtett minden lehetőt arra nézve, hogy a szervezett magánjótékonyág a hatósággal karöltve működhessen, azonban akárcsak Bécsben a magánjótékonyág képviselői a hatóság előzékenységét eddig még nem honorálták. A mi városunk az ügyes koldusok és az ügyefogyott szegények városa, ahol legtöbb esetben a piacra vitt álnyomorúság kelt hatást, ahol a hivatásos koldusoknak jut a legtöbb adomány.

Almády Géza tanácsnok javaslatára a székesfőváros tanácsa a 8894/1911. IX. tan. sz. szabályutasítással életbe léptette a központi szegényügyi nyilvántartót, melynek az a rendeltetése, hogy úgy a hatóságoknál, mint a magánjótékonyági intézményeknél a hivatásos koldusok támogatását s az érdemtelen egyéneknek jutó segélyezést lehetőleg megnehezítse és amennyiben emberileg lehetséges, teljesen lehetetlenné tegye. A központi szegényügyi nyilvántartó azonban

csak akkor felelhet meg teljesen feladatának, ha Budapesten a magánjótékonyági egyesületek valami szervezetbe tömörülnek és a főváros által nyújtott alapokon rendszeresebben folytatják működésüket. Ne felejtjük el, hogy dr. *Giesswein* Sándor pápai prelátus, országgyűlési képviselő az amerikai szegényügy ismertetésénél az ottani jótékonyág nagy érdeméül tudta be, hogy a hatósággal teljes egyetértésben, vállvetve működik. Amerikában ugyanarra a végső következtetésre jutottak, melyre Európában is kezdenek már rájönni, hogy t. i. a jó szegényápolás alapfeltétele: egyetértő működés s összhang magánosok, egyletek, egyházközségek, politikai községek és az állam között. Ennek elérésére okvetlen szükséges, hogy a hatóság és a magánjótékonyág egyesületei egymás működéséről kölcsönös áttekintést szerezzenek. A hatóság úgyszólván mindenkit tartozik segíyezni, de elvárja a jelentkezést, működése szabályokhoz van kötve, ennélfogva talán nehezkesebb. Az egyesületek önállóbban, szabadabban mozognak, felkereshetik a szegényeket, a hatóság segélyét érdemes szegényeknél kiegészíthetik és új munkaterületek felkutatásánál úttörő munkát végezhetnek. Tehát megállapíthatjuk, hogy a közszükséglet ellátása, a folytonos és nagyarányú munka mindenképen a hatóság feladata, az egyénibb, specializáló szegény gondozás inkább a magánjótékonyág munkakörébe vág.

Itt kell még megemlíteni, hogy a székesfőváros területén a hatóság a magánjótékonyág szervezését az úgynevezett kerületi általános közjótékonyági egyesületek létesítésével és támogatásával mozdította elő. Legjellemzőbb példa erre a «Budapesti V. ker. általános közjótékonyági egyesület» és az általa adminisztrált *Népház*. A székesfőváros törvényhatósága az V. ker., Vág-utcában 660.000 korona építési és berendezési költséggel létesítette ezt az intézményt, mely 1911-ben kezdte meg működését. Az V. ker. *Népház* 1912. évi zárószámadata szerint az összes kiadások 259.726 K 09 fillért tettek ki. Ezen összeghez 90.300 koronával járult hozzá a székesfőváros, 22.176 K 83 fillért a polgárság adományaiból, 147.249 K 26 fillért a *Népház* üzemi bevételeiből fedeztek. Az összes kiadásokból 7713 K 87 fillérbe került az adminisztráció, 21.531 K 29- fillért kulturális célokra fordítottak, 230.480 K 93 fillért közjóléti és közjótékonyági kiadások fedezésére adtak ki. A *Népház* magyar és idegennyelvű kurzusokat, gyorsírási, kereskedelmi, gépírási, ének és tornakurzusokat tartott fenn, disztermében színielőadásokat rendeztek s mindezekon kívül könyvtárat és nyilvános tanácsadó irodát bocsátott a közönség rendelkezésére. A *Népház* kulturális és közjóléti szolgáltatásait bárki igénybe

veheti, ellenben jótékonytságot csak olyanokkal szemben gyakorol, akik V. kerületi lakosok és akiknél a kerületi előjáróság illetékes szegénygyámja megállapította, hogy a közsegélyezésre igényt tarthatnak.

A Népház étkező termeiben 1912-ben 1,420.000 ételadagot szolgáltatott ki, a foglalkoztató műhelyben 407 munkanélküli 306 munkanapon át 9229 munkanap-egységgel 10.210 K 51 fillér munkabért, tehát naponként és munkásonként 1 K 10 fillér keresetet ért el. A Népház éjjeli menedékhelyét 50.473 esetben vették igénybe, az óvodában 396 gyermeket láttak el és 687 iskolás gyermeket látott el ez az intézmény ruházattal. Sok egyebet lehetne még a Népházról felsorolni, azonban nézetem szerint elég ez is annak bizonyítására, hogy ott alapos szociális munkát végeznek.

Miként már jeleztem, a modern jótékonytságot csak akkor eredményes, ha szakértő vezetés alatt működik. Ezt a vezetést csak egy-egy szervezet vagy legalább is egy központi iroda tudja biztosítani. Ennélfogva napjainkban mindinkább szükségesebb a magánjótékonytságot szervezése. Természetes, hogy ez a szervezés maga után fogja vonni az egyesület bizonyos csoportosítását. Ez a csoportosítás történhetik terület szerint (pl. a budapesti kerületi általános közjótékonytsági egyesületek működése csak egy-egy kerület határán belül történik). Történhetik a segélyezés módja szerint (éllelmezést, lakást, ruházatot, pénzegélyt stb. nyújtó egyesületek), de leghelyesebb, ha a segélyben részesülő szegények személyi viszonyai szerint történik a csoportosítás, így például külön csoportot képeznének azon egyesületek, melyek a nők segélyezésével foglalkoznak, ismét más csoportot a betegápolással foglalkozó egyesületek.

Ha föllesszük a kérdést, hogy miért van szükség a magánjótékonytságra és a hatósági szegényügy kapcsolatára, akkor erre a kérdésre a következőképpen válaszolunk: Azért van szükség, hogy a szegényápolásnál és a jótékonytságnál előforduló visszaélések megakadályozhatók legyenek, hogy az ügyefogyott, szemérmes szegények támogatása nagyobb mértékben, nagyobb segélyek nyújtásával legyen lehetséges és hogy az egész szegényügy szervezete tökéletesebb legyen. A hatóságnak és a magánjótékonytságnak szervezett együttműködése megakadályozza a szegénygondozás és a jótékonytságot munkaterületén minden visszaélést, mert lehetetlenné teszi a foglalkozás-szerű koldulást, kizárja a méltatlan vagy segélyezésre nem szorult egyének támogatását, meggátolja a tönkrement existenciáknak Budapestre való beözönlését és lehetetlenné teszi a többszörös segélyezést, valamint a kolduló levelek gyártásának iparágát. A szemér-

metes, ügyefogyott szegények nagyobb mértékben támogathatók, mert megállapodások biztosíthatják az egyes esetekben való közös, vállvetett működést, valamint szélesebb körökre kiterjedő inség idején az egységes eljárást. Továbbá nem szabad elfelejtenünk, hogy az említett kapcsolat létesítése után lehetőség van úgy a hatósági szegényügy, mint a magánjótékonság szervezetének tökéletesbbitésére és pedig: *a)* a munkaterületek célszerű fölosztása és elhatárolása révén, *b)* mindkét szervezetben fölismert hézagosságok megszüntetése által; *c)* cél-szerű, helyes szegényápolási alapelvek terjesztése-által, végül *d)* a munkamennyiségnek és a pénzállozatoknak csökkentése, a magánintézetek jó szervezése és a szükséges pénzösszegek egységes biztosítása által.

Minden körülmények közt azonban szabályként állítandó föl az, hogy oly esetben, ha törvényes intézkedés folytán valami hatósági föladata válik, a magánjótékonság dolga visszahúzódni, különben az egyletek működése nem a szegények fölsegítésére, hanem a hatóságok kényelmére és pénzmegtakarítására való. A magánjótékonság szervezése esetén ez a veszély elkerülhető, sőt mi több, ez a szervezés nagyon jó hatással lesz az alapítványok és alapok ügyére is. Mert nem szabad elfelejtenünk, hogy sok a célját tévesztett, idejét múlt alapítvány, ellenben a szegényápolás új munkaterületein rendszerint kis egyesületek, kevés pénzzel működnek. Ennélfogva a szervezett magánjótékonság föladata a közjegyzők, ügyvédek és végrendelkezők kitanítása. Ha az alapítványi oklevelek csak általánosságban fogják körülírni az alapítvány célját, akkor nem lesznek többé fölösleges, céltalan és meddő alapítványok, mert a szociális viszonyok fejlődésével lépést tarthatnak az alapítványkezelő hatóságok, vagy az alapítvány kezelésével megbízott szegényügyi szakemberek.

Mindezen célok csak akkor érhetők el, ha a szegényügyi hatóság és a magánjótékonsági egyesületek szervezete egymással kapcsolatot keresnek és a közös cél érdekében vállvetve munkálkodnak. Adja Isten, hogy úgy legyen.

XII. ELŐADÁS.

Dr. Moravcsik Ernő, egyet. tan.: *Psychopathologiai jelenségekről:*

Mélyen tisztelt Hallgatóság!

Múlt alkalommal voltam bátor azokat az aetiológiai momentumokat kiemelni, amelyek alkalmasak bizonyos degeneráltságot, elme- és idegbetegségeket kifejleszteni s amelyek közvetve vagy közvet-

lenül kapcsolatban vannak a szegény üggyel, amennyiben — mint már felemlítettem — egyrészt maga a szegénység is termel olyan talajt, melyben ilyen idegrendszerbeli rendellenességek kifejlődhetnek, másrészt az idegbetegségek és elmebajok nagyban rendelkeznek az egyént arra, hogy a pauperizmusba s a társadalom örvényébe kerüljenek. Voltam bátor kiemelni főbb aetiologiai momentumokat, amelyek idegrendellenességekre rendelkeznek. Legutoljára a psychés behatásoknál maradtunk és azt mondtuk, hogy különösen nagy befolyása van a suggestiónak. Ennek hatását különösen a neveléssel, a tanítással foglalkozók tapasztalhatják. De számos kísérlet is bizonyítja. Így a francia psychologus, *Binet*, gyermekeknek külön-külön megmutatott egy mellképet s bizonyos idő eltelte után mindeniktől megkérdezte, mit látott, milyen volt a férfi haja, szeme, arca, ruhája stb.? A kapott feleletek után suggestiók kérdéseket tett fel, pl. hogy állt az egyén, egyenesen vagy keresztbe tett lábakkal? Ilyenkor a gyermekek egy része ezt is meghatározta, holott a photographia csak mellkép volt. *Kosog* tanító az elemi iskolai tanulókat sorba állította az iskolában és bizonyos távolságban fehér papirosra fekete foltot mutatott nekik s ezt megismételte néhányszor úgy, hogy a gyermekeknek előre és hátra kellett lépniök. Mind jelezték a fehér lapon a fekete foltot. Eközben a tanító észrevétlenül kicserélte ezt teljesen tiszta fehér lappal és a gyermekek még akkor is látták az ott nem levő fekete foltot. A tapasztalat azt bizonyítja, hogy a feltett kérdések minősége fokozhatja a suggestiók hatást. Ez különben úgy az egyén suggestibilitástól, mint a hatást gyakorolni kívánó tekintélyétől függ. Rendellenes módon emelkedhet az ilyen fogékonyság gyermekeknél és bizonyos ideges állapotokban, pl. a hysteria, neurasthenia eseteiben. Néha az öntudatot meghamisítja úgy az auto-, mint a heterosuggestio s valótlan állításokra és rend ellenes cselekedetekre rendelkezhet az egyént.

Érdekesekek azok a kísérletek, amelyeket magam végeztem felnőtt egyénnel és pedig abban az irányban, hogy meglássam: bizonyos egyén az érzéki benyomások közül mit tart meg bizonyos ideig.

Minél több idő telik el az inger behatása és annak reprodukálása között, annál jobban veszít a benyomás élénkségéből és hűségéből, annál jobban mosódnak el emlékünkből az inger képei. Ez a feledés. És ez így is van rendjén, mert ha feledés nem volna az egyes képek leszögezve tartanák az egyén lelki életét és megakadályoznák a psychés műveletek lefolyását. Ez a feledés ki is mutatható kísérletekkel. Természetesen azokat a benyomásokat fogjuk

leghamarabb elfelejteni, amelyekhez érzelmi komplexumok nem szegeződnek. Tehát kísérleteket tettem arra vonatkozólag, hogy milyen benyomásokat miképpen lehet rögzíteni. Intelligens egyéneknek képet mutattam, amelyeken virágok, fák voltak. A kép hátsó részében lugas volt festve, melyen két függöny lógott. A függönyök kissé félre voltak húzva és a lugasban asztal volt látható. Egy bizonyos idő múlva megkérdeztem tőlük, hogy mit láttak. Egyik többet mondott, a másik kevesebbet. Most már én tettem fel különféle kérdéseket a látott tárgyakra, a növényekre, a színekre vonatkozólag és különféle válaszokat kaptam. Midőn azt kérdeztem, hogy az asztalnál hány szék volt? Erre azt válaszolta az egyik, hogy egy, a másik azt, hogy kettő és kiderült, hogy egy szék sem volt az asztalnál. Oda szuggerálták maguknak azt a szokásbeli dolgot, hogy az asztalnál okvetlenül szék is legyen. A suggestiók hatást tehát az egyes feltett kérdések szerint lehet irányítani. Természetes, hogy ezen psychés rendellenességek kifejlődésére számos más hatás is gyakorolhat befolyást, de ezekkel az idő rövideje miatt nem foglalkozhatunk.

Előadásom második része azon tüneteknek főbb vonásokban való válaszlása, amelyekből a rendellenes psychés sajátságok felismerhetők. Az ilyen állapotoknak pontosabb megállapítása az orvos hatáskörébe tartozik, de a nem orvos is kellő időben észrevehet ezen tüneteket, sok kellemetlenségnek veheti elejét és az ezekkel való elbánás módját ezek a sajátosságaik szabják meg és azért szükséges, hogy a mélyen tisztelt hallgatóság felismerje ezeket és ezen az alapon is segítyt nyújtson a szegényeknek. Ezen működésük közben, fognak találni olyan ideges, dégénérait, elmebajosokkal, kik már bizonyos tekintetben javulófélben vannak vagy akiknél az idegbajos tünetek visszafelődtek ugyan, de visszamarad valami idegenszerű vonás. Ha ezeket a vonásokat összehasonlítjuk az ő régi «én»-jükkel és régi sajátságaival, feleleteikkel, magaviseletükkel, nagy változásokat fognak észrevenni.

Az ilyen rendellenes állapot felismerésére irányt ad az a külső benyomás, amelyet az egyén reánk gyakorol. Elsősorban ezek közül az arckifejezés, a gesztus és a magaviselet. Az arckifejezés tulajdonképpen az arc két felén lévő izmok harmonikus összehúzódásának az eredménye. Mikor arckifejezésről szólnak, akkor feltételezzük, hogy ezek az izmok a működés bizonyos stádiumában vannak. Mihelyt ez az állapot megszűnik, az arc kifejezéstelen lesz. Az arcjáték az izmok harmonikus összehúzódásából vagy is működéséből áll. Ehhez a mimikai játékhoz szükséges, hogy egy vagy több

izom az arc mindkét oldalán kellő intenzitással, kellő időben és kellő fokban működjek. Mihelyt az izmok működésének ez az összhangja megszűnik, rendellenes arckifejezéseket fogunk találni, amelyek különféle okokból származnak. Az arckifejezés az izmok bizonyos feszültségének vagy ellazulásának a következménye. Az arc jellege változik és pedig a hangulat és a benyomások szerint, amelyek hatása alatt van az egyén. Különösen az érzelmi mozzanatok hű tükre szokott lenni. Rendszeren azt tapasztaljuk, hogy a szomorú képzetek befolyása alatt az arc megnyúlik, a szem összeszorul és az ajak leesik s a derűtség hatására az arc haránt irányban nyúlik meg. Az arc közönyös marad, amikor sem öröm, sem bánat nem éri az egyént. Azt kell kutatnunk, hogy bizonyos hangulatra megfelelő mimikai reakció fejlődik-e ki? Kóros viszonyok közt előfordulhat az ú. n. perverz arckifejezés (paramimia) is, amikor a derült dolgok hallatára az illető sírni kezd és viszont a szomorú hangulat vagy benyomás derült arckifejezést vált ki. Az érzéseknél is előfordul ez a fordított állapot, amit perverz érzésnek nevezünk. Egy hysterias pl. azt mondta, hogy ha temetést lát, vágy lepi meg az iránt, hogy elmenjen valakinek gratulálni és ha esküvőre megy, kondoleálni szeretne. Ehez hasonló érzésekkel találkozunk a dégénéralt egyéneknél. Ilyen volt Luccheni, Erzsébet királyné gyilkosa is, aki azt mondta, hogy amikor a gyászt jelző harangzúgást hallotta, olyan sajátos örömrészlet lepte meg, hogy tombolni szeretett volna hatása alatt. Ilyen emberekkel is fognak majd találkozni az életben. Ezekből csírázik ki az a sajátosság is, hogy egyes állatokat előszeretettel kínoznak. A tortúrák mindenféle módjait viszik véghez anélkül, hogy részvétet éreznének. Ezért, hogy ha ilyen tünetekkel találkozunk, mindig arra kell gondolni, hogy ennek a háttérében egy pathologias vonás vagy egy degenerációs jelenség rejtőzik.

Igen fontos dolog, hogy a gesztust figyelemmel kísérvük. Tudjuk, hogy ezek a gondolatmenetet kísérni szokták, színezik, sőt ki is egészítik azt. Tapasztalhatjuk, hogyha valami tárgyat akarunk jobban megmagyarázni, a kezünkkel is segítünk magunknak. Azt mondjuk például, hogy elmentem s'étálni és a levegőben láttam egy ... és a kezünkkel gömbalakot mutatva, fejezzük ki, hogy . . . gömböt, így ezt, ha nem is fejezzük ki szóval, mégis megértik. De megtörténik az is, hogy a gesztus az értelmi művelet lefolyását is sietteti. Sokan tapasztalhatták magukon, hogy amikor valami nem jut az eszükbe, a homlokukat ráncolták, a fejüket vakarták, csakhogy az agysejteket

gyorsabb működésre serkentsék. Rendellenes a gesztusok használatában az, hogy ha azok szokatlanul nagy, vagy kis számmal mutatkoznak egyeseknél. A taglejtés individuális és hajlamuk szerint némelyek sokszor, mások nagy ritkán gesztikulálnak. De ismerjük az átlagot, mellyel szemben feltűnik a pathológiás vonás. Vannak elmebajosak, akik egy pillanatig sem maradnak nyugodtan és folyton gesztikulálnak és ismét vannak mások, akik egy óra hosszát is nyugodtan elülnek magukban anélkül, hogy beszélnének, vagy tagjaikat mozgatnák. A gesztusnak fontos szerepe van az egyén szellemi életében. Ha valaki a szónokot lekötne, hogy ne tudjon gesztikulálni, az csakhamar elakadna beszédében is. A szerfelett sok, vagy szerfelett kevés azonban már pathológiás természetű. Tudjuk, hogy ezen gesztusok sajátságos megszorodása jellemző bizonyos ideges állapotoknál, amikor valaki nyugtalanul teszvesz, vagy cselekszik és zabolátlan gyorsasággal dobálódzik a környezetében lévő tárgyakkal, tehát pszichés nyugtalanság kifejezője és ha ez a gesztusbeíi szaporaság tartós és állandó, akkor pathológiás jellegű is lehet.

Méltóztatnak majd találkozni egyesekkel, akik valamikor gyógyintézetben voltak elhelyezve, de bár betegségük főbb tünetei elmúltak, megszűntek, valami beteges tulajdonság mégis megmaradt bennük. Ismét olyanokkal is, akiknek szellemi élete eleinte jól fejlődik, de aztán bizonyos fokon megakad. Egyszerre szórakozottak lesznek, nem néznek a könyvbe, amit olvasnak, nem tartják meg emlékezetükben, az iskolában rosszul felelnek, hozzák haza az ötösöket és azt ajánlják tanáraik a szülőknek, hogy vegyék ki őket az iskolából. Egyes esetekben a szülők panasza, hogy gyermekük, aki egy ideig igen rendes volt, mindig ferdén ül, a levest a kanál fordított részével keveri, tárgyakat dobál össze-vissza, grimaszokat vág és ha szólnak neki, hogy menjen a másik szobába, sokáig elmarad s mikor megfigyelik, hogy mit csinál, ott látják a tükör előtt állni felemelt kezekkel és bámul mereven maga elé. Igen sokan ezek közül a szellemi fejlődés magasabb fokán törnek úgy meg. Látam már nyolc gimnáziumot végzett egyént is, a ki teljesen letört és munkaképtelen lett. Ezekre jellemző, hogy nem az iskoláztatásuk fokának megfelelő működési kört vállalnak és maguk nem látnak abban semmit, ha alantas tevékenységet fejtenek ki. Ismertem egy tanult embert, akit betegsége után csak vízhordásra és más közönséges munkára használhattak. Jellemző még az undor iránt való érzéketlenség, az önérzet hiánya, a szemérem és az ethikai

érzések eltompulása dacára annak, hogy e mellett összefüggő psychés műveletre képesek.

Tehát ezek a visszásságok Önöknek fel fognak tűnni és ne feledjük, hogy ez az állapot disponálja az egyént arra, hogy elzúlljék és ezáltal a szegények csoportját szaporítsa. Az ilyenek járnak-kelnek, kóborolnak, nem maradnak meg egy helyben, kellemetlenségeket szereznek, tiltott utakra és cselekedetekre vetemednek s így a büntető törvényvel összeütközésbe kerülnek s csak a büntető hatóságoknál ismerik fel, hogy rendellenesek.

Fontosabb ennél a hallucinálás. A hallucináló külső magaviseletük által is elárulják magukat. Hallucináció alatt értjük a rendellenes észre ve vést, amikor annak reális inger nem felel meg és mégis ezek az érzetek a külső benyomás útján keletkezők valódiságának fokára emelkednek. Vagyis az illető lát egy bizonyos tárgyat, ami a külvilágban nincs meg. Az egyén oly élesen határozottan, minden részletében látja azt, mintha előtte volna és épen ebben a sajátságában különbözik a hallucináció az akarattal felidézett emlékképtől. Mert ha valaki akármilyen élesen is akar valamire visszaemlékezni, nem mondhatja, hogy maga előtt látja a felidézett képzetet, de a hallucináló elmondja a kérdéses tárgy minden tulajdonságát. Jellemző a hallucináló képeire, hogy elevenek. Ha valaki a képzeletében fel akar eleveníteni valami mozgást, azt csak különböző állapotában, szakaszaiban, mint egymás után következő részeket tudja feleleveníteni, mint ahogy a kinematograf egyes képeit látjuk, de magát a mozgást nem képzelhetjük el. A hallucináló az illető tárgyat látja mozogni. Érdekes az is, hogy több érzék is közreműködhetik a hallucináció kifejlődésében. A hallucináló néha több képzelt egyénnel folytat egész társalgást. Emlékszem egy betegre, iparos asszony volt az illető, aki azt mondotta, hogy amikor dolgozik, hallja két ember megjegyzéseit: «milyen ügyesen dolgozik, csak rosszul tartja kezében az edényt». Ha elmegy vásárolni, a következő megjegyzéseket hallja e két férfi részéről: «elmegy vásárolni, pedig nincs pénze». Ő erre a megjegyzésre visszafordul, de nem lát senkit. Mikor a mészárosnál volt, azt a megjegyzést hallotta, hogy: «otthon hagytad a kulcsot». Erre ő megfordult és indult hazafelé. Útközben azt a megjegyzést hallotta: «nem otthon, hanem a mészárosnál hagytad a kulcsot». Elmegy a mészároshoz és kiderül, hogy nem a mészárosnál, hanem otthon van a kulcs.

Egy földbirtokos, aki a falu végén lakott, folyton hangokai hallott és később megállapította, hogy az ott lakó mechanikus beszci

róla az apjával és az anyjával. Az apa és az anya csak németül szóltak, a fiú meg magyarul. Kiabáltak és állandóan verték a falat. Természetesen ezek a dolgok csak az ő képzeletében történtek.

Kzek a hallucinációk hozzájárulnak ahhoz, hogy disponálják az egyént rendellenes viselkedésre.

Volt olyan betegünk is, aki hirtelen megállt és botorkálni kezdett. Mikor ennek okát megkérdeztük tőle, azt mondta, hogy ilyenkor mindig azt érezte, hogy lába közé botot tesznek és mindig attól félt, hogy meg fog botlani és el fog esni.

Egy másik betegünk folyton a lábát nézegette, mert — mint mondotta — valaki folyton a sarkát akarta megfogni. Ez is csak hallucináció volt. Ezeket az egyéneket az ilyen tünetek rendellenes cselekedetekre sarkalják. Vannak olyan egyének, akik vélt hangokra hirtelenül elnevetik magukat és más irányba fordulnak. Fognak látni olyan egyéneket, akik a falhoz nyomják a fülüket, mert azt gondolják, hogy onnan jönnek a hallani vélt hangok. Mások vannak ismét, akik bedugják a fülüket, hogy ne hallják a hangokat, amelyek folyton zavarják őket.

Hasonlóképen ilyenek az illúziók is, amikor a külvilágban megfelelő reális ingert az egyén tévesen fogja fel. A fatörzset támadónak nézi, vagy egy szót hall az illető és azt hiszi, hogy nevén szólították. Az elmebajosok közül sokan azt hiszik, hogy a tárcacikkek burkoltan rájuk vonatkoznak. Mások ismét azt, hogy a színházban a színészek, mert véletlenül rájuk is néztek, tulajdonképpen csak nekik játszottak. Egyesek ismét annak is jelentőséget tulajdonítanak, ha valaki előttük földre ejt valamit. Egy beteg a vele szembejövőről azt hitte, hogy a piros szegfüvei azt akarta jelezni neki, hogy a büntető-törvényszékkel s a fehér szegfüvei pedig hogy a büntető járásbíró-sággal lesz neki dolga. Ezek tisztán illúziók.

Az elmebajok felismerésére szolgálhat bizonyos esetekben az a rendellenesség is, a mely az emlékező tehetség sajátos magatartásában nyilvánul. Hisztériásoknál, alkoholistáknál gyakran találkozunk azzal a tünettel, hogy azok a térbeli és időbeli viszonyokat sokszorosan összecserélik, sőt még az álmképeket is a valósággal. Egy-két tapasztalt jelenségből — mert az ember csak saját emléképeivel rendelkezhet s csak azokból alakíthat — meséket szönek, amelyeknek csak egyes részei felelnek meg a valóságnak, de ezeket sem úgy adják vissza, ahogy érzékszervei felfogták, hanem mint mondottam, kiegészítve mesékkel, valóságnak meg nem felelő körülményekkel. Az egyik betegem azt mondta, hogy az előző napon —

amikor mint már évek óta az intézetben volt — egész más helyen, két ismert eggyénnel sétálgatott.

Ide tartozik a kóros hazudozás, amely valamely rendellenes állapot részlettünete lehet. A hisztériásoknál és az erkölcsi elmezavarban szenvedőknél azt tapasztaljuk, hogy azok a hallott, olvasott, álmodott eseményeket a való élet tapasztalataival sokszorosán összeszövik és mint saját élményeiket szerepeltetik. Az ilyen elmebeli rendellenes állapotra következtetést vonni engednek azok a sajátságok, amelyek az associatio lefolyása alatt észlelhetők. Associatio az egyes emlékképek kapcsolódását jelenti. Az associatiós folyamat megváltozhat úgy, hogy az szerfelett lassú vagy élénk, vagy zavart lehet. Különösen érdekes az associatiónak tartalmi zavara, amelyből a téves eszmék fakadnak, amelyek nem egyebek, mint kóros tévedések. Mindenki tévedhet, de a fiziológiailag normális állapotban lévő eggyéneknek megvan a képességük, hogy tévedésüket kikorrigálhassák.

Az elmebajos, akármennyire bizarrak is emlékképkapcsolódásai, meg vannak győződve azok valódiságáról. Azért nevezzük ezeket fixa ideáknak. Ezekben tükröződik vissza némely elmebajos minden vágya, jelenje, múltja és amit óhajtott, az jelenik meg előtte, amiben minden vágyát megvalósítva látja. Ezek a fixa ideák azonban nem mind kellemesek, nagyrésztük kellemetlen. Ilyen az üldöztetés eszméje, amikor a betegek azt hiszik, hogy tönkre teszik őket és valóságos hajtóvadászatot intéznek ellenük. Ilyen eggyénnel is fognak az életben többször találkozni, akik bizalmatlanok s akik félénk magaviseletük által is fel fognak tűnni. Mindig nyugtalanok, azt hiszik, ha sugdolódní látnak, hogy róluk beszélnek és ha belépnek valamely terembe és az ajtókinyitásra a teremben lévőök rajok tekintenek, ebben szándékosságot látnak és azt hiszik, hogy most róluk beszéltek s el akarják tenni láb alól. Vannak ismét mások, akik jóindulatot vélnek az emberek arcán felismerni. Hallanak másokra vonatkozó megjegyzéseket, amelyek téves eszméikben támogatják őket. Különösen az agylágyulásban szenvedőknél tapasztalhatjuk, hogy teljesen bizarr dolgokat állítanak a meggyőződés hangján. Van így többek között olyan, aki azt mondja, hogy gyémánt szeme van. A másik azt mondja, hogy rossz gyermekei vannak, akiket fegyelmezni nem tud s azért pofozó-gépet készített azok fegyelmezésére. A harmadik kocsin akar menni Európából Amerikába és ebből a célból a tengert ki akarja köveztetni. Volt egy gazda, aki Erdélyből utazott fel vonaton. Nagyváradnál hirtelen meghúzta a vészféket, s amikor izgalommal keresik ennek okát, teljes nyuga-

lommal feleli, hogy ő és azért tette, mert az előtte fekvő föld tetszik neki s meg akarja tudni, hogy kié az a földbirtok, amelyet meg fog vásárolni. Vannak ismét mások, akik a levegőben járnak és a vízen lépkednek.

Ezek mellett igen fontosak a kényszerképzetek, amikor az egyén öntudatába akarata ellenére bizonyos gondolatok betolakodnak, ami különösen a neurasthenias és hisztériás egyénekre karakterisztikus. Ezekre a kényszerképzetekre jellemző, hogy nem szoktak izoláltan megjelenni, hanem rendszeren kellemetlen érzések, szédülés, ájulás, izzadás, pulzus verésének szaporodása stb. kísérik és ez addig tárt, amíg azokat cselekedet nem követi. Ilyen például az, ha valaki otthon lefekvés előtt minden zeg-zúgot megnéz többször, hogy nem rejtőzött-e el valaki. Természetesen ez még önmagában nem kóros, de ha valaki többszörösen egymásután teszi ezt meg, ez már pathológiás vonás. Vagy amikor valaki elmegy hazulról és többször visszafordul és megnézi, nem hagyta-e nyitva az ajtót és nem hagyta-e égve a lámpást és ezt megismétli egymásután többször. Kényszerképzet az is, amikor valaki állandóan elvont dolgokkal kénytelen foglalkozni, vagy amikor valaki állandóan kételkedik, hogy egy bizonyos dolgot jól végzett-e el s azután kijavítja munkáját, de soha sincs megelégedve cselekedeteivel. Emlékezem egy fiatal leányra, aki ilyen kényszerképzetek hatása alatt többször visszajött lakásába, mielőtt végleg eltávozott volna, mert nem tudta bizonyosan, hogy a jobb lábával lépett-e ki először és minden fordulatnál a kényszerképzet akadályozta meg a cselekmény szabatos lebonyolításában.

Ezek közé tartozik az is, amikor valaki elmegy egy ház kerítése mellett és kénytelen minden lécet megolvasni. Az irodalomban föl van említve egy egyén, aki kénytelen volt mindennap kimenni a vasúthoz és jobb lábával háromszor, ballal négyszer megérinteni a kerítést, meit abban a meggyőződésben élt, hogy ha ezt nem teszi meg, rövidesen meg fog halni. A kényszerképzeteknek még más formái is vannak. Emlékszem egy nőre, aki előtt nem volt szabad fogpiszkálót sem megemlíteni, sem megmutatni, mert különben .kiszaladt volna. Egy alkalommal nagyobb társaság volt együtt s amikor valaki fogpiszkálót vett elő, az asztaltól illetlenül kifutott.

A kényszerképzetek zaklató formái közé tartozik például az is, amikor az ideges egyén kénytelen oly szavakat keresni, amelyek bizonyos szótagszámúak és ha felmerül eközben egy-egy szó, amelynek eredetét nem tudja, azt kénytelen kutatni addig, amíg meg nem

találja. Volt egy ügyvéd, aki álmából felébredt és eszébe jutott az a kérdés, hogy ki volt Napoleon nagyanyja. Ez annyira nyugtalanította, hogy fel kellett kelnie és könyveiben kutatnia. Eközben eszébe jutott, hogy van itt Budapesten egy tudós hírében álló barátja, akit jó lenne megkérdezni. Igen ám, de éjjel 1 órakor hogy teheti ezt meg? A kérdés mégis annyira nyugtalanította, hogy felkelt, kocsiba ült, rögtön elhajtattott barátjához, akit álmából felvert, hogy megkérdezze, ki is volt Napoleon nagyanyja. Ehhez hasonló eset, egy szintén intelligens ember kényszerképzete, aki ha utcán járt, kénytelen volt megkérdezni mindenkinek a nevét, akivel találkozott. Egyébként nem volt nyugalma. Ilyenkor aztán ravasz fogásokkal is élt, csakhogy nyugalma megszerezze. Elment az ismeretlen egyén mellett, megérintette a vállát, bocsánatot kért és bemutatkozott csakhogy neki is bemutatkozzék az illető és így megtudja a nevét. Vagy ha valaki leejtett valamit, hamar odaugrott, felkapta, udvariasan átadta és ismét bemutatkozott és ez elrabolta idejének nagy részét. Ismét emlékezem egy másikra, akinek hasonló kényszerképzetei voltak. Az utcán látott egy tejskocsit, amire a cégtulajdonos neve volt írva, amit azonban nem tudott elolvasni. Ez a kocsi azonban nagyon sebesen hajtott. Kénytelen volt bérkocsit fogadni és utána sietni. Eközben azonban a bérkocsi elé fogott ló elesett, mire a tejskocsi eltűnt szemei elől. Egész nap kénytelen volt futkározni, hogy megtudja, ki a tulajdonosa.

Ezek a kényszerképzetek sokszor nagyon zaklatok lehetnek. Ilyen, amidőn a betegek félnek a villámlástól, a dörgéstől vagy attól, hogy félni fognak valamitől. Nem is mernek sokszor kiindulni a lakásból, mert a félelemtől való gondolat gyötri. Egyeseket akkor lep meg a szorongás, ha tágas térre vagy sok ember közé jutnak. Pl. a színházban nem tudnak nyugodtan ülni, mert előadás közben eszükbe jut, hátha tűz támadna és minél jobban akarják magukat megnyugtanni, annál inkább elfogja a félelem, míg végre kénytelenek kifutni. Volt egy páciensem, aki attól félt, hogy a vasúton kiskupéba jut. Egy alkalommal Tirolba utazott és ilyenbe került. Meglepte a félelem annyira, hogy végre kiugrott a kupé ablakán a vonatból. Szerencsére semmi különös baja nem történt. Ez a példa egyúttal azt is bizonyítja, hogy a kényszerképzetek rendellenes cselekedetek elkövetésére is rendelkeznek az egyént. A kényszerképzet kényszerscselekedet kiváltására is sarkalhat és a kíséző tünetek csak akkor szűnnek meg, ha a kényszerképzet parancsolta tettet végrehajtják. Még akkor is fennáll ez, ha a cselek-

meny és -kivánság rendellenes és maga a beteg is belátja annak visszásságát.

A rendellenes psychés befolyás alatt megváltozik az öntudat. Öntudatlanság fejlődhet ki főleg a hisztériásoknál, epilepsziásoknál és az alkoholistáknál. Ezek oly cselekedeteket is követnek el, amelyekre nem emlékeznek vissza.

Érdekes az emlékezőtehetség azon rendellenessége, amely heves rázkódtatással járó zavartság megszűnése után következik be. A betegek az előtte és az utána következő időre és eseményre csak hibásan emlékeznek.

A leggyakrabban méltóztatnak majd ezekkel a tünetekkel találkozni azon légkörben, amelynek a támogatására vállalkoztak, a dégenérait egyéneknél. A sok rossz külső befolyás nagyon alkalmas arra, hogy rendellenes idegrendszer fejlődhessen ki és ez az egyik egyénről a másikra átruháztassék. Találkozni fognak gyakran ideg-betegekkel, neurasztániás, hysterias, epilepsias, alkoholista egyénekekkel, akiknek betegségéhez csatlakozhat az álmatlanság, nyugtalanság, sőt az öntudatmegzavarodás, amidőn céltalan cselekedeteket végeznek, járnak-kelnek, néha egészen máshova jutnak, mint a hova akartak. Fognak sok olyan egyénnel is találkozni, akiknek az erkölcsi felfogásuk nagyon laza. Az erkölcsi fejletlenség azonban nem mindig bizonyítéka annak, hogy az illető idegrendszere rendellenes. Vannak egyének, akik sokszor oly cselekedeteket követnek el, amelyeket a morál és a büntető törvénykönyv erősen beszámít s amelyeket ők olyannak nem tekintenek, a milieu felfogásának hatása alatt. Tapasztaljuk néha azt is, hogy a gazdát a munkások megrövidítik cséplések alkalmával, a gabonából és terményekből félretesznek maguknak és ebben semmi különöset sem találnak. Pedig erkölcsi szempontból a csekély tárgyak eltulajdonítása ép úgy beszámítás alá esik, mint a nagyobbaké és csak a büntető törvénykönyv mérlegeli az érték súlyát is, míg ellenben az erkölcsi törvény még a bűnös szándékot is bünteti, ami pedig még nem ért el a cselekvés fokáig. Ezek az egyének oly viszonyok és egyének között nevelkedtek, amelyekben és akik szemében ez megengedhető volt. Ha ezeket igyekszenek jó példá⁷al átalakítani, individuumokat mentenek meg a társadalom részére. Vannak még mások, akiknél, anélkül, hogy butáknak volnának nevezhetők, a szellemi fejlődés megkésett s akiknél a szellemi munka nehéz, lassú. Ezeket is mint hasznos és jó elemeket lehet felhasználni a társadalmi élet mechanizmusában. Tehát, amint látjuk, nagyon fontos ezen jelenségek felismerése.

Az ideges jelenségek közé tartozik még az álmatlanság is. Ez nagyon gyötrő tünete nemcsak az elmebajosoknak, hanem sok idegbetegnek is. Sokszor tapasztaljuk, hogy az ilyen munka közben teljesen elbágyad s ha lefekszik, sehogysem tud elaludni. Végre csak azt veszi észre hánykolódás közben, hogy megvirradt. Reggelre szenderedik el és a délutáni alvás ezeket jobban üdíti, mint az éjszakai. Egyeseknél az álomképek olyan élénkek, hogy azokat átviszlik a valóságba és úgy szerepeltetik ezeket, mint a saját tapasztalataik útján nyert emlékképeket.

Ezeket a tüneteket csak mozaikszerűen, rapszodikusán voltam képes ily rövid idő alatt elmondani, de meg becses türelmüket sem akarom próbára tenni.

Röviden összegezem, amiket itt elmondottam. Azon nemes feladat teljesítése közben, amelyre vállalkozni méltóztattak, fognak találkozni ilyen rendellenes egyénnel, derészbenpedig olyanokkal, akiket a kedvezőtlen életkörülmények tettek antiszociálisakká. Ezeket sokszor jó példával, oktatással, de mindig gyengéd modorral képesek lesznek átalakítani, sőt az idegbajosok is használhatóbbak lesznek, ha igyekeznek a szívükhöz férni, mert azok is tudnak érezni és méltányolni képesek a jótékonyt, amelyet velük szemben gyakorolnak. Nagyon fontos az, hogy a káros tényezőket, amelyek a degeneráltság kifejlődésére alkalmasak, elhárítsák. Ilyenek a szesz, a kedélyrázkództatások, az izgató szerek, rendetlen életmód. A kedélyeket neveljék a morális és vallásos érzés fejlesztése alapján, amelyek hatása alatt ezek a társadalom jótékony polgáraivá lehetnek. Ahol jeleket találnak az idegességre, vagy elmebajra, ott gondoskodni kell arról, hogy megfelelő kezelésben részesüljenek. Nálunk a szegények számára nincsenek szanatóriumok, mint külföldön. Ilyennek szervezése is a jótékony feladatok hatáskörébe tartoznak. Ha oly intézmények alakulnak, amilyenek alapját például *Apáthy* Gyuláné öngyógyító fáradozása igyekszik megvetni idegbajosok részére, ahol azok, akik a társadalom kedvezőtlen viszonyai közé kerültek, megtalálják bajukra az orvoslást is, akkor a társadalom számára sok hasznos tagot lehet megmenteni.

Ezek voltak a főbb szempontok, amelyeket voltam bátor kiemelni s amelyek adott esetekben irányíthatják intézkedéseik különféle formáját és meg vagyok győződve arról, hogy amilyen lelkesedéssel intézik el feladataikat, olyan szép eredményeket fognak a jövőben elérni.

Dr. **Rottenbiller Fülöp** miniszteri oszt. tanácsos: *Gyermekvédelemről.*

T. Hölgyeim és Uraim!

Moravcsik öméltóságának igazán színpompás előadása kicsit kényes helyzetbe hoz. Őt követnem nehezemre esik. Ha a parlamentben volnánk, egy negyedórai szünetet kérnék, hogy a t. hallgatóság arról a magaslatról, melyre az ő előadása révén felemelkedett, kissé alászálljon az én szürke előadásom színvonalára. Megkönnyítette előadásomat Moravcsik öméltósága annyiban, hogy mi, akik szerény munkásai vagyunk a fiatalokúakkal való elbánás téréen a gyermekvédelemnek, sokszor vagyunk kitéve annak a vádnak, hogy kissé patologikusak vagyunk. Öméltóságának előadása talán mégis normálisnak igazol minket.

Multkorjában egy bírói körben tartottam előadást a gyermekvédelem ügyében, amikor is egy bíró barátom meginterpellált, hogy azt hitte, hogy mi, kik ezeket az újításokat akarjuk és hirdetjük, kissé habajkásak vagyunk, de most látja, hogy egészen teljesíthető dolgok azok, amiket követelünk.

A mi munkánk az életbe kapcsolódik bele. Iparkodunk, mint már mondtam, Justitia istenasszony szeméről a köteléket levenni és az igazságügyi praxisban bizonyítani azt, hogy milyen igazságtalan az, hogy egyenlőtlenekkel egyenlően akarunk elbánni. Ilyen egyenlően akart elbánni az igazságszolgáltatás a megtorlás téréen a felnőttekkel, a kiskorúakkal egyaránt. A kiskorúakkal való méltánytalan egyenlő elbánásra nem a fiatalokúak jajgatása tettfigyelmessé, hanem az a körülmény, hogy a fiatalokúak bünözése, bárhogy büntették őket, mindig jobban emelkedett. Tizenégytizenhat éves gyermekek hét-kilenc ízben kerültek a bíróság elé. Az alkalmazott megtorló intézkedés tehát célt tévesztett.

Egy amerikai jogtudós mutatott rá először arra, hogy a rendes viszonyok közt élő társadalom a büntetésekről azt képzei, hogy azok rendkívül erős emberek. Meg kell őket törni — volt az elv. Lassan azonban kezdték belátni, hogy épen ellenkezőleg, a társadalom nagyon gyenge tagjaival van dolgunk, amikor a bünözőkről beszélünk. Oda erőt kell belevinni, hogy a kísértéseknek ellent tudjanak állni.

Ezek azok az okok, amelyeknek tudományos fejlődését nem akarom most kifejteni, de amelyeknek haladását úgy tudom megérzé-
kíteni, hogy ha rámutatok, hogy 1833-ban Angliában egy kilenc éves

kisfiút felakasztottak, mert betört egy festéküzletbe és onnan 7 fillér értékű festéket lopott. Lipcsében 1666-ban halt meg az a híres bíró, aki büszke volt arra, hogy életében 20 ezer halálos ítéletet írt alá. Franciaországban 13 fokozata volt a büntetésnek, mely a kerékbetöréstől ment lefelé és legenyhébb módja volt az örökös gályarabság a legkisebb bűncselekményért. Ezekkel szemben még a gyermekek sem voltak védve, ha bűnt követtek el. Végre mégis megszólalt a társadalom lelkiismerete, mikor a büntetés hatálytalanságát látta.

Az egész törvényes rend nem egyéb, sokak felfogása szerint, mint a vagyontalan osztállyal szemben a vagyonos osztály védelme kiváltságos helyzetében. Az osztrák polgári törvény szerzője azt a megjegyzést tette a törvényekre, hogy jó a sok tilalom, csak látni szeretné azt a bizonyos vagyonmennyiséget, amiből a teljesen vagyontalanok kielégíthetik a más vagyonának csorbítása nélkül az éhségüket. Jellemző eset történt Szolnokon, amikor a törvényszék elnöke megfeddte a bűnöző cigányt, hogy nem tudja már megtanulni a különbséget az enyém és tied között, mire a cigány azt felelte, hogy hát hogyan is tudná, amikor minden a tied és semmi az enyém.

Amikor már kezdték a büntetés hatástalanságának okait keresni, akkor még nem ismerték fel mindjárt a gyermek pszichéjét. A későbbi törvényekbe ugyan belevettek egyet s mást a tudományos megállapításokból, de csak annyi concessiót tettek a gyermekeknek, hogy azt mondták, hogy nem volt meg a kellő belátási képessége. Ezzel is úgy vagyunk, hogy mi valamennyien, felnőtt emberek is kénytelenek vagyunk belátni, hogy meg tudjuk ugyan különböztetni a jót a rossztól, de sokszor nem tudjuk, hogy melyiket kövessük. Nem fogunk ugyan odajutni, hogy törvénysértést kövessünk el, de a morált akárhányszor megsértjük. A gyermekeknel meg épenséggel nem kell csodálkozni ezen, amikor őket a mai életviszonyok közt túlkorán fosztják meg a családtól. Rá is mutatott erre egy Berger nevű író, aki összegyűjtötte a fiatalkorukra vonatkozó törvényeket, kimutatta, hogy olyan nehéz megszerezni a létfenntartáshoz szükséges minimumot, hogy az atya kénytelen az asszonyt kenyérkereső pályára vinni és így a gyermekek egyedül maradnak otthon. Amint a gyermekek száma szaporodik, (amire különben lelkesíti a vagyonos osztály a vagyontalanokat, míg náluk apad a szám,) ugyanakkor nem jön senki sem, aki lehetővé tenné a szerencsétlen családoknak, hogy a több gyermekről gondoskodhassanak. Elviszik a kisgyermeket is a gyárba, a családi tűzhelv kihál, ahol ped ig magukba szívhatták volna az erkölcsi eszméket. Nem-

régiben is, amikor a fiatakorúak kriminalitása elleni küzdelemben a tanítószerpet óhajtották körvonalazni vita tárgyát képezte, hogy nevelni, vagy csak oktatni van-e hivatva az iskola? sokan azt mondták, hogy az iskola tanít, de nem nevel, a törvény szövege pedig a «nevelés»-t is kifejezetten a tanító kötelességévé teszi! A legfontosabb a nevelésben a példaadás, azt pedig a szülői otthonban látja a gyermek. A család áthárítja a gyermek nevelését az iskolára, A tanító tanítsa írni-olvasni a gyermeket, de egyben egyéni erkölcsi nevelésben is részesítse. Ennek a követelménynek túlsúlyolt iskoláink valóban nem tudnak eleget tenni s így a gyermek a két szék között a padra esik, iskola és család között nevelés nélkül marad. Ez a visszás helyzet lesz azután legtöbb esetben oka annak, hogy a kellően megnevelt egyén egész fiatal korában, sőt majdnem gyermekkorában is összeütközik a törvénnyel: azután bíróság elé kerül.

Még pedig a történet időkre visszatekintve: került fiatakor daczára ugyanazon bíróság elé, amely a felnőttek a megrögzött gonosztevők felett Ítélezett. És ítélezett ugyanazon szigorral, mint ezek felett.

1833-ban Angliában felakasztásra ítélték még egy 9 éves gyermeket amiatt, mert bottal betört egy ablaktáblát és az ablakon át bemászva két penny értékű festéket loptott.

Az amerikaiak vették legegőbb észre, hogy a fiatakorúaknak külön bíróra van szükségük. Belátták, hogy nem lehet a gyermektől ugyanazt a jogi érzéket megkövetelni, mint a felnőttől, hogy nem lehet a fiatakorutói elvárni, hogy ép úgy respektálja a gyümölcskereskedő jogkörét és ne csenjen el tőle néhány szem cseresznyét, mint amily tisztelettel fogja a magunkfajta ember a nagy bankokban nézni az aranyat. Hisz a legúrabb gyermek is megteszi, mi is megtettük, hogy loptunk burgonyát, kukoricát. Mindnyájan büntetett előéletűek vagyunk e tekintetben. Eszembe jut a francia Princnek mondása, aki a gyermekek bűnözéséről azt mondja, hogy az a bűnöző hajlam minden gyermeknél egyenlően van kifejlődve. A vagyonos osztály azonban tudja a gyermeke bajára ráteríteni az arany terítőt, amely a szegény, koldusgyermeknek nem áll rendelkezésére, úgy hogy az már gyermek játéka közben észreveszi azt a különbséget, ami szegény és gazdag közt van.

Ezek a megfontolások érlelték meg azt a törvényt, amelyet mi is megalkottunk, hogy a gyermekkel másképp kell bánni. Észre kell vennünk, hogy a legnagyobb része ezeknek a gyermekeknek

inkább szerencsétlen, mint bűnös, inkább áldozatok, mint okozói a bajnak.

Ezen megállapítások nyomán különösen Amerikában Mrs Frideric Hannah Schoff indított erőteljes mozgalmat. Közvetlen okot a fellépésre az szolgáltatott, hogy egyszer egy újsághírt olvasott, ahol megírták, hogy egy nyolcéves leány milyen elvetemült, hova jutottunk a modern világnézetű neveléssel stb. — felgyújtott egy nagy bérházat. Amikor a Mrs ezt olvasta, vette a kabátját és felkereste azt a gyermeket, akit már nyolcéves korában elfogtak s a rendőrségen fogva tartottak. Azt mondta erre az esetre, hogy nem lehet neki ez az eljárást különös érdemül betudni, mert feltételezi minden nőről, hogy ha ilyet olvasott volna az ő (Mrs Schoff) leányáról, nem maradt volna bizonyára egyik sem nyugodtan odahaza, hanem sietett volna a bajba jutott gyermekhez. Ő is így cselekedett. Tényleg meg is állapította, hogy az illető törvénytelen gyermek volt, nem ismerte az apját, anyját. Egy 48 emeletes bérházban a cselédek kegyelméből élt, nem látott napot sem, senki sem szerette. Ott töltötte életét a lépcsőházban. Egyetlen passziója volt tüzet látni. Különösen tetszettek neki a newyorki tűzoltók, így gyújtotta fel a lépcsőházat és a házat.

Mrs Schoff lelkesítő vezetése alatt indult meg a mozgalom, mely végre a fiatalkorúak külön bíróságának kérdését győzelemre juttatta.

Baehrenreiter volt kereskedelemügyi osztrák miniszter érdekes művében¹ megírta, hogy milyen munkával hajtották keresztül ezt a törvényt!

Nálunk az 1908. évi XXXVI. törvényben azt tudtuk csak keresztülvinni, hogy a büntetések enyhítésével áttértünk arra az új rendszerre, hogy a gyermekkel szemben helye van a dorgálásnak, próbára bocsátásnak, javító nevelésnek és végső esetben a fogháznak. A fiatalkorúak büntetésével kapcsolatosan alkalma nyílik a társadalomnak is, hogy a gyermekkel foglalkozzék. Így megpróbálhatják a gyermek lelkére hatni és megint megnyerni a becsületes életnek. Nem sikerült keresztülvinni akkor azt is, hogy külön gyermekbíráink legyenek. Balogh Jenő igazságügyminiszternek határozott érdeme, hogy ő, az ő ideálját, amiért küzdött, a fiatalkorúak külön bírói intézményét törvénybe iktattathatta. Ez a fiatalkorúak bírája kizárólag a gyermekekkel fog foglalkozni. Ez a bíró le fogja

¹ Jugendfürsorge und Strafrecht in den Vereinigten Staaten von Amerika.

vetni a hivatalos pózt és minden formától mentesen fog eljárni. A törvény alig ad más utasítást, mint azt, hogy iparkodjunk a gyermek lelkével foglalkozni. Eltörli a belátás kérdését, melyet úgy sem lehetett a gyermeknél kinyomozni. Azelőtt megpróbálták a gyermekkel elmondatni a tíz parancsolatot, vagy a Miatyánkot és ha el tudta mondani, akkor meg volt a belátási képesség. Amikor meg kikerült a fogházba, ott meg megállapították róla, hogy azt sem tudja, hogy az a folyó, amelyen nap-nap után átjárt Buda és Pest között, az a Duna. Oda jutottunk e tapasztalatok révén, hogy be kellett látni, hogy túlnyomó részben abnormis gyermekkel állunk szemben, akiket még csak meg sem kellett volna dorgálni, hanem kezelés alá kellett volna venni. A gyermek egész különleges pszichéjét csak úgy ismerheti meg a bíró, hogyha teljesen ismeri a gyermek pajtáskodó beszédét, amelyen meg lehet őt fogni. Nagyon téves dolog azt képzelni, hogy a gyermek csak kicsinyített kiadása az embernek és hogy csak méretekben van különbség közte és a felnőtt között. A gyermek egészen más lény, a filozófiája, logikája más, mint a felnőtté, a fájdalmai, örömei mások. Nem szabad a mi mértékünkkel mérni őket. Tessék csak figyelemmel kísérni az úgynevezett «Kindermund»-okat. Ezek a legbámulatosabb példáit mutatják, hogy milyen csodálatos világgal állunk szemben a gyermekeknél. Pl. az egyik gyermek azt hallja az iskolában, hogy ki volt az első emberpár. Otthon megkérdi az apját, hogy tudja-e? Az apa természetesen megmondja, mire a gyermek azon csodálkozik, hogy tudja az apja is, pedig ő szerinte azt hitte, hogy ezt csak ő tudja. Amikor pedig a gyermek azt tanulta az iskolában, hogy a bűnbeesés után az Úr elrendelte, hogy a kigyó ezentúl a hasán csússzon, akkor azt kérdezi a gyermek, hogy min csúszott addig? A gyermek észjárásának ebben egészen igaza van. A logika beállításában itten hiányt vett észre a gyermek. Ott van egy másik gyermek, aki piszkosan érkezik az iskolába és emiatt a tanító szemrehányást tesz neki és azt kérdezi, hogy mit szólna ahhoz, hogyha ő, a tanító ilyen piszkosan állítana be hozzájuk. Erre a gyermek azt feleli, hogy ő nem szólította volna meg, nehogy megszégyenítse.

Most volt itt három nap előtt egy hírneves párisi ügyvédnö. Meglátogattuk vele a rákospalotai leányjavítóintézetet. Eszmecserét folytattunk. Lelkes szószólója volt annak, hogy mégis csak a nő találja meg a gyermeknél azt, amivel a gyermek lelkéhez hozzáférhet.

Parisban egy német katonacsaládból származó fiú összeveszett

a cselédjükkal és megszurta a kezét. A bíró elé került az eset és dorgálást akart alkalmazni büntetésül azzal, hogy a gyermek kérjen bocsánatot. Az a most aktuális elzász-lotharingiai tonus tört ki belőle és nem kért bocsánatot. Nem tudott senki sem bánni a gyerekekkel, nem tudtak hozzáférni a lelkéhez. Magára csukta az ajtót és senkit sem akart magához engedni. Ekkor hívták Wermont kisasszonyt, akit nagy nehezen beengedett magához. A hosszas kérésre, rábeszélésre sem volt hajlandó a fiú bocsánatot kérni. Végül is a katonafiú lovagiasságához folyamodott és azt kérdezte, hogy eltűrte volna, ha valaki más szúrja meg a leányt? Mire azt felelte a fiú, hogy nem. És ha magad teszed ezt, akkor legalább sajnálkoznod kell az eseten és ezt ki kell jelentened a bíró előtt — magyarázta a fiúnak Wermont kisasszony. A gyermek ennek a logikának engedett és bocsánatot kért a bíró előtt, aki aztán megszüntette az eljárást.

Ráillik erre az eljárásra Linzének a mondása, amiért legutóbb Brüsszelben harcoltak oly kitartóan, hogy a lényeg a fontos és nem az eljárás és ebben van a különbség a régebbi felfogás és a mai között. Nem az a fontos a bíraskodásra nézve, hogy mi történjék, hogyha egy gyermek pl. biciklit lop, a biciklivel, mert az államrendre sokkal fontosabb az, hogy mi fog történni a gyermekei, mint az, hogy mi lesz a biciklivel.

A belga igazságügyminiszter mondotta egy ízben, hogy ő bement egy fiatalkorú bűnőshöz, akit zsebmetszésem csíptek rajt és akitől azt kérdezte, hogy sajnálkozik-e azon, hogy lopott, azt a feleletet kapta, hogy nem azon sajnálkozik, hogy lopott, hanem azon, hogy olyan ügyetlen volt, hogy elcsípték.

A scájci idevágó törvény azt mondja és ezt méltóztassék jól aláhúzni, hogy nem az a legfontosabb, hogy hogyan bírálja el a bíróság az esetet, amely előtte van, hanem az, hogy hogyan akadályozza meg azt, hogy a gyermek ne bűnözzön.

Szóval rá kell vezetni a gyermeket az egyenes útra. Talán nem is fordult volna elő, hogy bűncselekményt követ el, hogyha a gyermek istápolva lett volna. Hiányzott az a bizonyos támaszték, ami megvan a zsenge virágnak is. Ezt kell nekünk is propagálni. Hogy ezt megvalósíthassuk, olyan bírót kell választani, aki érti a gyermek nyelvét, mintahogy a belga gyermekbíróság elnöke mondotta, hogy a fiatalkorúak bírójának lelkiismeretesen tanulmányozni kell minden körülményt, mely az esetet megmagyarázza és azt, amit a gyermek megmentése érdekében tehet. A szegénység és nyomor terén ép úgy

jártasnak kell lennie, mint az összes tudományokban és kellő tapasztalattal kell bírnia, hogy az összes körülményeket felismerhesse és mérlegelhesse. Nem szabad a legkisebb dolgot sem figyelmen kívül hagyni. A legalkalmasabb kiutat kell keresni. Jósággal kell eljárni, ami bizalommal tölti el a szívet és megnyitja a lelket. Mindazonáltal a szentimentalizmust kerülni kell.

Lindsét kérdezték meg egyszer, hogy hogyan tudja megtalálni a fiatakorúaknak megfelelő rendszabályokat, mire azt mondta, hogy könnyű volt megtalálni a receptet, mert az régen meg írva az evangéliumban és az nem egyéb, mint a hit, remény és szeretet. Hisszük, hogy a gyermeket meglehet menteni, reméljük, hogy megtaláljuk az utat, hogy hogyan lehet felébreszteni benne a nemes vonást, ami nincs kiölve senkiből és szeressük a munkánkat és épen azért ne gyakoroljuk hivatal, hanem hivatásképen. A bíró szálljon le a pódiumról és menjen oda a gyermekhez és csak kis hallgatóság legyen jelen, lehetőleg olyanok, akiket ismer már és akik előtt a gyermek mer beszélni. A gyermek hálás lesz és meghálálja a jótékonyt, ahogy a felnőtt nem teszi meg. A felnőtt megőrzi magának a jótékonyforrást, hogyha kell neki, máskor is jusson belőle. Míg a gyermek, ha jótékony kézzel hozzá hajolunk és megsimogatjuk, tündérről beszél és odaviszi a többi bajban levő pajtását, mert azokkal tud beszélni. Például az állami menhelyeken az egyik növendék azt mondta, hogy azért nem tudnak velük beszélni, mert nincs, aki foglalkozzon velük, aki meghallgassa őket, mindig csak a szabályok szerint beszélne velük és tanítják őket.

Pedig már azért is kell találnunk, hogyan és mikor lehet a gyermek nyelvén beszélni, mert különben erkölcsi okulásaink a várt hatásnak épen ellenkezőjét váltják ki.

Egyik nagynénémel szokta meg azt, hogyha új cseléd jött a házhoz, elmesélte annak a régi cseléd minden csinját. Természetes dolog, hogy erre az új cseléd is úgy csinált mindent, mint a régi, mert hiszen megkapta a receptet.

A helyzet körülbelül olyan, mint mikor a bál után hazahozzuk az ibolyacsokrot, az hervadt, de ha vízbe tesszük, megkapja újból az üde, friss színét és illatát. Ilyen a gyermek is, azt is előbb vízbe kell tenni, pihenni kell hagyni. Ne mi kezdjük a beszédet, hanem csak amikor ők akarnak beszélni, akkor tessék szóbaállni velük. És nem kell mindjárt a vészharangot kongatni, hogy hazudik a gyermek. Hiszen mindnyájan hazudunk, a mai társadalmi berendezkedés szoktatott rá. Flammarion mondja az Uránia című művében, hogy a

Mars-lakóknak ott van a gondolatuk a homlokukon, ott nem lehet tehát hazudni. Nálunk a legtöbb esetben zokon sem vehetjük a hanyagságot, mert magunk provokáljuk. Amikor pl. ahelyett, hogy fogad-e a nagyság is asszony, helytelenül azt kérdik, hogy itthon van-e a nagyságos asszony? A ház asszonya mindig kénytelen kiüzenni, ha nem fogadhat, hogy nincs idehaza. A bajban levő gyermek is fog hazudni. Szép szerével vissza kell vezetni az igaz útra. Erre a munkára azonban a bíró nem képes. Ide kellene nekünk azok a bizonyos jótékony hölgyek, akik az ú. n. asztral-lelkek, mint aminővel állítólag az indusok bírnak, akik ki tudják váltani ezt a második lelket, úgy hogy pl. egy Budapesten időzött ilyen indus két fivérnek ugyanazon időben a város más-más pontjára adott rendez-vous-t és mind a két helyen meg tudott jelenni. Negyvenéves tanítás kell hozzá, hogy ilyent meg tudjon csinálni az ember és meg tudjon érteni.

A fiatalokúak bírónak, akik dacára annak, hogy mozgékonyabbak, mint a régi típusú bírák, mégis csak a bírói szobájukhoz vannak kötve, ilyen lelkekre volna szükségük hogy az előttük megfordult fiatalokúak további fejlődését lelkiismeretesen tovább figyelhessék, megmentésükön közvetlenül is dolgozhassanak.

Erre a szerepre hívták a pártfogó tisztviselők s közöttük is elsősorban a *nők!*

Azelőtt, amikor a bíró kimondta az ítéletet, abban a percben megszűnt a gyermekkel való foglalkozás. A jövőben nyomon fogja követni a gyermeket a bíró és intézkedését megváltoztatja a szükség szerint/Például javítónevelést rendelt el a bíró, akkor jön a kirendelt pártfogó és azt mondja, hogy bíró úr, a javítóintézet csak még rosszabbá teszi a gyereket, meg kellene változtatni az Ítéletet és meg fogja változtatni, próbára bocsátja és tovább is figyelemmel kíséri. Ez azonban úgy történjék, hogy senki se vegye észre az ellenőrzést. Nem úgy, mint a köpeniki kapitánynál, aki mikor egy helyen letelepedett, azonnal ott termett a rendőrség ellenőrizni és így lehetetlenné tették neki az ottmaradást. Sokszor kérdezték, hogy hogyan lehet hát észrevétlenül hozzáférni a pártfogoltakhoz. Hát meglessük, amikor valahova megy, pl. dolgozni és az úton végezzük vele megbeszéléseinket.

Amikor a francia hadseregen a németek diadalmaskodtak, szárnyas igévé lett az a mondás, hogy ezt a háborút a deutsche Schulmeisterek nyerték meg, mert ők nevelték a német katona-anyagot. A franciák rájöttek, hogy ennek az ellenkezőjét is fel lehet használni, t. i. hogyha a németeknek a nyelvmestereik nyerték meg a háborút.

mi akkor csináljunk a katonákból professzorokat, oktassuk a katonákat agrikultúrára, ökonómiára, közegészségre stb. Így aztán a tisztekből és az altisztekből professzorokat neveltek.

Így vezet sok gondolat ellenkezője a helyes nyomra. Így szorul pld. helyreigazításra az a kicsit gúnyos mondás: «Cherchez la femme!», t. i. ha valahol valami nagy baj van, ott mindig a nőt okozzák, mindig azt veszik elő. Pedig megfordítva, ha valami igazán jól van csinálva, azt az asszonynak köszönhetjük. Különösen áll ez a gyermeknevelés terén, ahol azzal a végtelen türelemmel kell sokszor mindent helyrehozni, amire megint csak az asszony képes. Ha például egy szót 2000-szer kell kimondani, arra a férfi nem képes, csakis a nő. Pedig így a siketnémát is meglehet tanítani beszélni. Az amerikai nők meg is próbálták ezt és beszélni tanítják a siketnémákat. Én azt hiszem, hogy nincs egy hajszálnyival sem hátrább a magyar nő, mint az amerikai. Hisz a magyar történelem bámulatos példáit mutatja be a magyar női erényeknek. Szent István is szűz Mária, tehát a leg-szentebb asszony kezébe tette le az országa sorsát.

Ne méltóztassék tehát visszariadni és buzduljanak fel szent Erzsébet példáján, akinek a kezében a kenyér is rózsává vált. Ha így fogják irányítani a rossz gyermekeket, akkor a rosszra való hajlamból csupa jóindulat fog átváltozni.

Azt hiszem, tudják azt a kedves francia legendát, hogy a bűnbe-esés után ki akarta osztani az Úr a halálangyal szerepét és önkéntes jelentkezésre szólította fel angyalait, de nem jelentkezett senki. Végre is a legkedvesebb és legfiatalabb angyal jelentkezett. Az Úr, ki mindent észrevesz, látta, hogy az angyal célja a halálbüntetést enyhébbé tenni. Erre azt mondta az Úr, hogy épen e szándékodra tekintettel téged bíztak meg és ezért jutalmad az lesz, hogy soha senki sem fog rád hivatkozni, hogyha a halál jön, hanem mindig valamely bajban keresik okát a halálnak. (Azt mondják typhusban, tüdőbajban stb. halt meg.)

Amikor mi megfosztjuk a gyermeket ideig-óráig a szabadságától, itt Önöket invitáljuk erre a szerepre, hogy ezt a társadalmi kötelességet még enyhébbé varázsolják, mint ahogy mi ezt az intézményt a törvényben kontempláltuk. Én teljesen bízom benne, hogy Ő Nagyságáék sokkal szebb szerepre vállalkoznak, mint aminő a forráskutató Tüköryné szerepe, akit az újságok annyit és úgy kidicsérnek csodálatos adományaiért! Ő Nagyságáék a szív és lélek örök forrását akarják felszínre hozni a gyermekből. Amikor a pauperizmus ügyével foglalkoznak, ezer és ezer kis bűnös gyermekre fognak találni, akiket ne

méltóztassanak teljesen megkímélni attól, hogy a jövő fiatalkorúak bírāja elé vezessék, mert az új bírót állandóan rendelkezésre fog állni Ő Nagyságáéknak. Az új bírót azzal állítjuk oda hivatalába, hogy Ő Nagyságáék személyében egy sereg angyalt állítunk segítségére. És mi bízunk abban, hogy ha a mi felfogásunk kissé illúzióval teltek is látszik, Ő Nagyságáék közreműködése folytán nem lesz patológikus hallucinációnak deklarálható, hanem Ő Nagyságáék segítségével az igaz valóság lesz. Isten adja, hogy úgy legyen!

XIII. ELŐADÁS.

Tanádi Schenek Istvánné, a Szegény gondozó központi iroda elnöknője: *A praktikus szegénygondozás ismertetéséről.*

Méltóságos védnöknők! Mélyen tisztelt közönség!

A sok elhangzott nagybecsű előadás után engedjék meg, hogy most a praktikus munkát ismertessem; hogy kell szegényekkel tárgyalni, mikép lehet őket bonyolult anyagi helyzetükből, kétségbeesett lelki állapotukból kiemelni, arról báró Fejérváry Imréné úrnó külön részletes ismertetést írt, melyet az ő engedelmével csatolunk a kurzusunk előadásait tartalmazó könyvhöz. Ma én itt az idő rövidsége miatt csak kivonatossan mondom el a szükségesekeket a következőkben: A szegények, a bajban lévők vagy írásban, vagy személyesen fordulnak hozzánk segítségért. Az első esetben is rá kell vezetni őket a személyes jelentkezés fontosságára; ők ezt belátva, az őket behívó levél érdeklődő hangjából bizalmat merítve, szívesen eljönnek irodánkba, hol sok hölgy áll készségesen rendelkezésükre, panaszai, bajaik meghallgatására. A részvét a szenvedők iránt vezet e jótékony munkatársakat e munkához, azért talán felesleges megjegyeznem, hogy a bajban lévőkkel mindig tapintatosan, gyöngéden, érdeklődve kell tárgyalni; ritkán van szükség erélyességre, de ha ez kell, mindvégig ki kell mellette tartani.

Ha szegény jelentkezik irodánkban, felvesszük ügyét, ami abból áll, hogy kitöltjük az íveinken lévő kérdések melletti helyeket a kapott adatokkal. Nagyon lényeges, hogy igen behatóan tudakoljuk meg a segélyezendő körülményeit, mert csak így lehet alaposan segíteni s így tudhatjuk csak meg, igazi, érdemes szegénnyel

van-e dolgunk és nem-e csak egy ravasz professzionátus kéregetővel. Sokan kiméletlenségnek, hiábavaló kíváncsiszkodásnak minősítik az alapos kikérdezést; de ezeknek nincs igazuk. Minden leg-próbább részletet tudnunk kell, hogy igazán segíthessünk.

Egyik legfőbb fontosságú dolog az illetékesség megállapítása, ugyanis ha budapesti, akkor a szegények a várostól igényelhetnek rendszer havi segélyt. Megindítjuk az eljárást ez irányban, kapcsolatba lépünk a várossal, azaz az illetékes kerületi elüljárósággal, amely hivatal elintézve az ügyet, az illetékesség bebizonyítása végett átteszi az aktákat a központi városházán lévő erre hivatott irodába. Ott bizony a felszaporodott, ezrekre menő ilyenmő ügy miatt egykét év is eltelik, míg egy ügy elintézését nyer. Addig, de azontól is mi gondozzuk az illető szegényt, néha egész családot.

Ha vidéki a hozzánk segélyért folyamodó, kapcsolatba lépünk az illető községi elüljárósággal. Ha onnan nem jöhet segély és kimutatja az illetékes hatóság, hogy nem tarthatja el, nem támogathatja az azért folyamodót, mi gondozásba vesszük s addig járunk utána dolgainak, míg rendezzük viszonyait és biztosítottuk a megélhetését, a családja fentartását. Nem kis idő kell ehhez és sok-sok fáradtságos munka, töprengés. De ha egyszer alapos megfontolás után megérlelődött bennünk a terv, melyet legcélszerűbbnek tartunk a gondozást illetőleg, attól ne térjünk el, ha a nagy nyomor és sok keserv láttára el is lágyul a szívünk. Nekünk nem pillanatnyi segélyt kell nyújtanunk, hanem erős kezet, mely kiemeli gondozottjainkat a testi-lelki süllyedésből, mely ismét erős lelket, a társadalomra nézve hasznos egyéneket formál, nevel az élet viszontagságai által elcsigázott, néha teljesen elzüllött egyénekből.

Az ügyek és ügyfelek alapos megismerésére főtényező a *környezettanulmány*. Egy ügyes detektív tulajdonságaival kell felszerelve lennünk e munkában. Végtelen' tapintat, türelem kell itt is, nagy éleslátás és leleményesség. Bele kell nézni nemcsak a szegényes tűzhelyen magányosan, árván álló, gyengén gőzölgő fazékba, hanem az emberek hideg, rideg, elkérgesedett lelkébe is. Le kell róla hántani azt a kemény kérget, mit az élet keservei oly vastag rétegben raknak le rá; ha nehéz és néha a gondozandóra fájdalmas is e munkánk, még sem szabad visszariadnunk e kérgen rést törni, mert csakis így férközhetünk a lélekhez és hozhatjuk ismét napfényre a benne rejlő, de mélyen eltemetett kincset, tiszta színaranyat, a nemes, a krisztusi érzéseket.

Ez a feladata a *gondozónak* is: a lelket tisztítani, nemesíteni kell

és nemcsak a testet gyógyítani, a szükségessel ellátni. Persze ez utóbbi is földolog, mert: «mens sana in corpore sano». Egy lelkiismeretes, jó gondozó többször látogatja az oltalmába helyezetteket, kedves, szívélyes modorral megnyeri teljes bizalmukat s ily módon átlátva ezek helyzetét, viszonyait, elkészíti a tervet, mely szerint haladva türelmes, a szűk viszonyaikban is megnyugodott, erőslelkű embereket formál a reá bízott kétségbeesett, önmagukkal s az egész világgal meghasonlott emberekből.

Ha szükséges, megismétli hetenkint is látogatásait gondozottjainál; irányítja, kormányozza őket, megsegíti bajaikban; betegségükben intézkedik orvoslásról; a gyermekek neveléséről gondoskodik, megadja az irányt, mely szerint ez haladjon, megszerzi nekik a szükséges ruházatot és így őket szóval és tettel támogatva, őrangyaluk lesz.

Tehát a három főkelléke a sikeres szegényügykezelésnek: *1. az ügy pontos felvétele, 2. az alapos környezettanulmány és 3. a szegények kitarító gondozása.*

Mélyen tisztelt közönség. Így hamarosan át sem láthatják a horderejét a mi munkánkknak; nemcsak egy, a szegény viszonyokban is elégedett, erőslelkű osztályt nevelünk, hanem magunk is nevelődünk, nemesedünk. Ha nagy bánatunk, lelkifájdalmunk van, ez a munka gyógyszer reá, de csakis úgy, ha teljesen önzetlen. Lépünk lelki közösségbe a szegényekkel s érezni fogjuk, mily jóleső tudat, hogy sokan tartoznak hozzánk, soknak irányíthatjuk sorsát.

Felsőgesen idevágó Prohászka püspök úr decemberi missziótársulati körlevele, mit ezennel fel is olvasok önöknek, mélyen tisztelt közönség:

«Oly jól esik elgondolni, hogy nem állunk magunkban, hanem hogy sokakra támaszkodunk s velük egy lelki közösséget képezünk. De mikor e nagy hitre reflektálunk, kár volna csak ebben éledegnünk, hogy e közösség révén mi sok mindenfélét kapunk s nyerünk, hanem bátran fel kell emelkednünk ahhoz a meggyőződéshez, hogy mi e közösségben adni is, tenni is tudunk, hogy tudunk közreműködni másokkal, még a legnagyobbakkal is, hogy tudjuk megtapasztaltatni s megéreztetni másokkal azt, amitől mi jobbak s értékesebbek lettünk, hogy tudjuk részeseivé tenni örömeinknek s juttatni nekik ebből, ami nekünk jól esik; sőt el kell hinnünk azt is, hogy valamint mi támaszkodunk másokra, úgy ahhoz is értünk, hogy viszont mi másoknak támaszai legyünk.

S ugyan mi legyen az, amit én ebben a szent közösségben adni

tudjak s amit tölem a közösség tagjai mint testvértől elvárnak: Válaszul szolgáljon a kedves, szentéletű kármelitanő, Teréz testvér egyik mondása: «Ha gazdag lennék, el nem viselhetném, hogy valaki éhezzen, hanem adnék neki enni: így teszek a lelki világban testvéreimmel. Mihelyt valami érdemest teszek, tudván azt, hogy sok lélek mily veszedelemben forog s mennyire szorul rá adományomra, mindjárt felajánlom jócselekedetemet üdvükért. Tényleg így még nem volt oly pillanatom, hogy azt mondtam volna: no most magamért dolgozom».

Ezt jó lesz utánoznunk! Rendkívül föléleszti a szeretetet, a buzgalmat s a cselekvési jókedvet is az a gondolat, hogy ezt meg ezt a jót ezért a valakiért, ezt meg azt a jót pedig azért a másikért teszem s ajánlom föl. Ezáltal ugyanis beleállítjuk a lelkeket érdeklődésünk gyújtópontjába s ébrentartjuk a velük való törődést s az irántuk való figyelmet. Ott a gyújtópontban rájuk leheljük szeretetünk hevét s rájuk árasztjuk testvéri szeretetünk sugárzatát: valahogy ostrom alá fogjuk őket s meghódítjuk szíveiket Isten s a kegyelem számára.

Már most ezt az eljárást sokféle irányban s különféle szándékból követhetjük. Felajánlhatjuk érdemes jócselekedeteinket például azért, hogy legyőzzék nehézségeiket vagy hogy közelebb jussanak Istenhez, vagy hogy a bűnből kiemelkedjenek s a tökéletességben haladjanak, hogy a kísértést legyőzzék s keresztségeiket elviseljék, gyermekeiket, otthonukat jól gondozzák s ami cél és szándék akad eféle már a gyakorlati életben.

Így aztán mindnyájan adhatunk és sokat adhatunk másoknak s ez után válunk be érdemes polgáraivá annak a felséges lelki közösségnek! Míg az ember esze ugyanis csak azon jár, hogy mit kapjon s mit nyerjen, vagy azon, hogy mit ne veszítsen, addig az önszeretet inspirálja őt s inkább «földi polgártársnak» illik be; de mikor azon van, hogy mit adjon, mikor minél többet akar adni s keresi a módját, hogy adjon, akkor már az égi szeretet jelentkezik benne s a «coelestis urbs» polgárává minősül.

Ne zavarjon meg az a kislelkű letaksálása saját életünknek, hogy ugyan hát mit is adhatnék én s ugyancsak ne becsüljük többre az alamizsnát s az irgalmasság külső cselekedeteit ennél a lelki közreműködésnél. Hiszen adunk mi alamizsnát s kell adnunk, mert sokan szorulnak rá; de az élet materializmusa érvényesülne lelkünkben, ha a pénzbeli adománynak nagyobb jelentőséget tulajdonítanánk. Hasonlóképpen baj volna, ha az alamizsna korlátai szabnának határt szeretetünknek s ha csak annyit érne szeretetünk, ahány fillért vagy

koronát tudunk juttatni a szegényeknek. Ezt is különben a szeretet juttassa nekik s ne a hiúság; de a szeretet nem fogja ezzel beérni, hanem sokkal többet fog adni s többször fog adni s a kisebb értékű adományt is a lelki érzések nagy értékeivel egyesítve fogja adni. így van aztán rendszer az adományokban, rend az érzésekben s az egészséges s meleg beállításból az adakozó maga lesz friss, bízó s jókedvű emberré.

Az ilyen megtapasztalja azt is, hogy *aki másnak jó, az elsősorban maga. magának jó*; sőt megtapasztalja azt is, hogy nem is lehetünk jók másnak, ha magunk magunknak nem vagyunk azok. Hiába, másnak is csak az jó igazán, aki szeret; már pedig, aki szeret, annak szíve meleg s lelkes, amit természetesen maga érez és élvez elsősorban.

Ki így szeret mást, az legjobban szereti önmagát is s élvezi a szeretetet, még ha azt mások nem is viszonozzák.»

1913. december hó.

Prohászka Ottokár.

Mélyen tisztelt közönség! Amint most hallottuk, a fő: a *szeretet*. A szegényt is szeretni kell, ha még oly kevésbé is ajánlatos a külseje. Nem kell finnyáskodni, hanem ha rongyos a szegény ruhája, szerezünk helyette mást neki; ha piszkos, mosdatlan a szegény, értessük meg vele, hogy mily elkerülhetetlenül szükséges és egészségére mily előnyös a tisztálkodás, a mosakodás; a víz nem kerül pénzbe és szappan, az már akad, ha csak egy kis darabka is és ha nem akad, hamarosan lehet venni, hiszen van olcsó szappan is, ami jó.

A lakásmizériák se riasszanak vissza, hiszen azon is hamar segíthetünk; ha szellőzetlen, nyissunk mindjárt ablakot, még ha kint hideg tél is van. Egy-kétpercnyi helyes szellőztetéssel kicserélődött az elhasznált, rossz levegő üde, friss, éltető levegővel. Ismertessük meg szegényeinket a higiénia legegységesebb szabályaival; tanítsuk őket rendszeretetre nemcsak a külső dolgokat illetőleg, hanem a belső, a lelkiekben is. Minden fáradozásunk csak időleges eredményre vezet és csak színleges, ha nem férközhetünk a lélekhez. Legyen az akár rongyos koldus, akár úri szegény, a lelkét keressük meg, a lelkét s annak minden lapját forgassuk meg; ne hagyjuk a legkisebb mozzanatot sem figyelmenkívül, mert az lehet néha a legfontosabb kulcs, mely egy-egy nehezen nyíló zárt felzárva az egész helyzetet fényes világításban elénk tárja.

Sokat, végtelen sokat érhetünk el, mélyen tisztelt közönség, a *szeretet* által. *Szeretet, tapintat és türelem* vezessen és legyen hű kísérlők a nehéz, de szép munkánkban. Ne befolyásoljon más; hagyjunk

messze magunk mögött mindennemű önzést *politikát, felekezeti kérdést*. Legyünk magunkhoz oly szigorúak, amely elnézőeknek kell lennünk szegényeink iránt. Igyekezzünk megérteni őket és velük megértetni magunkat s ezt csakis a szeretet nyelvén fogjuk elérni. Nem fogja őket a nagy társadalmi különbség sem nyomni, ha látják és hallják szívélyes, őszinte hangunkat, sőt még hamarabb megatja őket az e különbség dacára megnyilvánult szeretet. Így ők is megszeretnek bennünket s akkor nyert az ügy, mert vakon fogják követni minden rendelkezésünket, tanácsunkat. Hiszen az egész világrendnek ez a nyitja: *szeretni és szerettetni*. Ha ezt meggondolná és igazán átérezné mindenki! De máskép alakulna minden! Bizony, ha nem az *önzés* lenne a vezetője az emberek legnagyobb részének, mi más, mennyivel szebb és jobb lenne élni e gyönyörű szép világban. Mily felségesre teremtette az Isten e világot és az emberek mily örült lázzal rontanak el mindent, rombolnak le mindent mi szent, gúnyolnak ki mindenkit, ki nem önzően él! Hogy rontja egyik a másikat!

Mélyen tisztelt közönség! Mi ne tartozunk ezek közé, hanem terjesszük szép eszméinket és nyerjünk meg minél több lelket e nemes munkának; legyünk azon, hogy mindig több és több embertársunknak az legyen a jelszava: «szeresd felebarátodat, mint tenmagadat!»

Ami az irodai munkát illeti, abban különbözőképpen lehet segítségünkre az erre vállalkozó, különösen, hogy újabb megalakulásunk lehetővé teszi álmaink megvalósulását, hogy a berlini Zentrale für Private Führsorgeban tanultakat nálunk is meghonosíthassuk. Nemcsak kényelmes utánpótlás akar ez lenni, hanem munkájuk beosztásuk intézményeik és főleg a náluk uralkodó szellem kiválóságának elismeréséből származó praktikumok bevezetése a mi viszonyaink szerint.

Igen nagy elismeréssel és köszönettel kell adóznunk a vezetőségnek, főleg az intézmény elnökének, dr. Lévynek, hogy minden félteékenykedő szűkkeblűség nélkül engedték tanulmányainkat náluk végezni, sőt a legnagyobb előzékenységgel jöttek segítségünkre. Dr. Lévynek köszönhetjük, hogy minden, a szegényüggyel kapcsolatos intézményét Berlinnek és környékének is megtekinthettük, úgymint Charlottenburgban a «Cäcilienhaus»-ot, hol egy hatalmas épületben egyesítve van minden kisebb-nagyobb, e dologhoz tartozó intézmény, ami igen nagy időmegtakarítás.

A «Jugendheim» is kitűnően szervezett és vezetett intézmény. Legmegkapóbb azonban a Pastor Badelschwingh által alapított otthon Rügenitz mellett (egyóránnyira vonaton Berlintől), hol a hajléktalan

csavargókból csinálnak minden kényszer nélkül ismét rendszerető, munkakedvelő, józan, derék munkásokat. Három részből áll ma már ez intézmény; Berlin város hozzájárulása tette lehetővé e nagyszabású fejlődést.

«Hoffnungsthal, Lobethal és Gnadenthal» a három elkülönített rész neve. Az elsőben van az ifjúság 18 éves korig; a másodikban 18-40-ig lévő férfiak és a harmadikban a 40 éven felüliek, kik a züllött élet után már majdnem egészen munkaképtelenek. Ez utóbbiak kivételével három hónapig lehet minden egyén ott, azután másutt kell munkába állnia; de egy bizonyos idő múlva visszamehetnek ismét három hónapra.

, Bámulatos, mily élvezettel dolgoznak itt e volt munkakerülők, és kitűnő vezetés mellett mily paradicsomi gyümölcsöst teremtettek az ismert Berlin-vidéki homokban. Csupán az epertermesztésük oly nagy, hogy innen látják el egész Berlin szükségletét. Az egész telep megtekintése után pompásan megvendégelt a vezetőség eredeti német uzsonnával: kávéval, friss kenyérral, vajjal és a németeknél annyira kedvelt szilvalekvárral.

De térjünk vissza a Zentraléhoz, melynek a beosztása igazán utánzásraméltó. A «bureau» az a helyiség, hol mindenki jelentkezik Silberstein kisasszonynál, ki bár naponta reggel 8-tól délután 5-ig és kétszer hetenként este 8-ig van munkában, még sem mutat soha fáradtságot, mindenkivel egyformán szívélyes, udvarias és sohasem türelmetlen. Megtudakolja a jelentkezők kívánságait és utasít mindenkit a kellő fórumhoz.

Külön teremben van az aktatár. 46.000 aktájuk volt ottlétünkkor s ezek oly rendben vannak tartva, hogy az érdeklődő kezében van 5 perc alatt a kívánt akta. Néha egész hatalmas, vaskos köteg egy-egy ilyen, ami következtetni enged azon lelkiismeretes vezetésére az ügyeknek, hogy minden adatot, minden levelet, minden legkisebb jelentést csatolnak, bármely irányból jött és érinti az ügyet. Egy-egy ilyen aktaköteg egy egész család életét vázolja éveken át, sőt évtizednél is hosszabb időről.

Az «Archiv»-juk is kitűnő; talál ott minden érdeklődő, a szegényügyben dolgozó, minden, e szakmába vágó dologban útbaigazítást, mert ez archívum tartalmazza az összes napilapokat, minden folyóiratot, külön művet, az összes rokonintézmények leírását, évi jelentését stb. stb. A vezetője egy jótékony házaspár: Herr u. Frau Wrantzky, kik szintén lekötelező szívességgel adtak mindenben felvilágosítást.

A könyvvezetés és pénztárkezelés még az igen nagy forgalom dacára is mintaszerű. Érdekes része a Zentralénak a berlini kereskedők jótékonykodási központja. Itt jegyzik be, melyik cég mit s mennyit adakozik szegények vagy a jótékony bazárok, tombolák részére s innen osztják szét az adományokat; így természetesen elkerülük a sok visszaélést, kellemetlenséget, bajt úgy a kereskedők, mint a kérvényezők. A vezetője Israel kisasszony.

A szegények, kérvényezők Kihallgatása külön kis szobákban történik két egyén jelenlétében, kik közül az egyik a kérdező, a másik a jegyző, ki feltűnés nélkül, mintha oda sem figyelne, jegyzi a kihallgatást. Ez utóbbiak rendszerint a «Sociale Frauenschule»-t végzett növendékek, kik egyévi gyakorlatra vannak a Zentraléba beosztva s csak ezután foglalhatnak el hivatalos állásokat. Külön teremben kattog a sok írógép, egy-egy ügyes gépíró kezei alatt.

Bármerre jár az ember, bármerre fordul, mindenütt buzgó munkálkodást lát, mindenütt udvarias útbaigazítást kap; soha sehol sem lát unottságot, nem hall üres, léha pletykálkodást, megszólást. Kedves alakja a Zentralénak Frau Mirauer is, egy kedves, piros, egészséges, mosolygós arcú, fehér hajú, disztingvált kinézésű úrinő. Minden nap ott látható egész délelőtt, délután is, sőt estefelé is; mindig dolgozik, mindig azon töri a fejét, mi jót tehetne még! Már egy egész kis birtokot ajándékozott a Zentralénak. Szegény, gyengélkedő gyermekek üdülőtelepe lett ez, mit ő is rendezett be teljesen, nem feledkezve meg semmi praktikus és egészséges jóról. Bennünket is kivezetett ide, Mirsdorfba, hol egy egész csapat vidám gyermeket találtunk, jó ápolásban és kitűnő vezetésben. Nagyszerű, jó levegőjű, dombos vidéken áll e barátságos nagy villa, park közepén s ez határolva egy nagy gyümölcsöstől.

Nemcsak ide invitált meg Miraueréné, hanem berlini saját házában lévő otthonába is; a nála látott pompából következtettünk s később meg is tudtuk, hogy többszörös milliomosnő, ki kényelemben, pompában magának, ékezeteknek élhetne; de ő igaz, nemes lélek módjára önzetlenül, szerényen, de hathatósan dolgozik napnap után mások, a szegények, szerencsétlenek javán. Kövessük példáját.

A Zentraléba kerülő összes ügyek ki lesznek osztva a decernenseknek véleményezés és elbírálás végett, kik a kellő környezet-tanulmány eredményét is átnézve, tesznek proposíciót a segély iránt. Itt is, valamint minden ágában a Zentralénak, hölgyek és férfiak egyformán dolgoznak. 76 önkéntes és 38 fizetett munkatárs buzgól-

codik itt egyforma szorgalommal; de van is eredmény! Nem is lehet másként egy oly kiváló vezető mellett, mint dr. Levy, ki szívvel-lélekkel az ügynek él családjával együtt, kik mind egy-egy kiváló tagja a berlini társadalomnak finom lelkűknél és nagy műveltségük, komoly tudásuknál fogva.

Méltó partnere az intézmény vezetésében Luise Roloff, ki jobbkeze, munka- és gondmegosztója dr. Lévynek.

Mindezeket elmondtam önöknek, m. t. közönség, hogy némiképp fogalmuk legyen, hogyan, mit és miképp kell szerveznünk, hogy mi is eredményesen dolgozhassunk. Hiszem, hogy önökben megvan a jószándék e szép, nemes munkára; bennünk, vezetőségben pedig meg van a készség az útmutatásra, az önök kioktatására. Jöjjenek, segítsenek enyhíteni a sok bajt, nagy nyomort; Farkas Edith megalapította a Szegényügyet; mi most csinálunk belőle Szegénygondozó központot. Vigyük dicsőségre ez intézményt, hogy Farkas Edith sohase restelhesse elmondani, hogy ő tette le az alapkövet hozzá, mi pedig elmondhassuk egy pár év múlva: mi is tettünk már sokat, majdnem annyit, mint a berlini Zentrale; legyen nekünk is egy oly megbízható munkásgárdánk, kik egymásra büszkék lehetünk és kiket egy megmentett, megsegített és jóútra térített, derék munkásnemzedék áldhasson, kiket mi neveltünk ilyenekké, mikor nyomorkútból, bajaikból hűségese, türelmes gondozással kivezettük.

Úgy legyen!

Dr. **Dudek János** egyetemi tanár: *A szegényügy és a pedagógiai szempontok.*

Tisztelt hallgatóság!

A sok érdekes és tanulságos előadás között, melyet itt végighallgattak, nekem is jutott egy pont, amely szintén a szegényügy, illetőleg a szegény emberek körül forog, de a többi előadástól eltérő szempontból. Én inkább elméleti, pszichológiai, lélektani szempontból vizsgálom a szegény embert, hogy azután pedagógiai szempontból rámutassak a módokra, hogyan lehet az így felismert és szegénynek elismert emberen segíteni. Akik itt jelen voltak előadásaimon, láthatták, hogy nem a tudóskönyvekből szedem ebbeli gondolataimat, mert attól tartok, hogy, miután nekem mindig a végére jut a szó, nagyon megterhelném önöket nehéz, tudományos dolgokkal. Azért egy más könyvet forgatok, melynek olvasásában önök is könnyen követhetnek engem és ez a könyv a tapasztalat, az élet

könyve. Nem hízelgek senkinek, senki kedvét nem keresem, csak a valóságokat keresem úgy, ahogy azok az élet könyvében olvashatók.

Így vetettem fel első kérdésnek, hogy ki a szegény? Mindjárt eltértem ennek meghatározásában a közfelfogástól; mivel a közfelfogás nagyon egyoldalú annak a dolognak a megítélésében, magyar fejünkkel és úri eszünkkel kit tartunk mi szegénynek? Ebben a kérdésben még mindig a középkor felfogásánál tartunk. Azt gondoljuk, hogy csupán az a kézi napszámos, az az ú. n. koldus, aki ajtónkon kopogtat, az csupán a szegény. Kétségtelen, hogy ott is vannak szegények; de, tisztelt hallgatóság, sokkal szenvedőbb szegények és sokszor azoknál igazibb szegények lehetnek másutt is, t. i. a felsőbb rétegekben. Talán úri kalapot hord még az illető, talán úri formájának néz ki és kérem, az nagyon szenvedhet, az nagyon szegény ember lehet, aki meg nem érdemelt szegénységben sínylődik és jobban is megérdemelheti a segítséget, mint az a szegénynek látszó munkás, akinek a felesége legújabbán a vásárlásban sokszor az úri asszonyokkal is vetélkedik a vásárcsarnokban. Egyszer azt kérdeztem a szakácsnétól, hogy miért oly drágák a csirkék és azt a választ kaptam, hogy vasárnapon a munkások sorban elkapkodják és ezért kevés és drága a csirke. Az én felfogásomban a szegény nem így szerepel. Bizony sok munkásnak ma sokkal jobb dolga van az anyagiakban, mint akárhány kishivatalnoknak, aki ott görnyed az íróasztalnál és éhezik, de röstel panaszkodni, mert ebben a romlott világban, amelyből eltűnt a szeretet s az önzés és szeretetlenség uralkodik, ugyan kinek is panaszkodják?

Mindjárt az első előadásom alkalmával kitágítottam tehát a «szegény» fogalmát. Most tovább folytatom.

Tisztelt hallgatóság, a mi nemzetünk gerince, a nemesi osztály — amellyel szemben ebben a szociáldemokrácia világban oly igazságtalanok az emberek — kidőlt. Pedig, hogy mi itt vagyunk és ez a föld a miénk, az a nemesség érdeme. A bevándorolt idegen elemek divatba akarják hozni azt a felfogást, hogy a nemesség kidőlése természetes, hogy tehát kár is gondolni ezeknek a támogatására. De úgy van-e ez? Vajjon mindegy-e nekünk, hogy az egykori nemesi osztály nagy szegénységbe került? Nem mindegy. Ez a nemzet így nem fog megmaradhatni, mert letörött a gerince és ami gerinc most képződik, az nagyon gyenge. Nem lehet egyszerűen azt mondani, hogy a régi nemesi osztályt a bűnei tették tönkre. Mert vajjon nevelték-e ezt a nemességet 1848 előtt előzetesen arra, hogy a bekövetkező

új viszonyokhoz alkalmazkodni tudjon? Ezt tenni elmulasztották. Pedig volt ebben a nemességben sok szép erény. Volt benne sok felebaráti szeretet, vendégszeretet és mások megbecsülése. Az új elemek önző felfogása szerint ez bűn. Tönkrement a nemesség első-sorban azért, mert az új viszonyok egy hónap alatt megfosztották a jobbágyoktól. A jobbágy földet kapott, a nemes pedig elvesztette a munkaerőt, amire nem volt előzetesen ránevelve. Erre az állapotra pedig egyik sem volt ránevelve, tönkre is ment mind a kettő. Pedig hát ezek a régiek vívták meg a szabadságharcokat, védték meg ezt a földet. Tessék csak utánanézni a történelemben, amelyet ujabban oly sokan el szeretnének felejtetni. Most már ezek az érdemes osztályok szegények. Alig lehet a régi nemesség utódait másutt látni, mint hivatalokban. De, hitem szerint, ez a nemzet nem is fog többé szabadságharcot megívni, mert 1848-ban voltak még független emberek, ma már nincsenek. Ki független ma? Legfeljebb a bankár urak lehetnének, de azok az üzletre, a haszonra néznek s azért a mindenkori hatalommal tartanak és hogyha akár a partvist állítják elibük a hatalom élére, azzal is fognak szavazni. A nemesség már többé nem az, ami volt, hanem a nemzet legszánandóbb szegénye. akit újból föl kellene emelni.

Tetszik látni ezekből, hogy miképpen igyekezem kitágítani a «szegény» fogalmát? Uri kalap alatt is találkozunk tehát támogatásra érdemes szegényekkel, de ezeken az önök szegényügyi irodája nem segíthet. Másoknak, módosabbaknak, kellene őket segíteni.

A szemeink előtt megy tönkre Erdély. Miért? Mert nincsenek többé a XIX. század első felében élt nagy férfaiink, akik a nemzet életét gondozták, nem pillanatnyi életszükségleteket kielégítve, hanem a nemzet történelmi jövőjéért aggódó s azt gondozó férfiak.

Íme, sokkal több rejlik a «szegény» fogalma alatt, mint a közélet gondolja. Nevezetesen nem azok a «szegény»-ek, akik tolakodnak s akik a markukat nyújtogatják. Ezekben már kiveszett az önértet. Nem ezek az igazi «szegény»-ek. Szegények igazán azok, akik nem panaszkodnak, de környezetük tudja azért róluk, hogy szegények. Ezeket kell elsősorban fölkeresni és a tolakodókat el kell utasítani. Többnyire naplopók ezek, akik a többi érdemes szegények elől elveszik a kenyeret.

Most folytatólag még egy más szempontból tekintsük a «szegény»-t. Vannak szegények, akiknek volt kenyerük, de már nincs, le vannak törve; vannak mások, akiknek van még kenyerük de

letörőfélben vannak és végül vannak, akiknek van kenyerük, de le fognak törni, legalább is már ezen az úton haladnak.

Hogyan jut el az ember idáig? Nem történik ez rögtön, hanem bizonyos fejlődés következtében. Szóval, hogyan jut valaki szegénységbe, akinek nem kellett volna elszegényednie? Eltekintve azoktól az esetektől, amidőn valakit szerencsétlenség ért, vagyis önhibáján kívül lett szegénnyé, én az összes elszegényedések okait az önmegtagadás hiányában és az igények szabadjára eresztésében találok. Sokan persze azt mondják erre, hogy ez egy elkopott frázis. Régeinek régi, de az ember maga is régi és ha százezer esztendő múlva is találkozánk itt, akkor is ezt mondanám. Mi az az önmegtagadás hiánya? Ez egy keresztény műszó, melynek az az értelme, hogy mindnyájan Ádám és Éva gyermekei lévén, az eredeti bűn átöröklése folytán bennünk sok a rossz hajlam. Nagyon jól mondja szent Pál: minden emberben mintegy két ember küzd. Az egyik a jó, amely mindig csak jót akar, a másik a rossz, amely mindig rosszra csábít. Ebben van a nyitja annak, hogyan lesz valaki olyanná, hogy le fog törni. Sokszor hallunk eseteket, amidőn valaki öngyilkossá lett, föbbe lőtte magát. Hosszú útja van annak, míg az illető erre a végre jut. Nem ritkán már egyetemi tanuló korában tanulás helyett kávéházba járt, szóval a «szabadságot» élvezte, neki indult az adósságsinálásnak. Először pumpolja az apját és a mamáját, aki még azután is küld neki pénzt, amikor már az apa azt megtiltotta. Te jó mama, fogsz te még sírni, csak küldözz neki pénzt. Mire ügyvéd lesz vagy más állásba kerül, úgy összegyűl az adóssága, hogy hol váltóval, hol így, hol úgy fogja csak azt rendezhetni. A végén majd partiét keres, amelynek nem az lesz első feladata, hogy feleség legyen, hanem hogy az adósságokat kifizesse. Családi életet kezdenek. De lehet-e züllött lélekkel igazán szeretni, lehet-e boldog családi életet alapítani? A jövőt ilyenkor meg lehet jósolni anélkül, hogy Izsaiás prófétának kellene lennünk. Egy boldogtalan helyett majd két boldogtalan lesz, mert az ilyen ember tönkre nyomorítja egész családját. Jól mondja a próféta: Jól fog esni a férfinak, ha gyermek korától hordta igáját, vagyis ha önmegtagadásban élt, ha fékezte vágyait. Az az ifjú azért jött az egyetemre, hogy tanuljon; de hát társai hívták és ő nem tudott nekik ellenállani. Mert ma egy rendkívüli élvezetvágy fogta el az embereit. Most mindenki csak élvezni, szórakozni akar. Mindent a testnek, semmit a léleknek! Kávéház, mozi, színház a szórakozó helyek. Hogy töltötték a mi öreganyáink szabad idejüket? Bizonyára nem ilyen helyeken és nem költekezve. Arra is emlékszem még, hogy az öreg mamának egyes

ruhadarabjait még az unokákra is átalakították. Amit az öreg szülők megszóroltak, azt a mai könnyelmű fiatalok elpazarolják, elmulatják. A mai életmóddal azután velejár a lelki üresség, ameghasonlás, gyomor-fájás és mindenféle fájás. Méltóztassék csak megfigyelni, látnak-e ma valahol igazán jókedvű embert? Ez ma nagyon ritka és általánosságban oly gyakori ez a baj, hogy szinte elrémitő, hogy az emberek nem ismernek semmi lelki gyönyörűséget. Rohannak egyik élvezet után a másikba és csak a saját otthonukban nem találják jól magukat. Csak mindent a testnek és semmit a léleknek! Ez a jelszó járja es ebben van a boldogtalanságnak az oka. Minden mulatozás pénzbe kerül. De a pénz elfogy, honnan veszed elő ismét a pénzt? Honnan? Egy uradalmi gazdatiszt azt mondta: a mi uradalmunkban mindenki lop, csak magam nem lophatok, mert az én kezembe nem kerül pénz. Ilyen s hasonló eredetű pénzen történnek sokszor a mai mulatságok. Mi ezzel szemben az önmehtagadás? A magyar példabeszéd azt mondja, hogy addig nyújtózzál, ameddig a takaród ér. Ne tovább, mert megfázol. Így vagyunk a vágyainkkal is. A szegénység tisztesség, a szegénység nem becstelenség. Szerényen élni nem szégyen. De mit fognak mondani az emberek, ha folyton itthon ülni látnak? Nohát ha becsületes léssz, jót fognak mondani, ha lump léssz, akkor azt, hogy lump vagy. Az is jellemző kórtünet, hogy a külsőre, a látszatra oly sokat adnak ma az emberek s a belsőre, az igazi műveltségre és a lélek nemességére majdnem semmit. Azt mondta nekem egyszer egy szolgabíróné: a szobaleányom úgy öltözködik, mint én, hát csak nem mehetek a templomba! Az is előfordul, hogy a házmester gyermeke lakkos cipőben jár, de próbálj csak vele beszélni, meglátod, hogy micsoda műveletlen egy lélek. Szerencsétlenek! Az igazi kultúra az nincs sem a hajadhoz, sem a ruhádhoz kötve, az a lelkedben van, azt ápolod. Egy sokat szerepelt grófnőn valamikor sokat épültem. Meghívtott egyszer ebédre. Amint belépek a kastélyba, ott áll a női személyzet és köztük ugyanolyan egyszerű ruhában a grófnő. Én igazán nem tudtam, melyik a grófnő. Ő engem akart tanulmányozni, én meg őt. Csak később tudtam meg, hogy melyik volt köztük a grófné, amikor rendelkeznie kellett. Az egyszerű ruha mellett mennyi lelki nemesség, mennyi finomság nyilatkozott a társalgásánál. Hát bizony nem a ruha teszi az embert és az sem, hogy melyik hotelben vacsorálsz. Ha nem telik egyébre, végy kéthatosért felvágottat és ha a magad pénzén veszed, nagyobb úr vagy, mint az, aki a minap így szólt barátjához: Adj kérlek, 10 koronát, mert meghívtak valahová s okvetlenül el kell mennem. Hát minek akarsz mulatni, ha nincsen pénzed? Ez az a vég-

telén könnyelműség, ez a magán uralkodni nem tudás. Folyton halljuk: Hát mit fognak mondani az emberek? s a végén az lesz, hogy nem bírván kifizetni a sok tartozást, föbe lövi magát. Ezért élünk a földön? Ilyen a modern ember. És ilyenkor többnyire az asszony húzza a rövidebbet. Ez tehát nincsen rendjén. Legyünk önmegtagadók, fűezzük vágyainkat, keressük a lelki nemességben boldogságunkat, a munkában örömünket és keressük az élvezeteket — a természetben.

Ha megjön a nyár, érdekes megfigyelni, a körutakon hogyan ereszkednek le a függönyök. Muszáj mindenkinek nyaralni menni, ha kölcsön vett pénzen is. Mintha már itthon nem is lehetne eltölteni a nyarat, pedig a budai hegyeknek oly gyönyörű környékük van, hogy nem kell külföldre menni. De hát a divat, mikor azt mondják, hogy nem is ember az, akinek nyáron nincs lehúzva a függőnye! Sokan megfigyelhetik, hogy a nyaralók hogyan húzódnak meg a szomszéd falvakba. Szenvednek, zsúfoltan vannak egy kis szobában, rosszabbul vannak, mint otthon, de hát annak az ablakfüggőnynek leeresztve kell lennie, hogy a szomszéd lássa, hogy nyaralnak. Nem is tudom, hogy némelyik nem marad-e otthon a leeresztett függönyök mögött? Hát ilyen a divat ma. Ugyan ne ámítsuk egymást. Ha Tátrába megyünk, még ott is sokat kell tűrnünk; mert mindenütt jó, de legjobb itthon — és legolcsóbb. Szeressük jobban a szabad természetet. Az nem kerül pénzbe. Menjünk szépen gyalog és a szabad természetben fogyasszuk el azt a csekélységet, amit magunkkal hoztunk. Ez a legjobb és legegészségesebb nyári kirándulás. Ennek a vége nem lesz a kölcsön a takarékpénztárakból vagy zálogházakból.

Azokról beszélek, akiknek nem kellett volna tönkre menniök. Rajzolom a tönkremenés folyamatát. Az az eladósodott fiatal ember, mikor nőülésre kerül a sor, elsősorban azt nézi, mennyi pénze van a menyasszonyának s nem azt, hogy szereti-e. Ha nincs meg az a megkívántató sok ezer forint hozománya, azt mondja, nem érdemes nősülni. Igen, ma sokszor csak azért nősülnek, mert adósságokat kell kifizetni belőle. És mi történik később? Mikor a pénz elfogy, már ráunt az asszonyra és kezdenek válni. Mi más jövőt épít magának az a fiatal ember, ha másképp kezdi életét, ha egykoron uralkodik rendetlen vágyain! Ha azonban a máskülönbösen rendes családi viszonyok között élőket is vesszük, hányat visz a tönk szélére a luxus, az úrhatnáság? Manapság már nem is lakásaikon látogatják egymást az emberek, hanem kávéházakban. Vagy egyáltalán futnak egymástól. Roppant antiszociálisok lettünk.

Mindig a szocializmusról beszélünk és mindig kevesebb szocializmus, társas érzés lesz bennünk. Nem csoda. A mostani vizit 20-30 koronánkba kerül, mert traktálni okvetlenül kell. Azelőtt is voltak vizitek, öreganyáink is viziteltek, de kávé mellett. Most csak a külsőség után futnak és rohannak a letörési folyamatnak. Nem úgy van berendezve a mai társadalom, hogy kin hogy lehetne segíteni, hanem hogy másnak a gyarlóságait hogyan lehetne kizsákmányolni, kit hogyan lehetne elcsábítani? Ez nem a keresztény szeretet. A keresztény szeretet arra tanít, hogy a gyarló embernek ne éljünk vissza gyarlóságaival, hanem tanácsokkal segítsük megfigyelmeztetvén őt, hogy az az út, amelyen jár, nem jó, pusztulásra vezet. Nálunk sokan vannak olyanok, akik mások szenvedélyeiből élnek. Ezek a legnyomorultabb existenciák. Nem is lehet azon aztán csodálkozni, hogy olyan sokan vetik el maguktól az életet. Hiszen amit addig éltek, az nem is élet. De hát ki a hibás? Hibás maga az ember. Ő belőle lesznek, ha nem vigyáz vágyaira, a letörött existenciák, az elszegényedett emberek; pedig ellenkező módon talán a legmegelégedettebb ember lehetett volna a világon.

Száz szónak is egy a vége. Fejtegetéseimmel azt akartam elérni, hogy a mi szegényügyi osztályunk, amely ezen előadásokat rendezte, tegye meg azt, hogy ne csak a meglevő szegényeket istápolja, támogassa, hanem igyekezzék mindenütt az önmegtagadás eszméjét is hirdetni. Hirdessék, hogy ne a test örömeiben és a fékezhetetlen vágyak kielégítésében keressék az emberek az örömet, hanem a lelki gyönyörűségekből s az Úristennel való tartásban. Ezt a nemes testületet arra kérem, hogy hirdesse a vágyak megfékezésének szükségességét, mert nemcsak azokat kell figyelmünkkel kísérnünk, akik már letörtek, hanem azokat is, akik azon az úton vannak, hogy letörjenek. Nem kell senkinek letörnnie. Nagyon szépen mondja a mi nagy költőnk, Arany János:

Előtted a küzdés, előtted a pálya,
A gyenge csügged, az erős megállja.
S tudod, az erő micsoda? Akarat,
Mely előbb vagy utóbb bizton diadalt arat.

És ez az az erős akarat, amelyen a pokol kapui sem vesznek erőt; mert ha nem akarok valamit, nem kell tennem, mert velem van és megsegít az Úristen, aki egyedül jó hozzánk. Tanítsuk az embereket arra, hogy boldogságra vannak teremtve, miért kell boldogtalanoknak lenniök! Oltunk beléjük szeretetet, keresztények

vagyunk, tehát szeressük felebarátainkat. Ne kívánjunk rosszat egymásnak és óvjuk meg felebarátainkat is a letöréstől, amelynek az útjára már ráléptek. Tegyük meg érdekükben annyit, amennyit <-sak megtehetünk, de igaz, szerető szívvel és Krisztus példájának követésével, mert nincs a világon név, amely olyan volna, mint az ő neve és példája. Legyünk tetteinkkel igaz keresztények s leszünk mindig igaz érzésű, önzetlen emberek.

XIV. ELŐADÁS.

Dr. Benárd Ágoston.

T. Hölgyeim és Uraim!

Önök a szociális missziótársulat tagjai útrakészülnek, a szociális tevékenység széles országútjára és most egészítik ki útikészletüket. Tudom, hogy sok szerszámot, fegyvert gyűjtöttek össze és sok kincset, aranyat, amit a testi és lelki szegényeknek fognak szétosztani. Engedjék meg, hogy útikészletüket az aranyokon kívül, pár fillérrel kiegészítsem.

A múlt alkalommal szólottam volt, hogy a megbetegedések legfőbb oka az, hogy az ellenálló képességünk rossz, gyenge. Ha nem akarunk betegek lenni, vagy ha jól akarjuk kiállni a betegséget, akkor ügyelni kell ellenálló-képességünkre és igyekezni kell azt fokozni.

A mai napon a legelterjedtebb betegségről fogok szólni, mely valóságos nemzeti betegség, amely ellen a küzdelmet sikerrel nem szanatóriumokkal, nem is orvosi tudománnyal, hanem elsősorban szociális téren tudjuk megvívni.

Ez a betegség a tuberkulózis.

Ezenkívül a kis gyermekek gyomor- és bélhurutjáról fogok szólni és a járványokról.

Engedjék meg, hogy egy pár adattal igazoljam, hogy mennyire elterjedt betegség a tuberkulózis. Budapesten 1876-tól 1881-ig, tehát 5 év alatt a tuberkulózisnak csak a tüdővész alakja tizenhétézer áldozatot követelt. Ugyanazalatt a gyermekek gyomor- és bélhurutja hétezer és egyéb járványok két-háromezer embert öltek meg.

Magyarországon a tuberkulózis kétszerannyi emberéletet követel, mint a többi járványos betegség együttvéve.

Naegeli német professzor ötszáznál több. nem tuberkulózisban elhunyt ember hulláját boncolta s ezeknek 97 %-ban talált tuberkulo-

tikus elváltozást. Elmondhatjuk tehát, hogy valamennyien tuberkulotikusok vagyunk. De azért ne tessék megijedni. Egy bizonyos korban mindnyájan átesünk e betegségen és mégis elég jó egészségnek örvendünk. Az emberiségnek $\frac{1}{6}$ -odrésze pusztul el ebben a bajban.

Van kilátás a küzdelemre és a sikerre, csak küzdeni kell komolyan. Úgy mint például a koleránál felébred a társadalom lelkiismerete és a hivatalos apparátus, míg a tuberkulózisnál, melynek pedig sokkal inkább kellene megdöbbennie bennünket, nem működik úgy az ellenállás szervezésén sem a társadalom, sem az állam.

Említettem, hogy a mikroorganizmusok vagy a sérült bőrön, vagy a légutakon, vagy a tápcsatornán át jutnak a testbe. A tuberkulózis mind a három utat választhatja. Ismernünk kell már most az utakat és módokat, melyekkel ezzel szemben felvértezhetjük magunkat. Ha ezeket jól ismerjük, úgy biztos győzelemre lehet kilátásunk.

1902-ben a «Stefánia»-kórházban 66 gyermeknél vizsgálták meg a köröm alatti szennyet és 21 %-nál tuberkulózis-bacillusokat találtak. Magdeburgban a gyermekek homokját vizsgálták meg az orvosok és ott is találtak tuberkulózis bacillusokat.

A védekezésnek módja, amióta a tuberkulózis bacillusát felfedeztük, az hogy igyekezni kell elpusztítani a bacillusokat a szervezeten kívül és megakadályozni a szervezetbe juthatásukat. Ez azonban teljesen elégtelen védelem. És nem is ez a fontos, hanem sokkal fontosabb az, hogy a már megtámadott részről igyekezzünk hamar eltávolítani a baktériumot, esetleg a beteg testrészt, szerv eltávolításával is. Másodszor a hajlandóságot igyekezzünk legyőzni. És harmadszor, akiről bizonyosak vagyunk, hogy tuberkulotikus, azt védjük azoktól a káros behatásoktól, amelyek a tuberkulózist a szervezetben kifejlesztik.

De vegyük sorba a dolgot. Hogyan kell a bacillust elpusztítani a szervezeten kívül? Eltiltjuk a nyilvános helyeken a köpködést. Emellett szükséges volna, hogy akik határozottan e betegségben halnak meg, azok ruháit fertőtlenítsük és a lakást is. Ez azonban még nem történik meg nálunk.

Hogyan akadályozzuk meg a bacillusnak a szervezetbe jutását? Említettem, hogy hogyan kerül oda. Közönségesen nem a levegő belégzésével, hanem a közvetlen érintkezés által jut a szervezetbe. Leginkább a beteg csókja által. Számtalan esetben fertőzik a gyermeket a tuberkulotikus nagyszülők. Mindnyájan keresztülmehtünk e bajon. Az idős embereknek ártalmára alig is lehet, míg ha az idős emberről belekerül a gyermek szervezetébe, azt elpusztítja. Egészséges szülők gyermekei is elpusztulnak e bajban, melynek forrása a nagy-

szülő volt. A helyzet ugyan nehéz az ilyen esetben, de meg kell tenni, hogy a nagyszülőt eltávolítsuk. Különösen kis gyermeket sohase csókoljunk szájon.

Bejuthat e betegség a szervezetbe a szennyes zsebkendő, evőeszköz, tányér útján is.

Hallottuk, hogy ott van e baj a gyermekek homokjában, de ott van a lakás padlóján is. Ne engedjük meg, hogy a gyermek a padlón csúszkáljon és evés előtt mossuk meg a kezét.

Szóval sok mindent kellene tenni és sok mindent nem kellene tenni. Mindez azonban nagyon nehéz. Nagyon nehéz a tuberkulotikus családtagot elválasztani a családtól és nehéz megtiltani a gyermeknek, hogy ne játsszon a homokban és ne csúszkáljon a padlón. Nehéz kivinni azt, hogy a szegény ember, aki nem is veszi észre a bajt, hogy az a gyermekét meg ne csókolja.

Nehéz a szervezeten kívül elpusztítani a bacillust, különösen amikor még a tüdővész ellenes szanatóriumok kertjében is köpködnek. Nehéz dolog megakadályozni a bacillusnak a szervezetbe jutását. Azonban nem is ezt kell tartani a leglényegesebbnek a betegséggel szemben való küzdelemben. Ha a szervezetbe jutott ez a bacillus, úgy az már rendszeren a gyermekkorban történt. Amikor aztán az ember rossz egészségi viszonyok közt él, vagy a szervezetét túl fárasztja, amikor a szervezet ellentálló képessége leromlott, ilyenkor jut felszínre a betegség és éppen a legszebb virágzásban, 20-40 éves korban pusztítja el az embert.

Az első helye a bacillusnak, ahova bejut, rendszeren a mandula, a garat és a torokmandula. Ha azt tapasztaljuk, hogy a gyermeknek állandóan nagyobb a mandulája, azt el kell távolítani és erre az orvost figyelemre kell tenni. Ha a sérült bőrön át jutott a szervezetbe, vagy a táplálékkal, különösen a tejjel, akkor is először a nyirok mirigyekben jelenik meg. Itt aztán a legtöbb esetben meg is állapodik. Ha tovább megy, akkor az a hely, ahova eljut és már tüneteket is okoz, rendszeren a tüdőcsúcs. A tüdőcsúcs az a része a tüdőnek, mely legkevésbé van vérrel ellátva és a legkevésbé szellőzött és így az ellenálló képessége is a legkisebb. A betegség kitörésére hajlammal bíró egyénnél különösen ügyelni kell arra, hogy jól táplálkozzék, ne fárasztja túl magát, rendes életmódot folytasson és sokat legyen a napon. A betegség kitörésére való hajlamot így kell legyőzni. Ha a tüdőcsúcs meg van támadva, ha kis mértékben is, ha tüneteket nem is okoz és még inkább, ha a beteg köhög, fáradt, gyenge, vérszegény stb.; nagyon kell vigyázni az illető egészségi viszonyaira. Különösen tapasztaljuk

táljuk azt, hogyha a tüdőcsúcsban lappang a betegség, súlyosodni kezd, ha az illető nehéz munkát végez, a tüdőt megerőlteti és utána vért köp. Sokszor ez az első tünet, amit észreveszünk. Így van az, hogy látszólag erős emberek, akik vért köpnek, egyszerre csak betegek lesznek és erősen kifejlődik bennük a tüdővésznek, sajnos, olyan jól ismert kórképe. Az ilyenek nagyon jól kell vigyázni a tüdejére.

Épen ilyen szerepe van a légutak hurutjának is. A légutak hurutját előidézheti akármilyen bacillus is. Maga a megfázás is elegendő arra, hogy hurut keletkezzen. A köhögés sem más, mint erőszakos kilégzés. Az ilyen módon túlfeszített tüdőben is kifejlődik a baj. A por belégzése is káros a tüdőre, amely már meg van támadva. De nem a por idézi elő a tuberkulózist. Akinek nincs tüdőcsúcshurutja, az belélegezhet port, füstöt s nem lesz ártalmára. De ha még oly kicsiny baj is van benne, akkor a belégzett por, füst, de különösen a belégzett fémpor igen erősen kifejleszti a bajt, mely talán kedvező körülmények közt ki sem fejlődött volna. Különösen gyárakban, műhelyekben, ahol ki vannak téve a munkások a fémpor belégzésnek, meg kell vizsgálni a munkásokat és a betegeket el kell tiltani ettől a munkától, mert biztos az elpusztulások az ilyen helyen.

Beláthatják, hogy a tüdővész elleni küzdelemben milyen lényeges szerep jut az okok ismeretének, melyek a bajt kifejleszthetik. Ezeknek az ismereteknek birtokában az önök lelkes apostolkodását nem pótolhatja semmiféle szanatórium vagy, tudomány.

Jelenleg Magyarországon félmillió tüdővész van. Elképzelhetik, hogy a betegség terjedésének meggátlásában mily keveset tehetnek a szanatóriumok. Ezen a téren a szanatóriumok tökéletesen csődöt mondtak.

A tuberkulózisról sok adatot lehet felsorolni, hiszen minden ország, város és község statisztikát vezet erről a betegségről. Statisztika van arról, hogy hányan betegesznek meg férfiak és nők és milyen korban stb. . . . Csak egy-két adatot említek fel. Említettem, hogy a baj előmozdításában nagy szerepe van a túlfárasztásnak. Ez igazolható azzal, hogy a nagyon fárasztó testi és szellemi munkát a férfiak végzik és bár általában a nők közül többen vannak e betegségben, mégis több a tuberkulózisban elhalt férfi.

Az éghajlati viszonyok is nagy hatással vannak a tuberkulózisra. Például Egyiptomban, ahol nem lehet orvosi szempontból beszélni közegészségről, mégis kevés a tuberkulotikus. És ha a ben-szülöttek ide jönnek, itt egymásután elpusztulnak a tüdővészben.

A tuberkulózis elleni küzdelemben csakis szociális téren lehet

valóban lényeges eredményt elérni. Igyekezni kell felvilágosítani az embereket, hogy mikép kell helyesen élni és védekezni. Igyekezni kell odahatni, hogy a szegények és a nyomorban levők is tudják, hogy mikép kell élni és hogy módjuk is legyen úgy élni.

Hogy milyen befolyása van az anyagi és szellemi szegénységnek a betegségre, példa rá Paris. Paris roppant gazdag város, de ott, ahol legnagyobb a fény, az árnyék is a legnagyobb. Igazán szegény nyomorgók csak nagy városokban élnek. És épen ezért a nagy városokban pusztít legjobban a tuberkulózis. Különösen ott, ahol a legtöbb túlsúfolt lakás van, Parisnak pl. a VIII. kerületében laknak a leggazdagabb lakosok, ezek közül tízezerre esik 17 haláleset, melynek tüdővész az oka, míg a XIII-ik kerületben, melyben a legszegényebb nép lakik, tízezerre esik 81.

Budapesten a középosztályból másfélszer annyian halnak meg, mint a vagyonos osztályban, míg a szegények osztályából másfélszer annyi hal meg e betegségben, mint a másik két osztályban együttvéve. Áttérek most már a másik két bajra.

Közönséges eset, hogy egy parasztasszonynak, vagy falusi asszonynak van 7-8, sőt 10-12 gyermeke is és amikor kérdezzük, mennyi maradt meg belőlük, azt halljuk, hogy alig egy-kettő. Azt is szokták mondani, hogy a parasztyerek eszik mindent és jobban néz ki, mint a városi gyerek. Erre azonban fényesen rácáfol a statisztika, hogy a gyermekhalandóság a legnagyobb a kultúrában hátramaradt népnél. Az igaz, hogy amelyik megmarad, az erős, mert annak született, mert az már válogatott, erős természetű. De ha ezt is okosabban nevelték volna, elkerülhették volna azt a sok bajt, bélhurutot, amin a gyermek keresztülment.

Ha önök a szegények gondozásában a gyermekét tápláló anyára találnak igyekezzenek kioktatni, hogy a gyermeket rendesen kell táplálni, vagyis nem olyankor, amikor sír a gyerek. Hisz a gyerek azért is sír, mert sokat kapott enni, vagy mert olyat kapott, amit nem lett volna szabad adni neki. Oda kell hatni, hogy a gyermeket az anyja táplálja. Így rendezte azt be a természet. Még az sem mindegy, hogy az anya táplálja-e, vagy más. A tehéntej méreg a gyermeknek hathónapos korig. Sokszor azonban rá vagyunk szorulva a tehéntejre. De ha be is veszi a gyermek, akkor is megfelelő oldatban. A mesterségesen táplált gyermekek 80%-a elpusztul a gyomor- és bélhurutban. Minden anya maga táplálja a gyermekét. Ne adjon neki túlsókat. Elég, ha 3-4 órában kap enni a gyerek és tíz percig tarthat az etetés. Ha nehézségbe ütközik, hogy az anya táplálja a

gyereket, akkor is legalább az első három hónapban tegye ezt meg,, azután keresse fel az orvost és kérdezze meg, hogyan táplálja a gyermeket és ne kérdezze meg a szomszédasszonyt, a bábaasszonyt, vagy az öreganyját. Hat hónapon túl lehet hozzászoktatni a tehéntejhez, de azt is mindig frissen forraljuk. Nem szabad a tejet sokáig forralni, elég ha öt percig forr, tíz perc már sok. Ha mesterségesen kell táplálni bizonyos körülmények közt a gyermeket, akkor magyarázzuk meg, hogy mikép nyújtsa azt a tehéntejet az anya. Ne adjanak kizárólag gyermeklisztet, mert az teljesen elhibázott dolog. Hathónapos korig tehéntejet kap a gyermek kellő hígításban. Az első 24 órában tiszta teát kap. Két-háromnapos korban $\frac{3}{4}$ rész teához $\frac{1}{4}$ rész tej jön és lassan több tejet szabad és kevesebb teát vegyíteni, úgy hogy háromhónapos korban fele teát vagy vizet, fele tejet kap. Azontúl is mindig kevesebb vizet és több tejet vegyítünk úgy, hogy hathónapos korban már tisztán kap a gyermek tejet.

Megbetegedhetik a gyermek az anyatejtől is, de még inkább a tehéntejtől. Ez esetben az orvoshoz kell vinni a gyermeket.

A járványos betegségekről megjegyzem, hogy azok leginkább a szegénysztyályban pusztítanak, például a kolera is. Minden járványos-beteget kórházba már csak azért sem vihetünk, mert el szokták titkolni. Ha nem vehetjük igénybe a hatósági apparátust, akkor tisztán csak szociális úton érhetünk el sikereket.

A járványos betegség tulajdonságait ismerni kell. Nem kell attól félni, mint amennyire félnek és nem szabad azt közömbösen sem venni.

Leginkább, csak közvetlen érintkezés útján terjed a járványos betegség.

Hogy a skarlát és a kanyaró kórokozói hogyan jutnak a szervezetbe, nem tudjuk. A kanyaró közvetlen érintkezés útján terjed. Míg jól vihetem tovább pl. a bányahimlőt. A skarlát fertőző voltát általánosan ismerik; de a fertőzés körülményei még ismeretlenek.

A járványos betegeknél úgy viselkedjünk, hogy kevés bútorhoz vagy ruhához érjünk. Otthon jól meg kell mosdani, pl. alkohollal, mert ez kitűnő dezinficiáló szer.

A tifuszról és a koleráról kell tudni azt, hogy kizárólag a tápláló csatornán át jutnak a szervezetbe. Ha kénytelenek vagyunk ilyen helyen megfordulni, súlyt kell helyezni arra, hogy mindent, ami a kezembe jut, azt tisztán kell tartani, így a kezet is. Fertőtleníteni kell a látogatás után a testünket, ruhánkat, még a cipő talpát is mésszel. Így tudnak az orvosok is védekezni.

Szeretnék még többet is mondani erről a dologról, de az idő rövid. De ha az elmondottakat egy kissé megszívlelték, úgy akkor annak hasznát is fogják látni.

Czihy Margit titkárnő:

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Tévedés történt akkor, amikor az elnöknő úgy jelentette, hogy én a kültelki szegényekről akarok beszélni. Nem azokról akarok beszélni és nem is azokért akarok harcolni, hanem a gyermekekért.

Mint minden harcosnak, úgy nekem is megvannak az ellenségeim. Miután ez így van, másképp nem tehetünk, mint kölcsönösen megbecsüljük egymást. Azt szeretném azonban, hogy ez nem a személyek, hanem az elvek háborúja legyen.

A gondolat mindig úgy indul, mint a lavina. Nem tudjuk mi lesz belőle, mire leér. Zűrzavaros, hétköznapi gondolattömegből kiválik egy csillogó kis — gondolatszem. Az emberi hajtóerőtől, az energiától függ mily gyorsasággal futja meg pályáját. Örök törvénye a fizikának, hogy elsöpörje, ami gyengébb. Egybeolvadni csak lent a pocsolyában lehet, amikor egy harmadik erő megsemmisíti mindkettőt.

fliszen minden nagy eszme körül ketté oszlanak a vélemények. Egy nagyon aktuális dologról szólhatok ezzel kapcsolatban, például a háborúról. Hegel és Fichte szükségesnek tartja a háborút, míg Tolstoj és Kant nem! Maradjunk Kantnál, ki azt mondta, hogy a föld asztalánál, az utóbbi időben többen jelentkeztek, mint amennyire terítve van. Vendégeket nem ismer ez az asztal, hanem abonensei vannak, akik ahonnan vannak az egész életre és vannak, akik küzdenek, hogy naponkint ott jól lakhassanak és vannak, akik csak a morzsákra reflektálnak. Allegorikus szempontból, ez a szegény!

Vannak, akik két részre osztják a szegényeket. Így úri szegényekre; aki ezt az elnevezést kitalálta, az mondja meg, hogy hát a másik szegény micsoda szegény: proletár vagy salak-szegény? En nem tudom minek nevezni. Ez a kettéosztás könnyű és kényelmes és megkönnyítheti a szegény-gondozás munkáját, de emberi szempontból nagyon lelketlen megosztás.

Ha igaz az, hogy az idegrendszer központja az agy és ez így van minden embernél és ha igaz az, hogy ide térnek vissza az érző-idegek minden embernél; ha vannak is kivételek, azt nem lehet osztályok szerint rendezni; hanem individuumnak kell tekinteni mindenkit, aki hozzánk fordul. Ha azt találjuk, külön, alapos vizsgálódás

után, hogy a szegény szegényeknél az idegek tompulása észlelheti). azzal ami feladatunk nem lett könnyebb, hanem még nehezebb. Nem segíthetünk rajta rögtön! Dolgunk az lesz először, hogy meggyógyítsuk, hogy életszükségletei legyenek, hogy érezzen éhséget és hideget. Aki enni akar, az morális szempontból nevelhető, kell, hogy dolgozzék! De ide nemcsak jó akarat, hanem erő is kell, mert ez nehéz munka.

A szegényügy etikájáról sokan beszéltek és más emberek mint én. A segélyadás etikájáról, azonban nem beszélt senki. Én azt hiszem, ilyen is van. A segélyadás etikájáról, szerint azon kell segíteni elsősorban, aki közelebb áll hozzánk. Ha nagyon akarunk dolgozni az úri szegényekért, ha azt tartjuk, hogy munkával lehet rajtuk segíteni, igyekezzünk nekik olyan munkát adni, amire képesítve vannak. Óriási pogányság humanizmusból valakit olyan munkára kényszeríteni, amire nincs képesítve, ami a lelkével nem harmonizál. Hogy válhat az a munka Isten dicsőségére, amit nem szívesen, örömmel végzünk. Az lehet esetleg mindegy, hogy kezünkkel mit végzünk, de ugyanezt a lélekre kényszeríteni — lehetetlen.

Harmadsorban az is az etikához tartozik, hogy mi menjünk az úri szegényhez és ne várjuk, hogy ők jöjjenek, mert aki úrnak tartja magát, az nem jön. Hanem jön helyette az: aki élni akar abból, hogy ő úr. Az jönni fog, ki a társadalommal akarja eltartatni magát, hogy megélhessen úri módon.

A proletár nem mindig tudja, hogy mit kér, azt sem tudja, hogy, hogy mi segít rajta. Pénzt kér rendesen és épen azt ne adjunk neki — soha. Ha munkát adunk, neki, azért soha kevesebbet ne fizessünk, mint amennyit rendes körülmények közt megérdemelnek. Az nagyon lealázó a szegényre, hogy mert éhes és nyomorog, olcsóbban dolgozzon, mint ami rendes körülmények között a bére. Ha ezt megtennék akkor sohase tűnne fel a szegény előtt a segélyezés. Hanem, hogy kizsákmányoljuk.

Azt hiszem, hogy akik ezekért a salak szegényekért dolgoznak, azoknak nem kell etiket, hanem energia az kell! Oda azok jöjjenek, akik rendelkeznek erős természettel, őserővel.

Amit a szegényekről mondani akartam és amit más nem mondott el, azt elmondtam.

Most rátérhetek beszédemnek tulajdonképeni tárgyára, a gyermekekre.

Egész céloimat körülbelül két szóban foglalhatom össze: Az egész társadalom gyermekmentését — a gyermekkel szeretném elvégezni.

A társadalomnak ezek a mostani sebei borzasztó állapotban vannak. Nem is lehet hozzányúlni mindennapi lélekkel és kézzel. Mi dolgozunk reggeltől estig és most ugyanazzal a kézzel és lélekkel menjünk sebeket kötözni?! Ezek a sebek annyira el vannak már üszkösödve, hogy azon már csak az a fiatal kéz és lélek, az a zsenge erő segít, amire itt szükség van és az a gyermekek ereje. Ami bűnöző lelkünk ehhez kevés. A gyermekek útján meg lehet tudni a szülő minden baját. Így van ez a szegény embereknél. Ott a gyermek együtt él a szülővel, annak minden bűjájá-baját ismeri és tud mindent. Csak-hogy mi felnőttek a gyermekkel erről nem beszélhetünk, mert nincs bizalma hozzánk. Pedig tudni kell a szegényeknek minden baját, minden hibáját, ami a javulásban gátolja, ha hozzánk fordulnak segítségért. Hogy segítsünk gyökeresen, ha a környezet tanulmányban egyszerűen csak jelenti, hogy nagy piszkot és nagy nyomort találtak és hogy szükség van a segítségre. De ezzel még nem tudjuk azt, hogy miért van az a nagy nyomor. Hogy nyomor van, bizonyítja, hogy jött és kért. De éppen az a kérdés, hogy miért van az a nyomor. Ezt nehéz megtudni a szülőtől és nehéz a felnőttnak a gyermektől, Mi hiába kérdezzük, ha megtiltják a szülők, hogy nem szabad neki felelni. Itt őszinte megnyilatkozás kellene, evvel gyermek csak gyermeket ajándékoz meg.

Ezzel azonban nem azt akarom mondani, hogy most már engedjük a középosztály gyermekét a kültelekre, hogy érintkezzen a szegény gyermekkel. Valamiképp meg kellene oldani a dolgot, itten lehetetlen. Hogy és miként az tisztán azokra tartozik, kik a mentésben ily módon részt akarnak venni. Ahhoz is hozzászólást kérnek, hogy tudjon-e arról a gyermek, hogy neki missiója van, vagy nem. Azt hiszem jobb, ha tud róla, ez megkönnyíti a munkát és rátérhet a gyermek mindjárt a tárgyra. Talán korai az eszme és nem akad olyan szülő, aki belevigye gyermekét ebbe a munkába, van itt egy jó intézményünk, az országos gyermekvédő liga, ez bocsátana talán gyermekanyagot rendelkezésünkre, hogy ezt a munkát elvégezhessük. A liga munkájának egy részét már azokat, melyekre külön ki nem térhet, viszont nekünk kell vállalnunk. Az állami gyermekmentésnek megvan a megszabott rendje, méltánylandó eseteket nem ismerhet és nekünk igenis ezekért kell dolgozni. Munka megosztás állam és társadalom között, apaszthatja a pauperizmust. Helytelen az egymásra utalás, amit az állam nem végezhet, végezze a társadalom. Nekünk dolgoznunk kell, nemcsak a szegényekért, hanem a gyermekekért. Ez a két intézmény egymással karöltve dolgozhatna.

Jól van elgondolva, hogy elveszik a gyermeket az anyjától és módot adnak arra, hogy az anya rátérjen a rendes útra. Mi ezt így kitaláljuk szépen, de nem akarja megtenni az anya. Az azt látja, hogy szabad az élete és biztosítva vannak a jogai. Az a nő, akit felszabadítunk az anyai kötelessége alól, nincs megmentve a társadalomnak. Aki vezekelni akar bűnéért, azt ennek a bűnbeesésnek következménye a gyermek fogja az újabb büntől visszatartani. Az anyai ösztön morálja, hogy magzatját eltartsa és amelyik nő ezt teszi, az meg van mentve a társadalomnak, az dolgozni fog, nem lesz ideje újabb bűnökre. Nekünk ezeket támogatni kell. Támogatnunk kell azokat a szerencsétleneket, kiknek megvan ugyan az otthonuk, de akik azért nem ismerik az otthon és az anyai szív melegét és az utcán nevelkednek fel és nem vigyáz rájuk senki.

Azt hiszem, hogy ezekért is kell dolgoznunk. És azután azokért is kell tenni valamit, ahol rendes családot alapított az anya és munkaképtelen lett később ő is és az ura is és nem képesek a gyermekeket eltartani. Itt csak egy segítség volt eddig, beadta gyermekét a ligába. Ha nem akarja beadni, a liga elvei fenntartásával nem segíthet rajta. Igaz! Legtöbb esetben nincs a gyermek helyzetén segítve, ha az anya kapja a tartásdíjat — de itt ismét lehetnek méltánylandó esetek, ezeken nekünk kell segíteni.

Itt kezdődik számunkra a szociális munka. És én azt állítom, hogy ezt a szociális munkát a gyermekek nélkül elvégezni, ezt a harcot megvívni, teljesen képtelenek vagyunk.

Az emberi léleknek a gyermekért való feljajdulását nagyon szépen fejezi ki Oszkár Wilde: «Ha csak egy gyermek sír is, az elkövetett vagy el nem követett hiba miatt, eltorzul a teremtés képe.»

Én azt hiszem, hogy nem is kell a ligához fordulni a gyermekanyagért. Meg fogjuk ezt kapni társadalmi úton is. Meg fogjuk kapni, mert hisz az új pedagógiai eszmék után nevelt gyermekekre ráfér, hogy otthon is neveljék. Itt megemlíthetem, hogy csak nagyon erős energikus anyák gyermekeire reflektálhatunk. Azaz anya, aki úgy véli megőrizni gyermekét a rossztól, hogy azt nem mutatja meg neki, az alkalmatlan erre a munkára. De be kell látnunk hogy az nem mentőeszköz a gyermekekre, ha nem tudja a rosszat. Különösen nem mentőeszköz az iskolába járó középosztály gyermekének.

A napokban beszéltem egy nagyszerű, nagyon tehetséges gyermek pszichológussal, akinek a kezén ezer és ezer gyermek levele fordul meg. Panaszkodott, hogy ilyen gyermekanyagot, amelyet az utolsó öt év pedagógiája termelt, ilyet ő még nem látott. Elgondolkoztam

ezen. Hát hogyan, mikor olyan nagyon jó pedagógus eszme az, amit azok a pedagógusok találtak ki, akik azt tartják, hogy «játszva» kell a gyermeket tanítani. Egy 6-8 éves embert játékkal kötelességre szoktatni. Ne is várjuk azt, hogy ezekből valami nagy elmék lesznek.

Én azt hiszem, hogy minden szülő be fogja látni, hogy ezen a téren a gyermek tanítására es okulására új tér nyílik meg. Ha nem is tömegesen, de lesznek szülők, akik gyermeküket erre a missióra nagyon szívesen át fogják engedni.

A gyermek egy egész külön társadalom. Ritka ember, aki ezt elismeri és még ritkább, aki a gyermekért, mint társadalomért dolgozik. Hogy a lapokat nézzük az egy «Az Újság»-on kívül, senki el nem ismeri. Mindig meleg szívvel figyeltem ezt a komoly lapot, mely a gyermekre is gondol és eszmém érdekében kérni fogom támogatását. A gyermeket mi nem arra neveljük, ami rá vár, hanem narkotizáljuk és félünk a felébredésétől. Minden állat megtanítja ivadékát, hogy legősibb életszükségletét az evést — életfenntartóját, fáját jellemző fogással meg tudja keresni. Előkészíti arra az életre, ami osztályrésze, csak a kultureMBER kivétel. És mikor a mesékkal narkotizált gyermek bódulatában beleszédül a piszokba — akkor siet csak mindenki menteni.

Kifejhettem és ismétlem, hogy nem úgy gondolom, hogy a gyermek menjen ki a kültelekre, hanem az a proletár gyermekanyag, az jöjjön ide.

Ha az én eszmém követőre talál és gondol valaki arra, hogy nekünk kell valamit tenni a gyermekekért és rájuk nézve ez a missió nem lehet káros, sőt hasznos, az legyen szíves, keressen fel az egyesületi irodában, ott a továbbiakat meg fogjuk beszélni.

És én felveszem a harcot és kijelentem, hogy nem vagyok sebezhető sem akkor, ha gáncsolnak vagy meg nem értenek. De nagyon letörtnek érezném magam, hogyha nem sikerülne eszmémet egy lépéssel sem előrevinni.

XV. ELŐADÁS.

Ruffy Pál min. tan.: *A társadalmi gyermekvédelem.*

Nagyságos Elnöknő! Mélyen tisztelt hölgyeim! A múlt héten tartott előadásom során iparkodtam bemutatni az állami gyermekvédelemnek intézményét, azt a nagy szervezetet, amely alapját a törvénynek és a törvény alapján kiadott rendeleteknek abban a

rendelkezésében bírja, hogy az *elhagyatottnak nyilvánított gyermeknek joga van ahhoz, hogy az állam őt elhartsa*. Joga van és ez az a nagy szociális gondolat, amely helyet foglal a mi törvénytárunkban. Röviden körülírtam az állami gyermekvédelemnek egész szervezetét. Az állam 17 gyermekmenhelyet épített; ezekben a menhelyekben és ezeknek a hatósága alatt álló telepeken mintegy 56.000 elhagyatottnak nyilvánított gyermek él az állam oltalma alatt. Ebben a közigazgatási szervezetben a vezértényező a belügyminiszter, a minisztériumnak külön osztálya van, igazgatói vannak, tisztviselői, teleporvosai, telepfelügyelők, egyszóval egy nagy bürokratikus hierarchia. Ha betekintenénk a menhelyekbe és meglátnók azokat a nagy, emelni nehéz rovatos könyveket, nyilvántartásokat, látnák, hogy mily nagy az a bürokratizmus, melyet egy ily menhelynek kifejtenie kell. És lássák, tisztelt hallgatóim, midőn az ember ezt az egész nagy szervezetet látja, úgy érzi, hogy itt valami hiányzik. Zakatol, zörög ez a mechanizmus, van sok jóakarát, törekvés, buzgóság, de a léleknek bensőségét, melegét bénítja a hivatalos forma. Látjuk, tudjuk, hogy ez a gépezet jól működik, de mégsem elégit ki. Felsivalkodik a fájdalom, a nyomor, nem hallom, nem hallom. A szerencsétlen gyermek siránkozása nem hat hozzám, az anya panaszos szava nem hat el hozzám. Ezer gondolatot forgatok az agyamban, keresem, kutatom, hogy mit kellene tennem, hol kellene a nyomorékokat elhelyeznem, hol kellene a lelki betegeket elhelyeznem, hol keressek gyógyforrásokat, hogy törekedjem, hogy tehetséges, zseniális gyermekeknek olyan nevelést adjak, amely képessé teszi őket arra, hogy Istentől kapott zsenialitásukat kifejthessék? Nem tudom. Az élet dulakodását, tülekedését hallom. Hallom azt, amint az egyik ember tolakszik, hogy végiggázoljon a másikon, hogy meggyanúsítsa, hogy a helyéről kitolja, hogy a helyét elfoglalja. Látom ezt a tülekedést, hallom ezt a sivalkodást, de nem hallom azt, amit hallanom kellene. Nem hallom a szerencsétlen ember panaszát, annak az embernek a panaszát, aki összeroskad az élet keresztje alatt és hozzám folyamodik, hogy felemeljem. Prometheus vagyok, mozdulni nem bírok. Kell tehát, hogy legyen valamely életerős fluidum, egy életerős energia, amely ezt az egész szervezetet áthassa, átmelegítse, az éltető meleget hozza be, az éltető fénysugarat hozza be ebbe az egész gyermekvédelmi intézménybe. Mert ha az állam 56.000 gyermeket gondoz, úgy-e, ez nagyon nagy szám. Itt csak tömegekről lehet gondoskodni és az állami igazgatás is azt akarja, hogy a tömegeket kell megmenteni. A statisztika

tika számokat követel, %-okban fejezi ki azt, amit emberéletnek nevezünk. Itt számok, ott számok, de hol van az egyéni én, hiszen minden ember egy atom, egy élő atom, egy valaki, a saját álláspontjáról a világnak központja, neki megvan az ő saját birodalma, körülötte a szerető hitves, az apa, az anya, a testvér. Ezeket nem szabad a számok tömkelegében elmerülni hagyni. Nekünk szükségünk van arra, hogy minden énnel meglegyen az a valakije, aki az ő gondját viselni akarja. Milyen gyönyörű *Gorkij*-nak «Éjjeli menedékhely» című darabjában az a jelenet, midőn a nyomort látjuk a maga teljes mélységében és egy ilyen nyomorult ember felkiált: «Oly fenségesen hangzik ez: ember! Meg kell beesülni az embert! Nem könnyületességgel lealázni, hanem megbecsülni.» A törvényhozó, aki a gyermekvédelmi törvényt megalkotta, kereste a megoldást és magában a gyermekvédelmi törvény első szakaszában kimondotta, hogy *az állami gyermekmenhelyek oly helyeken állíttassanak fel, hol a gyermekmenhely életképes működését a helyi társadalom emberbaráti tevékenysége megfelelően biztosítja.* Ott kell menhelyet felállítani, ahol megvan az a társadalom, amelynek helyén van a szíve, ahol a társadalomnak megvan az érdeklődése az elhagyott, szerencsétlen ember iránt, ahol van olyan társadalmi, mely bár a kultúrának, a gazdagságnak, a jólétnek magasabb régióiban él, de azért leszáll azokból a régiókból, leszáll abból a levegőből, hogy felkeresse a mocsárban, a kloakában a nyomorában vergődő embert. Ehhez a munkához nincsenek paragrafusaink. A törvényhozó meghozza az ő törvényeit, szakaszokba foglalja, rendelkezik, büntet, de nem az a birodalom ez, amelyet mi keresünk. Azokat a kötelességeket, amelyek az embert a szenvedő emberhez kötik, ezeket a rómaiak nem írták arra a 12 érc táblára, amelyek a fórumon fügtek és nincsenek bevésve arra a két kőtáblára sem, melyeket Mózes a hegyről lehozott, ezeknek az isten méltóbb helyet keresett, ezeket az Isten a mi szíveinkbe írta. Azért, tisztelt hallgatóim, mikor egy menhelynek a munkásságát látják, eltelik a lelkük annak a tudatától, hogy itt egy nagyszabású intézmény előtt állnak, ahol az állam akarata megnyilatkozik, itt vannak a bástyák, a sáncok, a gyermekvédelem erős bástyái, amelyek felfogják az elhalni induló életet. Hanem ez épületnek kapujára, melyet állami gyermekmenhelynek nevezünk, nincs felírva, hogy tilos a bemenet. Ez az épület azért van, hogy a társadalom részvételtjes munkássága megtalálja a helyét ezeknek falain belül, hogy mint a templomban, otthonosan, jól érezze magát benne, hogy kifejlesztesse

szívének egész lelkesedését, szeretetének egész forró melegét és jót tegyen azokkal, akik azok között a bástyák között oltalmat keresnek. De amit az államigazgatás a társadalomtól kér, az tulajdonképen a charitativ munkának abban a nagy tengerében csak egy epizód, egy részlet a társadalom jótékonyaságából. A társadalomnak a kötelességei ennél sokkal nagyobbak. Egy szóval tudjuk kifejezni, mit akar a társadalomtól a gyermekmenhely. A patronázsszerű munkát akarja, mert arra minden gyermek reá van utalva, hogy az intelligens társadalomnak egy nemes tagja érdeklődjék iránta és gondviselje az ő lelkét. A társadalomnak sokkal nagyobb kötelességei vannak. Összehasonlítottam a menhelyet a bástyá falával, csikorgó kapujával, de ez épületen kívül egy nagy mezőség terül el, amely egészen a társadalomé. Ha körültekintünk közéletünkben, ha olvassuk a törvényszéki tárgyalásokat, vagy a válóperek statisztikáját, ha megfigyeljük az eseményeket, amelyek körülöttünk lezajlanak, tapasztalnunk kell, hogy a családi élet bensősége hanyatlásnak indult és ez az oka. A házasság elvesztette az ő magas, ideális jelentőségét. Most már a házasság, mint ahogy azt egy naturalista író mondotta, semmi egyéb, mint gazdasági szerződés, ahol a gazdasági érdeket és egyéb itt meg nem nevezhető ösztönök megnyilatkoznak. Szerencse, hogy gazdasági érdekközössége is van a házasságnak, mert ha a másik közösség elsovad, legalább megmarad a gazdasági érdek, mely azt a két szerencsétlen lelket összetartja. Már a régi rómaiak — mondhatnám — a szentség jellegével ruházták fel a házasságot. Az ő fogalmuk szerint a házasság oly szövetség, amelyben az isteni és az emberi törvények találkoznak. De mi az oka annak, hogy a családi élet bomlik, hogy az elhagyott gyermekeknek nagyobb száma a házasságbeli, tehát nem azoknak a gyermekeknek sorából kerül ki, kik a fiatalkori könnyelműségeknek köszönhetik létüket? Mi az oka, hogy a szeretet bensősége elhalványul? Nincs más oka, mint hogy az érzékiség és az önzés úrrá lett a lelkeken, az a bizonyos érzéki én, amely csak jogokat keres és kötelességeket nem ismer, az a bizonyos érzéki én, amely csak könnyedén akar élni, de nem a kar törődni, nem akar fáradni a hitveseit, nem akar fáradni a gyermekért. Ne tegyenek elfogulttá a civilizáció vívmányai. A civilizáció nagy korszakait megőrizte a történelem. Hallottunk Babilonnak, Ninivének, Memphisnek magas kultúrájáról, a görögök nagy művészetéről, a rómaiak nagy államéletéről. Mikor egy nemzet a civilizációnak magas fokára felemelkedik, bekövetkezik az erkölcsi hanyatlás és ez tönkreteszi a civilizációt.

Athénében templom épült, amelyet az irgalmasság istennőjének emeltek. Ebben a templomban állott az irgalmasság istennőjének a szobra. Ennek az oltárán nem áldoztak állatokat, annak az oltárán nem szállott magasba a tömjénillat, az oltár körül nem tomboltak a pogányság fanatikus papjai, de azt mégis körül vette az embereknek tömege, ezeknek a könnyűi omlottak az oltárköre. A jólétben élő társadalom a könnyeket nem látta, ezeket a siránkozásokat nem hallotta, akkor nem volt szokás a szerencsétlenek nyomorán tünődni, megvetették őket. Az akkori civilizált nép felfogásában a társadalmi részvétnak a nyomát hiába keressük. Hiába keressük a sztoikus bölcsészeknél, akik emberi gyarlóságnak akarták betudni azt, ha valaki segíteni akar a másikon.

Ebben a mai társadalmi tülekedésben, amelynek tanúi vagyunk, látjuk, hogy az utcáról, a színpadokról, a kirakatokból, a kávéházakból, a kabarékból, a napi sajtóból, az ú. n. materialista irodalomból, pornografikus termékeiből beletolakszik a családi élet szentélyébe ez a bizonyos erkölcstelen gondolkozás, az a bizonyos laza felfogás, a közömbösség a nagyobb ideák iránt, az a bizonyos léhaság, a vágy, a törekvés: mulatni, szórakozni, a vágy csak kimerülni az élvezetekben és fáradtan összeomlani, ezek az élvezetek, kimerítik a testi szervezetet, de a léleknek élvezetet nem adnak.

Így látjuk elágazni közéletünkben a két utat, a mit a régi mythológia is megénekelte. Az egyik út a lazaság, az erkölcsi feslettségnek, az érzéki szórakozásoknak az útja, a másik pedig az az út, amely a lelket akarja táplálni, amely a lélekből akarja meríteni az ő gyönyörűségeit, amely érzi azt, hogy nem a múltó szórakozások boldogítják a lelket, hanem azok a tetteink, melyek által szenvedő ember-társunkkal jót teszünk.

Ez az út, az amely megszabja nekünk az irányt. De elég-e nekünk, hogy el ne tévedjünk, a mi bölcséletünk, a mi önbizalmunk, a mi akaratunk? Hisz sokszor még az igaz ember is megszédül. Kell tehát, hogy legyen nekünk oly erősségünk, amelyet a saját lelkünkön kívül bírunk, de melyet a saját lelkükbe befogadni képesek vagyunk. Ez az a külső erő, amelyről annak az erőnek örökös Forrása azt mondta: én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők. A szőlővessző nem hozhat gyümölcsöt, ha nem marad a szőlőtőn».

Ha keressük a helyes útirányon hogyan kell nekünk a jótékony-ságot gyakorolnunk, a céltudatos jótékony-ságot szervezett társadalmi jótékony-ságban kell megtalálnunk.

Mert az egyéni jótékony-ság a véletlené. Megvan az *ötletszerűség*,

de hiányzik belőle a rendszer. *Viktor* Hugónak egyik költeményében a címe «Les pauvres Gens» — a szegény emberek — megírta, hogy a halász felesége, akinek otthon négy gyermeke van, várja haza az urát a háborgó tengerről. Eszébe jut, hogy a szomszéd asszony beteg, elmegy, hogy meglátogassa, amikor benyit, ott látja az asszonyt halva és két apró gyermeke mászkál teteme felett. Megdobban a szíve, a gyermekeket magával viszi és nem gondol arra, mit fog majd mondani férje, ha négy gyermeke mellett két idegent is talál a szűkös otthonban. A férj midőn meghallja — hogy a szomszédasszony meghalt — rászól a feleségére, hogy a két gyermeket hozza rögtön el. A hitves boldogan tárja szét a függőnyt: «le voilà» itt vannak!

Nagyon meghatón szép e költemény, de a gyermekmentés csak a véletlené.

Ismerik *Gárdonyi* Gézának «Karácsonyi álom» című betlehemes játékát. Ebben a három királyok egyike, Gáspár elmondja, hogy mentett meg egy árva fiút.

«Egyszer a nagy Isten reánk haragudott,
S olyan pestist vet ránk, amilyent csak tudott»
Egy napon házamból nagybúsan kimegyek
S mint a jégvert gazda bejárom földemet,
Hát a város végén egy földbe vájt lakból
Kipislog egy gyermek a kerek ablakból,
Mint valami tücsök. S dúdolgat, danolgat.
Odabenn a szülők, testvérek halottak.
Lefejszézett fának mosolygó virága:
Megtetszett nekem a gyermek vidámsága
Gondoltam: nincs senki, ki őt szeresse
S nekem sincsen senkim, ki engem szeretne,
Mért adjam szívemet kutyának, macskának
Vagy rabságban tartott énekes madárnak,
Amíg gyermek is van, árva és elhagyott!
Ő nem árva többé. Én meg apa vagyok.»

Ez a jótékonyág is, amit a költő oly lendületesen leír, ez is csak a véletlen jótékonyága.

Nemrégiben az Országos Gyermekvédő Liga szép és nagy ünnepet rendezett Makón, ahol egy szeretetházat nyitott meg. Ez alkalommal gróf *Vay Gáborné* előadást tartott. Engedjék meg, hogy ez előadásnak egy kis részletét felolvashassam. Elmondja, hogy véletlenül talált

egy elveszni induló leánygyermeket és azt mondja, hogy virágot fejlesztünk belőle, mely virítani fog addig, amíg a Teremtő majdan visszaülteti az ő virágos nagy kertjébe. Hogy ez a kis leány nem került a sátánok közé *nem az én és nem a társadalom érdeme, hanem a véletlené.* így folytatja: «Ettől elindulva eltökéltem, hogy ezentúl nem alku-szom a véletlenel, de útnak indulok és keresni fogom őket úton-útfélen, földi viskókban, külvárosi lebujokban, félreeső utcákban, ludak alatt, szemétdombok között, nyilvános házak kapualjában, mindenütt, mindenütt, ahol nem süt a nap, ahol nincsen virág, ahol csak szürkeség van, szomorúság és iszonyú nyomor, mert az ilyen helyeken áll az ő bölcsőjük *ez az ő otthonuk.*»

Az egyéni ötletszerű jótékonyág megtalálja azt a természetes konklúziót, hogy nem szabad a jótékonyágot a véletlenre bízni. És ha mindezeket a nagy feladatokat, amelyek bennünket a gyermekvédelemhez kötnek, ha mi ezeket mind felakarjuk karolni, akkor nekünk egy nagy, nagy táborra van szükségünk, nekünk a szeretet munkásainak egy nagy hadseregére van szükségünk, hogy ezt a nagy feladatot megoldhassuk.

Ahhoz azonban, hogy ez a tábor sikeresen munkálkodjék ismétlen szükség van erős hitre, bizalomra és szükség van Istentől belénk oltott véghetetlen nagy felebaráti szeretetre. A világtörténelemnek egyik leggyönyörűbb alakja a mi magyarországi szent Erzsébetünk, aki dacára fiatal éveinek, mégis a dicsőségnek diadalmas glóriája veszi őt körül. A mi szent Erzsébetünk, akit a német császár, mint a német nők eszményi típusát állította előtérbe, egyszer egy szegény beteget vitt be a saját palotájába és elhelyezte az egyik vendégszoba ágyában. Midőn férje ezt megtudta, indulattal rontott abba a szobába, ahol a beteg feküdt és lerántotta a leplet róla. Visszadöbbsent, mert ott magának az isteni mesternek szenvedő arcát látta. És még egy gyönyörű magyar példát mutatok be. *Wesselényi* Ferencné, *Bosnyák* Zsófia a Vág feletti Sztrecsnó várában házanépét gondozva, gyermekeit nevelve, gazdaságát folytatva élt, míg férje a zseniális, de könnyelmű *Wesselényi* Ferenc Szécsy Máriának, a Murányi Vénusznak bájait kereste, *Bosnyák* Zsófia keresztény megadással szenvedte ezt a férjétől rázúdított nagy megaláztatást és a felebaráti szeretetet gyakorolta a környéken. Elindult naponként, szolgálóleánya követte, aki ruhákat, élelmet és orvosságokat vitt a szenvedő betegek és Ínséges családok részére. Egy alkalommal, téli időben egymásután haladtak a sziklák között kanyargó úton. A hó erősen hullott és *Bosnyák* Zsófia hátratekint, észreveszi, hogy a cselédleány, aki őt követi, annyira

fázik, hogy szinte reszket. Bosnyák Zsófia azt mondta neki: »lépj az én nyomdokimba és nem fogsz fázni.« Ne vegyük ezt a mondást szószertint, keressük annak magasabb értelmét: kövess engem és nem fog a lelked fázni, tégy jót és nem fog a lelked szenvedni és szembe fogsz szállni minden viharral, minden küzdelemmel és a diadalmas te leszel. Ez az a bizonyos lelki erő, amely szent Felicitast serkentette, aki ott feküdt Severus császár idejében, a keresztény üldözés szomorú szakában Carthagóban a martYROK börtönében. Mielőtt az anyaság fájdalma meglepte erősen szenvedett. A katona, aki őrizte, így szólt hozzá: te jajgatsz? Mi lesz veled majd az arénában a fenevadak között? Ekkor a martYR így felelt: Ez most csak az én fájdalmam, de ott az arénában mellettem lesz az, aki által képes leszek elviselni azokat a fájdalmakat. Ez az a lelki erő, amelyet mi keressünk, amelyet birni akarunk, és ha erős a hitünk, ezt az erőt meg is találjuk. Megtaláljuk azt az erőt, amely bennünket elszédíteni, amely bennünket eltántorítani nem enged. Olyan szépen mondja ezt a mi nagy és csodálatraméltó püspökünk *Prohászka Ottokár*: «az Isten felé igazodó lelkek vonzódása az Istenhez olyan, mint a delejtű vonzódása az északi delejes sarkhoz.»

Jót akarunk tenni! Engedjék meg, hogy emlékülke idézzem azokat a szép és magasztos szavakat, melyeket Csernoch János Magyarország hercegprímása erről a helyről mondott, amidőn a szociális kurzust megnyitotta. Azt mondotta: «Mindenek előtt a lélek megmentése legyen a szeretet munkájának első gondja». Így fogtuk fel mi is. A léleknek saját önálló háztartása van. Azt mondta a hercegprímás: «Az Úr Jézus mindig a szegények lelkét gyógyította meg először és azután foglalkozott a testi bajokkal».

De ha gyógyítani akarunk, magunkkal jöjjünk rendbe. A tátsadalomnak magából kell kialakítani a lelki erőt. Aki a raffinait orgiákat élvez, az nem szállhat le a kozmaolajos szesz szította orgiába. Nem lehetünk ma apostolok, holnap Bachusnak papjai.

A mi feladatunk, hogy a legmélyebb rétegekből felhozzuk az igaz gyöngyöt és az Isten segítségével a szenvedőkre rásugározzuk az ő isteni jóságának áldott napsugarát. Ehhez azonban nekünk egy erős társadalmi szervezkedés kell. És én úgy fogom fel a szociális missió-társulatnak azt a munkáját, amellyel három héten keresztül a szegényügyi problémákat tárta fel előttünk, hogy ez a nemes, előkelő, Isten kegyelméből munkálkodó társulat odatörekszik, hogy megtaláljuk egymást, hogy megismerjük egymást, hogy megalakuljon az a nagy és erős tábor, amely a szociális kérdéseknek a legnagyobb problé-

maját, a szegényügyet akarja felkarolni, amely elenyésztetni akarja azokat a széles ellentéteket, amelyekkel ma úton-útfélen találkozunk, egyrészt a legnagyobb nyomor, szenvedés, másrészt a dúsgazdagságnak falánksága, pazarlása. A részeges atya, aki gyermekeit elveri, a szerencsétlen anya, aki az utcán keresi a hivalkodást; azok a szerencsétlen gyermekek, akiknek az éjszakában koldulva kóborolniuk kell. Társadalmi szimptomák ezek, amelyeket a civilizáció és a kultúra kiirtani nem bírt és nem is fog kiirtani.

Mélyen tisztelt Hallgatóim! Ha jót cselekszünk, érezni fogjuk, hogy erősebbek vagyunk mint mások és érezzük, hogy mintegy kívülről belénk szállott az éltető erő, amely nagy feladatok elé állít bennünket és mi azon feladatokat is meg tudjuk oldani, amelyek erőnket meghaladják. Mert ez az erő nem ami törékeny lelkünkben sarjadzott, az nem is a mi erőnk, hanem erősek azért vagyunk, mert az Isten ereje szállott le hozzánk, az ő ereje lakozik bennünk.

Tanádi Schenek Istvánné: Zárzó.

M. tisztelt Közönség! Elértünk kurzusunk végéhez! Hálás köszönetet mondunk Ruffy öm., valamint összes m. t. előadóinknak, elismerve, hogy a szép erkölcsi eredményt, a folytonos éber érdeklődést, az állandó szép nagyközönséget az ő nagybecsű értékes előadásaik által nyertük meg. Ismételten hálás köszönetet mondok nekik és kedves munkatársaimnak, kik e kurzus rendezésével fáradoztak s kik közül a legtöbb érdem L. E. alelnökünké, aki szerényen, csöndben, minden szereplést elkerülve dolgozik, elhárítva magától minden elismerést.

M. tiszteit Közönség! Hálás köszönetet mondok Önöknek is és engedjék remélnem, hogy érdeklődésüket megnyertük nemcsak előadásainknak, hanem munkálkodásunknak is. *Hiszem*, hogy az itt hallottak folytán a szegényügy rendezésének szükségességét Önök elismerik és kívánatosnak tartják azt. Új gondolatmenetet nyerve ez irányban, kérem ne vágják azt el, most innen távozva, hanem foglalkozzanak vele tovább is; segítsenek nekünk, ha egyébbel nem is, legalább annyival, hogy terjesszék eszméinket. Figyelmeztessék azokra a nagyközönség Önökhöz tartozó részét, figyelmeztessék, hogy csak érdemes szegényeket segítsenek, hogy ha tudomásuk van egy-egy olyan igazi szegény, szegyenkező szegényről, beszéljék rá, hogy keressen fel bennünket, vagy ha erre nem hajlandó, hívják fel a mi figyelmünket reá, mi majd érintkezésbe lépünk vele. Hirdessék munkálkodásunkat

a kereskedő cégek előtt, kikenél Önök vásárolnak. M. t. K. hívják fel figyelmüket arra a tényre, hogy a kéregetők közt sok a munkakerülő lusta, kiket csak további erkölcsi súlyedésbe, romlásba taszítanak, ha pénzbeli adományt juttatnak nekik. A cégek persze nem érnek rá a kéregetők körülményeivel foglalkozni, azért forduljanak ők is hozzánk, bízzák ránk az alapos vizsgálatot és az évi összeget, mit már eddig is erre a célra áldoztak, így fognak aztán igazi érdemes szegyenkező nyomorultakon segíteni és így nem fogják növelni a lusta paraziták számát. *Hirdessék* ez eszméket, m. t. közönség, és hirdessék, hogy mi önzetlenül dolgozunk, munkánkért nem kell minket megfizetni, csupán a megbízóinknak be kell lépnie tagul; a tagsági díjakat már ismertettem.

Aki pedig behatóbb munkára akar vállalkozni, m. t. k., jelentkezék irodánkban; mi ott minden hétfőn, szerdán, pénteken rendelkezésükre állunk; *jöjjenek*, segítsenek e szép, nemesítő munkában. Már Krisztus Urunk mutat rá e nagy szociális feladatra, az éhezők, szomjazók, meztelenek, betegek, bűnösök felkarolására, kiknek elgyötört lelke rávezet bennünket szent, komoly kötelességünkre. *Üres életet él az*, ki csak önmagára gondol, ki hajszolja az élvezeteket és rideg szívvel rohan át az életen; nem nézve semmire, csak folyton önmagára. *Nem látja* azt a sok kinyújtott könyörgő kezét, nem hallja azt a sok kétségbeesett kiáltást, nem veszi észre maga körül azt a sok kínálkozó alkalmat, hogy emberi életet, lelket mentsen. *Pedig az ilyen* maga is elpusztul, bármily előnyök körülményei, mert elveszti hitét mindenben; már pedig aki erkölcsi *világrendben* nem hisz, annak a lelke földült és azért nincs benne fegyelem, önmegtagadás. Az ilyen is szegény, az ilyet is menteni kell; fel kell ébreszteniük benne a bűnbánatot, mely végre is békét nyújt neki s ő kiemelkedve a sok környékező rosszból, megnyugszik Isten akaratában, szenvedő embertársai felé fordul s kész rajtuk segíteni.

Tehát koldust és gazdagot egyaránt sorozhatunk a szegények közé. Haladjunk az élet útjain figyelve. Lássunk, halljunk meg minden veszélyt; lépjünk közbe tapintattal és kitűzött célunk felé haladjunk kitartással, törhetlenül. Ne tartson vissza sem gúny, sem pletyka, semmiféle intrika, félreértés. Aki e munkára vállalkozik, tudnia kell mit akar. Szent, komoly elhatározást ne zavarjon meg semmi. Ha egy lélek bizalmát megnyertük s ez legyen minden esetben fő célunk, akkor érezzük át, hogy minden emberi gyarlóságtól ment anyagi szellemű apostoloknak kell lennünk, hogy ezen nagy, megrendítő bizalomra méltók legyünk, e bizalomra, amellyel szegény szeren-

esetlen pártfogoltjaink lelkünkbe öntik át kínjukat, szegényüket.

Sokszor nehéz e munka, de felséges. Nemcsak gyógyítunk vele, hanem mi is gyógyulunk, nemesedünk általa, felemelkedünk oly tiszta szférába, hol minden kicsinyes dolgot átlátunk, felismerünk, de rögtön meg is bocsátunk.

Mélyen tiszteit Közönség! Jöjjenek, kövessenek, nem fogják megbánni! Mi szívesen leszünk az Önök vezetői, szívesen tanítjuk Önöket! Jöjjenek! A sok szerencsétlen hálája lesz a jutalma fáradozásuknak. Mielőtt befejezzük e kurzust, hálás köszönetet mondok még egyszer a főmagasságú hercegprímás úrnak kegyes érdeklődéséért cs méltóságos Prohászka püspök úr atyai vezetéséért. Köszönetet mondok Dessewffy Emiiné grófnőnek a védnökség kegyes elfogadásáért és Farkas Edith főnöknőnek belénk oltott szép eszméiért.

A m. t. közönség figyelmét felhívom még egyszer arra, hogy nevünk már többé nem: Sz. M. T. Sz. ügyosztálya, hanem új alapszabályokkal ellátva: Szegénygondozó Központi Iroda.

Ezzel a kurzust bezárom s ismételve azt mondom: Viszontlátásra a munkánál.

NÉHÁNY MEGJEGYZÉS A SZEGÉNY GONDOZÓ KÖZPONTI IRODA ÜGYRENDJÉNEK GYAKORLATI KIVITELÉHEZ.¹

Irta: *Br. Fejérváry Imréné Szilassy Laura.*

A Szegénygondozó Központi Iroda a nyomasztó szegénységben s egyéb mostoha körülmények között sínylődő, az étellel meghasonlott testvéreinknek *tartalmas* segítséget óhajt nyújtani.

A tartalmas segítségnyújtás alatt nem az a ténykedés értendő, amely az egyedet gyengíti, odahelyezvén őt azok csoportjába, akik állandóan függnék a jótékonyság kegyeitől. Tartalmas segélynyújtás az, amely egyrészt az egyénben felkutat s javára érvényesített minden benne rejlő hasznos erőt, másrészt pedig oly eszközökhöz igyekszik juttatni s oly irány felé terelni, amely eszközöket használva s amely

¹ Az itt összefoglalt főbb elveket nagyrészt a Berlinben működő «Zentrale für private Fürsorge» 1911. évi jelentéséből és Luise Roloff «Grundsätzliches aus der Armenpflege» kitűnő tanulmányából merítettem.

irányban haladva, független, megelégedett s hasznos tagjává válhatik társadalmunknak.

A hatóság jóllehet, nemes lendülettel karolta fel a nyomorgók támogatását és a súlyos bajokkal szemben mély szociális érzéktől áthatva, fáradozik ezek orvoslásán, még sincs jelenleg abban a helyzetben, hogy minden alkalommal egy-egy szűkalkodóval behatóbban foglalkozhasson. Működését korlátok szabályozzák, amelyek a magánjótékonyág működésénél figyelmen kívül hagyhatók. A magánjótékonyág ennél fogva a hatóság *kiegészítő munkatársa*. Mint ilyen felette hasznos szolgálatot teljesíthet, mert természeténél fogva mód-, jában áll a segélyre szorultak viszonyaival részletesebben foglalkozni, egyeseknek több időt, számottevőbb erkölcsi és anyagi támogatást juttatni, s oly kérdések megoldására törekedni, amelyek a szociális állapotokra elsőrendű fontossággal bírnak, de, amelyekre a hatóság figyelme és ellenőrzése ki nem terjeszkedhetik. Hogy eme kiegészítő munka minél eredményesebb legyen, a magán jótékonyág egyik fő feladata: minden hozzá folyamodónak egyéniségével s viszonyaival alaposan megismerkedni és ezeket lelkiismeretesen elbírálni; enélkül célszerű intézkedés el sem képzelhető.

A felületes módon, bár nemes szándékból gyakorolt felebaráti szeretetnek sok káros eredményét tapasztaljuk. Számtalan ember tekintélyes összegeket áldoz évente., abban a hiszemben, hogy a nyomort enyhíti s hogy a szegényeken segít. Pedig ha a hozzájuk segélyért folyamodók viszonyait közelebről megismernék, meggyőződnének arról, hogy adományukkal nemcsak hogy hasznos célt nem szolgáltak, de még gyakran a hivatásos koldulást is támogatták, ami által az egyén erkölcsi súlyedését segítették elő. Tudni való dolog, hogy igen sok azok száma, akik a koldulásból kényelmesebben megélnék, mint a becsületesen dolgozók munkájukból.¹

És feltéve, hogy méltányos a segélynyújtás, pusztá adakozással akkor sem érhetünk célt. Egyes esetekre visszagondolva, kénytelenek vagyunk beismerni, hogy ott, ahol csakis pénzsegélyt nyújtottunk, nem végeztünk alapos munkát. Adományunk az illetőt kedvezőbb helyzetbe nem emelte, sem megelégedettebbé, sem jobbá nem tette, irántunk való bizalmát, tetterejét nem növelte, sőt egyes esetekben

¹ E helyen ügyeimbe ajánljuk a Szegénygondozó Központi Iroda szolgálatait mindazoknak, akik kéregető leveleket kapnak. Ha a levelet beküldik, az Iroda a kérelmező viszonyainak kipuhatólását készséggel elvállalja, eljárása eredményét a megbízóval tudatja, a segély minőségére nézve javaslatot tesz. esetleg a segély közvetítésére is vállalkozik.

munkakedvét csökkentvén, esetleg a kéregetéshez is hozzászoktatta; a megszorult elégedetlen maradt, mert kedvezőbb viszonyokat nem teremtettünk számára, mi pedig háláját nélkülözzük, ami jóindulatunkon, sajnos, gyakran csorbát is ejt. Ily módon a segélynyújtás mindkét félre néze csalódással végződött. Cselekedetünk még inkább mélyítette az adakozó s elfogadó között tátogó űrt.

Az adományok nyújtásával tehát mindenkor figyelemmel kell lenni arra, vajjon tényleg megfelelnek e a szükségletnek? Mert ha jogtalan követelményeknek engedünk, többféle igényeknek nyitunk utat, esetleg másokban irigységet ébresztünk.

A szív sugallatát nem szabad elnyomni, de *ésszerűen* kell irányítani. Ha igazán jót akarunk tenni valakivel, éber figyelemmel kell kísérnünk az általunk *nyújtott segítség hatását*. Hogy ezt megítélhessük, *a hozzánk forduló kérelmező egyéniségét s viszonyait alaposan kell ismernünk*, ami csakis gyakori személyes érintkezés által lehetséges,

A szegénység fogalma relatív természetű. A szükséglet mérete az egyén társadalmi állásától, műveltségi fokától s egyéb körülményektől függ. Különböznél is minden esetben megvannak sajátos jellemzői és ha meggondoljuk, hogy ritkán találkozunk anyagi nélkülözéssel, amely akár egészségi, akár erkölcsi vagy lélektani fogyatékosággal ne járna, természetesnek látszik, hogy mindegyikre ugyanaz a gyógyszer nem alkalmazható. Minden egyes eset tehát sajátos kezelést igényel, ennél fogva lehetetlen a segélyezés minőségét előzetesen megállapítani.

Bizonyos azonban, hogy ha valakinek hathatós, életre szóló segítséget akarunk nyújtani, az anyagi nyomorból, erkölcsi züllésből kiragadni, egyensúlyát visszaállítani s a rá nehezedő káros körülmények fejlődését megakadályozni óhajtjuk, egyben pedig a jóindulattal való visszaélések eshetőségét minél jobban kikerülni, csakis úgy érhetünk célt, ha az illető folyamodó viszonyait úgy szociális, mint családi s egyéni vonatkozásaikban — múltját s jelen helyzetét tekintetbe véve *beható s lelkiismeretes tanulmány tárgyává tesszük és a szegénység s kedvezőtlen állapot okait pontosan kinyomozzuk*.

E tény fő-fontosságától áthatva alakult a Szegénygondozó Központi Iroda, mely minden tevékenységének alapját az egyén s körülményei alapos megismerésében és átértésében látja. A Szegénygondozó Központi Iroda tehát *elsősorban* a hozzáfordulók helyzetének teljes kiismerésére törekszik.

Nyomorban sínylődő embertársaink ritkán bírnak elég belátással annak megítélésére, vajjon a kedvezőtlen körülményeket mi

idézte elő s mivel javíthatók? Sem erejük, sem tudásuk nem elegendő ahhoz, hogy boldogulásuk módját megtalálják, a kínálkozó eszközöket megragadják s célszerűen vegyék hasznukat. Legtöbb esetben azt vélik, hogy bizonyos pénzösszeg megmentheti őket, holott annak nyújtása viszonyaikban s jövőjükben semmi gyökeres változást nem teremtene. Természetes, hogy általában véve anyagi támogatás, sőt olykor nagyobb pénzadomány is, feltétlenül szükséges. Az anyagi támogatással azonban csak félmunkát teljesítünk, ha az adott segély felhasználásának módját ellen nem őrizzuk, és pártfogoltunk egyéb körülményeivel behatóbban nem foglalkozunk.

Amidőn tehát a kérelmezőre nézve kimerítő adatok már rendelkezésre állanak, a segélynyújtásnak *második* fontos mozzanata eme kézben levő adatok alapján a tanácsadói, közvetítő és gyámolító szerep.

A tanácsadás úgy értendő, hogy az igényjogosultakat igényükre, illetőleg az általuk igénybe vehető segélyforrásokra figyelmeztetjük; ha célszerűnek látszik, hogy az illető maga szerezzé be azt, amire szüksége van, megfelelő útbaigazítással látjuk el. Tudását kellő felvilágosítással, önállóságát helyes irányítással fejleszteni igyekezünk.

A Szegénygondozó Központi Iroda a közvetítés szerepére akkor vállalkozik, amikor kívánatos a gyors és erélyes intézkedés, amikor olyanokról van szó, akiknek szegényérzetük nem engedi meg a közvetlen segélykérést, vagy amikor a megszorult egyén önerejéből nem képes magán segíteni.

Sok ugyan azoknak a száma, akiknek másokra támaszkodni kényelmesebb, mint az élet viszontagságaival szemben erélyesen felépni. Ezeket óvatos segélyezésben kell részesíteni, sőt olykor kellő szigor is helyénvalónak bizonyul. De még többen vannak talán, akikben megvan a hajlandóság, hogy helyt álljanak, gyermekeiket becsületesen felneveljék, de hiányzik belőlük a tudás, a képesség s lelkierő a kellő eszközök igénybevételére s felhasználására. Ezek sorolnak legelső sorban hathatós támogatásra, hogy a végső romlástól megmentessenek.

A Szegénygondozó Központi Iroda arra törekszik, hogy minden létező forrás igénybevételével munkát, állást, gyermekeknek, elaggottaknak elhelyezést, betegeknek megfelelő gyógyulási módot, természetbeni adományokat s ott, ahol elkerülhetetlenül szükségesnek mutatkozik, pénzbeli segélyt szerezzon pártfogoltjai számára. Ami pedig a gyámolítást illeti, e kérdéssel külön fejezetben bővebben foglalkozom.

A Szegénygondozó Központi Iroda működése praeventív jelleg-

gel is bír, amennyiben a szegénységet előidéző körülményeket kinyomozva, ezek fejlődését vagy visszatérését minden rendelkezésére álló eszközzel igyekeznek meggátolni.

A szegényeknek ilyenmű támogatása természetesen sokkal több időt, munkát s tudást igényel az egyszerűbb s olyannyira elterjedt alamizsna-osztogatásnál. Ép azért szükséges hangoztatni, hogy a Szegénygondozó Központi Iroda működő tagjaitól a szó szoros értelmében vett tevékeny emberszeretetet kíván, oly tevékeny emberszeretetet, amely mindaddig nem nyugszik meg, amíg a célszerű segély módját s eszközeit meg nem találta. A nehéz, de valóban fenséges szépségű cél megvalósításához elsősorban is *mély igazságszeretetet kell, amely mintegy ösztönyszerűleg arra készíti az egyént, hogy embertársainak nehezebb sorsán tőle telhetőleg enyhítsen. Kell azonkívül minden előítélettől ment, jőzan ítélőképesség, vállalkozó szellem, törhetetlen lelkiere, nagy tapintat s melegen érző szív*, amely tulajdonságoknak fontos kiegészítői a *komoly tudás és érett tapasztalat*. S ha e kettőt utoljára említem, ezt korántsem azért teszem, mintha kicsinyleném, hanem azért, mert míg az előbbi sarkalatos tulajdonságokkal máris némileg bírniok kell mindazoknak, akik? szociális célú munkában részt akarnak venni, addig a tudás s tapasztalat megszerzése és fejlesztése érdekében a Szegénygondozó Központi Iroda tagjainak minden lehető módot nyújt arra, hogy a társadalmi munka emez ágazatában is teljesen kiképezhessék magukat. Nem ajánlhatom eléggé melegen, hogy a munkástagok a *tudásban* is tevékeny álláspontra helyezkedjenek s nagyon fontosnak tartásuk ismereteik további kiterjesztését. Széleskörű, alapos tudásra van szükség úgy a környezet-tanulmány, mint a tanácsadás és gyámolítás terén. A Szegénygondozó Központi Iroda kéri tehát tagjait, hogy ragadjanak meg minden alkalmat tapasztalataik fejlesztésére s úgy elméleti, mint gyakorlati ismereteik kibővítésére. Az egyoldalúság elkerülésére ajánlatos, hogy amikor csak lehetséges, mindenütt ott legyünk, ahol szociális munkáról tanulni lehet.

Olyan munkásokra van szükség, akik munkájukkal *értéket* adnak és készek ezt az értéket szüntelenül tovább gyarapítani.

Azok tehát, akik eme társadalmi munkában részt akarnak venni, korántsem tekintsék azt csupán időtöltésnek, unaloműzőnek. A tevékenységük sokkal nagyobb horderejű, sokkal mélyrehatóbb, hogy sem a feladatok könnyelmű, felületes elvállalását megengedné. Nem szabad szem elől téveszteni, hogy a segítséget igénybe vevő a társadalomnak tagja, s hogy mint ilyen, erkölcsi és anyagi jóléte az összes társadalomra is kihat. Aki tehát szegényebb sorsú embertársain

segít, valóságos *komoly szociális kötelességnek tesz eleget*. A gyakori személyes érintkezés alkalmat ad beláthatatlan távlatokra kiható befolyás érvényesítésére. Ennélfogva a segítség minősége minden részletében is felette fontos, s a segélytnyújtó tudásától és jellemétől függ, vajjon megfelelő-e. A Szegénygondozó Központi Iroda működő tagjai legyenek ama nagy felelősségnek teljes tudatában, amely az elvállalt kötelesség következtében rájuk hárul. Értsék át a maga teljes jelentőségében, hogy mint a Szegénygondozó Központi Iroda tagjai a társadalmi állapotok jobbulását lehetőleg minden cselekedetükkel tartoznak előmozdítani és hogy eredményes munkájokkal az egész szervezet erejét, üdvös befolyását növelik. Viszont ne felejtsek soha, hogy az egyén *bármiféle* csekély mulasztása, az egész testületnek kárára válhatik.

Ha nehéz is a feladat, ha súlyos munkával állnak is szemben, ép az a tudat növelje felelősségérzetüket, buzdítsa tett vágyra s áldozatkészségre, hogy oly fontos szerep van kezükbe letéve!

A Szegénygondozó Központi Iroda működésének egy lényeges pontja az, hogy a hatósági, egyleti s magánjótékonyok terén dolgozó közegekkel a kölcsönös jó viszonyt fenntartsa s ápolja, és így ugyanazon cél felé törekvők egyetértésében lássa egyik főtámaszát. Ép ezért a Szegénygondozó Központi Iroda azon lesz, hogy tagjai közül egynehányan a kerületi elöljáróságok mellett működő, ker. közjótékonyági bizottságukba szegénygyámul kineveztesse, egyúttal arra is törekedjen, hogy egy-egy képviselője a ker. választmányi ülésekre meghívassék. Ugyanis a ker. választmányok üléseire «azoknak a jótékony egyesületeknek egy-egy képviselőjét is meg kell hívnia, melyek az illető kerületben kiterjedő működési körrel bírnak és a hatósággal karöltve kívánnak működni.» (Budapest, szegényügyi szab. rend. 21. §.) Emez ülések megtartásával jó alkalom kínálkozik a célszerű együttműködés biztosítására. A Szegénygondozó Központi Iroda továbbá minden jótékony intézménnyel s társzegyesülettel keresi az összeköttetést, s — a szegényügy kérdéseinek megoldása érdekében — arra törekszik, hogy velők a legnagyobb egyöntetűségben működjön.¹ Hogy a Szegénygondozó Központi Iroda távol áll ama törekvésektől,

¹ E helyen felemlítem, hogy, amint hallom, legközelebb egy kimutatás fog megjelenni, amely az összes, a főváros területén működő állami, városi, s magán jótékonyági intézmények jegyzékét, úgyszintén a szegényügyet érintő törvényeket s szabályrendeleteket tartalmazni fogja. A Szegénygondozó Központi Iroda e Kötvet s használatának módját, előadások keretében fogja annak idején ismertetni.

hogy más társulattal versenyezzen, vagy hogy más egyletet működésével felülmúljon, azt ama tény bizonyítja a legmeggyőzőbben, hogy a beteg, munkaképtelen és segélyre szorult egyének részére minden már alkalmazásban levő támogatási módot épen a társegyesületektől s a hatóságtól remél és csak akkor nyújt segélyt pénzben vagy természetben, amikor ez más forrásból már nem várható.

A Szegénygondozó Központi Iroda munkájában főleg két alkalom kínálkozik arra, hogy a működő tagok a hozzájuk folyamodókkal személyesen érintkezzenek: az egyik a kérelmező nyilvántartásba való felvételénél, a másik pedig annak látogatásánál adódik.

A felvétel az irodában — betegség esetén otthon, a környezet-tanulmánnyal kapcsolatosan — történik és abban áll, hogy a folyamodót a felvételi ívben felsorolt kérdésekre nézve kihallgatják. A felvétel az esetlegesen bekövetkezendő kipuható látogatásnak, környezet-tanulmánynak, alapját képezi.

A felvétel nem könnyű feladat. Hogy a helyzetről minél tisztább képet nyerjünk, beható s minden körülményt felölelő kérdéseket kell feltenni. Mindamellet ne felejtjük, hogy a megszorult, esetleg egyensúlyt veszített idegének nagy tapintattal tartozunk; a kérdéseknek nem szabad tehát száraz hivatalos kihallgatás ridegségével birniok. Ennek elkerülésére kívánatos, hogy a kikérdezés végrehajtásában két tag vegyen részt. Míg ugyanis a tapasztaltabb a kérdéseket felteszi, addig a másik, egy mellékasztalnál ülve, minden feltűnés nélkül az adatokat az e célra szerkesztett kérdőívbe bejegyezi. Ez az eljárási mód igen üdvös, mert sokakat elriaszt, megsért vagy bizalmatlanná tesz a hivatalos alakban történt kihallgatás.

A kérdéseket bizonyos terv szerint, látszólag azonban a legtermészetesebb módon, minden megerőltetéstől ment *beszélgetés* alakjában kell feltenni. *Soha olyan kérdés ne hagyja el a kikérdező ajkát, amelyet pusztán kíváncsiság sugall.* Ha ügyfelünk egy-egy fontos eseményt bővebben beszél el, ne sietessük, hanem igyekezzünk minden szavából, egész magatartásából és előadási módjából gondolkozásmenetére, jellemére s helyzetére következtetni. Ilyen eljárással meg fogunk győződni arról, hogy a folyamodó önkéntelenül is sok olyan adatot közöl, amely tájékoztatásunkra nagyon hasznos leend. A kérelmező panaszait, helyzetének vázolását higgadtan, de részvételjesen hallgassuk végig, oly lelkiállapotban, amely teljesen ment minden társadalmi s egyéni előítéllettől. Igyekezzünk szeretettel körülményeibe behatolni s valósággal *beleélni* magunkat helyzetébe.

Lesznek természetesen olyanok, akik a kérdezősködés elől ki-

térnek, esetleg durva felelettel illetnek, akiknek csak az a rokonszenv kedves, amely menten pénzsegéllyé válik.

Általában véve azonban a célszerűen vezetett kikérdezés már is némi képet nyújt a kérelmező helyzetéről s gyakran sikerül egy-egy részvételjes bátorító szóval az egyénbe friss erőt, a jövő iránt újabb remény életre kelteni.

A kikérdezés s a hatóságoktól nyert egyidejű felvilágosítás eredményétől függ, vajjon a további eljárás helyén való-e vagy sem.

Ha a folyamodó segítségre méltónak látszik, a Szegénygondozó Központi Iroda ügyével közelebbről foglalkozik s bekövetkezik a környezettanulmány.¹

A környezet-tanulmányhoz tartoznak: a kérelmezőnek felkeresése lakásán; a felvételi ívben följegyzett adatok helyességének ellenőrzése a helyszínén és emez adatoknak esetleges helyreigazítása, illetőleg kiegészítése; tudakozódás a házmesternél, szomszédoknál, rokonoknál, esetleg érdeklődés a folyamodó előbbi lakásán; adatok beszerzése az illető vagy családtagjai feljebbvalóitól, pártfogótól, ha beteg, orvosától.

Célszerű a környezet-tanulmány alkalmával *minden feltűnést elkerülve, legegyszerűbben öltözve megjelenni* és pedig lehetőleg olyan időben, amikor a látogatást nem várják.

Bárminő legyen is a fogadtatás, amelyben részesülünk, tanúsítunk pártfogoltunk iránt igaz mély érdeklődést. Igyekezzünk szavait helyesen felfogni, egyszersmind az esetleges ellentmondásokra figyelemmel lenni. Kérdéseinket itt is lehetőleg bele kell szőni a beszéd fonalába s észrevétlenül kiterjeszkedni a fontosabb részletekre.

A környezet-tanulmány alkalmával főleg két pont megvilágítása fontos. Az elsőt a társadalmi viszonyok képezik, amelyek között a kérelmező él, a másikat pedig a kérelmező egyénisége, személyes tulajdonságai. Úgy az illetőt, valamint mindennapi életét, társadalmi körének viszonyait alaposan meg kell ismerni s fényt deríteni e jelen káros állapotokat előidéző okokra. Természetes azonban, hogy minden egyes esetről más részletek igényelnek figyelmet. A környezet-tanulmányozó feladata, hogy megkülönböztesse a lényegest a kevésbé fontostól.

¹ Megjegyzendő, hogy a környezet-tanulmány rendszere nem akadályozza meg az azonnal való segélynyújtást ott, ahol ez szükségesnek mutatkozik. Ugyani? az előljárásság «amennyiben szükséges egy, esetleg három napi étellel s hálóhellyel való ellátásról vizsgálat nélkül «intézkedik». (Budapest székesfővárosi szabályrendelet a szegényügyről. 28. §.)

Általában véve pedig fontos, hogy a családfő *illetősége* dolgában szerezzünk felvilágosítást. Minden családtag nevét, korát, egészségi állapotát, foglalkozását tudjuk meg pontosan. A viszonyokba alaposabb betekintést nyerünk, ha a családfő, esetleg egyes családtagok katonai-, munka- vagy cselédkönyvének, esetleg a keresztlevelek, születési bizonyítványok, házassági anyakönyvi kivonatok, orvosi vagy szegénységi bizonyítványok — ha adósságokról van szó, úgy a számlák, zálogjegyek — előmutatását kérjük. Tájékoztatást kell továbbá szerezni az esetleges rokonoktól, akik abban a helyzetben lennének, hogy a megszorultnak segínyt nyújtsanak, úgyszintén az egyéb már igénybe vett segélyforrások minőségéről. Eme tájékozások által nyert adatok valóságáról azután győződünk meg közvetlenül is.

A lakásban jegyezzük meg a családtagok ruházatát, ételmezését, a bútort, tisztaságot stb. Az ételmezés ellenőrzésének érdekében célszerű pártfogoltjainkat dél felé meglátogatni, amikor is legkönnyebben győződhetünk meg a táplálkozás minőségéről.

A látogatás alatt kívánatos, hogy csupán a legszükségesebb adatokat jegyezzük fel a kérelmező előtt, a többit tartsuk meg emlékezetben s csak távozás után vezessük a könyvbe.

A beható vizsgálat, ha kellő módon s kellő modorban folyik a látogatottra nézve sem bántó, sem sértő nem lehet. Csak azok riadnak vissza tőle, akiknek van mit titkolniuk. A valóban szenvedőnek megkönnyebbülésére szolgál, ha gondjait olyannal oszthatja meg, akinél igaz részvétellel párosult meghallgatást talál.

Égető szükség esetén a Szegénygondozó Központi Iroda azonnal intézkedik, amennyiben illetékes helyen, legelső sorban a kerületi előljáróságnál vagy állami intézményeknél kérelmezi a kellő segély kiutalását.

Betegség esetén a kerületi orvossal, vagy az esetben, ha a beteget már más orvos kezelné, ezzel az orvossal kell összeköttetésbe lépni, az ápolás módjára nézve felvilágosítást szerezni s a beteget vagy kórházban, vagy otthon kellő ápolásban részesíteni.

Ha tévedt leányok, vagy iszákos egyénekről van szó, a Szegénygondozó Központi Iroda az arra hivatott intézmények vezetőit figyelmezteti az esetre.

A környezet-tanulmánynál a kipuható erkölcsi színvonala természetesen rendkívül fontos tényező. *A kinyomozás ne fadjuljon el pusztán kémkedéssé.* A végcél magasztos voltáról egy pillanatra sem szabad megfeledkezni s minden igyekezettel oda kell hatni, hogy *megszorult embertársaink bizalmát megnyerjük és velük szerető rokon*

gyanánt viselkedjünk. Túlságos nagy bizalmatlanság, amely az embert arra ösztönzi, hogy mindenben rosszat sejtсен, ép oly káros eredményekre vezethet, mint a túlzásba vitt jóhiszeműség. E kényes feladat megoldásához elsősorban is nagy tapasztalat szükséges. Azonban a környezet-tanulmány helyes megejtéséhez a tapasztalat mellett elmaradhatatlan kellékek még a kiapadhatatlan jó akarat, éleslátás, meggondoltság s a *szigorú tárgyilagosság, amely sem pletyka, sem subjectiv benyomások által nem engedi magát befolyásolni.* Annak, aki e téren eredményes munkát akar végezni, ép oly fontos és szükséges, hogy az imént említett tulajdonságokat nevelje s fejlessze magában, mint az, hogy az anyagi segílyt közvetítse s egyéb támogatást nyújtson. A környezet-tanulmány alkalmat nyújt arra, hogy úgy személyes érintkezés, mint tudakozódás útján a kérelmező helyzetéről, körülményeinek összképe alapján helyes fogalmat alkothassunk magunknak. Alapos környezet-tanulmány nélkül a célszerű segílyezés *ki van zárva.*

Ha a környezet-tanulmány eredményéből kifolyólag szükségesnek mutatkozik az illető, vagy a család hosszabb ideig tartó pártfogolása, beáll a gyámolítás. A gyámolítás egy egyén vagy család hosszabb időn át tartó erkölcsi s anyagi támogatása. A gyámolítás mindaddig tart, amíg a Szegénygondozó Központi Iroda a pártfogolt körülményeibe oly gyökeres javulást nem eszközölt, hogy úgy anyagilag, mint erkölcsileg teljesen függetlenül megállhatja helyét.

A gyám kinevezésénél különös gonddal kell számba venni úgy a megszorult, *mint a gyám egyéniségét* s körülményeit. Mert a gyámolítás *valóságos hivatás* s a helyzet mély *átértését* követeli, beálltával pedig a szociális munka egyik legfontosabb, befolyására nézve legmesszebbre kiható, de egyszersmind legnehezebb feladata kezdődik. Minő óriási jelentőséggel bír az egész társadalomra nézve, minő áldást jelent, ha egy szélesebb látkörrel, nagyobb tudással s hathatós eszközökkel rendelkező egyén a gyámolításra kínálkozó alkalmat megragadva, kellő tapintattal, nemes önfeláldozással s okosan fegyelmezett szeretettel áthidalja azt az úrt, amely a jobbmódú osztályt, kevésbé szerencsés és az életküzdlemben elkeseredett testvéreitől elválasztja.

Hogy a gyámolítás tökéletes legyen, a gyámnak kezdettől fogva *gyámoltja minden ügyét, gondját, a legapróbb részletekig magáévá kell tennie.* Gondoljuk át, hogy reánk bizott *életekről* van szó, amelyek helyzetünknel fogva döntő befolyást gyakorolhatunk.

Ama naptól fogva, amelyen e magas tisztséget reánk ruházták,

saját életünk is új érdekekkel, új értékkel vált gazdagabbá. Legyünk teljes tudatában hivatásunk felelősségteljes jelentőségének. A legmagasabb szempontokból kiindulva mindig a legönzetlenebb célok felé törekedjünk. Támaszunk a kifogyhatatlan emberszeretet s türelem, irányelvünk a teljes pártatlanság legyen.

Egy család vagy egyén gyámolításának elvállalásakor első feladat a család minden tagját s összes körülményeit jól megismerni és gyámoltunk bizalmát megnyerni.

Bármennyire fontos is a pénzügyek rendezése a gyámolítás első ténykedése mégsem áll szükségképpen pénzadományból. Ahol beteg van, ott legelőször is annak gyógyítása s talpraállítása méltó figyelemre. Majd az egyes családtagok kereseti forrásával kell foglalkozni. A munkaképesek számára keressünk munkát, állást, a munkaképtelenek pedig természetben adott segílyt eszközöljünk ki. (Élelmiszer, vagy népkonyhai élelmezés, fűtőanyag, ruha, stb.) A gyermekek részére biztosítsunk kellő nevelést, gondozást, vagy megfelelő elhelyezést. Pénzbeli segílyről csakis akkor lehet szó, amikor a család vagy egyén megélhetésének biztosítására a segílynyújtás minden egyéb igénybe vehető eszköze elégtelennek bizonyul.

Az egyén vagy család megélhetését és további haladását biztosító tényezőket előre megállapítani nem lehet. Amint már több ízben hangsúlyoztuk, eme tényezők az egyén és sajátos körülményei szerint változnak. Mindazonáltal nem látszik méltányosnak, hogy a segílyre szorult, anyagi segíly következtében, kedvezőbb viszonyok közé jusson, mint a szerény fizetéssel bíró, rendezett körülmények között élő és kenyerét kereső munkás vagy kishivatalnok.

Ha sürgős adósságról, elzálogosított s nélkülözhetetlen holmiról, fenyegető hitelezőkről s effélékről van szó, föltéve, hogy a segílyt igénylő bizalomra méltónak látszik, a zálogjegyek kiváltása vagy az adósság legalább egy részének kifizetése kívánatos. Kívánatos pedig azért, mert az, akit nagyobb adósság terhel s oly körülmények között él, hogy annak lefizetését lehetetlenségnek tartja, vagyoni viszonyai rendbentartását végkép elhanyagolja s teljesen tönkremegy, vagy ha még némi hitelnek örvend, könnyen újabbi adósságba kerül, máris oly nagy összeggel tartozván, hogy annak gyarapodását egykedvűen nézi. Hogyan is követelhetnénk oly egyéntől, aki a nélkülözésben testileg-lelkileg elgyengült, hogy pénzügyeit minden segítség nélkül rendezze akkor, amikor jövedelme legszerényebb szükségleteit is alig-alig fedezi? Ha valakit lehetetlen földat elé állítunk, elkedvetlenedik, bátorságát elveszti s ennek következtében csak egyre mélyebben

sülyed. Ha azonban adósságainak legnagyobb részét kifizethetjük, vagy pártfogoltunkat más módon gyámolítjuk, s így pénzügyeit akként rendezzük, hogy csak annyi marad fenn, amennyinek lefizetését önérzetére hivatkozva tőle méltán kívánhatjuk, kétségtelenül bátorságot öntünk lelkébe s a megfelelő irányítás mellett arra fog törekedni, hogy tovább küzdvén, adósságát teljesen lerőjja. Az a körülmény pedig, hogy tartozásai lefizetésében önmaga is részt vesz, önérzetét megkíméli ama kínos tudattól, hogy boldogulását kizárólag a könyörületnek köszöni, s esetleg további könnyelmű életmódtól is visszatartja.

Az adósság kifizetése kérdésében természetesen a legnagyobb óvatosság és az egyén leglelkismeretesebb ellenőrzése szükséges. Egyáltalában csakis ott lehet róla szó, ahol az egyént a végső romlás fenyegeti s más segítség hatástalan volna.

A zálogházi jegyek kiváltásánál a gyám kísérje el pártfogoltjait a zálogházba s győződjön meg a pénz átadásáról s a holmi pontos átvételéről. Miután a legsürgősebb adósságot kifizették, éber ellenőrzéssel kell arra ügyelni, hogy a segélyben részesített ne bocsátkozzák újabb adósságba és jövedelméből rendesen törlessze az esetleg még hátramaradt tartozást. Ez természetesen csak akkor követelhető, ha gyámoltunk számára már olyan körülményeket sikerült teremteni, amelyek között a fennmaradt adósság törlesztését méltán elvárhatjuk.

Mivel azonban a Szegénygondozó Központi Iroda nagyobb pénzadományt nem oszt, amikor annak nyújtása elkerülhetetlenül szükségesnek látszik, a gyám a vezetőség fölhatalmazásával, a vezetőség által rendelkezésére bocsátott számozott és nyilvántartandó gyűjtőívén, magánúton, a szegényügyet pártoló ismerőseitől, esetről-esetre, igyekszik a kellő összeget beszerezni. Ennek az eljárásnak két előnye van, először: az áldozatkész közönség érdeklődését a nyomorúságban tengődők körülményei iránt szélesebb rétegekben kelti föl. A közönség is szívesebben ad olyanok javára, akiknek körülményeit jól ismeri és maga is ellenőrizheti mi történik adományával, mint általános gyűjtések alkalmával, a cél közelebbi megjelölése nélkül. Másodszor: a gyám felelősségérzetét mélyíti az a körülmény, hogy ténykedése szélesebb körben is ellenőrizhető, ami az ügy lelkiismeretes kezelését még inkább biztosítja. Igen fontos, hogy minden segély közvetítésénél a megszorult olyan természetű segítséget nyerjen, amely *a jövőre is kihat*, és amely a segélyezett *erkölcsi s anyagi önállóságát fokozatosan biztosítja*. Amennyire lehetségesnek mutatkozik, közöljük előre gyámoltottunkkal azokat az intézkedéseket, amelyeket érdekében tervezünk, beszéljük meg vele boldogulásának eshető-

ségét, s vonjuk bele a segélyezését célzó cselekvénybe, hogy gyámoltásunk alatt ne sülyedjen passzív szerepre, hanem lehetőleg tevékenyen vegyen részt minden őt érintő mozzanatban. Ahol az ő ténykedése eredményre vezethet, megfelelő útbaigazítás mellett, hagyjuk mindig neki a cselekvő szerepet. *Tartsuk jel s növeljük benne azt a meggyőződést, hogy sorsának jobbulása akarateréjén és kitartásán múlik.* A közvetítésnek csak akkor van helye, amikor az illető egyedül képtelen magán segíteni.

Nagyon ügyeljünk arra, nehogy a nyújtott támogatás akaraterőt és önérzetet kioltson annál, akinek segíteni óhajtunk. A helyes befolyásnak újjáteremtő hatása van. Ha tartalmaz segítséget óhajtunk nyújtani, befolyásunkat gyámoltunk minden képességének *fejlesztésére*, testi, lelki erejének gyarapítására, kell felhasználnunk. Csupán az a segítség gyümölcsöző, amely az embert arra tanítja, *hogyan segítsen saját magán s megmutatja neki azt az utat, amelyen haladva, önerejéből érheti el célját.*

Ha ismételt felkeresés után gyám s gyámolt között szívélyes és bizalmasabb viszony fejlődött, a napi bevétel s kiadás célszerű beosztását s a háztartás megfelelő vezetését szóvá tehetjük. Mert ne felejtjük, hogy azoknak, akik bizonytalan megélhetési körülmények között tengődnek, akiknek «beosztani») való pénzük úgyszólván sohasem volt, gyakran fogalmuk sincs arról, hogyan kell a pénzzel helyesen bánni.¹ A háztartást illetőleg szolgáljunk útbaigazítással, hogy hol lehet jóminőségű s olcsó élelmiszert vásárolni.

Kívánatos tehát, hogy amidőn sikerült a megélhetéshez szükséges jövedelmet biztosítani, ezt részletes költségvetés alakjában osszuk be célszerűen gyámoltunknak, s vegyük reá, hogy eme beosztáshoz alkalmazkodjék; hogy mennyiben követi tanácsainkat arról gyakori látogatásaink alkalmával könnyen meggyőződhetünk. Ilyenmő beavatkozás természetesen inkább véleményadás alakjában történjék. Az útbaigazítást mindenkor kellő formába kell önteni, nehogy a gyámoltottra kínosan hasson függő helyzete, avagy részéről ellentállásra találjunk.

A kényesebb természetű kérdések könnyen megoldhatók, Ha a gyám pártfogoltjával szemben a kellő tekintélyt megőrizve, tapin-

¹ Igen célszerű, ha minden gyám saját használatára könyvet vezet, amelybe gyámoltja összes körülményeit bejegyzí és esetről-esetre feltüntetí látogatásai eredményét, a kieszközölt segélyeket, gyámoltja érdekében folytatott levelezését, gyámoltja vagyoni állapotát, stb.

tatos és szeretetteljes magatartást tanúsít, ami köztük csakhamar kölcsönös tiszteletet és barátságos viszonyt fog eredményezni.

Gyámoltunkat figyelmeztessük továbbá a célszerű ruházkodás, fürdés, szellőztetés szükségességére és szavainkat tapasztalatainkból merített tényekkel illusztráljuk.

A gyám feladatai körébe tartozik gyámoltja lelkiéletének megismerése és átértése, amelynek alapján az utóbbinak hathatós erkölcsi támaszt is nyújthat. Gyámoltunk belső világát ép úgy meg kell ismernünk, mint külső körülményeit és ott is lehetőleg arra kell törekednünk, hogy pótoljuk a hézagokat és az ártalmas elemeket kiküszöböljük.

Ez oknál fogva nagyon fontos, hogy gyámoltunk szórakozásai iránt érdeklődjünk. Nem vehetjük ugyanis rossz néven, ha a munkában elcsigázott, a gondoktól elkeseredett ember néha olyan benyomások után vágyódik, amelyek szomorú sorsát legalább egy időre elfelejtetik vele. Az a körülmény, hogy egy aljas nyereszkesedési vágy minden természetes hajlamot, így az öröme és az embertársakkal való érintkezésnek áhítozását is — az emberi gyengeségekre számítva — hitvány céljaira használja fel, és igazságtalanul kereskedik vele, ne riasszon el a szórakozásoktól. A jól megválasztott szórakozás az egyénre nézve nemes, üdítő és neveltető és ép mert fáradt lelke annyira megkívánja, a nyert benyomások gondolatvilágába mélyen behatolnak és életére olykor döntő befolyást gyakorolnak. Fontos tehát, hogy gyámoltaink szórakozási módja után érdeklődve, őket megfelelő időtöltésre bírjuk. Arra a célra szolgálnak a műveltető mozgókép-színházak, a népies színházi előadások, különböző felolvasások, a múzeumok, képtárak stb. Gyámoltunk baráti köre is nagy befolyást gyakorolhat rá. Ennélfogva érdeklődjünk az iránt is, vajjon kikkel találkozik leggyakrabban, minő színvonalon állanak emez emberek és van-e kilátás arra, hogy a velük való érintkezés gyámoltunk erkölcsi és anyagi haladását segítse elő. Abban is legyünk gyámoltaink segítségére, hogy családjukban a körülményekkel megalkudva, vagy azokat megváltoztatva, az egyetértést és békét teremtsék meg, hogy éltető harmóniában haladhassanak szülők és gyermekek egyaránt. Vegyük rá őket, hogy a szomszédok sorsa iránt érdeklődve, látkörüket szélesbítsék, szolidáris érzelmüket táplálják és életüket egy gyönyörű érzéssel, a felebaráti szeretettel, gazdagítsák. Mint a főváros lakói, mutassuk meg, mint járulhatnak ők is fejlődéséhez, mert nincs a fővárosnak egyetlen polgára, akinek rendszertete, szépségérzete ne volna szűkebb hazája előnyére érvénye-

síthető. Ezzel bizonyos lokál-patriotizmust ébresztünk az egyénben, amely önérzetét növeli, s mint minden önzetlen érdeklődés, boldergabbá teszi, mert kicsinyes érdekköréből kiragadja és egy nemes törekvés szolgálatába állítja.

Amilyen múlhatatlanul szükséges az akaraterő helyes mederbe terelése s fejlesztése az anyagiak előmozdítása érdekében, épen oly üdvös ugyanezt gyakorolni az általános jólétre annyira kiható lelki élet terén. Ne felejtjük, hogy a lelki élet a tettek forrása s, hogy cselekedeteink, egyéni felfogásunk, helyes gondolatmenetunktől függenek. A belső nyugalom, helyes önérzet, a remény, a bizalom, képességeinket nagy mérvben fokozzák és megóvják az egyént a külső befolyások káros hatásától.

Csak az állhatja meg függetlenül helyét az életben, akinek úgy külső, mint belső világa egyensúlyban van.

Így tehát amellett, hogy gyámoltunk külső körülményei, egyensúlyba hozzuk, legyünk azon, hogy egyszersmind lelki állapota világnézete olyanná alakuljon át, hogy úgy belső nyugalomát, mint hasznos tevékenységének fejlődését biztosítsa.

Értsük meg pártfogoltunkkal, hogy a megelégedettségben minő fontos szerepet játszik az egyén világnézete és hogy ennek szerencsés kialakulása kezünkben van.

Vezessük reá, s győzzük meg arról, hogy a benső élet terén is fejlesztenie kell akaratát, hogy az akarat által helyes mederbe terelt gondolat mennyire felszabadítja az egyént a külső körülmények járma alól s hogy az önuralomban, a reményben, bizalomban, kölcsönös szeretetben, önfeláldozásban mily nagy erő rejlik. Figyelmeztessük őket emez örökértékű tulajdonságokra, amelyek mindenkor, minden körülmények között érvényesülnek. Jelöljük meg a módokat, amelyekkel eme tulajdonságok elsajátíthatók és fejleszthetők.

Végül pedig éber kritikával óvakodjunk attól, hogy beszédünk gyenge érzélgés avagy az unalom agyontaposott szürke útjára vezessen. Az unalom, sajnos, a komolyabb gondolkozásnak igen gyakori kísérője, annak köszönhetjük azt, hogy felületesebben ítélő egyének előtt] az unalom az erkölcs elválaszthatatlan útítársának látszik. Az unalom ellen erősen kell küzdenünk, mert a fáradt, gondtelt egyént joggal elriaszthatná. Derút, üdítést keltő benyomásokra van szüksége és mi ezt az egészséges vágyat nemcsak hogy sokszor nem használjuk ki előnyére, de nyomasztó hatású közhelyekkel el is fojtjuk. Ha az egyént valamelyik álláspontnak meg akarjuk nyerni, szükséges, hogy őszinte érdeklődést keltsünk benne és figyelmét

kössük le a tárgy iránt. Igyekezünk nézeteinket, tanácsainkat, megnyerő, világos és általa jól felfogható szavakban előadni, és beszédünknek közel fekvő példákkal, észrevételekkel, szint adni. A szellemesség hatása éltető, felvidítő, lebilincselő. Igaz ugyan, hogy a szellemesség különös adomány, egynéhánynak kiváltsága. Viszont sokan vannak, akik társaságban igen érdekesen tudnak elbeszélgetni, de műveltség tekintetében kevésbé szerencsésen megáldottakkal szemben, a szellemi megerőltetést nem tartják érdekesnek, holott tehetségük ép azoknál érvényesülne, akiknek a szellemi gyönyörökből legkevesebb jutott osztályrészül, de akikre jótékony befolyása annál inkább égető szükség.

A nyomorúságban eltompított érzésű, kevés műveltséggel bíró osztály tagjait magasabb színvonalra emelni, csüggedt, meghasonlott lelkükbe megnyugvást, bizalmat, életkedvet önteni, a fenkölt eszmék iránt való fogékonyságot ébreszteni, rendkívül nehéz és kényes feladat. A társadalmi téren dolgozó munkásnak ez irányban is ki kell magát képeznie.

Hogy a helyes világnézet híján levőknek juttathassunk a lelki élet gyönyöreiből, ezeket állandó ápolás és fejlesztés révén magunkban oly tényezőkké kell tennünk, amelyek az egyént a külső körülményektől csaknem teljesen függetlenítik, életét széppé, gazdaggá varázsolják.

Csak úgy fogunk meggyőzni, ha az erős meggyőződés hangján szólunk testvéreinkhez. Feladatunkhoz az igaz, benső lelkesedésből merítsünk erőt; tekintsük munkánkat értékes kiváltsággént s hálától, szeretettől áthatva öntsünk derűs, meleg napsugarat, bizalmat és reményt az elhagyatott lelkekbe. Kudarccal ne riasszon s az esetleges balsikereket tekintsük egyszerűen annak jeléül, hogy még nem tudunk eleget, hogy még haladnunk, tapasztalnunk kell. Háládatlanság, durva magaviselet nem mindig rossz indulat jele, hanem gyakran csupán a belátás vagy finomabb érzés hiánya. És ha itt-ott csalódás is érne, a meleg emberszeretet és egészséges optimizmus óvjon meg attól, hogy a keserűség érzéseinket eltompítsa, vagy Ítéloképességünket elhomályosítsa.

A segélyre szorultak csaknem kivétel nélkül olyanok, akik az élet rendes medréből többé-kevésbé kizökkentek. Különböző okoknál fogva ugyan, de majdnem mind *hajótöröttek*. Nem csoda tehát, ha keserves szenvedéseikben elhanyagolták az erkölcsi nevelést. Ennélfogva természetes, hogy a gyám kedvezőbb körülményeinél, világosabb Ítéloképességénél s nagyobb műveltségénél fogva arra

hivatott, hogy egyrészt gyámoltja esetleges gyanakvó vagy durva modorával szemben elnéző legyen, magatartása által jó példával járjon elő, másrészt pedig minden befolyását érvényesítse, hogy a szerencsétlen, egyensúlyt veszített egyének belső nyugalmaikat visszanyerjék s tetteirejükkel úgy maguknak, mint a köznek hasznos szolgáltatára váljanak.

Befolyásunk ugyan csak hosszú időn át tartó állandó összeköttetés által érvényesülhet teljesen, azonban, ha szívvel-lélekkel csüggünk munkánkon, s minden tudásunkat érvényesítjük, nem maradhat el az eredmény. Gyámoltunk előbb-utóbb meg fog győződni arról, hogy nem áll többé egyedül a világon, hogy gyámjában oly barátira talált, akihez bármikor, minden gondját és szomorúságát feltárva, teljes bizalommal fordulhat, s akiről tudja, hogy rokonként szereti és boldog, ha segítségére lehet.

Ilyen gyámoltás messze túlszárnyalja a jótékonyság általános fogalmát, s bár az adományok úgyszólván soha el nem kerülhetők, sőt olykor igen fontos szerepet játszanak, még sem képezik kizárólag a segély lényegét, mert szenvedő testvéreinknek legfőbb kincseinkből is juttattunk, azokból, amelyek sem az idő, sem a körülmények befolyása alá nem esnek, és amelyek nélkül a leggazdagabb is szájalomraméltó. Mi pedig azzal a jóleső tudattal boldogabbak vagyunk, hogy az ily módon nyújtott segítség embertársainkra nézve nem megalázó, hanem fölemelő hatást gyakorolt.

Budapest, 1913. december havában.

Dr. **Giesswein Sándor**, pápai prelátus, orsz. képviselő;
Az amerikai szegény ügyről.

Igen tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Nincs a világon olyan tökéletes törvényhozás, mint Mózes törvényei. Ha Mózesnek különösen 5-ik könyvét áttanulmányozzuk, azt látjuk, hogy az akkori viszonyokhoz képest milyen szociális előrehaladottság jelentkezik bennük. «Szűkölködő pedig ne legyen közöttük» — mondja egy helyen». Azt mondhatom, hogy a mózesi törvénykönyv ezen kívánását teljesítve látjuk az első keresztyénknél, akiről az «Apostolok cselekedeteiben azt olvassuk, hogy egy szív és lélek valának és feleslegeiket összehordtak a szegények gyámoltására úgy, hogy szűkölködő nem találtaték közöttük. Mintegy ellentmondásnak látszik az, hogy másrészt az evangéliumban azt olvassuk, hogy boldogok a szegények. A szociáldemokraták szemére

hányják a kereszténységnek, nevezetesen a katolikus egyháznak. hogy a szegényeket pártfogolja, hogy a szegénységben találja legnagyobb boldogságát. Ez pedig onnan származik, hogy nem tesznek különbséget az emberek a szűkölködők és a szegények között. Mi a szegény? Ez egy nagyon relatív fogalom. Lehet valaki kis vagyon mellett is gazdag ember, ha megelégedett és igényeit nem hajtja túl és lehet milliomos, aki mégis csak szegény, mert rabszolgája birtokának. Hát, t. hölgyeim és uraim, Krisztus Urunk az evangéliumban, a hegyi beszédben a szegényeket boldogoknak mondja., Boldogoknak mondja a szegényeket, de nem a szűkölködőket, amennyiben boldogok azok, akik nem rabszolgái a földi vagyonnak.); De viszont ép ezt látjuk az" első egyházban is, hogy az az egy szív és lélek, amely Krisztus tanítványai között volt, arra törekedett, hogy a nyomor sínlődését eltávolítsa a községből, a gyülekezetből. És tudjuk azt, hogy mikor szent Lőrincet kínpadra vitték és követelték tőle, hogy mutassa meg az egyház kincseit, ő a szegényeket mutatta meg, mint az egyház kincseit, akiket az egyház ápol és táplál. Hát, t. hölgyeim, abból a szempontból kell a szegényügyet szemlélnünk, hogy a szűkölködést iparkodjunk eltávolítani magunk mellől. És azt mondhatom, hogyha az anyaszentegyház történelmén végigtekintünk, mindig látunk heroikus erőket, nagy lelkeket, akik a szűkölködés ellen fölverték a küzdelmet. Különféle formában mutatkoztak ezek a heroikus lelkek. Hol mint paulai szent Vince, hol mint szent Erzsébet vagy boroméi szent Karoly, mind más és más formában cselekedtek a keresztény szeretet erejével; az ő viszonyaiknak megfelelően. És t. hölgyeim, ha mi az ő példájuk által fölbuzdulva, a XX. században föl akarjuk venni a küzdelmet a tömegszűkölködés ellen, akkor nekünk a XX. század viszonyaival megegyezve és viszonyaihoz alkalmazkodva kell ezen küzdelmet fölvennünk, a keresztény szeretetet gyakorolnunk.

Én a mai alkalommal az amerikai viszonyokat akarom bemutatni, azt a fölpezsdülő ifjú társadalmat, amely az ő kultúráját tőlünk vette ugyan, de ott a keresztény kultúra a szabadság tiszta levegője alatt könnyebben érvényesül és csakugyan olyan hajtásokat hozott, amelyek nekünk, öreg Európa gyermekeinek mintaképpül szolgálhatnak.

Amerikában — azt mondhatjuk — az állam, társadalom, egyesek és hitfelekezetek harmonikus együttműködésben fejtik ki tevékenységüket. És ez határozott előnye az amerikai társadalomnak. Így van ez más téren, például a nevelés, oktatás és népművelés terén, sőt a

magasabb nevelés terén is. Ott például az állam, felekezetek és magánosok vetekedve állítanak föl magasabb tanintézeteket és egyetemeket is. Amerikának tehát igen sok, 150 egyeteme van. Ezek részint az állam, részint felekezetek, részint gazdag magánosok által fönntartott egyetemek. És amíg ott mindenki összefog ilyen dolgokban, addig itt nálunk bizonyos féltékenység uralkodik állam és társadalom között. Az egyik mintegy félti a másiktól a hatalmat és ezáltal a köz szenved. Harmonikus együttműködés található ott a szociális intézményekben és ezeknek egyik jelentékeny ágában, a szegényügyben is. Ebben a kérdésben is társadalom, felekezetek, társaságok, állam és magánosok harmonikusan együtt működnek. Itt ennél a kérdésnél ugyanolyan problémával van dolgunk, mint a nevelés ügyében mert sem a társadalom egymaga, sem a magánosok stb. külön-külön egymaguk nem tudják megoldani a kérdést és azért harmonikus együttműködésre kell törekednünk, amelyben Amerika például szolgálhat nekünk.

A szegényügyre vonatkozólag azt mondhatom, hogy ott az állam maga is az ő törvényhozásával és intézményeivel közreműködik a szegényügynek rendezésére. Nálunk azt lehet mondani, úgyszólván úgy áll a dolog, hogy egyik a másikra tolja az ügy rendezését. Az állam a társadalomra, ez az államra akarja a dolgot hárítani és a vége az, hogy egyik sem tesz semmit. Állami szegényügy rendezése nincs nálunk. A szegényügy rendezése megvan a fővárosban és nagyobb vidéki városokban is, de azért minden rendszer nélkül megy a szegényügynek elintézése. Amerikában egyes nagyobb városok, például New-York, Chikago, Cleveland, külön hivatalokban intézik el a szegényügyet. E hivatalok élén miniszteri fizetéssel díjazott vezetők állanak, akik azonkívül szakképzettséggel is bírnak. Az amerikaiaknak főelve a szegényügy rendezésében az, hogy munkát kell adni az embereknek, hogy kényerüket megkereshessék. Ez azonban nemcsak a munkaközvetítés által történik, hanem ez történik egyszersmind a workhouse-okban, a dolgozóházakban is. Nálunk a liberalizmus nem akarja fölfogni a dolgozóházak fontosságát. Azt mondja ez a liberalizmus, hogy ezek a dolgozóházak korlátozzák az emberek szabadságát. Az amerikaiak más véleményén vannak e tárgyban és azt mondják, hogy a szabadságot meg kell érdemelniük! nem akar dolgozni, az mondjon le a szabadságról s ezért a csavargásnak és könyörödománygyűjtésnek elejét veszik azzal, hogy ezeket a csavargókat és munkaképes koldusokat a dolgozóházakba terelik és azt mondják nekik: van erőd, egészséged, dolgozzál és akkor nem fogsz éhenhalni. Ennek a fölfogásnak jótékony oldala másban is

megnyilvánul. Ugyanis, ami a nőket illeti, az állami szubvencióra szoruló nőkre nézve meg van állapítva, hogy azoknak a kétharmad része elhagyott asszonyokból áll, akikről férjeik nem gondoskodnak. Az amerikai praktikus ész erre nézve azt mondja, hogy ti, tisztelt férj urak, akik feleségeiteket elhagyátok, ha nem akartok eltartásukról gondoskodni, menjetek a dolgozóházba és amit dolgozva megkerestek, abból az állam gondoskodik arról, hogy az elhagyottak megkapják azt, amire szükségük van. Ez a fölfogás sokkal humánusabb, mint az álliberálizmus, amely a dolgozóházakról nálunk nem akar tudni semmit sem. Igen nagy az az összeg, amit az egyes államok ott a szegénység-elyezésre fordítanak. Az 1904. évi statisztika azt mondja, hogy New-York államban ebben az esztendőben 110.000 ember 16,000.000 dollár szegénységélyezési összegben részesült. Pensylvániában 90.000 ember 15,000.000 és Ohio államban 160.000 ember 5,000.000 dollárnyi összeget kapott ugyanezen évben.

Egész Amerikában, az Egyesült-Államokban a statisztikai kimutatás szerint 3,000.000 ember 200,000.000 dollárt, azaz egy milliárd koronát költöttek szegényügyi segélyezésekre. Óriási összeg ugyebár. Ilyen számokra mi csak a hadügyi budgetekben vagyunk hozzászokva. (Taps és éljenzés.) Át akarok térni ezután a magánjótékonyásra, amint ez Amerikában kifejlődött és funkcionál. Ebben a magánjótékonyásban a legnagyobb szerepet viszik a *szettlmentek*. Talán hallottak valamit róluk, mert nálunk is már a kezdet ezek létesítésére megvan téve. Ezelőtt három évvel tették meg a kezdeményező lépéseket és úgy vagyok értesülve, hogy ilyen *settlement* épület Újpesten már föl van építve, de üresen áll. Ezek a *szettlmentek* eredetüket Angolországban nyerték és *Toynbee Arnold* volt a megalapítójuk. *Toynbee* egyetemi tanuló volt Oxfordban, ahol a klasszikus tanulmányokkal és természettudományokkal foglalkozott. Lelkét azonban ez a tudományág maga betölteni nem tudta. Ő szociális tevékenység után vágyódott és áttette tartózkodási helyét Londonba. Itt folytatta egyetemi tanulmányait, de ő nemcsak a könyvekből akart tanulni. Messze kinn a külső városban, *East-Londonban* lakást vett fel, ahol a szegény és nyomorult munkások százezrei laknak és ott a munkásokkal érintkezésbe lépett. Meglátogatta őket, elment hozzájuk meggyőződni arról, hogy milyen nyomorúságban laknak, beszélgetett velük; kikérdezte őket életviszonyaik felől, megnyerte bizalmukat és magához hívogatta őket. Először szerény hajlékában taníttatta őket, tanácsokkal szolgált, vigasztalta őket. És *Toynbee* nem maradt soká egyedül. Hasonló lelkek is találkoztak, egy egyetemi hallgatókból álló

csoport részére, amelyben 10-12-en voltak, telep keletkezett a munkásnegyed közepén, amelynek ez a kis csoport volt a szellemi éltetője. Ez azután tovább és tovább terjedt. Ezeket a munkáslakásokat *settlementnek* nevezték. Ez a dolog azután csakhamar köztudomásúvá vált Londonban és mintegy divatot a fiatal hölgyek is kezdték kultiválni, mert ők is gusztust kaptak rá. Nekik is megjött a kedvük és az ő szívükben is égett a vágy, hogy szociális módon hasznosakká legyenek. Először ellenkezést talált ez a gazdag lordok és előkelő polgárok részéről. A mamák rázták a fejüket, de az egész dolog mintegy divatossá vált és ha divatról van szó, a leányok nem engednek és végre győztek is. Győztek az angol leányok és csakhamar az ő részükre is készült szettlement, amelyben az elhagyott gyermekekkel szemben ugyanazt végezték a legelőkelőbb házakból származó angol leányok, akik néhány hónapra el is hagyták kényelmes otthonukat, fényes lakásaikat és szerény körülmények között éltek a félreeső külvárosokban, hogy ott kizárólag a szociális munkának éljenek; nemcsak a szociális munkának, hanem a szociális tudományoknak is. Förster nagyon jól nevezte el ezeket a telepeket, amikor azt mondta, hogy ezek *Hochschule der sozialen Bildung*. A szociális igényeket nem lehet könyvekből meríteni. Az életből és tapasztalatokból kell meríteni a tudást, mert csak ekkor lesznek ezek a tapasztalatok becsesek és akkor maradnak benn a szívben és ösztökélik az embert arra, hogy keresztény kötelességénél fogva az ember segítsen azokon a szegényeken, akik ezt megérdemlik és hogy a közfigyelmet rájuk tereljük, mert egy ember a tengernyi tömeggel szemben tehetetlen. És épen ebben áll a szettlmentek nagy feladata. Nem annyira a segítség maga bír értékkel, mert ha azok a városból önként kiteiepedő fiatalok mind milliomos gyermekek volnának, akkor sem volnának képesek a nyomoron segíteni, hanem magának a viszonyoknak tanulmányozása és az a lelki kötelék ér nagyon sokat, amely így a magasabb rangúak és az alacsonyabb fokúak között létrejöhethet. Ez, mélyen tisztelt hölgyeim és uraim, igen becses dolog és azt lehet mondani, annak, hogy a szociáldemokrácia Angolországban nem vadult úgy el, mint Németországban, hogy a szociális törekvések, a munkásoknak a törekvései, hogy jobb állapotokat teremtsenek önmaguknak, hogy ez mind nincsen összekötve a vallástalansággal, a hazafiatlansággal, hogy az angol munkásban nincs meg az a gyűlölet, mint például Belgiumban, Francia- és Németországban és talán Magyarországon is a munkásnép között a birtokos osztály ellenében, mindennek nagyrészt ezek a szettlmentek az okozói. Ezeknek a jótékony befolyása

folytán jutott el Angolország oda, hogy a társadalmi osztályok, habár külön-külön nagy távolságban is vannak, nem tekintik magukat ellenséges táboroknak. Kérem azokat, akiknek útjuk Londonba vezet, ne felejtsek el megnézni a Toynbee-házat, amely tulajdonképpen egy nagy internátus, amelyben az egyetemi hallgatók a stúdiumok alkalmával szépen, angolos komforttal vannak elhelyezve, szociálisan kiképezve, egyszersmind szociális tanulmányozást végeznek.

Hát, tisztelt hölgyeim és uraim, ez az intézmény átment Amerikába és azt merném hozzátenni, hogy még nagyobb mértékben terjedt el. Legtökéletesebb formája a chicagói *Hullhouse*, amely Miss Jane Addams buzgólkodása folytán húsz évvel ezelőtt keletkezett. Hogy mi a Hullhouse és mi a tevékenysége, azt egy félóra alatt egész terjedelmében nem lehet elmondanom, de igen ajánlom, hogy akik angolul olvasnak, azok szerezzék meg Miss Jane Addamsnek egy munkáját, amely kissé rövidebb kiadásban megjelent német kiadásban is *Zwanzig Jahre soziale Frauenarbeit in Chicago* cím alatt. Én azt hiszem, tisztelt hölgyeim és uraim, hogy akik szociális munkára vállalkoznak, azok sok hasznát veszik ennek a könyvnek. Ebből meríthetnek tapasztalatokat és egyszersmind képet alkothatnak maguknak arról is, hogy mi mindenféle irányban terjed ki a szociális munka és tulajdonképpen milyen összefüggésben van azzal, amit szegényügynek nevezünk. Remélem, hogy ez a szegényügyi bizottság, oda fog hatni, hogy legyen nekünk itt Budapesten egy női szettlmentünk, egy Hullhouse-unk, ahol hölgyeink szerezhettek szociális tapasztalatokat egyfelől, másfelől szociális munkát is kifejthetnek.

Amikor mi a szegénység ellen küzdünk, méltóztassék elhinni, hogy ez a fődolog. Mert amint a betegségek elleni küzdelemnél, például a tuberkulózisnál nem várjuk meg azt, amíg azt már az illető megkapja, hanem a tendenciánk a betegség elleni küzdelemben az, hogy megelőző, praevenióáló eszközökkel letörjük, például egészséges lakásviszonyokat teremtünk, hogy így a betegséget még a csirájában igyekezzünk megfojtani, azonképen kell felvennünk a szegénység elleni küzdelmet is profilaktikus módon, hogy mi a szegénység elterjedésének, a szűkölködés elterjedésének gátat vessünk. Természetes, hogy e közben nem hanyagoljuk el a szegények gondozását sem. Ha még nincsenek is meg nálunk ezek a szettlmentek, de amint látom, megvan a csirája ennek a szettlmentszerű működésnek itt a szegényügyi bizottságban, az önök működésében. Tudom jól, hogy Önök milliók felett nem rendelkeznek és így a szegénységet

nem fogják betömni, de nagy dolgokat végezhetnek a pauperizmus diagnózisának megállapításában. Amikor érintkeznek az Ínséggel, kutassanak azon okok után, amelyek az ínséget létrehozták. És itt egy fontos dologra akarom önöket figyelmeztetni, amit egy másik szociális dologról szóló amerikai könyvben olvastam. Ott is végeztek hasonló kutatásokat és mit tetszik gondolni, a szegénység okozói között melyik foglalja el az első helyet? Az alkoholizmus. És lám, ez mindjárt felvilágosítást nyújt nekünk arra nézve, hogyan kell gyakorolni a jótékonyt, hogyan kell igazán józanul alamizsnálkodni. Hát kérem, ha káptalani városba megyek, több helyen látni azt a szokást, hogy pénteken processziót tartanak a szegények a városban és minden koldus megkapja a maga obulusát. Én ezt nem tudtam helyeselni és többször mondtam, hogy másként kell gondoskodni az alamizsnálkodásról mert az alamizsnának 90%-a még aznap a pálinkásboltba megy. Így, ilyen alamizsnával mi nem segítünk rajtuk, a kezükbe mérget adunk és a munkától elszoktatjuk őket. Ezért fontos a diagnózis, t. i. hogy megállapítsuk, hogy micsoda okokból származik a szegénység, a szűkölködés és ne ilyen szerekekkel segítsünk a szegényeken, mert így magának a betegségnek az anyaga tovább terjed a testben és ezt megöli, hanem a baj gyökerére mutassunk. Ez pedig először — mint szokás mondani — a miliő, azaz környezetanulmányozással történik. Egyes tanítók itt Budapesten végzik ezt a környezetanulmányozást. Nemrégem hallottam *Nemes* Lipót tanítót, aki az Angyal-földön szerzett tapasztalatait ismertette. Mondhatom, hogy borzasztó dolgokat hallottam tőle és elmondhatom, hogy fogalmunk sincs róla, hogy milyenek ott a viszonyok. Fogalmunk sincs arról a nemcsak anyagi, hanem inkább azon erkölcsi posványról, amely itt a fővárosban és ennek környékén van. És ne tessék azt gondolni, hogy mi ezen posványval szemben immunisok vagyunk. Úgy az anyagi, mint az erkölcsi sülyedés megtermi a maga miazmáit, amelyek feíszállanak és behatolnak a palotákba is. Ilyen kutató munka vár ránk, amikor erre a szegényügyi misszióra vállalkoztunk. Nemcsak az a fontos, hogy egy pár garast adjanak, vagy hogy lelki vigasztalásban is részesítsék az arra szorult szegényeket, hanem az a legfontosabb, hogy összegezzék a szerzett tapasztalatokat, úgy ahogy ez abban a bizonyos Hullhausról szóló könyvben megvan írva és ezáltal megvethetik az alapját egy szociális törvényhozásnak is. Mert azt merem állítani, hogy azért nélkülözzük mi a szociális törvényeket, mert nem törődnek velük, mert abban a fényes dunaparti palotában kevés képviselő van, aki ismeri a népnek és a fővárosnak a nyomorú-

ságát. (Taps és éljenzés.) Mi nagyon Je leszünk kötelezve, ha az Önök tapasztalatai alapján mi egy nagyobb, helyesebb képet nyerünk szociális viszonyainkról.

Kérem, egy buzgó és szociális téren működő hitoktató mondta tapasztalatai alapján, hogy 7-8 éves gyermekeket befognak a munkába, dolgozik 5-8 órát és tíz krajcárt kap munkájáért. Hát hol fog ez a gyermek tanulni, mi lesz ennek a testi egészségéből, neveléséből? Ezek mind oly sebek társadalmunk életében, amelyeket meg kell ismerünk. Ezek a szociális visszasságok, törvényellenességek, ezek táplálják a szegénységet, ezekből fejlődik a beteges fiatalság és ezek okozzák az erkölcsi romlást is. A Hullhouse sokat tett arra nézve, hogy a szociális törvényhozásokban mociót kezd meg és különösen a nő védelmet, a nyolc órai munkaidőt a nők számára biztosítja. Ha épen ezen fiatal leánykák egész nap csak a gépek zakatolását hallják, az idegrendszerük tönkre megy s nem találnak másban élvezetet, mint kétes értékű gyönyörökben. Ezek nem ismerik a családi örömeit, a családi otthon örömeit és csak érzékcsiklandozó dolgok tudnak bennük érdeklődést kelteni. Ezen a téren a Hullhouse sok ideális munkát végzett. Ezek közül egyik-másik minket is érdekel, amennyiben sok jót tettek a kivándorlókkal és szegény amerikai atyánkfiaival és akárhányszor a Hullhausban találtak segítséget a kizsákmányolók ellenében. Van még egy másik dolog is, amely szintén fontos és a szegényüggyel van összefüggésben és szintén nagy szociális probléma. Ez az otthoni munka tanulmányozása. Ha önök, tisztelt hölgyeim, érintkezésbe lépnek a munkás rétegekkel, ügyeljenek arra, hogy mit dolgoznak otthon, mert nekünk egyrészt keresztény szempontból, másrészt családi szempontból is arra kellene törekednünk, hogy a nő, a házas nő munkáját lehetőleg otthon végezze, mert csak így lesz képes anyai kötelességének eleget tenni, főleg gyermekeire felügyelni és így lesz képes egyszersmind a háztartást is vezetni. Ahol a férj is, meg az asszony is gyárakba mennek dolgozni és csak este kifáradtan találkoznak otthon, ott a gyermekek nevelését elhanyagolják, mert nincsen senki, aki felügyelne rájuk; ott azt a bizonyos családias életet nem is lehet elképzelni és ezért volna kívánatos minél nagyobb mértékben megteremteni, meghonosítani az otthoni munkát. De van ennek egy nagy árnyoldala is. Az, hogy az otthoni munka mellett fejlődik ki leginkább az akkord munkának az a neme, amely lesröfolja a munkának az értékét úgy, hogy egy órai munka után csak néhány krajcárt tudnak megkeresni és hogy mégis keressenek valamit, az asszony erősen dolgozik, dol-

goznak a gyerekek is hosszú órákon át, amelyek egész a késő éjszakába is benyúlnak. Azért kérem tehát Önöket, hogy ezen a téren is folytassák a puhatoló munkát s akkor sok adatot gyűjthetnek össze, amelyek alapján a törvényhozásnak is bele kell szólnia ebbe a munkaviszonyba és szabályoznia kell az otthoni munka bérminimát, hogy mi így megszerezzük az otthoni munka számára és egyúttal megadjuk a módot, hogy munkájával a nő azt keresse meg, amit megérdemel. Azért hoztam mindezeket föl, hogy lássák, milyen fontos az a feladat, a munkaterület, amely Önök előtt áll. Olyan ez, kérem szépen, mint mikor valaki ismeretlen országba megy, ahol az utak keresztül-kasul mennek. Önök is ilyen országba mennek. Nagy munkára vállalkoztak, de a jó Isten segítségével Önök lélekben, lelkiekben többet fognak nyerni, hogy ezt a nehéz munkát el is végezhessék.

Íme, ez mind összefüggésben van a szegényüggyel és annak gyógyításával, mert az elmondottak figyelmen kívül hagyásával csak Danáid-munkát végeznének. Akárminő módon való alamizsnálkodással nem gyógyítjuk meg a szegényt, hanem a bajok gyökerére kell tapogatnunk.

Itt van egy másik kérdésként a lakásmizéria. Ez is olyan kérdés, amelyről — míg tapasztalatok útján meg nem győződünk — fogalmunk sincs és ha történt is valamicske a munkásházak körül, méltóztassák elhinni, hogy ez a dolog, amit tettek a lakásnyomor enyhítésére, rendkívül csekély és a kutatóknak erre is figyelmeztetni kell a nagyközönséget. Ne elégedjenek meg, hogy tapasztalataikat maguknak tartásák meg. Nem! Ezek a tapasztalatok a nagyközönség elé valók és én azt óhajtom és reménylem, hogy Önök működésük közben szerzett tapasztalataikat évenként legalább egyszer a nagyközönség előtt feltárják. Bécs hölgyei tizenöt évvel ezelőtt szociális ankétet rendeztek, amelyből kifolyólag meglátogatták a nyomortanyákat, meglátogatták lakóikat, adatokat gyűjtöttek össze és feltárták a nyilvánosság előtt, hogy nemcsak Ringstrasse van Bécsben, hanem van Bécsben nagy nyomorúság is. És Önöknek még felfedező munkát kell végezniök, hogy megmutassák, Budapesten nemcsak korzó van a Duna partján és nemcsak Andrásy-út van, hanem vannak itt nyomorult tanyák, amelyeket nem akarunk idegeneknek megmutatni, de amelyeket meg kell ismernünk és tapasztalataikat ne tartásák meg maguknak, hanem kiáltás ki úgy, hogy ez a kiáltás ébresztő legyen, amely a szunnyadó lelkeket felébressze és tevékenységre serkentse.

Mindezek után engedjék meg, hogy jövő működésükre nézve két alapelvet hangoztassak útmutatóul. Az első az, hogy ezt a munkát szervezeten végezzék, szóval, hogy meg legyen tényleg az a szervezet, amely végezze ezt a munkát. Hiszen a szervezet alapja már megvan és az alapszabályok is készülnek. De t. hölgyeim, kövessék az amerikai példát továbbra is. Legyenek Önök mások intézményszerű szegényügyével kontaktusban, nehogy az egyik helyre hárman, négyen siessenek és egy másik helyen ne legyen senki. Van egy egész egyesület, amely alamizsna-petíciók írásával foglalkozik. Mint püspöki titkár láttam, hogy Budapestről hány levél megy vidékre is és egy kis írásvizsgálat mellett hamar észrevettem, hogy igen sok levél egy és ugyanazon kéz írása. Ezek a levelek gyárilag készülnek és azután mennek nemcsak egy helyre, hanem több helyre is. Tehát épen ezért kell szerves összefüggésnek lennie az Összes jótékonyági egyletek között.

A második dolog az, hogy elsősorban tekintsék főfeladatuknak a megfigyelést, amit másképen környezettanulmánynak is szokás nevezni és amint már jeleztem, tanulmányozzák egyszerűsmind a szegénységnek, a nyomornak okait. Kutassanak ez után. Egy jelentékeny okát épen az alkoholizmus képezi. Ez a körülmény mindazoknak, akiket a lelkiületük arra vezet, hogy szociális munkával foglalkozzanak, megfizethetetlen anyaggyűjtemény lesz. Természetesen statisztikával semmiféle bajt meggyógyítani nem lehet, de ha ehhez a munkához hozzáviszik az igazi keresztény szeretetüket és ha Önök ezt a munkát, mint ápolók végzik, meg vagyok győződve, hogy olyan munkát fognak teljesíteni, amely egyrészt az általános köznek, az államnak, a hazának, a városnak az előnyére válik, másrészt oly munkát is végeztek ezzel, amely szívükre is nemesítőleg fog hatni. Mennél inkább látja a nyomort, annál inkább talál az ember okot arra, hogy hálát adjon az Istennek, akinek jóvoltából nem kerültünk a nyomorba. Annál inkább nemesedik egyszersmind a lelkünk is és minél több vigasztaló szót hoznak a nyomor tanyáira, annál több lelki erőt gyűjtenek a maguk számára.

T. hölgyeim! Ez a mai kornak egyik feladata, amellyel mi mintegy a mi katolikus nőinkhez fordulunk. A nőnek a mai korban a tevékenysége azt lehet mondani, mintegy más irányba kezd terelődni. Azelőtt az orsó volt az, ami a nőt foglalkoztatta. Manapság már fáluhelyen sem találni rokkát és orsót, míg azelőtt grófnők és királykisasszonyok is maguk szőtték vásznaikat. A mai korban, miután azon dolgokat, amelyeket eddig

a nők végeztek, a gyárak végzik, a nők kezéből kiesett foglalkozásuknak egyik része. Ezért azután sokan kárpótlást a kávéházakban keresnek. Nem akarom azért az illetőket elítélni, mert kávéházba mennek, de konstátálom, hogy ez nem tudja pótolni a munkakedvet, a női szív gyengédségét, amelynél fogva munkára Tágyik és azért önök nemcsak Istennek kedves dolgot tesznek, nemcsak a hazáért tesznek és szereznek érdemeket, hanem a saját szívüknek is vigasztalást fognak adni ilyen szociális munkával és kívánom, hogy ez örömeikre, lelkük nemesítésére szolgáljon és működésüknek a jutalmát találják meg ebben a lelki örömben, amelyet az Úr Jézus adjon önöknek. (Éljenzés.)

TARTALOM.

	Lap
Dr. Prohászka Ottokár székesfehérvári püspök úr előszava!	3
A szegényügyi kurzus megnyitása.	
A hercegprímás a szegényügyről.	5
Tanádi Schenek Istvánné előadása.....	9
I. Előadás.	
Pálos Ödön: <i>A szegényügy rendszere</i>	14
Farkas Edith: <i>Therapeutikus szempontok a szegényügyben</i>	24
II. Előadás.	
Dr. Moravcsik Ernő: <i>Psychopathologiai jelenségekről</i>	29
Dr. Dudek János: <i>A szegényügy és a pedagógiai szempontok</i>	39
III. Előadás.	
Dr. Bénérd Ágoston: <i>Belgyógyászat</i>	47
Dr. Vass József: <i>Az ifjúság szerepe a jótékonykodásban</i>	50
IV. Előadás.	
t)r. Ebergényi Sándor: <i>A jótékonyosság az ókortól a mai korig</i>	56
Borosnyai Szeréna: <i>A szegénység és a művészet</i>	63
V. Előadás.	
Pálos Ödön: <i>Budapest szegényügyének vázлата</i>	71
Tanádi Schenek Istvánné előadása.....	79
Dessewffy Emilné grófnő előadása	80
VI. Előadás.	
Dr. Makkay egyetemi tanársegéd előadása	80
Dr. Dudek János: <i>A szegényügy és a pedagógiai szempontok</i>	88
VII. Előadás.	
Dr. Hanauer István: <i>Etikai szempontok a szegények gondozásában</i>	98

VIII. Előadás.

Dr. Horváth Mihály: <i>Az elferdülések megelőzéséről</i>	103
Dr. Vass József: <i>Az ifjúság szerepe a jótékonyságban</i>	117

IX. Előadás.

Dr. Győri Bella: <i>A gyermekgyógyászat a szegényeknél</i>	122
Dr. Rottenbiller Fülöp: <i>Gyermekvédelemről</i>	129

X. Előadás.

Dr. Makai Endre: <i>A sebészetről</i>	139
Ruffy Pál: <i>Gyermekügy</i>	145

XI. Előadás.

Pálos Ödön: <i>A magánjótékonyság és a hatósági szegényügy kapcsolata</i> ...	153
---	-----

XII. Előadás.

Dr. Moravcsik Ernő: <i>Psychopathologiai jelenségekről</i>	159
Dr. Rottenbiller Fülöp: <i>Gyermekvédelemről</i>	171

XIII. Előadás.

Tanádi Schenek Istvánné: <i>A praktikus szegénygondozás ismertetéséről</i> ...	180
Dr. Dudek János: <i>A szegényügy és a pedagógiai szempontok</i>	188

XIV. Előadás.

Dr. Benárd Ágoston	195
Czihy Margit	201

XV. Előadás.

Ruffy Pál: <i>A társadalmi gyermekvédelem</i>	205
Tanádi Schenek Istvánné . <i>Zárszó</i>	218
Néhány megjegyzés a szegény gondozó központi iroda ügyrendjének gyakorlati kiviteléhez. Írta: <i>Br. Fejérváry Imréné Szilassy Laura</i>	215
Dr. Giesswein Sándor: <i>Az amerikai szegényügyről</i>	231